

*Academia de Științe
a Moldovei*

*Ministerul Economiei
al Republicii Moldova*

IEFS

Institutul de Economie, Finanțe și Statistică

ECONOMIE și SOCIOLOGIE

revistă teoretico-științifică, fondată în anul 1953

Nr. 3 / 2013

ISSN: 1857-4130

Revista este indexată în DOAJ.

Chișinău, 2013

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef:

Gheorghe ILIADI, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Redactor-șef adjunct, compartimentul Economie:

Vadim MACARI, doctor, conferențiar cercetător, Republica Moldova

Redactor-șef adjunct, compartimentul Sociologie:

Andrei TIMUȘ, membru corespondent, Republica Moldova

Membrii:

Gheorghe MIȘCOI, membru corespondent, Republica Moldova

David SMALLBONE, doctor, profesor, Maria Britanie

Michael GRINGS, doctor, profesor, Germania

Luminița CHIVU, doctor, profesor, România

Alexandr NECHIPELOV, academician, Rusia

Vasa LASZLO, doctor, conferențiar, Ungaria

Felix ZINOVIEV, academician, profesor, Ucraina

Jamila BOPIEVA, doctor habilitat, profesor, Kazahstan

Vilayat VALIYEV, doctor, Azerbaijan

Dumitru MOLDOVAN, membru corespondent, Republica Moldova

Elena PĂDUREAN, doctor, România

Alexandru STRATAN, doctor habilitat, Republica Moldova

Galina ULIAN, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Alexandru GRIBINCEA, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Dmitrii PARMACLI, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Ion SÂRBU, doctor habilitat, profesor universitar, Republica Moldova

Victoria GANEA, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Victoria TROFIMOV, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Tudor BAJURA, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Valeriu DOGA, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Tatiana MANOLE, doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

Victor MOCANU, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Anatol ROJCO, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Angela TIMUȘ, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Galina SAVELIEVA, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Radu CUHAL, doctor, conferențiar, Republica Moldova

Conform deciziei Comisiei Superioare de Atestare a CNAA, revista „Economie și Sociologie” este inclusă în „Lista revistelor recomandate pentru a fi recunoscute în calitate de publicații științifice de profil” și acreditată cu Categoria „B”.

Revista este indexată în DOAJ .

© Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM și ME

© Secția de Sociologie a Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM

Preluarea textelor editate în revista „Economie și Sociologie” este posibilă doar cu acordul autorului. Responsabilitatea asupra fiecărui text publicat aparține autorilor. Opinia redacției nu coincide totdeauna cu opinia autorilor.

Redactor-șef CE: **Iulita BÎRCĂ**

Redactori (limba română): **Andrian SCLIFOS, Tatiana PARVAN, Victoria BORDOS**

Redactori (limba engleză): **Eugenia LUCĂȘENCO, Svetlana DODON**

Designer copertă: **Alexandru SANDULESCU**

Redactare bibliografică: **Nina DALINITCHI, Diana PELEPCIUC, Angelina CATANA**

Tehnoredactore: **Nadejda TÎMBUR**

Adresa redacției: Complexul Editorial, IEFS, MD-2064,
or. Chișinău, str. Ion Creangă, 45. **tel.:** 022-50-11-30, **fax:** 022-74-37-94
web: www.iefs.md/complexul-editorial/; **e-mail:** bircailulita@mail.ru

*Academy of Sciences
of Moldova*

*Ministry of Economy
of the Republic of Moldova*

IEFS

Institute of Economy, Finance and Statistics

ECONOMY and SOCIOLOGY

theoretical and scientific journal, founded in 1953

No. 3 / 2013

ISSN: 1857-4130

The journal is indexed in DOAJ.

Chisinau, 2013

EDITORIAL BOARD:

Editor-in-chief:

Gheorghe ILIADI, PhD, Professor, Republic of Moldova

Editor-in-chief of Economics department:

Vadim MACARI, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Editor-in-chief of Sociology department:

Andrei TIMUȘ, Associate Member, Republic of Moldova

Members:

Gheorghe MIȘCOI, Associate Member, Republic of Moldova

David SMALLBONE, PhD, Professor, Great Britain

Michael GRINGS, PhD, Professor, Germany

Luminita CHIVU, PhD, Professor, Romania

Alexandr NECHIPELOV, Academician, Russia

Vasa LASZLO, PhD, Hungary

Felix ZINOVIEV, Academician, Professor, Ukraine

Jamila BOPIEVA, PhD, Kazakhstan

Vilayat VALIYEV, PhD, Azerbaijan

Dumitru MOLDOVAN, Associate Member, Republic of Moldova

Elena PADUREAN, PhD, CCEE, Romanian Academy, Romania

Alexandru STRATAN, PhD, Professor, Republic of Moldova

Galina ULIAN, PhD, Professor, Republic of Moldova

Alexandru GRIBINCEA, PhD, Professor, Republic of Moldova

Dmitrii PARMACLI, PhD, Professor, Republic of Moldova

Ion SÂRBU, PhD, Professor, Republic of Moldova

Victoria GANEA, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Victoria TROFIMOV, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Tudor BAJURA, PhD, Professor, Republic of Moldova

Valeriu DOGA, PhD, Professor, Republic of Moldova

Tatiana MANOLE, PhD, Professor, Republic of Moldova

Victor MOCANU, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Anatol ROJCO, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Angela TIMUȘ, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Galina SAVELIEVA, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

Radu CUHAL, PhD, Associate Professor, Republic of Moldova

According to the decision of the Supreme Attestation Commission of NCAA, the journal „Economy and Sociology” is included in „The list of recommended journals to be recognized as scientific profile publications”, and is accredited with „B” category.

The journal is indexed in DOAJ.

© Institute of Economy, Finance and Statistics of ASM and ME

© Sociology Department of Institute of European Integration and Political Science of ASM

The taking over of the texts that are published in the journal „Economy and Sociology” is possible only with the author's agreement. Responsibility for each published text belongs to the authors. Authors views are not always accorded the editorial board's opinion.

Editor-in-chief EC: Iulita BIRCA

Editors (Romanian): Andrian SCLIFOS, Tatiana PARVAN, Victoria BORDOS

Editors (English): Eugenia LUCASENCO, Svetlana DODON

Designer: Alexandru SANDULESCU

Bibliographic editors: Nina DALINITCHI, Diana PELEPCIUC, Angelina CATANA

Tehnoredactore: Nadejda TÎMBUR

Address: Editorial Complex, IEFS, MD-2064,

Chisinau, 45, Ion Creanga str., **tel.:** 022-50-11-30, **fax:** 022-74-37-94

web: www.iefs.md/complexul-editorial/; **e-mail:** bircaiulita@mail.ru

CUPRINS

Maria DUNIN-WAŚOWICZ LUPTA VALUTARĂ ÎN CALITATE DE PRACTICĂ A DESTRĂMĂRII ZONEI EURO: LOGICA GEO-ECONOMIEI ÎN LOCUL TEORIILOR EUROPENE INTEGRAȚIONISTE.....	9
Vasilii RYABOKONI CONDIȚIILE MATERIALE DE PERFEȚIONARE A STRUCTURII FORȚEI DE MUNCĂ ÎN MEDIUL RURAL.....	24
Simion CERTAN, Iulian Denis PURDESCU MEDITAȚII ASUPRA EXPERIENȚEI REFORMĂRII SISTEMELOR DE PENSII	29
Natalia DOBRYANSKAIA, Vasilii POPOVICI STAREA ACTUALĂ ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII SECTORULUI AGRO-ALIMENTAR AL UCRAINEI	39
Roman CHORNYI ROLUL INFRASTRUCTURII SOCIALE ÎN FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA POTENȚIALULUI MUNCII RURALE ÎN UCRAINA.....	43
Ivan LUCHIAN, Lilian CIOBANU CONCEPȚIILE TEORETICE PRIVIND BANCA VIITORULUI.....	47
Olga ȘTEFANIUC STRATEGIA FINANCIARĂ: TRĂSĂTURI SPECIFICE ȘI FACTORI DE INFLUENȚĂ ÎN DOMENIUL BANCAR.....	52
Silvestru MAXIMILIAN, Corina GRIBINCEA EVOLUȚIA CERERII ȘI OFERTEI LA RESURSELE ENERGETICE.....	59
Nelya CHORNA PROBLEMA DEFICITULUI RESURSELOR INVESTIȚIONALE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII INOVATOARE A PRODUCERII ALIMENTELOR ÎN UCRAINA.....	67
Alexandru GRIBINCEA, Georgeta GHERGHINA NECESITATEA DIMINUĂRII BĂNCILOR-GIGANTE.....	71
Oxana KOVTUN APLICAREA EXPERIENȚEI MONDIALE ÎN FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA POTENȚIALULUI FINANCIAR AL GOSPODĂRIILOR CASNICE.....	76
Elvira NAVAL, Natalia MOCANU MODELAREA DEZVOLTĂRII SECTORULUI AGRO-INDUSTRIAL ÎN CONDIȚII DE INCERTITUDINE ȘI RISC.....	81
Petru CATAN, Viorica POPA EVALUAREA STABILITĂȚII FINANCIARE A SECTORULUI DE MICROFINANȚARE DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	89
Daniela DUCA CAPACITĂȚILE INOVAȚIONALE ALE REPUBLICII MOLDOVA: POATE CHESTIONARUL INOVAȚIONAL COMUNITAR SĂ CONTRIBUIE LA SUCCESUL UNEI ȚĂRI ÎN CURS DE DEZVOLTARE?.....	96
Galina GLOBA DEZVOLTAREA CULTURII PROCESULUI DECIZIONAL.....	105

Igor DOLGHI ETAPELE DE FORMARE A PIEȚEI DE ASIGURĂRI DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI DEZVOLTAREA MODERNĂ A ACESTEIA.....	112
Stela EFROS, Natalia BURLACU EVALUAREA CĂILOR ȘI METODELOR DE EFICIENTIZARE A REZULTATULUI ACTIVITĂȚII DE GESTIUNE A ANTREPRENORULUI CONSTRUCTIV.....	121
Oleg CEBOTARI, Alexandru GRIBINCEA PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE ÎN PERIOADA POST-CRIZĂ ȘI DE CREȘTERE ECONOMICĂ.....	132
Iulian Denis PURDESCU ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA PROTECȚIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA.....	143
Tatiana ANDREEVA PROBLEMELE ATRAGERII INVESTIȚIILOR ÎN INOVARE CA FACTOR DE CREȘTERE ECONOMICĂ A ȚĂRII.....	150
Galina ZAPȘA METODELE FISCALE DE MANAGEMENT A PROPRIETĂȚII CA INSTRUMENT DE REALIZARE A RELAȚIILOR DE PROPRIETATE ÎN SECTORUL AGRAR AL UCRAINEI	156
Alexandru GRIBINCEA, Igor BARCARI, Amalia GURGUI CIRCULAȚIA TURISTICĂ ÎNTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA: ABORDARE LOGISTICĂ (ASPECTE METODOLOGICE).....	160
Ion PLATON INTERDEPENDENȚA RESURSELOR FORESTIERE CU ECONOMIA NAȚIONALĂ ȘI NECESITATEA ASIGURĂRII DEZVOLTĂRII DURABILE A ACESTORA.....	175
Natalia IACHIMOV SURSELE DE INFORMAȚIE PENTRU ANALIZA REGIONALĂ: NECESITATE, DISPONIBILITATE, LACUNE ȘI RECOMANDĂRI.....	180
Lorina BURUIANĂ ANALIZA CADRULUI NORMATIV PRIVIND INVESTIȚIILE ÎN SECTORUL BANCAR – ELEMENT ESEȚIAL ÎN DEZVOLTAREA BĂNCILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	186

CONTENTS

Maria DUNIN-WĄSOWICZ CURRENCY WARFARE AS PRACTICE OF THE EUROZONE'S EFFILOCHEMENT: THE LOGIC OF GEO-ECONOMY IN LIEU OF THE EUROPEAN INTEGRATION THEORIES.....	9
Vasilii RYABOKONI MATERIAL CONDITIONS OF IMPROVING THE STRUCTURE OF LABOR FORCE IN THE RURAL AREA.....	24
Simion CERTAN, Iulian Denis PURDESCU REFLECTIONS ON THE EXPERIENCE OF PENSION SYSTEMS REFORM.....	29
Natalia DOBRYANSKAIA, Vasilii POPOVICI CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT PROBLEMS OF UKRAINIAN AGRO-FOOD SECTOR.....	39
Roman CHORNYI THE ROLE OF SOCIAL INFRASTRUCTURE IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF RURAL UKRAINE LABOUR POTENTIAL.....	43
Ivan LUCHIAN, Lilian CIOBANU THE ORETICAL CONCEPTS ON BANK OF FUTURE.....	47
Olga ȘTEFANIUC FINANCIAL STRATEGY: SPECIFIC FEATURES AND INFLUENCE FACTORS IN THE BANKING SYSTEM.....	52
Silvestru MAXIMILIAN, Corina GRIBINCEA EVOLUTION OF THE DEMAND AND SUPPLY IN ENERGY RESOURCES.....	59
Nelya CHORNA THE PROBLEM OF INVESTMENT RESOURCES SCARCITY IN THE CONTEXT OF FOOD PRODUCTION INNOVATION DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	67
Alexandru GRIBINCEA, Georgeta GHERGHINA NECESSITY TO DIMINISH THE GIANT BANKS.....	71
Oksana KOVTUN THE WORLD EXPERIENCE APPLICATION FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF FINANCIAL POTENTIAL OF HOUSEHOLDS.....	76
Elvira NAVAL, Natalia MOCANU AGRICO-INDUSTRIAL SECTOR DEVELOPMENT MODELING UNDER UNCERTAINTY AND RISC.....	81
Petru CATAN, Viorica SEPTELICI FINANCIAL STABILITY REVIEW OF THE MICROFINANCE SECTOR IN MOLDOVA.....	89
Daniela DUCA MOLDOVA'S CHANCE TO INNOVATION: CAN THE CIS SURVEY HELP A DEVELOPING COUNTRY SUCCEED?.....	96
Galina GLOBALA DEVELOPMENT OF THE DECISION-MAKING CULTURE.....	105

Igor DOLGHI

STAGES OF FORMATION OF INSURANCE BUSINESS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ITS MODERN DEVELOPMENT.....	112
--	-----

Stela EFROS, Natalia BURLACU

THE EVALUATION OF THE WAYS AND METHODS AS EFFICIENT MANAGEMENT ACTIVITY RESULT OF THE CONSTRUCTIVE ENTREPRENEUR.....	121
--	-----

Oleg CEBOTARI, Alexandru GRIBINCEA

WORLD ECONOMIC PERSPECTIVES IN THE POST-CRISIS AND ECONOMIC GROWTH PERIODS.....	132
---	-----

Iulian Denis PURDESCU

ASPECTS REGARDING THE EVOLUTION OF SOCIAL PROTECTION IN ROMANIA.....	143
--	-----

Tatiana ANDREEVA

PROBLEMS OF THE ATTRACTION OF INVESTMENTS IN THE INNOVATION AS THE FACTOR OF THE ECONOMIC GROWTH OF STATE.....	150
--	-----

Galina ZAPSHA

TAX METHODS OF PROPERTY MANAGEMENT AS AN INSTRUMENT OF PROPERTY RELATIONS IN AGRICULTURE OF UKRAINE.....	156
--	-----

Alexandru GRIBINCEA, Igor BARCARI, Amalia GURGUI

TOURIST TRAFFIC BETWEEN MOLDOVA AND ROMANIA: A LOGISTICAL APPROACH (METHODOLOGICAL ISSUES).....	160
---	-----

Ion PLATON

THE INTERDEPENDENCE OF FOREST RESOURCES WITH THE NATIONAL ECONOMY AND THE NECESSITY TO ENSURE THEIR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	175
--	-----

Natalia IACHIMOV

INFORMATION SOURCES FOR REGIONAL ANALYSIS: NECESSITY, AVAILABILITY, FLAWS AND RECOMMENDATIONS.....	180
--	-----

Lorina BURUIANA

ANALYSIS OF THE REGULATORY FRAMEWORK REGARDING INVESTMENTS IN THE BANKING SECTOR – AS AN ESSENTIAL ELEMENT IN THE DEVELOPMENT OF BANKS OF MOLDOVA	186
---	-----

LUPTA VALUTARĂ ÎN CALITATE DE PRACTICĂ A DESTRĂMĂRII ZONEI EURO: LOGICA GEO-ECONOMIEI ÎN LOCUL TEORIILOR EUROPENE INTEGRAȚIONISTE

Maria DUNIN-WASOWICZ, dr., Universitatea din
Varșovia, Institutul de Relații Internaționale

Deoarece destrămarea zonei euro a devenit o realitate și teoriile de integrare europeană, astfel cum sunt definite în teoriile existente, eșuează în a oferi o speranță pentru salvarea integrității monetare a UE, logica geo-economiei este predominantă între statele europene. În special, aceasta înseamnă că zona euro a introdus lupta valutară față de valutele statelor membre ale UE care nu folosesc moneda euro. Argumentul este că a apărut o schimbare de paradigmă departe de solidaritate față de politica destul de limitată, fapt diferit de ceea ce a fost înțeles de integrare europeană până în prezent.

Această lucrare prezintă o abordare geo-economică pe două niveluri pentru a analiza cum și de ce actuala destrămare a zonei euro-structurală și politică, sunt rezolvate prin intermediul unor războaie valutare. La nivel teoretic, articolul susține că un astfel de comportament subminează sistematic statutul monedei euro ca monedă de încredere publică și reformulează beneficiile economice și importanța internațională a UE. Categoria empirică a lucrării arată că moneda euro este percepută ca un instrument de diferențiere ce împiedică ritmul procesului de extindere reală a UE, care a început în 2004. Eforturile din zona euro de a adopta structura sa instituțională și de guvernare exclusivă în ciuda riscurilor potențiale implicate, oferă toate elementele ale acestei demonstrații.

Concluzia duce la teza că trebuie să ne gândim mai mult despre geo-economie, acest exemplu specific fiind războaie valutare, pentru a discerne dacă această paradigmă de IPE a devenit fie un obstacol sau un vehicul al "jocului" integrării europene.

Cuvinte-cheie: Zona euro, război valutar, geo-economie, integrare europeană, IPE.

Introduction

Since the Eurozone's *Effilochement*¹ has become a fact and European integration, as defined in existing theories, falls short of offering a hope for the salvation of EU's monetary integrity, the logic of geo-economy is prevailing among the European states. In particular, it means that the Eurozone (EZ) has introduced currency warfare against the currencies of EU states that do not use the euro (nEZ).

CURRENCY WARFARE AS PRACTICE OF THE EUROZONE'S *EFFILOCHEMENT*: THE LOGIC OF GEO-ECONOMY IN LIEU OF THE EUROPEAN INTEGRATION THEORIES

Maria DUNIN-WASOWICZ, PhD, University of
Warsaw The Institute of International Relations

Since the Eurozone's *Effilochement* has become a fact and European integration theories, as defined in existing theories, falls short of offering a hope for the salvation of EU's monetary integrity, the logic of geo-economy is prevailing among the European states. In particular, it means that the Eurozone has introduced currency warfare against the currencies of EU states that do not use the euro. The argument is that a paradigm shift away from solidarity towards quite narrow-minded policy has occurred; different from what has been understood by European integration thus far.

This paper outlines a two - level geo-economic approach to analyse how and why the current Eurozone's *Effilochement* - structural and political - are solved by means of currency wars. On a theoretical level, the paper argues that such behaviour systematically undermines the status of the euro as a currency of public trust and reframes the economic benefits and international importance of the EU. The empirical tier of the work shows that the euro is perceived as a differentiation tool to impede the tempo of the real enlargement process of the EU that began in 2004. The Eurozone's efforts to adopt its exclusive institutional and governance structure despite the potential risks involved, provide all the elements of this demonstration.

The conclusion leads to the thesis that we need to be think more about geo-economics, this specific example being currency wars, to discern whether this paradigm of IPE became either a hindrance or a vehicle of the European integration 'game'.

Key words: Eurozone, currency warfare, geo-economy, European integration, IPE.

JEL Classification: N14, O23, F30, F50

The argument is that a paradigm shift away from solidarity towards quite narrow-minded policy has occurred; different from what has been understood by European integration thus far.

The EZ is going to be wider from the beginning of 2014 thanks to the membership of Latvia². Paradoxically, the political success of Latvia becomes another failure of the EZ inasmuch as it has demonstrated that its members are unable to integrate any of the larger nEZ states.

¹ Effilochment, fr.: a process of tearing to shreds.

² "Commission Concludes that Latvia is Ready to Adopt Euro in 2014," (2013). Press Release, European Commission, Brussels, 5 June: 1-3.

There is overwhelming evidence that a new model of integration is being applied.

This paper outlines a two-level geo-economic approach (Halizak 2012, Luttwak 1991) to analyse how and why Eurozone's current *effilochement*-structural and political-is solved by means of currency wars. On a theoretical level, the paper argues that such behaviour systematically undermines the status of the euro as a currency of public trust and alters the economic benefits and international importance of the EU. Its empirical tier demonstrates that the euro is perceived by the EZ and especially by Germany-its hegemon-as a differentiation tool to impede the tempo of real enlargement process of the EU that began in 2004.

I start with the notion of a currency war used as a geoeconomic instrument by states (Dunin-Wąsowicz 2012). The second part of the paper reviews how various stages of such recent wars were exercised by Germany against the Czech Republic, Hungary and Poland (CHP). In the third part I analyse Eurozone's efforts to adopt its exclusive institutional and governmental structure despite the potential risks involved. The paper concludes with some considerations on why we need to be thinking more about the paradigm of geo-economics, this specific example being currency wars, that contributes to the theory of the European integration 'game'.

1. The logic of geoeconomic currency wars – make it or break it?

How should we think about currency wars? The issue had its greatest currency in the political theory of the 1920s and 1930s (Lieu 1939, Keynes 1932, Einzing 1931, Krzyżanowski 1926). Since then the practice has been hardly considered by scholars. It emerged in the political sphere after over 80 years, when upheavals of the global financial crisis within the period of 2007-2012 hastened their revival (Ahamed 2011, Irwin 2011, Collignon 2010). A currency war entails states that, in defence of their wealth and power, are apt to use the logic of geoeconomy. It postulates, that solving world's contemporary dilemmas by means of warfare does not always become a zero-sum game (Luttwak 1990/1991: 18-21). Alternatively, by harnessing monetary policy instruments as military ones, hostile currency collisions *do* have a profound impact on distribution of power within the international arena (Gilpin, 1981). Consequently, such competition between states may and *does* trigger currency wars which damage both the principle and practice of cooperation within the world financial space, as well as, in the international monetary system (IMS), understood as the main structural component of this space (Dunin-Wąsowicz: 331-340).

(I) Hence, "currency wars" is a multidimensional notion, which comprises of three factors/levels indicating the aims (I) of such war, attributes (II) as well as their mechanisms (III):

(II) a hegemon of the world financial space has been deploying a strategy of a pre-emptive currency conflict, which is threatening to destabilize or remodel the world or regional financial space

(III) a strategy is equal to a specifically stable monetary or exchange rate policy determining the conditions of attainability of the world currency, as well as, the arrangements of sudden changes within world capital flows. Thus, every country is able to continue only such monetary policy, which goals have to stay in line with the strategy provided by the hegemon;

(IV) a conflict is never announced, thus difficult to be qualified as activities which are continued within the framework of foreign monetary policy of the hegemon and directed against the strategic goals of *monetary-cum-exchange-rate* policy of other states.

All of the above factors/levels of the notion inform us that a currency war is in fact a conflict over principles of monetary policy, which mechanisms determine the world balance of payment (BoP). This balance had easily existed when states used bullion currency (Eichengreen 1996). On the other hand, the immanent feature of the fiat system is the creation of imbalances. In their consequence surpluses and deficits emerge on trade/current accounts in the world financial geoeconomic space.

One has to differentiate between two basic types of imbalances: scheduled and destabilising. Scheduled imbalance (I-S) arise as a result of a multilateral agreement in regards to the rules of stability of the international monetary system. Such was the Bretton Woods Agreement. It assumed that the surplus in trade or payment balance in the IMS was equal to the acceptance of hegemon's trade or current account deficit (Rodrik 1986). The dynamics of global finances can cause the imbalance of the second type that is signified by uncontrolled surpluses and deficits. This may constitute a fundamental imbalance (I-F)¹, which prevents effective state economic policies as well as - as noted in the 70s by Robert Koehane and Joseph Nye – contributes to the rise of tension in economic relations between states (Koehane & Nye 1973). The I-F generates a pressure to limit, change direction or accelerate capital flow in order to reconstruct a balance.

Indeed, the standard instruments of monetary and exchange rate policy used by the hegemon, within the framework of the international monetary system (IMS), in times of peace, function as a 'dyad of stability' (DS). It is established in order to create the I-S to keep sustaining economic cooperation based on certain rules agreed by the main actors of the world financial space.

These are its hegemon and states, which have relatively strong currencies and/or significantly take part in international trade and/or possess substantial political strength.

¹ It is worth to note, that Bretton Woods Agreement indicated the possibility of the existence of a fundamental imbalance, however its definition was not provided; MD-W; comp: Eichengreen, B. (1996). *Globalizing Capital*, Princeton University: 96-100.

In general, the 'dyad of stability' supports the political system promoted by the hegemon. As soon as the hegemon modifies her attitudes about the political canon of relations within the international financial arena, it attempts to change DS into a 'dyad of *destability*' (DD). The latter one assumes an automatic conversion of the function of the hegemon's currency from a 'safe-haven' currency into one of a 'threat'. Conflict is withheld in the moment of conversion of I-F into I-S.

Such understood currency war, that should not be equated with transitory currency manipulations (Bergsten & Gagnon 2012), can be presented in the sequential game model. It is known in game theory as the Stackelberg's duopoly model (Sargent & Wallace 1981)¹. According to its rules, the hegemon that instigates a currency war is winning this war, as long as, she is able to pressure states to macroeconomic adjustments in regards to mechanisms of monetary and exchange rate policy, imposed by her.

The assumed definition of a currency war enables identifying the main actors of a regional financial space and its currency regime. Thus it can be applied to the EU, where Germany acts as the hegemon (Blyth & Matthijs 2011, Bulmer & Paterson 2011, Laski & Podkaminer 2011). It is a hegemon of a special kind. It is obliged by EU treaties to observe the rule of common European good with regard to the economic relations within the EMU. In particular, it is assumed that every member of the monetary union is to comply with the provision of art. 121.1 of the Lisbon treaty which says that economic policy, including the policy of exchange rates, becomes the common concern in the EU². However, it is found that in practice of European monetary integration Germany used to act in concert with the logic of geoeconomy. In pursuit of its economic power, she strongly but indirectly affects EMU members *via* its own specific macroeconomic policy³ and/or European institutions used by her as geoeconomic instruments. It, thus, created a number of bilateral 'dyads of *destability*' within EMU in order to secure its strategic political aims. Since 2007, the crisis in the Eurozone resulted in the eruption of such DD in a form of currency wars, during which Germany strongly executed its status of a hegemon (Ahamed 2011, Grauwe de 2009). From then on, the trust in the euro as a common European currency weakened significantly amongst Europeans. Overall, during the period September 2007-September 2013 it dropped by 12 percent from 63 percent to 51 percent (Eurobarometer 2013).

2. Hidden European currency wars: Germany v. nEZ

Can currency wars fulminate against the nEZ as it had happened in the Eurozone? Can they undermine the perception of the euro? My answer to these questions is: 'yes'. Moreover Germany has to be named as the center of inciting these difficulties. First of all, the course of monetary policy actions of more than a decade demonstrates that Germany's adherence to the geoeconomics paradigm is capable of catalysing a political condition in which a currency war is perceived as a regulating or stabilising mechanism between the EZ and the nEZ. The debt crisis in the Eurozone made this perception more salient. However, since a currency war is a long-lasting phenomenon, the starting point of which is hard to determine, for the sake for the analysis this one is identified as beginning in the year 1999. At that time the euro was introduced and Germany started to act as the hegemon of the EMU by breaching its legal basis⁴. It thus decided to implement a long-term internal deflation strategy that resulted in rapid German exports increase alongside lower labour costs. Such strategy coincided with a specifically stable monetary and exchange rate policy which influenced the policy of the states—especially neighbouring ones (Becker & Jäger 2011), as explained in part 1. Indeed, as the hegemon crystallised, the other main actors became the three larger states of nEZ that joined EU in 2004 (as members of EMU with derogation). What meant that they had to fulfil certain rules in order to be let in by EZ countries, especially by Germany, and become members of the EZ. These countries are the Czech Republic, Hungary and Poland (CHP). In reality, all of them are ready to adopt the euro. Each of CHP has carried policies determining their real convergence with the EZ. However, due to Germany's specifically stable macroeconomic policies, all of them have experienced tensions between the national currency and the euro within the process of convergence.

It is hence indispensable to answer three questions. First, in what way do the mechanisms of monetary and exchange rate policy utilised by the hegemon of the European geoeconomic space determine these tensions? Second, how are these tensions an element of the intra-European *Theatre of Currency War Operations* (TCWO)? And third, whether and how they imply changes to considering the status of the euro as a currency of public trust and international importance of the EU?

¹ see also Collignon, S. (2003). "Is Europe Going Far Enough? Reflections on the Stability and Growth Pact, the Lisbon Strategy and the EU's Economic Governance," European Political Economy, Vol. 1, No 2:230.

² Art. 121.1 [ex art 99.3 EC] states that „Member States shall regard their economic policies as a matter of common concern and shall coordinate them within the Council, in accordance with the provisions of Article 120”, TUE, cons.version (2012). 6655/7/08 REV 7, Brussels, 12 November.

³ Within EMU, real exchange rate adjustment can only be brought about through changes in domestic prices and wages; Mundell, R. (1961). „A Theory of Optimum Currency Areas, American Economic Review, September: 60.

⁴ Compare the notion of the minimal hegemony. It is the situation when the hegemon is no longer strong enough to devise systematically policies capable of serving common interests; Cafruny, A., Ryner, M. (2006). „The EMU and the Transatlantic and Social Dimensions of the Crisis of the European Union,” Central and East European International Studies Association 4th Annual Convention, Tartu: 3.

As answers are many-sided and cannot be limited to the portraiture of monetary policies used, in the next two subunits I trace the issue also within a wider political context.

2.1 Złoty vs. Euro

Suggestions to include the Polish currency into the European monetary regime first came about in the early 90s and coincided with the debate about the possibility of pegging the Złoty (PLN) to the Ecu. These deliberations were put to an end by the 1993 decision of the European Council in Copenhagen about the obligatory character of the EMU and the common European currency for the future member states of Central and East Europe (Temprano-Arroyo & Feldman 1998). However, scheduling the process of its introduction remained an open issue. The 1995 Madrid summit decision – that is three years before formal accession negotiations commenced – pointed that the “creation of an economically and monetarily stable environment”¹ is the only suitable way of carrying out a “gradual and harmonious integration of EU candidate countries”, apparently it turned out to be an announcement of a long and complicated process. Nevertheless, a year later Poland attempted to pursue a one-sided euroisation option (Bratkowski & Rostowski 1999). These attempts were stopped by the EU, and during accession negotiations of 1998-2002 Poland received EMU membership status with derogation².

Beginning in 2003, that is before formal accession to the EU in 2004, first official warnings came from the EZ discouraging new member states – and so Poland as well – from adopting the euro fast³. They were motivated economically and related to the German assumption known as the coronation strategy that the convergence within the EMU should be the last stage of monetary integration (Maes 2002). The analyses claimed that premature membership in EZ could subject Poland – as country with GDP much below EU average – to massive shocks that could hamper its developmental and budgetary capabilities.

True, it was difficult to judge the power of such warnings during the preaccession period. At least Poland's experience of intense economic cooperation with Germany of 1993-1998 was not explicitly negative. Polish exports to Germany increased in spite of accumulating a serious deficit in trade balance⁴ (Tab. 1). At the same time, there was no unequivocal opinion nor analyses with regard to the functioning of the EMU understood as an optimum currency area (Eichengreen, Hagen, von, 1993).

Nobody could have supposed that Germany would be found amongst these countries which started to infringe systematically the provisions of the Maastricht treaty, as well as, the Stability and Growth Pact (SGP). Hence, the views predicting potential shocks were considered with certain ambivalence. On one hand, the need to adopt the euro as fast as possible, and motivated by a certain *raison d'état*, was articulated. It was stated, following the European integration principle' reasoning, that maintaining the division within the EMU of states using different currencies has to be treated as a counter-productive strategy because of undermining the common interest of EU and each state separately (Rybiński 2004).

On the other hand, some scholars and politicians shared the same anxiety as EU experts. Eventually, Poland from accession in May 2004 started to pursue the so-called “I'd like to, but I'm afraid of...” tactics in relation to the EZ membership. Even though the authorities attempted to fulfil the provisions of Treaty of Maastricht, they did not make serious efforts to obtain membership⁵. One of the examples of the above-mentioned policy attitudes was the statement from 15 October 2007, issued by Sławomir Skrzypek, the former president of the National Bank of Poland. It declared that Poland, apt to fulfil the criteria of convergence, would be ready to enter ERM II⁶ at the beginning of 2009. In 2011, the Prime Minister, Donald Tusk, has declared that Poland is ready to enter euro zone in 2013. Currently, this kind of commitment relates to the year 2020 constituting quite a failure of Polish hopes to become a full member of the EU at the onset of the XXI century.

Examination of the PLN-EUR relations in reference to the theoretical approach towards the phenomenon of currency wars may supplement this political insight with new elements. Yet, on the verge of the planned introduction to the euro, Poland held a slight surplus trade balance (Tab. 1) with Germany mostly thanks to low labour costs (Chart 3). At the same time the economy performed well (Chart 6).

However, starting from 2006, the inflationary effects of catching up process as well as the attempts to increase wages have resulted in a growing trade deficit with Germany which followed the strategy of internal devaluation.

¹ European Council (1995). Conclusions, Madrid, 15-16 December.

² Art. 122 [109k] TWE; Wojtaszek, E., Mik, C., opr. (2000). *Traktaty europejskie*, Kantor Wyd. Zakamycze. 149-150.

³ The EC commissioner Pedro Solbes warned against premature attempts at EMU participation by saying that „countries (would) lose their exchange rate flexibility, while the process of structural change, catching up and fiscal consolidation is not yet finished”, He also stated that 2-years period of participation of new member-states in the ERM may be set on more restrictive conditions than bilateral band of 15 percent; Reuters, 23 May; in: Dunin-Wąsowicz, M. (2003). „L'union économique et monétaire dans les pays en voie d'accession – intérêts économiques et politiques”, *Reflets et Perspectives de la vie économique*, Vol. XLII, No 3, DeBoeck Université, Brussels: 81.

⁴ Schuller, B.-I. (2002). „The Trade Relations between Germany, Poland, the Czech Republic and Hungary during the 1990s,” University of Skövde, April: 18-19.

⁵ „Integracja Polski ze Strefą Euro: Uwarunkowania Członkostwa i Strategia Zarządzania Procesem” [Poland's Integration with the Euro Area: Conditions of Membership and the Strategy of the Management Process] (2005). Ministerstwo Finansów, August: 1-48.

⁶ “Poland set to join ERM II in 2009, says Skrzypek”; Central Banking ((2007). 16 October: <http://www.centralbanking.com/central-banking/news/1407130/poland-set-join-erm-ii-2009-skrzypek> [Access: 20 October 2007].

The results of such policy have been fortified both by undermining the SGP and cheap imports from China which partially crowded out imports from Poland (Silgoner *et al*)¹. These three factors particularly then were to sharpen the bilateral economic relations and along with the crisis of 2007. This is why Poland has abandoned the relatively low and steady interest rate policy, which in April 2006, provided the country with a title of one of the three countries with most stable prices in the EU. In consequence Polish currency weakened significantly, first in 2009 and later, also in 2011 (Chart 5)² when Germany, oppressed by recession, introduced the policy of limiting the outflow of capital. In general, starting from the beginning of the crisis until 2012, PLN-EUR exchange rate showed high changeability. This is why Poland, unlike states in the South, could enter the path of developing a surplus in its trade balance with Germany, however its overall balances were negative (Tab. 2).

In sum, German policy within the EMU based on the premises of geo-economy, which inherently disregard the principle of common European good (relating to strive for relative advantage against other states), influenced badly Poland's path towards membership in the EZ. Thus, Poland, which soon after accession was heading for convergence, decided to drop the policy of strict compliance with the Maastricht criteria, not only in relation to monetary policy. This decision bore fruit and for a while guaranteed moderation of the influence the EZ crisis and the slump in Germany had on Polish economy. Nevertheless, the recession has endangered Poland at length. Following the policy of EBC, the authorities of the National Bank of Poland, were forced to implement policy of low interest rates³. This, in turn, has been triggering a jettison effect amongst people toward the euro. In 2002, 63 % of the Polish population was convinced that, one day, the euro should replace the Polish zloty. The current public opinion poll done by TNS Polska states that the only 11% of respondents are to understand the adoption of the euro as the good solution for Poland and its economy⁴. What is more, the present government sought it necessary to abandon the constitutional provision of abiding budget threshold of public debt at the level of 50% of GDP⁵. Besides, legal projects aimed to limit the independence of the National

Bank of Poland are under the governmental consideration.

2.2 Koruna and Forint vs. Euro

In principle, in late 1990s the authorities and the elites of the Czech Republic and Hungary were much more sceptical about the idea of accepting the euro than the Polish⁶ ones. The dominating opinion in both countries was that the EZ project was an exclusionary undertaking. Indeed, the EZ demanded from new members a more *sophisticated* approach towards convergence criteria in comparison to long-term EU members. Therefore the Czech Republic and Hungary decided to introduce the euro no sooner than in 2010. Current statements of such intent refer to the year 2020 or after.

How then were the policies of the koruna (CZK) and the forint (HUF) limited by the hegemon of the EMU? The experience of the Czech Republic from the pre-negotiation period (1993-1998) was ambiguous (Tab. 1). Its trade with Germany grew, although the trade of Germany with the Czech Republic grew much faster: by four times⁷. Moreover, the mode of relations CZK v. DEM mirrored the general developments in the Czech economy where the current account registered a high deficit, and financial flows on the capital account were huge (Smidkova 1998). In effect, koruna strengthened strongly by keeping on average a real appreciation at that time. Nevertheless, Czech Republic decided to apply the 'catching up' strategy thanks to developing its export with Germany (Tab. 2). Thus, next round of strong appreciations occurred, especially in the 2002, by more than 10% alongside marginally low trade balance with Germany. In the years 2002-2005, Czechs, again following Germany, have significantly lowered the unit labour cost (Chart 4). This is why, in the middle of 2005, the National Bank of the Czech Republic introduced historically low interest rates of 1.75%. After 2006, the Czech Republic officially resigned from accepting the euro in 2010. Once they abandoned the low interest rates strategy, the real exchange rates of koruna - euro started to grow, mainly via increase of trade with Germany. In 2009 however, the Czech Republic witnessed a severe recession, similar to what was happening in Germany.

¹ Silgoner, M., Steiner, K., Wörz, J., Schitter, Ch. (2013). „Fishing in the Same Pool? Export Strengths and Competitiveness of China and CESEE in the EU-15 Market,” Working Paper Series no 1559, EBC, June: 28-29.

² At the second part of 2011 occurred a strong depreciation of the Polish zloty and then within the period of September-December 2011 the NBP intervened on the money market; Information Bulletin (2011). NBP, IB 4/2011; Shambaugh, J.C. (2013). „Rethinking Exchange Rate Arrangements after the Crisis,” George Washington University and NBER, Washington, DC, April 16–17: 9.

³ In March 2013 a reference rate is established at 2,5 percent and is balanced by the deposit rate kept at 1 percent; NBP (2013). <http://www.nbp.pl> (Access: 29 March 2013).

⁴ In 2002, 63% of the Polish people were convinced that, one day, the Euro should replace the Polish zloty. The current public opinion poll done by TNS Polska has said the the only 11% of respondents are to understand the adoption of the Euro as the good solution for Poland and its economy; PAP (2013). „Sondaż: 55 proc. Polaków uważa, że przyjęcie euro będzie czymś złym,” Gazeta Wyborcza (daily), 25.06: 7; Dunin-Wąsowicz, M. (2003), „L'union économique...”, op. cit.: 73–88.; Compare also European Central Bank (2013). „Annual Review of the International Role of the Euro,” Frankfurt, July 2013: 29.

⁵ By the end of July 2013 both chambers of the Polish Parliament Sejm accepted the governmental claim of loosing the fiscal discipline; PAP (2013). „Sejm za zawieszeniem pierwszego progu ostrożnościowego,” Gazeta Wyborcza (daily), 26.07: 15.

⁶ Dunin-Wąsowicz, M. (2007). „Sovereignty and Money in the Process of European Integration – From the Dual Perspective”; in: Piasecki, R. (ed.) (2007). *Transition of Central European Economies and Enterprises*, SWSPiZ, Łódź: 117–136.

⁷ Schuller, B.-J., (2002). „The Trade Relations...”, op. cit.: 14.

Thus, after the first increase of interest rates, starting from 2010, they have been lowered again (Chart 5) and trade balance both with Germany and intra-EU grew. At the same time however, deficit on current accounts widened. It was the floating exchange rate of koruna, which became the main shock absorber for the Czech Republic's economy¹ and then the efforts to continue the 'catching up' process failed. Hence, the functioning of the EMU-especially viewed in the context of German attitudes toward principles of monetary and macroeconomic policies in the monetary union- have ensured Czechs that the euro is a project about narrow political and economic goals rather than about true European integration (Adam *et al.* 2012:11).

Similar conclusions can be drawn from the analysis of the forint-euro relation. A few years before the accession, Hungarian trade with Germany was expanding strongly - relative to total trade and GDP - and Hungary noted a slightly positive balance of trade (Tab 2). However, at that time there were real appreciations of the Hungarian forint and the German mark depreciated in real terms toward the forint². After EU accession, the situation did not change much, although Hungary traded with Germany well. The Hungarian attempts to implement inner deflation by introducing an inflation targeting regime turned out to be a failure and the forint appreciated further along the strong inner deflation of Germany.

The political efforts to stabilise the Hungarian currency politically by proclaiming in 2008 year 2012 as time of attaining the level of readiness to enter the EZ were also a failure. Thus, in 2009 Hungary, followed Germany and run into a severe economic breakdown. Eventually, Hungary was plagued by low growth and high debt for much of the last decade. Moreover, Hungarian government has decided to implement a legal act, which put limits on the independence of the Hungarian National Bank. At the same time, some reforms dismantling the monitoring of public finances were introduced (Kopits 2011). Both changes have demonstrated strong anti-euro sentiment mirroring the fears that EMU has become a project which is going to blow out the EU and its status as an important political actor of the international arena (Kirchick 2013).

2.3 Specificity of the TCWO

The cases described point out the tensions occurring in the monetary and exchange rate policy in CHP in the context of German monetary policy. Indeed, from the CHP point of view, German exchange rate policy in years 1993-1998 was favourable towards trading, although it was directed at its inner devaluation, which supported Berlin's ambitions of fulfilling of the Maastricht criteria to join the monetary union.

Ergo, it was perceived as positive in terms of extending the EU. The accession negotiations (1998-2003) have not particularly changed the situation. Nevertheless, an expensive euro, used by Germany from 1999, as well as her specific internal macroeconomic policies imposed difficult process of appreciation of CHP national currencies. The period since the membership in the EU till the outbreak of the crisis exacerbated these problems and narrowed policy options or responses to external shocks that have previously buffeted Polish, Czech and Hungarian economies. Consequently, in years 2009-2012 all of these states were forced to modify their strategic goals and halt running policies which could bring them closer to the membership in the EZ.

In sum, currency wars executed according to geoeconomic interests, are not just about currency and economics, they are also very much about politics. One could say that in the case German v. CHP the period 1999-2012 of their trade relations was characterised by the existence of diverse DD which led to different types of imbalances either between these states or between the EZ and the nEZ. Clearly, to quote Robert Mundell, economic strength of the country with its own currency relies on this country only (Mundell 1961). Nevertheless, the external conditions in form of *monetary-cum-exchange-rate-policies* executed by the hegemon of a currency union may negatively modify its economic status. Not surprisingly, this has been the case of these three states that were in German's line of economic fire. Eventually, it revealed that the EMU can be perceived as a classical monetary alliance in which the actions of the states are determined by their economic strength rather than as an unique undertaking based on the endorsement of the principle of a European common good within the framework of the economic and monetary policies. The international role of the currency of such EMU may decline (ECB 2013).

3. The European integration theories: off the point?

Could the described course of events have become foreseeable by CHP in a preaccession time? Possibly 'yes'. However, this could only have been though under the assumption that an enlarged Europe-and thus EMU-would exacerbate both political and economic conflicts amongst its members.

Indeed, at the end of the XX century the European debate was dominated by the vast body of analyses indicating that the three deficits-the democratic deficit of EMU, the deficit of an economic government and a political union or the deficit of common identity-would lead to major problems in the EU (Verdun 1998, Płowiec 1993, Sandholtz 1993).

¹ Czech Republic-2013 Article IV Consultation Concluding Statement (2013). IMF, Washington, May 20: <http://www.imf.org/external/np/ms/2013/052013.htm> [Access: 5.06.2013].

² Schuller, B.-J., (2002). „The Trade Relations...,” op. cit.: 13.

At the same time, research on European monetary integration focused on certain conditions upon which convergence could appear (Dyson 2002, Radaelli 2000, Moravcsik 1998). However negative monetary occurrences - denying the ideational influence of European integration - were not to necessarily taken into consideration by CHP. Their then generally positive attitudes toward the developments within the EMU were justified. From some expert reports came insights that a monetary union could become an exemplar of politics that follows the principle of a European common good (Collignon 2000, Milward 1992). The argument was that the provisions of the European treaties incorporated this principle in relation to the monetary and exchange rate policies. Hence, the Czech Republic, Hungary and Poland-strategically oriented towards joining the political space of Western Europe-had not voiced fundamental political controversies which would undermine German attitudes toward the principle upon which accession negotiations to the EU and thus to the EMU were based on.

Nevertheless, as shown by Luttwak and Gilpin, sudden disruption and economic malaise, or unique conditions such as financial hyperglobalization may jeopardise attitudes toward cooperation and unleash conflict that originates in differentiated distributional interests. In consequence, states strive to consolidate their economic power by aiming to expand their geoeconomic space in the international system by employing different types of warfare. In the case of the EMU, the course of integration has evolved into a process of disintegration caused by Germany's quest for the leadership within the European financial structures. There were two factors, which intensified the propensity of Germany to act with severity against other states. The first one is bound to the functioning of the EZ¹. However, it was the crisis-the second factor-which affected further difficult German relations with other states within the framework of the EMU.

To consider the first issue, one must say, that in heyday of the euro the expertise with regard to the relations of the EZ v. nEZ was not developed enough. It was beyond discussion that nEZ had to stick firmly to the Maastricht criteria and thus there were almost no analyses, which questioned its economic or political rationale (Gros *et al.* 2002). The rejection of the Lithuanian membership into the EZ in 2006 based on the argument that the Lithuanian inflation exceeded the level accepted by the Commission as referential (2.66%) by 0.06%² was the evidence that thinking about the idea of integration was somewhat dubious (Baltaduonis & Jurgilas 2006).

In particular, the troublesome monetary politics of Germany toward CHP were perceived as an exception rather than the rule of divergence, which could not be applied toward the states of the EZ (Gros *et al.* 2002:71).

In fact, there were a few experts who were seriously considering the argument that at least two criteria of the real convergence such as the criterion of the price stability as well as the exchange rate criterion should be reinterpreted (Pisani-Ferry *et al.* 2008). Consequently, within CHP has appeared an afterthought that monetary relations between states-even within the framework of one political bloc such as the EU-have to be subordinated to its competitive character.

The crisis-the second factor-has affected Germany's relations with CHP even further by applying an approach toward differentiation commonly known as the need for deeper integration within the EZ. Some of the provisions of the so-called Six-Pack are a specific evidence of the argument. Indeed, they are designed to improve economic governance in the EU. At the same time however, they sanction a differentiation between the EZ and nEZ by applying legal distinctions with regard the economic policy objectives and goals to comply with (Six-Pack Regulations 2011). Signed on 2 March 2012 (by EU 25) the treaty on stability, coordination and management within the Economic and Monetary Union (so-called "fiscal compact", TSCM) becomes a subsequent example of such attitude. Indeed, 'fiscal compact' modifies governance within the EMU. It is however mainly addressed to the EZ states (Pisani-Ferry, Sapir & Wolff 2012). More, it does not revamp the fundamental faults of the EMU such as the lack of fiscal union or European bonds (Dunin-Wąsowicz ed. 2012). Consequently, the fiscal compact became a serious signal of the division between two parts of EU: with the euro and without the euro. Although the subsequent proposals for a radical change in the financial set-up of the euro area - such as a banking union - are going in accordance of the provisions of the Lisbon Treaty (Véron 2013, Davies 2012), they are in a breach with the idea of the European integration promoting the EU as the single political actor of the international arena. Guido Westerwelle's statement regarding the political deepening of the EZ has symbolically sealed this division (Westerwelle 2013), which is commonly disguised as the need to stick to the principle of different speeds.

Again, the process of applying by Germany the geoeconomic approach has been manifested within the framework of monetary and exchange rate policy towards accession countries in the first place. These signals have not been fully considered by politicians of the EZ³ members (Popescu 2013, Hankel *et al.* 2010).

¹ At present, only three Eurozone states - Estonia, Luxembourg and Finland - meet the criteria of debt and deficit; ECB (2013).

² Baltaduonis R., Jurgilas M. (2006). "What Are the Economic Arguments Against Lithuania's Euro Bid?," Euroobserver/ Comment, 05.05. - 10:06 CET; <http://www.sp.uconn.edu/~rib01002/EUobserver.html>.

³ The Eurozone is not in essence an optimum currency area. The crisis did not cause Eurozone problems, but has merely highlighted them. Thus, the problem of the EZ is **NOT** its geographical size. The problem is the **LACK** of a proper fiscal coordination which intensifies the financial asymmetric shocks; Hankel *et al.* 2010.

Thus, the belief in desirability to establish the euro as the single currency in all states of the EU is associated with a sense of political seclusion amongst some nEZ members especially from CHP.

Conclusions: unpleasant politics and the unkind paradigm

This paper explored the nature of current process of Eurozone's *Effilochement* via currency wars. The first part developed an analytical tier that proposed the notion of a currency war. The suggested concept put forward by Dunin-Wąsowicz is built on the work of Gilpin, Luttwak and Halizak, whose analyses in international relations sought to prove that interconnectedness and globalization are not supposed to limit conflicts, including ones in the financial space. Thus, states, instead of applying the logic of integration are likely to use the rationale of geoeconomy. It enables them to influence certain changes within the monetary space of international or regional monetary systems. This influence, expressed by currency wars, has been harnessing monetary policy instruments as if they were military ones.

The second part used that analytical proposal to demonstrate that a geo-economic approach is employed by Germany within the European monetary regime. The findings confirm that it has practised the geoeconomic approach in deploying currency wars against some states of the EMU.

Yet, this articles demonstrates how the Czech Republic, Hungary and Poland face an awkward treatment by Germany and this set in motion policies, which preclude them to come closer to real convergence with the EZ economy.

The paper revealed also a few issues with regards to the relations of the EZ v. the nEZ that till now have been overlooked. First, although currency wars within the EZ have been scrutinized, such monetary relations between the hegemon of the EZ and some nEZ states have not yet been adequately analysed. Second, these currency wars forced the Czech Republic, Hungary and Poland to back away from the political and economic strategies to adopt the euro in a predictable future. Third, the EU is unable to generate honest mechanism of EMU enlargement. Thus, the new thinking about the future of the euro as the common currency of the EU is needed. Suffice to note, at the moment of writing of this article, the situation between the EZ and the nEZ seems quite unclear: the crisis did not lead to the adoption by the EU of institutional and governance structure which would represent the interests of all states of the EMU. Just the opposite: the geoeconomic approach was launched and the exercise of inter-state solidarity became a political pretence within the EU, and the Eurozone's *effilochement* is still progressing.

References:

1. AHAMED, L. Currency Wars, Then and Now. How Policymakers Can Avoid the Perils of the 1930s. In: Foreign Affairs. 2011, march-april, vol. 90, issue 2, pp. 92-103.
2. Agreed Lines of Communication by Euro Area Member States. Brussels, 2012, 30 january [accesat 1 februarie 2012]. Disponibil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/127633.pdf
3. AHEARNE, A., PISANI-FERRY, J. The Euro: Only For Agile. In: Breugel Policy Brief. 2006, no. 1, pp. 1-8.
4. *Analyses of The Czech Republic's Current Economic Alignment With The Euro Area*. Praha: CNB, 2012. 121 p.
5. *Analysis of the Convergence Process From the Point of View of the Financial Crisis*. Budapest: MNB, 2010. 108 p.
6. ANDREWS, D.M., ed. *International Monetary Power*. Ithaca: Cornell University Press, 2006. 224 p. ISBN 978-0801444562.
7. ANNETT, A. Enforcement and the Stability and Growth Pact: How Fiscal Policy Did and Did Not Change Under Europe's Fiscal Framework. In: Working Paper. 2006, no. 06 (116), 1 may, pp. 1-34.
8. ARGHYROU, M.G., KONTONIKAS, A. *The EMU Sovereign-Debt Crisis: Fundamentals, Expectations and Contagion* [accesat 1 februarie 2012]. Disponibil: <http://ideas.repec.org/p/euf/ecopap/0436.html>
9. BECKER, J., JÄGER, J. From an Economic Crisis to a Crisis of European Integration, paper presented at IIPPE. In: Neoliberalism and the Crisis of Economic Science: conference, 20-22 may. Istanbul, 2011, pp. 1-27.
10. BEGG, I. Economic Governance in an Enlarged Euro Area. In: Economic Papers. 2008, no. 311, pp. 1-30.
11. BERGSTEN, C.F., GAGNON, J.E. Currency Manipulation, the US Economy, and the Global Economic Order. In: PIIE, Policy Brief. 2012, no. 12, 25 december, pp. 1-3.
12. BIBOW, J. The Euro Debt Crisis and Germany's Euro Trilemma. In: Working Paper. 2012, no. 721, pp. 1-42.
13. BLANCHARD, O., FITOUSSI, J-P. *Mark and Budgetary Politics in Europe*. Oxford, 1993. 101 p. ISBN 978-0-19-877362-7.
14. BLYTH, M., MATTHIJS, M. Why Only Germany Can Fix the Euro. 2011 [accesat 12 december 2012]. Disponibil: <http://triplecrisis.com/why-only-germany-can-fix-the-euro>
15. BRATKOWSKI, A., ROSTOWSKI, J. Zlikwidować złoto [To eliminate the Złoty]. 1999 [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.bankofalbania.org/.../rostowski_ang_226
16. PISANI-FERRY et al. *Coming of Age: report on the euro area*. Brussels, 2008. 122 p. ISBN 9789078910060.
17. BULMER, S., PATERSON, W. A. Life More Ordinary? Ten Theses On a Normalization of Germany's Role in the EU. In: Paper for the European Union Studies Association Biennial: conference, 3-5 march. Boston, 2011, pp. 1-22.
18. BÜTZER, S., JORDAN, Ch., STRACCA, L. Macroeconomic Imbalances. A Question of Trust? In: Working Paper. 2013, no. 1584, august, pp. 1-46.
19. CAFRUNY, A., RYNER, M. The EMU and the Transatlantic and Social Dimensions of the Crisis of the European Union. In: Central and East European International Studies Association: 4th. Annual Convention, 25-27 june 2006. Tartu, 2006 [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.ceeisconf.ut.ee/orb.../Cafruny_Ryner.do...
20. CECCO, M. *Money and Empire: The international gold standard, 1890-1914*. Lanham, 1974. 254 p.
21. COLLIGNON, S. Is Europe Going Far Enough? Reflections on the Stability and Growth Pact, the Lisbon Strategy and the EU's Economic Governance. In: European Political Economy. 2003, vol. 1, no. 2, pp. 222-247.
22. COLLIGNON, S. How to Avoid Currency Wars [accesat 30 august 2013]. Disponibil: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201011/20101123ATT98408/20101123ATT98408EN.pdf>
23. EUROPEAN COMMISSION. Commission Concludes that Latvia is Ready to Adopt Euro in 2014. Brussels, 2013, 5 june. 3 p.
24. Convergence Report. European central bank. 2013, june. 79 p. [accesat 30 august 2013]. Disponibil: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201306en.pdf>

25. Convergence Report. European central bank. 2004. 246 p. [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr2004en.pdf
26. Council Regulation (EU): no. 1177 of 8 november 2011, amending Regulation (EC): no. 1467/97 on speeding up and clarifying the implementation of the excessive deficit procedure [accesat 30 august 2013]. Disponibil: eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011R1177:en:HTML
27. CSAJBÓK, A., CSERMEL, Á. *Adopting The Euro in Hungary: Expected Costs, Benefits and Timing*. Budapest: National Bank of Hungary, 2002. 207 p.
28. Czech Republic - 2013 Article IV Consultation Concluding Statement. IMF. Washington, 2013, 20 may [accesat 5 june 2013]. Disponibil: <http://www.imf.org/external/np/ms/2013/052013.htm>
29. DARVAS, Z., SZAPARY, G. Euro Area Enlargement and Euro Adoption Strategies. In: Economic Paper. European Commission, Directorate of Economic and Financial Affairs. 2008, no. 304, february [accesat 30 august 2013]. Disponibil: ec.europa.eu/publication12093_en.pdf
30. DAVIES, H. Europe's Flawed Banking Union. Project syndicate. 2012, 18 october [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.project-syndicate.org/europe-s-democr
31. Deauville Declaration. Franco-German Declaration, Statement for the France-Germany-Russia Summit. 2010, 18 october. [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.euo.dk/Franco-german_declaration.pdf
32. DEHESA, G. Global Imbalances. Currency Wars and the Euro. 2010, 17 november. 10 p. [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201011/20101123ATT99188/20101123ATT99188EN.pdf
33. DOWLING, S. Is a German 'Fourth Reich' Emerging? 2011, 15 november [accesat 30 august 2013]. Disponibil: <http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/europe/111114/germany-fourth-reich-euro-zone-dominance>
34. DUNIN-WAŚOWICZ, M., ed. Integracja europejska i nowy ład gospodarczy. Report The European Integration and The New Economic Order. Warszawa: SCHOLAR. 2012 [accesat 30 august 2013]. Disponibil: www.bibliofil.com.pl/integracja-europejska-i-n
35. DUNIN-WAŚOWICZ, M. Instrumentarium geoeconomiczne w polityce monetarnej i kursowej państwa: wojna walutowa vs. In: E. HALIŻAK. *Geoeconomic*. Warszawa, 2012. ISBN 978-83-7383-573-3 [accesat 30 august 2013]. Disponibil: http://scholar.com.pl/sklep.php?md=products&id_p=2231
36. Exchange-Rate and Monetary Policy. In: M.E. HALIŻAK, ed. *Geoeconomy*. Warszawa: University of Warsaw, 2009, june, pp. 327-357.
37. *Suverenność i pieniądz w Europie, 1870-2002*. Warszawa: WUW. 2008.
38. Why 2012 is Well on for the Euro. In: Europe's Journal. 2008, vol. 4, no. 1 [accesat 30 august 2013]. Disponibil: <http://www.europeworld.org/SearchByCurrentIssue.aspx?IssueId=LastIssue>
39. Sovereignty and Money in the Process of European Integration – From the Dual Perspective. In: R. PIASECKI, ed. *Transition of Central European Economies and Enterprises*. Łódź: SWSPiZ, 2007, pp. 117-136.
40. Dolar i Euro: epizody z suwerenności i hegemonii. Dollar and Euro: Episodes of Sovereignty and Hegemony Polska w Europie, kwartalnik, Wydawca: Fundacja. In: *Polska w Europie*, 2005, vol. 43, no. 1, pp. 27-55.
41. L'union économique et monétaire dans les pays en voie d'accession - intérêts économiques et politiques. In: *Reflets et Perspectives de la vie économique*. DeBoeck Université. 2003, vol. XLII, no. 3, pp. 73-88.
42. DYSON, K., ed. *European States and the Euro*. Oxford, 2002 [accesat 1 august 2013]. Disponibil: ukcatalogue.oup.com/9780199250257.do
43. BORG, A. Economic and Financial Affairs. Brussels, 2009. 31 p. [accesat 1 august 2013]. Disponibil: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st16/st16838.en09.pdf>
44. EICHENGREEN, B. From Currency Warfare to Lasting Peace. 2010, 30 september [accesat 1 august 2013]. Disponibil: <http://www.voxeu.eu/article/currency-warfare-lasting-peace>
45. EICHENGREEN, B. *Globalizing Capital*. Princeton University Press. 1996 [accesat 1 august 2013]. Disponibil: journals.cambridge.org/abstract_S0212610900
46. EINZING, P. *The Fight for Financial Supremacy*. London: Macmillan, 1931. 180 p.
47. EFSF Framework Agreement and European Financial Stability Facility. 2010, 7 june [accesat 4 august 2013]. Disponibil: www.efsf.europa.eu/20111019_efsf_framework
48. Europe's Reluctant Hegemon. In: *The Economist*. 2013, 15 june, pp. 99-105.
49. EUROPEAN CENTRAL BANK. *The International Role of the Euro*. Frankfurt, 2011, july. 18 p. ISBN 978-92-899-1017-0; ISSN 1725-6583.
50. EUROPEAN CENTRAL BANK. *The International Role of the Euro*. Frankfurt, 2013, july. 81 p. ISBN 978-92-899-1017-0; ISSN 1725-6583.
51. EUROMEMO GROUP. Confronting the Crisis: Austerity or Solidarity. 2010. 4 p. [accesat 4 august 2013]. Disponibil: http://heterodoxnews.com/htm/htn109/Summary_EuroMemorandum_2010_11.pdf
52. European Council. Brussels, 2010, 28-29 october. 20 p. [accesat 4 august 2013]. Disponibil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/139197.pdf
53. Term Sheet on ESM. In: European Council. Brussels, 2011, 24-25 march, pp. 21-34 [accesat 4 august 2013]. Disponibil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf
54. Madrid european council 15-16 december. Presidency conclusions. Madrid, 1995 [accesat 4 august 2013]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/summits/mad1_en.htm
55. EVENETT, S.J., ed. *The US-Sino Currency Dispute: new insights from economics, politics and law*. Centre for Economic Policy Research. London, 2010 [accesat 4 august 2013]. Disponibil: www.worldcat.org/oclc/693808157
56. FEUERSTEIN, S., GRIMM, O. The Enlargement of the European Monetary Union. In: *Bank i Kredyt*. 2007, luty, pp. 1-18.
57. GAŁGANIEK, A. *Zmiana w globalnym systemie międzynarodowym. Supercykle i wojna hegemoniczna*. Poznań, 1992. ISBN 83-232-0577-9.
58. Germany's Schäuble Calls for New EU Treaty. 2011 [accesat 3 march 2013]. Disponibil: <http://www.euractiv.com/euro-finance/germanys-sch-uble-calls-new-eu-treaty-news-507256>
59. GILPIN, R. *War and Change in International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press. 1981 [accesat 4 august 2013]. Disponibil: www.people.fas.harvard.edu/~gilpin1981.pdf
60. GRAUWE, P. The Fragility of the Eurozone's Institutions. In: *Open Economies Review*. 2009, no. 21 (1), pp. 167-174.
61. GROS, D. et al. *The Euro at 25. Special report on enlarge*. Brussels, 2002.
62. GRUBEL, H. *The Evolution of the Theory of Monetary Integration*. Burnaby: Simon Fraser University, 2006.
63. HALIŻAK, E.M., ed. *Geoeconomia*. Warszawa, 2012. 186 p.
64. HANKEL, W., HAUSKRECHT, A., STUART, B. The Euro-Project at Risk. In: Working Paper. Center for European Integration Studies, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität. 2010, no. B 04, pp. 1-30 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: www.econstor.eu/bitstream/10.638549396.pdf
65. HIRSHMAN, A.O. *National power and the structure of foreign trade*. University of California Press. 1980 [1945] [accesat 5 august 2013]. Disponibil: davidthsu.files.wordpress.com/2011/05/hirschman-stat
66. HORVÁTH, R. Exchange Rate Variability, Pressures and Optimum Currency Area Criteria: Lessons for the Central and Eastern European Countries. In: Working Paper. Series 8. CNB. 2005, no. 8, december, pp. 1-26 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: www.cnb.cz/2005/08/2005_08_01.pdf

- www.cnb.cz/en/.../cnbwp_2005_08.pdf
67. HRYCKIEWICZ, A., PAWŁOWSKA, M. Czy nowy nadzór spełni swoje zadanie? Zmiany w nadzorze finansowym w Europie oraz ich konsekwencje dla Polski. In: Materiały i Studia: zeszyt. 2013, no. 289, pp. 1-36.
 68. Hungary 2011 Article IV Consultation And Second Post- Program Monitoring Discussions: report no. 12/13. Washington, 2011 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: www.imf.org/external/pubs/ft/.../2012/cr1213.p
 69. Information Bulletin. Warsaw, 2011, no. 4. 109 p. ISSN 1230-0020 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: http://www.nbp.pl/en/publikacje/biuletyn/2011_4en.pdf
 70. Integracja Polski ze Strefą Euro: Uwarunkowania Członkostwa i Strategia Zarządzanie Procesem [Poland's Integration with the Euro Area: Conditions of Membership and the Strategy of the Management Process]. Ministerstwo Finansów. 2005 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: www.mf.gov.pl/.../1_Integracja_Polski_ze_stref
 71. IRWIN, G.A. Esprit de Currency. In: Finance & Development. IMF. 2011, June, pp. 30-33 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id
 72. JONES, E., VERDUN, A. *The Political Economy of European Integration. Theory and Analysis*. London: Routledge, 2005. 223 p. ISBN 978-0415340649.
 73. KEOHANE, R., NYE, J.S. World Politics and the International Economic System. In: C.F. BERGSTEN, ed.. *The Future of the International Economic Order*. Lanham: Lexington Books, 1973 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: http://books.google.md/books/about/The_Future_of_the_International_Economic.html?id=u3UEAQAAIAAJ&redir_esc=y
 74. KEYNES, J.M. The World's Economic Outlook. *The Atlantic monthly*. 1932, May [accesat 5 august 2013]. Disponibil: www.theatlantic.com/past/docs/.../keynesf.htm
 75. KIRCHICK, J. The Orban Effect: EU Conservatives Have a Hungary Problem. *Spiegel Online International*. 2013, 29 May [accesat 3 June 2013]. Disponibil: <http://www.spiegel.de/international/europe/hungarian-government-puts-european-conservatives-in-tough-spot-a-902620.html>
 76. KINDLEBERGER, C. *Manias, Panics, and Crashes*. 5th ed. New York, 2005. 309 p. ISBN 0-471-46714-6.
 77. KIRSHNER, B. *Currency and Coercion – The Political Economy of International Monetary Power*. Princeton: University Press, 1995. 289 p.
 78. KOPITS, G. Can Fiscal Discipline Be Reconciled with Fiscal Sovereignty? In: BANCA D'ITALIA. Rules and Institutions for sound Fiscal Policy after the Crisis: seminari e convegni Workshops and Conferences Perugia. 31 March-2 April 2011. Rome, 2012, pp. 387-400.
 79. KRZYŻANOWSKI, A. Zaufanie: trust. In: *Czasopismo Skarbowe*. Warszawa, 1926, rok I, no. 3, pp. 1-2.
 80. LASKI, K., PODKAMINER, L. The Basic Paradigms of EU Economic Policy-Making Need to be Changed. In: *Journal of Economics*. 2012, no. 36, pp. 253-270.
 81. LIEU, D.K. The Sino-Japanese Currency War. In: *Pacific Affairs*. University British Columbia. 1939, vol. 12, no. 4, December, pp. 413-426.
 82. LUTTWAK, E.N. From Geopolitics to Geo-economic. Logic of Conflict, Grammar of Commerce. In: *The National Interest*. 1990, no. 20, pp. 17-23.
 83. MAES, I. On The Origins of The Franco-German EMU Controversies. In: Working Paper. National Bank of Belgium. 2002, no. 34, pp. 1-46.
 84. MANTEGA, G. Apresentação do ministro da Fazenda, durante palestra na Federação das Indústrias do Rio de Janeiro (Firjan). 2010 [accesat 17 setembro 2013]. Disponibil: <http://www.fazenda.gov.br>
 85. MARZINOTTO, B., SAPIR, A., WOLFF, G.B. What kind of fiscal union. In: Bruegel Policy Brief. 2011, no. 6, pp. 2-8.
 86. METZ, S., CUCCIA, P. *Defining War for the 21st Century*. Strategic Studies Institute. Carlisle: US Army War College, 2011. 71 p. ISBN 1-58487-472-4.
 87. MIDLARSKI, M.I. *Handbook of War Studies*. Vol. II. Ann Arbor: University of Michigan press, 2000. 564 p. ISBN 9780472067244.
 88. MIDLARSKY, M.I. *Handbook of War Studies*. Vol. I. Boston: Unwin Hyman, 1989. 372 p. ISBN 9780044970552.
 89. MILWARD, A.S., BRENNAN, G., FEDERICO, G. *The European Rescue of the Nation-State*. Berkeley: University of California Press. 1992. 447 p. ISBN 9780520081376.
 90. MODELSKY, G. Long-Term Trends in World Politics. In: *Journal of World-System Research*. 2005, vol. 11, no. 2, December, pp. 195-206.
 91. MORAVCSIK, A. *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca: Cornell University Press, 1998. 514 p. ISBN 9780801435096.
 92. MUNDELL, R.A. A Theory of Optimum Currency Areas. In: *American Economic Review*. 1961, vol. 51, issue 4, September, pp. 657-665.
 93. MUNDELL, R. Uncommon Arguments for Common Currencies. In: H.G. JOHNSON, A.K. SWOBODA, ed.. *The Economics of Common Currencies*. Sydney: Allen and Unwin. 1973, pp. 114-132.
 94. NBP. Narodowy Bank Polski. 2013 [accesat 29 March 2013]. Disponibil: <http://www.nbp.pl>
 95. ODELL, J.S. *U.S. International Monetary Policy: Markets, Power, and Ideas as Sources of Change*. Princeton: Princeton University Press. Princeton, 1982. 385 p. ISBN 9780691022123.
 96. PISANI-FERRY, J., SAPIR, A., WOLFF, G. *The Messy Rebuilding of Europe*. Bruegel: Policy Brief. Brussels, 2012. 719 p.
 97. PŁOWIEC, U. Traktat z Maastricht. 1993 [accesat 6 august 2013]. Disponibil: books.google.com/books?isbn=8389363593
 98. RZECZPOSPOLITA POLSKA. Program Konwergencji. Warszawa, 2004. 38 p. [accesat 6 august 2013]. Disponibil: polskawue.gov.pl/.../Programy_konwergencji/p
 99. POPESCU, O. Opuşczona przez Zachód Europa Środkowa zaczyna mówić jednym głosem [The Abandoned Europe Starts to Speak Up With One Voice]. *Stratfor*, 2013 [accesat 7 august 2013]. Disponibil: fora.sipri.org/716755/opuszczona-przez-zachod-e
 100. Public Opinion in the European Union: Standard Eurobarometer 79. 2013, Spring. 33 p. [accesat 7 august 2013]. Disponibil: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb79/eb79_first_en.pdf
 101. RADAELLI, C.M. Whiter Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. In: *European Integration online Papers*, 2000 [accesat 7 august 2013]. Disponibil: <http://eop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>
 102. Regulation (EU): no. 1092/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 August 2010 on European Union macro-prudential oversight of the financial system and establishing a European Systemic Risk Board [accesat 7 august 2013]. Disponibil: www.esma.europa.eu/.../Reg_1092_2010_ESR
 103. Regulation (EU): no. 1093/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 August 2010 amending Decision no. 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/78/EC [accesat 7 august 2013]. Disponibil: www.esrb.europa.eu/shared/pdf/shared/pdf/EBA-en.pdf
 104. Regulation (EU): no. 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 August 2011 on the effective enforcement of budgetary surveillance in the euro area [accesat 7 august 2013]. Disponibil: eur-lex.europa.eu/.../LexUriServ.do?uri=...2011
 105. Regulation (EU): no. 1174/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 August 2011 on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area [accesat 7 august 2013]. Disponibil: eur-lex.europa.eu/.../LexUriServ.do?uri=...2011
 106. Regulation (EU): no. 1175/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 August 2011 amending Council Regulation (EC): no. 1466/97 on the strengthening of the surveillance of budgetary positions and the surveillance and coordination of economic policies [accesat 7 august 2013]. Disponibil: eur-lex.europa.eu/.../LexUriServ.do?uri=...2011
 107. Regulation (EU): no. 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 August 2011 on the prevention and correction of

- macroeconomic imbalances [accesat 7 august 2013]. Disponibil: eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri... 2011
108. RODRIK, D. Disequilibrium' Exchange Rates as Industrialization Policy. In: Journal of Development Economics. 1986, no. 23, pp. 89-106.
 109. RYBIŃSKI, K. Im szybciej przyjmujemy euro, tym lepiej. 2004, 11 czerwca [accesat 7 august 2013]. Disponibil: <http://archiwum.rp.pl/artukul/491439-Im-szybciej-przyjmujemy-euro-tym-lepiej.html>
 110. SANDHOLTZ, W. Choosing Union: Monetary Politics and Maastricht. In: International Organization. 1993, vol. 47, pp. 1-39. [accesat 8 august 2013]. Disponibil: journals.cambridge.org/abstract_S0020818300
 111. SARGENT, T., WALLACE, N. Some Unpleasant Monetarist Arithmetic. In: Quarterly Review. 1981, vol. 5, no. 3, pp. 1-17.
 112. SCHULLER, B.I. The Trade Relations between Germany, Poland, the Czech Republic and Hungary during the 1990s. University of Skövde. 2002 [accesat 8 august 2013]. Disponibil: www.imemo.ru/publ/2013/13018.pdf
 113. Sejm za zawieszeniem pierwszego prognozy ostrożnościowego. 2013 [accesat 8 august 2013]. Disponibil: nfo.wiadomosci.gazeta.pl/.../najszybsza+zmiana
 114. SHAMBAUGH, J.C. Rethinking Exchange Rate Arrangements after the Crisis. 2013, april. 17 p. [accesat 8 august 2013]. Disponibil: <http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2013/macro2/pdf/jcs.pdf>
 115. SIBERT, A. Quantitative Easing and Currency Wars. 2010, 17 november. 13 p. [accesat 8 august 2013]. Disponibil: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201011/20101123ATT99168/20101123ATT99168EN.pdf>
 116. SILGONER, M. et al. Fishing in the Same Pool? Export Strengths and Competitiveness of China and CESEE in the EU-15 Market. In: Working Paper Series. 2013, no. 1559, june, pp. 1-35.
 117. SINN, H.W. Currency War: The Guilt Is Not China's Alone. Finfacts, 2010 [accesat 5 august 2013]. Disponibil: http://www.finfacts.ie/irishfinancenews/article_1020973.shtml
 118. SKUBISZEWSKI, J.C. *Pieniądz na terytorium okupowanym: studium prawnomiedzynarodowe ze szczególnym uwzględnieniem praktyki niemieckiej*. Poznań: Instytut Zachodni, 1960. 407 p.
 119. SMISMANS, S. New Modes of Governance and the Participatory Myth. In: European Governance Papers. 2006, no. n-06-01 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: <http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/typo3/site/fileadmin/wp/pdf/egp-newgov-N-06-01.pdf>
 120. Sondaż: 55 proc. Polaków uważa, że przyjęcie euro będzie czymś złym. 2013 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: <http://finanse.wp.pl/kat,9231,title,Sondaz-55-proc-Polakow-uwaza-ze-przyjecie-euro-bedzie-czyms-zlym,wid,15763458,wiadomosc.html?tid=111ab2>
 121. Statement by the Euro Area Heads of State or Government. Brussels, 2011 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126658.pdf
 122. STEIL, B. The End of National Currency. In: Foreign Affairs. 2007, vol. 86, issue 3, may-june, pp. 83-91.
 123. STRANGE, S. *States and Markets*. 2nd ed. London: Pinter Publishers, 1994. 266 p. ISBN 9781855672369.
 124. Strengthening Economic governance in the EU. Report of the Task Force to the European Council. Brussels, 2010 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: www.consilium.europa.eu/.../en/.../117236.pdf
 125. SUBRAMANIAN, A. The Inevitable Superpower. In: Foreign Affairs. 2011, vol. 90, issue 5, sep-oct, pp. 66-78.
 126. TEMPRANO-ARROYO, H., FELDMAN, R.A. Selected Transition and Mediterranean Countries. In: Institutional Primer on EMU and EU Relations. Washington, 1998, pp. 1-63.
 127. The Action Plan for Growth in Europe. Institutional Primer on EMU and EU Relations [accesat 5 march 2012]. Disponibil: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/uks-voice-heard-in-eu-says-david-cameron-7472202.html>
 128. The Czech Republic's Updated Euro-area Accession Strategy. Joint Document of the Czech Government and the Czech National Bank. CNB. Praha, 2007, 29 august [accesat 11 august 2013]. Disponibil: www.cnb.cz/.../strategic.../eurostrategy_070829
 129. The Czech Republic's Euro-area Accession Strategy. Joint Document of the Czech Government and the Czech National Bank. CNB. Praha, 2003 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: www.cnb.cz/.../2003/October
 130. The CZK/USD Exchange Rate at a Time of Uncertainty. Inflation Report - III. CNB. Praha, 2012 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: www.cnb.cz/.../InflationReport-III/2012
 131. The Euro Plus Pact Stronger Economic Policy Coordination for Competitiveness and Convergence. In: EUCO. 2011, no. 10, pp. 13-20 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf
 132. Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. Brussels, 2011 [accesat 11 august 2013]. Disponibil: www.eurozone.europa.eu/.../st00tscg26_en12.p...
 133. TUE. Geconsolideerde versie van het verdrag betreffende de Europese Unie en het verdrag betreffende de werking van de Europese unie. Brusseles, 2012, 12 noiembrie [accesat 11 august 2013]. Disponibil: docsfiles.com/pdf_europese_ui_e.html
 134. Van Rompuy Task Force. Strengthening Economic Governance in the EU. Report of the Task Force to the European Council. Brussels, 2010, 21 october [accesat 11 august 2013]. Disponibil: www.european-council.europa.eu/the-president/taskforce.aspx
 135. VERDUN, A. The Institutional Design of EMU: a Democratic Deficit? In: Journal of Public Policy. 1998, vol. 18, no. 2, pp. 107-132.
 136. VÉRON, N.A. Realistic Bridge Towards European Banking Union. In: Bruegel Policy Contribution. 2013, no. 9, june [accesat 19 iulie 2013]. Disponibil: <http://aei.pitt.edu/42812/>
 137. VERHOFSTADT, G. Community Act for Economic Convergence and Governance. 2011 [accesat 19 iulie 2013]. Disponibil: <http://www.alde.eu/press/press-and-release-news/press-release/article/europe-needs-a-community-act-for-economic-convergence-and-governance-37185/>
 138. WALTZ, K.N. *Theory of International Politics*. New-York: McGraw-Hill Inc., 1979. 251 p.
 139. FOREIGN MINISTER WESTERWELLE. The Part and the Whole. 2013, 18 july [accesat 19 iulie 2013]. Disponibil: http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Infoservice/Presse/Interview/2013/130718-BM_FAZ.html
 140. The part and the whole [accesat 19 iulie 2013]. Disponibil: http://www.london.diplo.de/Vertretung/london/en/_pr/Latest_News/07/Westerwelle-FAZ-0713.html?archive=3534276
 141. WOJTASZEK, E., MIK, C. *Traktaty europejskie*. Kraków: Wolters Kluwer Polska SA, 2000. 374 p. ISBN 83-88551-06-X.
 142. WYPLOSZ, C. Currency Wars: note. 2010, november. 10 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201011/20101123ATT99148/20101123ATT99148EN.pdf>

Statistical Annex
Tables: 1-2
Charts: 1-6

Statistical Annex - Tables

Table 1

Balance of Trade* and Current Account of The Czech Rp., Hungary & Poland, 1995-1998 (mln USD)

Years	The Czech Republic				Hungary				Poland			
	BoT			CA	BoT			CA	BoT			CA
	DE	Total	% GDP	Total	DE	Total	% GDP	Total	DE	Total	% GDP	Total
1995	56,4	- 3 672,3	- 7,0	- 1 367,2	85,7	- 2 501	- 5,4	- 1 266	1 041,5	- 6 154,8	- 4,4	- 6 154,8
1996	- 372,9	- 5 900,8	- 10,1	- 4 310,0	- 13,74	- 3 057	- 6,5	- 1 408	- 765,4	- 7 287	- 5,0	- 3 264
1997	- 529,6	- 4 589,6	- 8,8	- 3 210,3	1 397,8	- 1 990	- 4,2	- 1 812	- 1 724	- 16 556,2	- 2,9	-16 556,2
1998	211,5	- 2 578,2	- 4,5	- 1 044,3	1 167,1	- 2 690	- 5,2	- 3 026	- 2 175	- 18 824,7	- 1,4	-18 824,7

Sources: CNB, MNB, NBP, various volumes.

*: excluding services

DE: Germany

Table 2

Balance of Trade* and Current Accounts of The Czech Rp., Hungary & Poland, 1999-2011 (mln €)

Y's	The Czech Republic					Hungary					Poland				
	BoT				CA	BoT				CA	BoT				CA
	DE	Intra '27	Total	% GDP	Total	DE	Intra '27	Total	% GDP	Total	DE	Intra '27	Total	% GDP	Total
1999	1 337	-	- 1 933	- 3,6	- 992,7	1 425	-	-2 044	- 2,6	- 3 531	- 6 267,1	-	-14 146	- 9,1	- 11 719
2000	1 488	-	- 3 600	- 6,2	- 2 567,5	2 258	-	-3 180	- 8,4	- 4 352	- 600,6	-	-13 327	- 7,7	- 11 181
2001	653	1 959	- 3 491	- 5,5	- 2 961,9	2 745	3 719	-2 496	- 5,9	- 3 577	394	- 6 413	- 8 557	- 4,6	- 6 641
2002	857	3 703	- 2 416,4	- 2,9	- 3 939,6	3 265	4 891	-2 203	- 4,8	- 4 929	- 150	- 5 461	- 7 701	- 4,0	- 5 924
2003	1 152	4 930	- 2 179,1	- 2,7	- 4 937,1	2 581	4 807	-2 898	- 5,5	- 6 382	627	- 3 078	- 5 077	- 2,4	- 4 878
2004	101	3 171	- 699,7	- 0,5	- 4 490,3	898	3 768	-2 446	- 4,3	- 7 136	- 2 084	- 5 854	-10 736	- 4,2	-10 736
2005	- 147	3 636	1 354,9	2,0	- 2 070,6	470	3 537	-1 460	- 3,2	- 6 091	3 935	- 5 019	- 5 856	- 1,9	- 5 856
2006	- 17	5 051	2 401,2	2,0	- 3 561,4	669	3 707	- 417	- 2,6	- 5 197	- 5 394	- 4 158	-10 425	- 3,0	-10 425
2007	12	7 164	4 227,8	3,4	- 3 221,7	1 050	6 518	1 370	- 0,1	- 6 602	- 8 636	- 7 953	-19 245	- 4,5	-19 245
2008	1 264	10 508	4 147,7	2,8	- 4 610,5	750	7 151	- 565	- 0,2	- 7 774	-11 530	11 828	-23 799	- 5,8	-23 799
2009	3 237	9 854	6 832	5,0	- 9 455,4	1 357	8 583	3 371	0,4	332	- 4 532	166	-12 152	- 2,8	-12 152
2010	4 217	12 712	7 916,9	5,4	- 4 142,2	2 078	10 581	3 215	5,6	1 065	- 6 286	250	-18 129	- 3,8	-18 129
2011	13 383	15 700	5 009,9	5,8	- 3 305,7	4 692	10 100	3 393	7,0	808	9 886,5	1 200	-17 977	- 3,4	-17 977

Sources: CNB, Eurostat, MNB, NBP - various volumes.

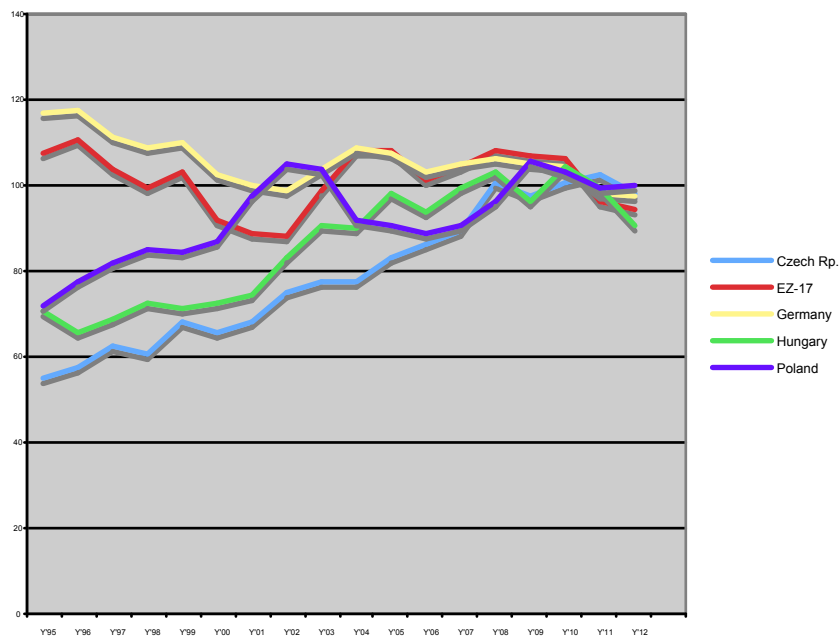
*: excluding services

DE: Germany

Statistical Annex – Charts

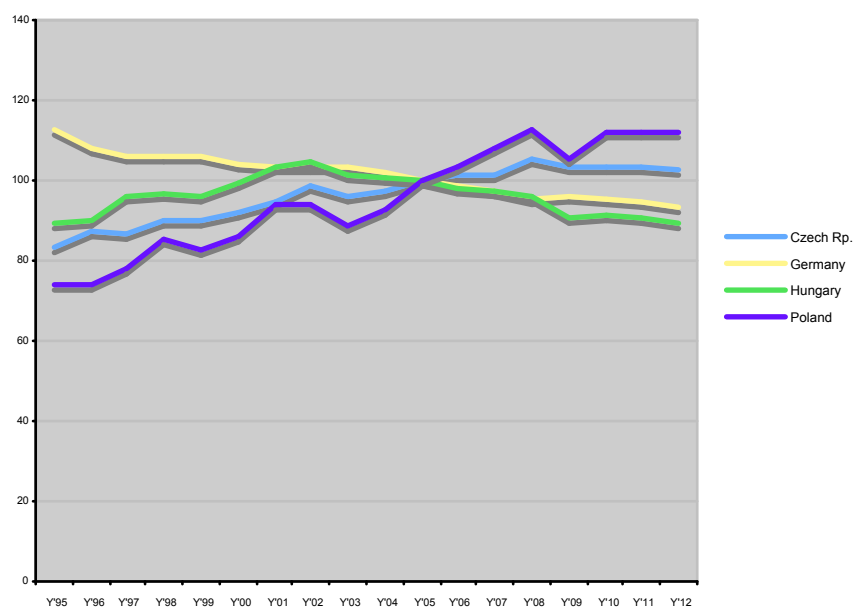
Chart 1

REER - CPI based index (1995-2012)

source: Ameco

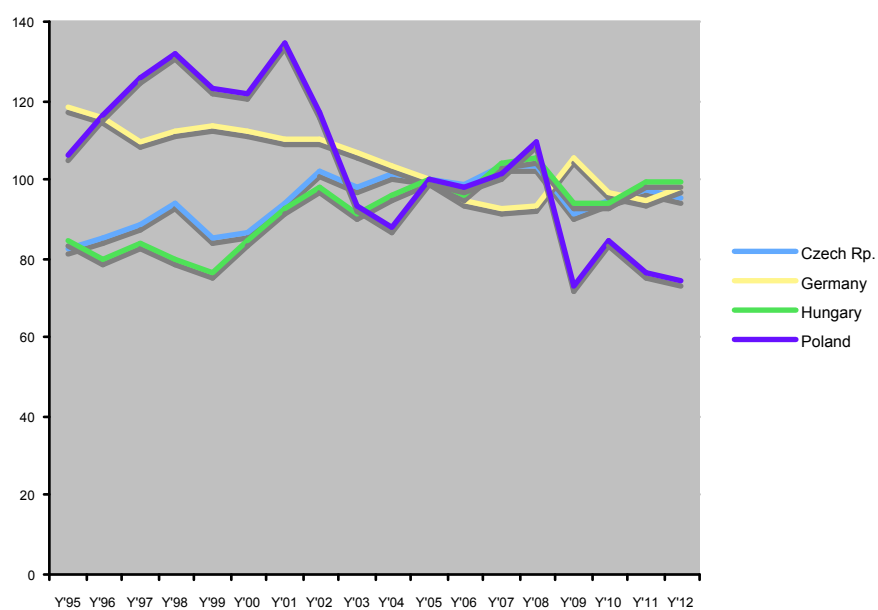
Chart. 2 REER – Export Index* (1995-2012)

Source: Ameco; * - export of trade and services

Chart 3

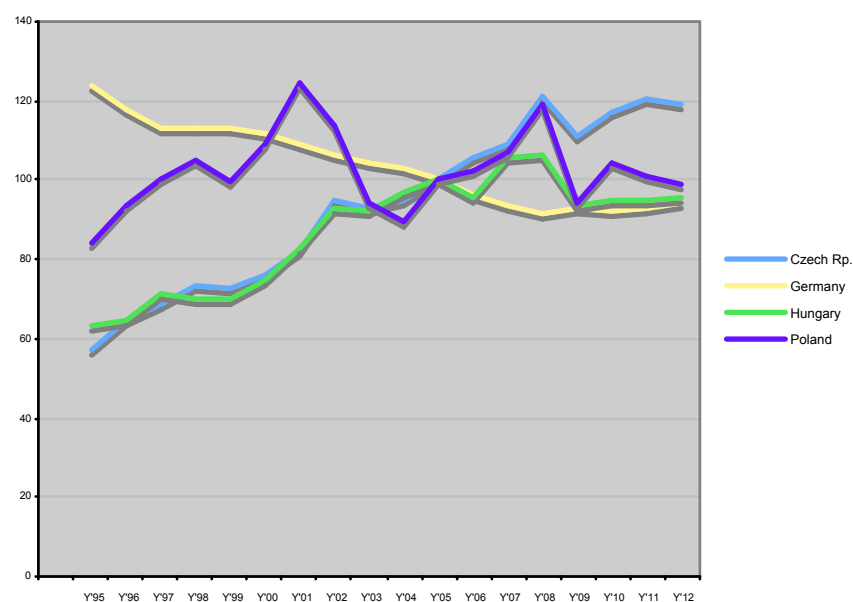
REER - Wage Costs Index (1995-2012)

Source: Ameco

Chart 4

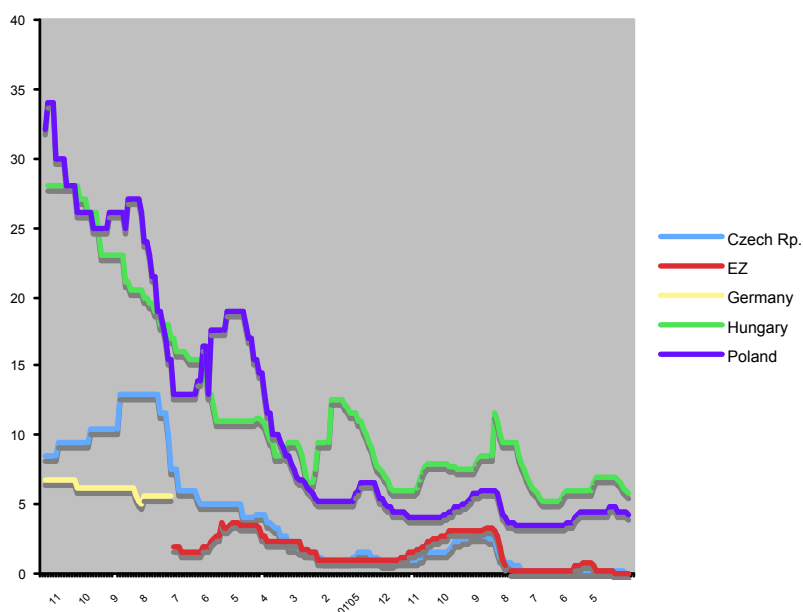
REER - unit labour costs index (1995-2012)

Source: Ameco

Chart 5

Policy Interest Rates: Czech Rp., Hungary, Germany* & EA** (1995-2012)

Sources: CNB, NBH, ECB, BB, NBP

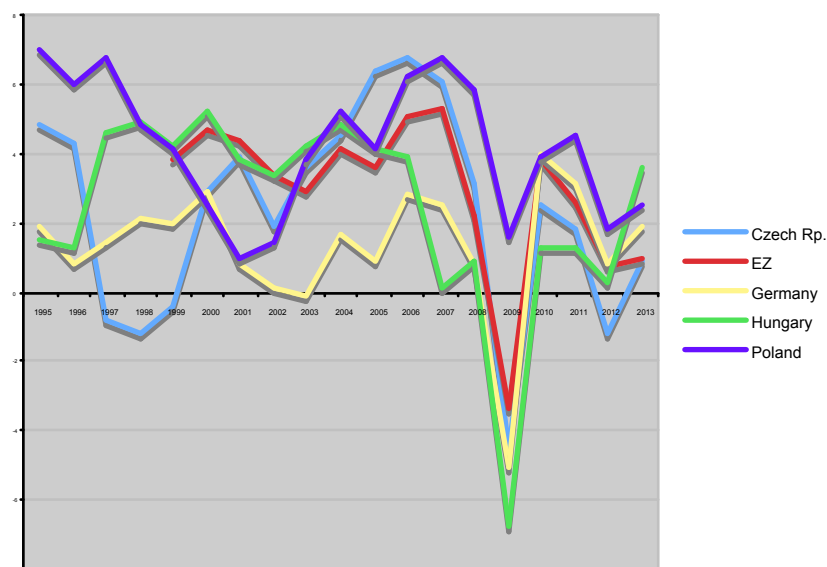
* - data till the end of 1998

** - data from the January 1999

rates of EZ - as set up by ECB in period '99-2012

Chart 6

GDP in the Czech Rp. Hungary, Poland, Germany and EZ-12, 1995-2012 (2013f)

Source: Eurostat, IMF.

Recomandat spre publicare: 12.08.2013

CONDIȚIILE MATERIALE DE PERFECTIONARE A STRUCTURII FORȚEI DE MUNCĂ ÎN MEDIUL RURAL

*Vasilii RYABOKONI, dr., membru corespondent al
Academiei Naționale de Științe Agrare din Ucraina*

În articolul dat sunt determinate condițiile materiale de funcționare a agriculturii și a particularităților de implementare a activității de muncă a persoanelor din mediul rural în condițiile de formare a sistemului de securitate alimentară din Ucraina.

Cuvinte cheie: forță de muncă, forță de producție, instrument de muncă, bunuri materiale, condiții materiale.

The structure of the labor force of agriculture represents a complex and multifaceted phenomenon. Its formation, development and improvement are under the direct influence of the productive forces and production relations. Classic economists noted that the basis for the development of society is the development of the productive forces, especially the improvement of labour tools. Without connection of workforce with tools there is not possible the process of labor itself and ultimately the process of production of material goods. But this relationship does not appear as something fixed or static. On the contrary, it should be considered in its motion and development. Factors of production and the relations of production have also an influence on the qualitative and quantitative ratio of the elements of the productive forces. Thus, under the influence of technical progress, qualitative changes take place in the means of labor. They are constantly evolving and improving. And in order to "turn them out from only possible in real and current use values" there is a need for changes in the labor force.

On the one hand, the means of production are the measures of human labor development, the materialization of accumulated knowledge, experience, and mastery of the man, on the other hand, their effective use requires a corresponding level of training of the workforce. That is the level of development of the workforce should reflect the nature and level of development of the means of production. There is a constant dialectical relationship between personal and real factors of production.

With regard to agriculture, this means that the profound changes in the technical basis of agricultural production have a significant impact on the nature and content of the work, leading to certain structural changes of labor force, demanding much to the worker himself, to his level of education and training.

Thus, it should be taken into account the specific of the branch of agriculture. In agriculture, as in any other branches, the impact of environmental conditions on the formation of the structure of the labor force happens in its specific directions, namely:

1. The man in the framework of biological relationships is included in the total structure of the biosphere.

MATERIAL CONDITIONS OF IMPROVING THE STRUCTURE OF LABOR FORCE IN THE RURAL AREA

*Vasilii RYABOKONI, PhD, corresponding member of the
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine*

There are determined the material conditions of the functioning of agriculture and peculiarities of implementation of work activity by people from rural areas in conditions of formation of the food security system of Ukraine.

Key words: labour force, productive force, labour tool, material goods, material conditions.

JEL Classification: E31, J21, J62, R10

Therefore, the evolution of man as a living organism is in accordance with the laws of natural science together with the rest of the biosphere and nanosphere, influencing on them and at the same time, experiencing the opposite of their influence. A certain role is played by the production activities of the society.

2. The process of production in agriculture is closely related to climatic conditions, which to some extent determine the level and nature of the professional skills of the labor force and its qualification.

3. Production activity of a man in agriculture is associated with such specific means of production such as land, productive and working livestock, perennial fruit crops, etc. This fact has a certain effect on the quantitative and qualitative aspects of labor force. Land scarcity as a mean of production involves the process of increasing the utilization of the workforce and its release into other branches through the use of mechanization in agriculture.

The interaction of economic and natural laws does not change the overall direction of the structural changes of the working force in the rural area, but at the same time, it imposes on them a certain effect, associated in particular with the seasonality of production, biological characteristics of land and living organisms.

Presenting an integral component of the total labor force in society, the total labor force in agriculture is developed as part of a whole. At the same time, in the position of private sector, it has a number of internal patterns of development that determine its specificity and are, respectively, the subject of a special study. From the point of view of simple labor process, formation of the total labor force in agriculture is determined by the peculiarities of the development of its productive forces, in particular by the influence of biological, climatic and other environmental factors on the overall status (level and specificity) of social labor in agriculture - its specialization, cooperation, combination and concentration.

In the analysis of the division of labor between industry and agriculture, classic economists noted an important trend in the structural changes of the labor force, due to the development of productive forces.

The concern is that the relative number of people employed in agriculture, can not only be determined by the number of directly employed individuals in it - a lot of individuals are involved in agricultural production who indirectly are not subordinated to it directly. Justifying the process of liberation of labor force from agriculture, classic economists stressed that it takes part because in larger scale of production - with a large farming - labor becomes more productive, but also because a large part of the non-agricultural population carries out the work in agriculture, bringing the agriculture a constant capital, such as fertilizers, seeds, all kinds of machineries. Thus, the development of productive forces determines the two-way process in the movement of labor in the countryside: the absolute reduction of the directly engaged persons in agricultural production and increase of the number of producers, indirectly taking part in it, and the absolute and relative reduction in the number of people employed in agriculture in the process of division of labor is accompanied by qualitative changes in the workforce. This is especially evident at the stage of technical modernization of agricultural production, which is the basis of changes in the nature and content of the agricultural labor, transforming it into a variety of industrial labor and acting as a peculiar form of implementation of the requirements of certain economic laws.

Technical re-equipment of agriculture in its development goes through several stages. The first stage is characterized by a partial mechanization and introduction into production of individual machines and mechanisms. During this period, there are only created the conditions and prerequisites for the conversion of agricultural labor in a variety of industrial one. The introduction of machinery contributes to fundamental changes in the technical basis of production, to the further division of labor, to the quantitative growth of occupations of narrow profile, progressive changes in the nature and content of the labour.

Already at the initial stage, the introduction of machinery, especially tractors, has played a crucial role in the progressive rise of agricultural production, as well as in the restructuring of the psychology of the peasant. In the first phase, there were decided mainly the issues related to quantitative saturation of agriculture with individual machines and mechanisms.

At the second stage, there is carried out the transition from mechanization of certain types of work to the comprehensive mechanization of production processes. In place of disparate machines and mechanisms, a system of machines comes, which actively promotes the growth of labor productivity, reduces the employment, especially in the horse-hand and poorly mechanized operations, the less use of manual labor, the change in the relationship between physical and mental labor in the direction of increasing the share of the latter and restructuring of the labor force.

For the third phase, there is characteristic the transition from the complex mechanization to the wide automation of all parts of the production, which fundamentally changes the content, nature of work, the role and the place of man in the course of labour activity. Automated production requires a correspondingly high level of professional and skilled training of staff, its education and culture.

Characteristic features of technical modernization of agriculture at the present stage are its transition from the mechanization of individual types of work to complex mechanization and automation of production processes. In addition to the quantitative growth of new machinery and mechanization of individual processes, there is more noticeable the introduction into the production of machinery systems. In the course of industrialization, division of labour is increasing and on this basis, the concentration and specialization of agricultural production increase on the basis of inter-farm cooperation and agro-industrial integration, here also takes place the process of expanding and deepening of ties in industry and agriculture. In this regard, agricultural labor gets a qualitatively new content, which in agriculture and livestock, in the degree of its development is getting closer to the work of the industrial type. The industrialization of agricultural production serves as an objective necessity and prerequisite for improving the total labor force in the rural area. This is determined by several factors. Achieving the goal of production is impossible without the dynamic development of all sectors of the economy. A particularly important role is played by agriculture, which is designed to meet the growing needs of the population in food and feed industry.

This problem can be solved by strengthening the role of intensive factors and reduce the number of people employed in agriculture, which is impossible without further industrial transformation of the industry. Only with the development of industrialization and the growth on this basis of the productivity of labor, agriculture can be considered as a labor pool for the industry and the non-production sphere. Efficiency and high-use of the new agricultural technology requires not only the quantitative growth of skilled workers, but also the continuous improvement of their knowledge. On the one hand, the industrialization of agriculture acts needs to improve the quantitative objective of labor and on the other hand, it creates for this fact relevant prerequisites. For example, the transition of agriculture on an industrial basis helps to improve working conditions, a change in its nature and content, as well as raising the incomes of the rural workers and, thus, to a better meeting of their material needs. At the same time, there is expanding the scope of the law of economy of time, which makes it possible to increase the degree of satisfaction and spiritual needs – there appear time for cultural rest, vocational and general education, sports, etc.

In the 80's of the twentieth century in the Ukraine, the pace of industrial development have greatly strengthen the material and technical base of agriculture, it is based there have been profound quantitative and qualitative changes that affected the growth of labour force and necessities of agriculture.

Given the importance of the industrialization of agriculture in order to improve the efficiency of social production, and based on the current level of development of industry, there has been accepted the direction on accelerating the pace of modernization of agriculture and convergence of the agricultural labor in terms of its capabilities with the industrial labor.

Special significance is given to issues of improving the quality of the supplied equipment, the establishment of a system of machines for the comprehensive mechanization of production processes in crop growing, universalization, unification of technology, the rational relation of the energy capacity and working machines. On the fields of collective farms and state farms began to come more powerful and high speed tractors, grain and beet harvesters, both of domestic and foreign production and other equipment. Saturation with the new technology has allowed much to raise the level of mechanization of production, shorten the work, and for the sectors – to pass to mechanization and partial automation.

At the same time, in the 90's, the situation with the material base of agriculture began to deteriorate rapidly. The transition of the agricultural sector to the market relations, the distortions in the implementation of the agrarian reform, the abolition of collective farms and state

farms, a process which was accompanied by a natural stretching techniques on various bottom of the barrel, have led to a complete collapse of economies and the collapse of their technical support. The agriculture is provided with main agricultural machinery with 50 - 60%, taking into account the fact that almost 90% of the vehicles are in need of major repairs.

Each year, farms write off 8-10 times more vehicles than they buy the new ones. In 2001-2010, the fixed assets of the national economy increased by 5.5 times, and in agriculture, on the contrary, decreased by 20%. By the level of provision of material and technical resources, Ukraine lags far behind the developed countries. On average in Ukraine on 1 ha of agricultural land, there are 5 to 7 times less fixed assets compared with agricultural enterprises with updated material-technical base.

The year dynamics data show a sharp decrease in the number of vehicles in farms (Table 1).

Table 1

Availability of agricultural machinery in agricultural enterprises (the end of 2011)*

	1991	1996	2000	2005	2011	% 2011 to 1991
Tractors thousand units	497,3	441,7	318,9	216,9	147,1	29,5
Engine power of tractors, MW.	31423	28078	20611	14792	12656	40,2
Harvesters, thousand pieces.	105,2	85,9	65,2	47,2	32,1	30,5
Corn harvesters, thousand pieces.	15,3	12,0	7,9	4,8	2,3	15,0
Beet harvesters, thousand units	19,8	18,3	13,0	8,5	3,8	19,2

Source:* *Agriculture of Ukraine, Statistical Book, 2011, page 203*

Not the best situation happens with the ensuring of rural household with techniques, as shown by the sample survey data (Table 2).

Table 2

Availability of agricultural machinery in rural households in 2012 (%)*

	All rural households	Including the households with the land area		
		0,5 ha and less	0,51-1,00 ha	1.01 ha and more
Households that possess technique including:	14,8/100	8,7/100	14,4/100	28,8/100
Tractor	16,7	3,5	11,6	28,4
Combine	1,7	0,4	0,9	3,1
Drill	9,4	2,3	7,6	15,2
Truck	3,4	1,9	1,5	5,5
Tiller	13,8	3,2	11,4	22,3

Source:* *The main agricultural characteristics of households in the rural areas in 2012. Statistical newsletter, Statistics civil service, p.20*

During the years of independence, the production of agricultural machinery drastically reduced. If in 1990 there were produced 106 thousand tractors and 57 thousand seeders, then in 2011, respectively, 6.4 and 4.9 thousand, which accounted for only 6 percent and 9 percent. All this has led to a significant increase of the load per unit of technical tool, as well as to market saturation with technique of foreign manufacturers.

Scientists from NSC "Institute of Agrarian Economics" estimate that technological needs of agriculture in the technical means shall be calculated in the amount of about 300 billion UAH, that is, for 10 years, every year it is necessary to buy equipment in the amount of 22 - 28 billion UAH. In fact, it is purchased at ten times less, and on the Ukrainian market more than 70% of equipment is imported. All of the major campaigns (agricultural holdings) work only on imported machinery. In 2011, there were purchased 586 harvesters, including 78.7% of foreign production. Of course, foreign technology with its technical and economic performance is far superior to domestic one. In particular, it allows during the processing of soil and seeding more than 7 times reducing consumption of oil, 10 times the cost of labor, more than twice the direct operational costs.

Today, the world market for agricultural machinery is practically divided between transnational companies such as "John Deere", "New Holland", "AGCO", and «Same Deutz Far." The share of these companies, particularly in the tractor market in the U.S. consists in 95%, Western Europe - 85%. In Western Europe, more than five thousand of agricultural engineering companies are working. Of course, the domestic producers can not afford to compete with such companies, therefore, it is not surprising that the imported equipment is purchased for the sum of times greater than the national one.

Given the fact that nearly 17 million hectares of land are in the use of agro-enterprises with an area of less than 500 hectares, as well as in the households which are forced due to the lack of financial resources to use outdated technology, and that the need of such households is only tractors with 18 - 40 hp in the amount of 200 thousand units, there is a serious problem on the agenda regarding the reproduction and development of material and technical base of agriculture.

Transition of agricultural production to industrial rails necessitates the significantly increase of the energy output. Given the specificity of agricultural production and the experience of the developed capitalist countries, energy power-labor in agriculture should be higher than in industry. The growth of energy power-labor is provided as an increase in the total capacity of the mechanical engines, and the widespread use of electric energy.

Electricity plays a leading role in changing technology and production techniques. It brings together machinery and mechanisms in a single system, provides the rhythm of their work and the continuity of the production cycle, and creates real conditions for the comprehensive mechanization and automation of production. Such processes are related to the electrification like the conversion of agricultural labor in a variety of industrial one, displacement of manual labor with machinery, changing the social aspect of the rural area.

However, agriculture still lags far behind on total energy consumption and the level of energy available for the labor force. From year to year there is a strong tendency to reduce the energy facilities in farms. In particular, in 2011 compared with 1991, the power capacity decreased by 73.3 million kWh, or three times. There are not used yet the great possibilities inherent in replacing other forms of electrical energy. Electrical energy has the potential to be widely used for the treatment of soil, weeding, threshing grain, pre-treatment of seeds, animal exposure, etc. All this leads to significant savings of labor and materials in agricultural production.

In a number of cases in the agricultural sector, as evidenced by the expertise available in our country and abroad, it is economically viable to use renewable energy.

In 2010, energy costs in the cost structure of agricultural products accounted for 18%, and in crop production - 23.1%. At the same time, the industry has great potential for the production of energy resources, at the same time consuming only about 1% of biofuels and waste from the total energy consumption. The use of renewable energy sources can be made in the following directions:

- expansion of agricultural products for biofuels;
- production using wind turbines with mechanical, thermal and electrical energy;
- getting cold and low temperature heat - at the expense of solar and geothermal energy;
- higher utilization of wind and solar energy for some activities.

The widespread use of alternative energy in agriculture is an objective condition for the further economic growth and for solving the problems of unemployment. Active work in this direction is carried out in European countries, including Germany who is leading, providing 25% of employment in this sector in the EU. It is planned that by 2020, the development of alternative energy sources will allow to increase the number of jobs in Germany by 140 thousand, Poland - 160 thousand, Spain, Italy and France - respectively 120, 140 and 60 thousand.

In Ukraine, according to the national project "Energy of Nature" (Ukrainian Presidential Decree from 08.09.2010) is there is planned before 2015 to build 2,000 MW of wind energy capacity and up to 1,000 MW of solar powers, which will enable annually to produce 4.5 - 5.0 billion kWh of clean electricity.

To unleash the potential of agriculture production and use of alternative energy sources a number of measures are provided, including:

- expansion of facilities for the production of biofuels from agricultural raw materials;
- development and introduction of new biofuel technologies;
- implementation of production standards for the use of crop rotation with roomy energy crops, etc.

However, agriculture represents not only the use of new forms of energy is at an early stage, but still there is not solved the problem of replacing unproductive manual labor. In particular, the level of mechanization of certain types of crop work is not sufficient; there is a lot of manual labor work in the livestock sector.

For example, in 2012, 90% of rural households used manual labor to work the land, 10.4% of households cultivated the land by hand, 7.8% - with a tractor, 50.4% - by hand and with the tractor. It is estimated that the mechanization of only labor-intensive crops in agriculture, even on the basis of existing equipment would significantly reduce the labor costs. Depending on the potential of industrialization, the branches of the agricultural sector can be divided into three groups.

The first - the branches in which the production processes are almost mechanized (grain farming); the second - the branch whose technical equipment is under development and refinement (pig growing); and the third - the branches for which, even in theory there are not yet acceptable engineering solutions (berries and some vegetables cultures).

Currently, there is a significant gap in the development of material and technical base in the level of agricultural mechanization of individual regions and farms, which, of course, have a different impact on issues related to the formation and improvement of the structure of the labor force. Naturally, as a result of differentiation of the material-technical base, there are large variations among the manual workforce and mechanized labor.

This situation is explained, first of all, by the different levels of development of the productive forces in agriculture. Therefore, improvement of the total labor force in some regions of the country is closely connected with the process of alignment of the material-technical base of agriculture. In addressing these issues there is needed a differentiated approach, taking into account not only the available means of production, but also the need for them, depending on climatic conditions and the achieved level of specialization.

The specialization and concentration of production on the basis of inter-farm cooperation and agro-industrial integration has a significant impact on the structural changes of agricultural workers in the process of industrialization. During the inter-farm cooperation and agro - industrial integration there is enhanced the division of labor, the structure of production changes, instead of multi-sector households, specialized agricultural enterprises for certain types of production come, a number of them getting apart from agriculture and becoming independent branches of industry (feed production, storage, processing, etc.); there are expanded and strengthened ties between production cells, there are deepened the labor co-operation of the whole people. New forms of organization of social production facilitate the transition of agriculture from partial to comprehensive mechanization of production processes for the introduction of the machine system, which allows mechanizing many of the processes of production, changing their technology.

According to a number of indicators (fund-, energy-, and electric power consumption, conditions, payment performance) the work on off-farm enterprises and organizations will be closer to the work in the industry.

So, the important pattern of agricultural development at the present stage is the technical re-equipment, which puts on the agenda as a completely new production and socio-economic objectives and provides the complex solution. In this process, two opposing tendencies appear: on one side slowly, but gently occurs the quantitative saturation of agriculture with equipment, there is improved its quality and characteristics and on the other part, a part of production activities remains without mechanization, which leads to an increase in the differentiation between the industrial and manual labor. All this has a certain effect on the structure of personnel, their needs and training.

In the strategic directions for the development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020, a number of measures for the reproduction and development of material and technical base are present. In particular, there is provided:

- to restructure the domestic machinery industry for agriculture on the basis of the creation of national and international industrial and financial conglomerates;
- to create a joint venture for the production of technical equipment for the village with a translational localization of a part of domestic units from 20 to 80 percent or more;
- to purchase licenses for the production of high-quality mini-tractors and other technical means, which are not produced in Ukraine;
- to help to expand the market of technical services and sharing of agricultural technology, including on the terms of cooperation and lease;
- to restore the system of annual training, retraining and qualification of engineering and technical personnel, machine generalists, working trades for the engineering industry;
- to improve state regulations on support for technical and technological modernization of agricultural production and the development of domestic machine building industry, their trust and preferential investment.

The development of the productive forces of the modern agriculture presents a number of requirements to the total labor force, its internal proportions and relationships. By creating a certain qualitative and quantitative proportionality dismemberment of agricultural production, the productive forces are the material basis for the formation of a real and improvement of the total labor force and its individual components, determining the nature and intensity of structural changes of labor in agriculture and livestock.

References

1. Сільськогосподарська техніка в сільськогосподарських підприємствах = Agricultural machinery in agricultural enterprises. В: Сільське господарство України = Agriculture of Ukraine: статистичний збірник 2011. Київ, 2012, сс. 203-204 [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://agroua.net/statistics/>
2. ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАИНЫ. Основные сельскохозяйственные характеристики домохозяйств в сельской местности в 2012 году: статистический бюллетень. Киев, 2013. 20 с. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://ukrstat.org/druk/publicat/kat_r/publ7_r.htm
3. БЕРЕСЛАВСКАЯ, В.А. Производственный потенциал в реализации стратегии интенсивного развития предприятий. В: Молочная промышленность. 2005, № 12, сс. 48-49.
4. КАЛІНЕСКУ, Т.В. Критерії та показники оцінювання оновлення виробничого потенціалу підприємств АПК. В: Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2009, № 4, том 2, сс. 29-33.
5. РОССОХА, В.В. *Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств*. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. 398 с.
6. САБЛУК, П.Т. Аграрна реформа. В: Економіка АПК. 2009, № 12, сс. 6-21.
7. ТКАЧЕНКО, В.Г., БОГАЧЕВ, В.И. *Экономическая безопасность Украины в условиях рыночных трансформационных процессов*: монография. Ровеньки, 2007. 330 с.

Recomandat spre publicare: 01.07.2013

**MEDITAȚII ASUPRA EXPERIENȚEI
REFORMĂRII SISTEMELOR DE PENSII**

*Simion CERTAN, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea Agrară de Stat din Moldova
Iulian Denis PURDESCU,
Universitatea de Stat din Moldova*

Apariția noului sistem socio-economic deschis față de lume, declanșarea procesului de conjugare a eforturilor proprii cu cele ale comunității internaționale, integrarea economică în Uniunea Europeană, mutațiile structurale în demografia populației impun, fără îndoială, mutații importante nu numai de formă, ci mai ales de fond, în sistemul național de pensii. Evident, un rol important în elaborarea și aplicarea sistemului eficient de pensii îi revine studiului practicii acumulate de țările lumii.

În articol autorii meditează asupra mutațiilor ce s-au produs în sistemele de pensii în diferite regiuni ale lumii, urmăresc practica funcționării acestora și vin cu unele propuneri ce ar schimba situația în sistemul național de pensii spre mai bine, ar accelera adaptarea acestuia la cerințele politicii sociale a Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: sistem, pensie, politici, reforme, mecanisme, eficiență.

Introducere. Pentru toate țările protecția socială a fost și rămâne suportul existenței anumitor categorii de populație și, prin urmare, constituie un factor de armonizare a dezvoltării economice. Astăzi protecția socială, care include și sistemul de pensii, se complică considerabil din motiv că populația țării îmbătrânește. Așa, din totalul populației celor mai mari cinci țări europene, 16% sunt persoane cu vârsta trecută de 65 de ani. S-a estimat că peste nu mai mult de 30 de ani, această cifră va fi de 25%. Astfel de fenomene sunt caracteristice nu doar numai pentru Europa, ci și pentru Japonia, SUA și alte state.

Schimbările economice și sociale ce se produc în comunitate impun o permanentă adaptare și readaptare a sistemelor de pensii. În acest scop se impune o analiză a sistemelor de pensii practicate în diferite regiuni ale lumii, atât de țările cu economie prosperă, cât și de țările în curs de dezvoltare. Scopul investigației este studiul evoluției, tendințelor și mutațiilor structurale în sistemele de pensii ale diferitor țări, factorii care le cauzează și formularea unor propuneri ce le-ar face mai eficiente.

Reformarea sistemelor de pensii pe continentul american

➤ **America de Nord.** Unele state din această zonă au sisteme de pensii, care îmbină sistemele de securitate socială de tip „pay-as-you-go”, oferind pensii modeste, cu scheme ocupaționale de pensii, puternic capitalizate, majoritatea bazate pe prestații definite.

Reforma în America de Nord s-a realizat treptat. Schimbarea lentă mai întâi, s-a produs în schemele ocupaționale. În principal, acestea sunt orientate mai mult spre schimbarea modelelor de ocupare și a structurii

**REFLECTIONS ON THE EXPERIENCE
OF PENSION SYSTEMS REFORM**

*Simion CERTAN, PhD, Associate Professor
State Agrarian University of Moldova
Iulian Denis PURDESCU,
Moldova State University*

The appearance of the new socio-economic system which is open to the world, the triggering the process of join of efforts with the international community, the economic integration in the EU, the structural changes in population demographics require undoubtedly significant changes not only in form, but also in background, the national pension system. Obviously, an important role in developing and implementing effective pension system lies within the study practice accumulated over the world.

In the article the authors reflect on what change occurred in pension systems in different regions of the world, pursuing their operation practice and come up with some proposals that would change the situation in the national pension system for the better, would accelerate its adaptation to the requirements of European Union social policy.

Key words: system, pension, policies, reforms, mechanisms, efficiency.

JEL Classification: J21, J 29, J81, R10

Introduction. For all countries, social protection was and it still is existence support for certain categories of the population and, therefore, constitutes an harmonization factor for economic development. Today social protection, which includes pension system, is complicated because country's population is ageing. Thus, out of total population of five largest European countries, 16% are people with age over 65 years. It has been estimated that in no more than over 30 years, this number will be of 25%. Such phenomena are characteristic not only for Europe but also for Japan, U.S.A. and other countries.

Economic and social changes that occur in the community require constant adjustment and readjustment of pension systems. For this is required an analysis of pension systems in different regions of the world, of prosperous economy countries and also of developing countries. The purpose of the investigation is the study of evolution, of trends and of structural changes in pension systems of different countries, factors that cause them and formulation of proposals that would make them more effective.

From the pension systems' reformation within the American continent

➤ **North America.** Some states in this region have pension systems that combine social security systems of "pay-as-you-go" pension, offering a modest occupational pension scheme, strongly capitalized, most based on defined benefits.

The reform in North America was realized gradually. Slow changes first occurred in occupational schemes. Mainly, they are oriented towards changing patterns of employment and industry structure, rather than to the

industriei decât spre conversia schemelor existente. Majoritatea întreprinderilor noi urmează schemele orientate spre contribuții definite. Multe întreprinderi oferă astfel de scheme pentru noii angajați [1].

➤ **America latină.** Reformarea sistemelor de pensii în țările Americii Latine considerabil au fost influențate de modelul chilian care, sub multe aspecte, a devenit prototipul modelelor de pensii în statele din Europa Centrală și de Est.

Încă în anul 1980 Guvernul din Chile a schimbat sistemul de pensii de stat prin sistemul de conturi de economii de pensii (CEP) condus de companii private. Mărimea pensiei lucrătorului se determină din suma de bani acumulați în anii de lucru. Angajatorul în fiecare lună virează 10% din salariul angajatului în contul de economii al acestuia. Norma respectivă se aplică numai asupra venitului anual ce depășește 22 000 de dolari. Angajatul benevol poate introduce suplimentar în CEP 10% din salariul lunar. Angajatul, dacă vrea să iasă la pensie mai devreme sau să primească pensie mai mare, va introduce mai mult de 10% din salariul lunar. Statul acordă pensie minimă garantată doar pentru lucrătorii cu cel puțin 20 de ani contribuție.

Reforma sistemului de pensii în Chile a inclus prezența obligatorie a lucrătorilor noi și participarea voluntară a celor vechi, la sistemul nou, capitalizat, strict reglementat și administrat privat. Sistemul CEP se bazează pe reglementări draconice, cum ar fi un singur cont pentru lucrător, un singur fond de pensii, limite investiționale precise.

Rata medie reală de creștere a fondurilor de pensii a fost de aproximativ 12%, iar nivelul real de creștere individuală pentru asigurați a fost mai mic cu 3-5%, din cauza costurilor mari. Au fost introduse obligațiuni în scopul acoperirii contribuției plătite de lucrători la vechiul sistem, astfel încât costurile ridicate ale tranziției au fost finanțate prin reducerea cheltuielilor altor programe și prin acoperirea deficitului.

La începutul anilor '90 ai secolului trecut, a fost pusă în practică a doua generație de reforme în Peru, Columbia și Argentina. În Columbia și Peru, sistemul de pensii private este oferit ca alternativă sistemului public. În Columbia, lucrătorilor le este permisă trecerea între sistemul public și privat la fiecare trei ani. În Argentina, toți lucrătorii trebuie să contribuie la o componentă publică, de tip „pay-as-you-go”, care oferă o pensie de bază. Aceasta este completată prin participare obligatorie fie la o componentă privată, cu contribuție definită, fie la o componentă publică, cu prestații definite.

Cele trei țări au introdus schimbări orientate spre limitarea, unificarea și diminuarea schemelor publice. În structurarea și proiectarea componentelor lor private, ele au studiat în detalii exemplul chilian, în mod special în ceea ce privește reglementările și controlul CEP. În societățile de administrare a fondurilor de pensii se reglementează profitul minim relativ, deși acest lucru a fost recent eliminat în Peru. Columbia și Argentina oferă pensii minime.

Mai recent, Mexic, Bolivia și El Salvador au formulat legi privind reforma pensiilor fundamentate pe fonduri de

conversion of the existing schemes. Most of the new enterprises follow the schemes oriented to defined contributions. Many companies offer such schemes to new employees [1].

➤ **Latin America.** Pension reforms in Latin America has been greatly influenced by the Chilean model which, in many ways, became the prototype for retirement models in the states of Central and Eastern Europe.

Still in 1980 the Chilean government changed the pension system through the state pension savings accounts (PSA) led by private companies. Worker's pension amount is determined by amount of money accumulated during worked years. Monthly, employer transfers 10% of the employee's salary in its savings account. That rule applies only to the annual income that exceeds 22,000\$. Voluntary, employee can introduce additional in PSA 10% of the monthly salary. The employee, if he wants to retire early or to receive higher pension, will introduce more than 10% of monthly salary. State offers guaranteed minimum amount of pension only for the workers with at least 20 years of contribution.

Pension reform in Chile included obligatory presence of new works and voluntary participation of older ones to the new system, which was capitalized, privately managed and strictly regulated. The PSA is based on draconian legislation such as one account for the worker, a single pension fund, accurate investment limits.

The average real growth of pension funds was approximately 12%, but the actual increase for individual policyholders was lower by 3-5% due to high costs. Bonds were introduced to cover the contribution paid by workers from the old system so that high costs of transition was financed by reduction of other programs costs and in this way cover deficit.

In the early 90's of the last century, was implemented the second generation of reforms in Peru, Colombia and Argentina. In Colombia and Peru, the private pension system is offered as an alternative to the public system. In Colombia, workers are allowed to switch between public and private system every three years. In Argentina, all workers must contribute to a public component, as the "pay-as-you-go" one, which provides a basic pension. This is completed by a compulsory attendance either to a private component, with a defined contribution, or to a public component with defined benefits.

The three countries have introduced changes aimed at limiting, unification and reduction of public schemes. In the structure and design of their private parts, the three countries studied closely the example of Chile, specifically in terms of regulations and control of PSA. The management companies of pension funds regulate the minimum profit ratio, although this has recently been removed from Peru, Colombia and Argentina provide minimum pensions.

More recently, Mexico, Bolivia and El Salvador have made laws regarding reform of pension based on capitalized pension funds, privately managed.

Bolivia took over and implemented a privatization program funded by selling public enterprises to foreign strategic investors, in the mission of new capital and

pensii capitalizate, administrate privat.

Bolivia a preluat și a pus în aplicare un program de privatizare prin capitalizare, vânzând întreprinderile publice investitorilor strategici străini în misiunea infuziei de capital nou și tehnologii moderne. Jumătate din sumele obținute prin privatizare au fost rezervate rezidenților locali, în formă de unități în fonduri naționale de pensii, care au fost create. Două grupuri străine – spaniole, au câștigat licența internațională, fiind licențiate pentru crearea și administrarea fondurilor naționale de pensii. Celor două fonduri de pensii li se cere să aibă un portofoliu de investiții diversificat și internațional, dar cu o componentă națională însemnată. De asemenea, ele au restricții privind nivelul comisioanelor pe care pot să-l acorde [2].

Reformarea sistemului de pensii în Orientul Mijlociu și Africa

➤ **Orientul Mijlociu.** Turcia se confruntă cu probleme financiare puternice ale sistemului public de pensii, aproape în totalitate necapitalizat. Mai mult, nu se apelează la hotărâri cu privire la reforme sistemice a modelului de pensii.

În țările arabe sistemele de pensii sunt asigurate substanțial cu resurse financiare. Sistemele de pensii sunt formate prin capitalizare. Contribuțiile angajaților sunt relativ mari. Resursele acumulate în fondurile de pensii, în multe țări arabe, alcătuiesc peste 20% din PIB. Totuși, profiturile din investițiile acestor fonduri au fost, în marea lor majoritate, inadecvate necesităților. În termeni reali ele sunt moderat negative, cu excepția Iordaniei și Egiptului. O excepție importantă o reprezintă Israelul, care recent a introdus sisteme private de pensii, formate pe baze opționale.

➤ **Africa de nord.** Majoritatea țărilor din această regiune au structuri publice, parțial capitalizate, care se confruntă cu probleme imense, din cauza deteriorării progresive a ratelor de dependență ale sistemului, a ratelor de înlocuire ridicate și a nivelului redus al profitului provenit din investiții. În unele țări precum Tunisia, Maroc, Iordania, Egipt s-au implementat unele măsuri parțiale cu privire la reformarea sistemului de pensii. Acestea sunt orientate spre majorarea profitului din investiții și diminuarea costurilor administrării sistemului de pensii. Practic, încă nu se preconizează reforme sistemice.

➤ **Africa sub-sahariană.** Cu excepția Africii de Sud, care dispune de un sistem de pensii eficient. Numeroasele țări africane anglofone dispun de fonduri naționale, care suferă de rate negative ale profitului. În termeni reali, sistemele de pensii ale acestor țări se caracterizează și prin erodarea echilibrelor financiare. Kenia face excepție prin intenția de a privatiza fondul național de pensii.

Țările africane francofone aplică sisteme publice de tip „pay-as-you-go” cu beneficii definite, care au probleme financiare, în ciuda structurii demografice, în care domină tinerii. Aceasta se datorează acoperirii limitate și evaziunii foarte răspândite. Măsurile de îmbunătățire a acestor sisteme se focalizează pe reforma administrativă [3].

Reformarea sistemului de pensii în Asia și Australia

➤ **Asia de Est.** Pentru Singapore și Malaezia sunt caracteristice fondurile de pensii naționale cu rate ridicate

technologies infusion. Half of the proceeds obtained through privatization were booked for the local residents in the form of units of national pension funds that have been created. Two foreign groups – Spanish – gained international license, being licensed to create and manage their pension funds. The two pension funds are required to have a diversified portfolio of international investments, but with a substantial national component. They also have restrictions on the fees that they can provide [2].

Pension system reformation in Middle East and Africa

➤ **Middle East.** Turkey faces strong financial problems of the public pension system, almost all being non capitalized. Moreover, there is no appeal to decisions on systemic reform of the pension model.

In Arab countries pension systems are secured substantially with financial resources. Pension systems are formed by capitalization. Employee contributions are relatively high. The resources accumulated in pension funds in many Arab countries, make up over 20% of GDP. However, profits from the investment of these funds were, for the most part, inadequate to the needs. In real terms they are moderately negative, with the exception of Jordan and Egypt. An important exception is Israel that recently introduced private pension systems formed on optional basis.

➤ **North Africa.** Most countries in this region have public structures, partially capitalized that face to colossal problems due to progressive deterioration of the system of dependency rates, high replacement rates and lower levels of profit from investments. In some countries like Tunisia, Morocco, Jordan, Egypt were implemented partial measures on reforming of the pension system. They are geared toward reducing of the increase in profit from investments and pension administration costs. Basically, there are not expected any systemic reforms yet.

➤ **Sub-Saharan Africa,** with the exception of South Africa, which has an effective pension system. The numerous Anglophone African countries have national funds that go through negative rate of profit. In real terms, pension systems of these countries are characterized by erosion of financial balances. Kenya makes an exception with the intention to privatize the national pension fund.

The Francophone African countries apply the public system of "pay-as-you-go" type with defined benefits, which have financial problems, despite the demographic structure where youth dominates. This is due to the limited coverage and widespread evasion. The measures to improve these systems are focused on administrative reform [3].

Reforming the pension system in Asia and Australia

➤ **East Asia.** For Singapore and Malaysia are characteristic national pension funds with high rates of contribution, large capital reserves, real relatively low returns and low operating costs. Recently, it has been given a great opportunity to invest the financial resources on authorized markets, including foreign markets.

Other East Asian countries have public pension systems, partly capitalized and non capitalized, with a

de contribuție, cu o mare rezervă de capital, cu profituri reale relativ reduse și cu costuri de operare scăzute. De curând, a fost acordată o posibilitate sporită de a investi resursele financiare pe piețe autorizate, inclusiv piețele externe.

Alte țări din Asia de Est au sisteme de pensii publice, parțial capitalizate sau necapitalizate, cu o acoperire limitată, fiind încă sisteme tinere. De aceea, cheltuielile pentru administrarea sistemelor de pensii sunt relativ mici. Totuși, populația din regiune îmbătrânește repede și presiunile financiare se amplifică. Acestea se mai amplifică și datorită evaziunii și profiturilor scăzute din investiții. Se discută deja posibilitatea unor reforme sistemice, care ar putea implica fie realizarea sistemelor cu mai multe componente, fie realizarea unor fonduri de prevenire a micșorării resurselor din fondurile de pensii.

În China sistemul actual de pensii are ca bază scheme necapitalizate, cu beneficii definite, administrate de întreprinderi cu proprietate de stat. În prezent se practică unirea acestor întreprinderi, fie la nivel regional, fie la nivel de ramuri industriale. Această soluție oferă numai o rezolvare doar parțială a problemei deoarece aceste întreprinderi au din ce în ce mai multe probleme financiare.

China se mai confruntă și cu o altă problemă, pe termen lung, generată de îmbătrânirea foarte rapidă a populației datorită politicilor de control a natalității. Evident China a studiat posibilitatea realizării unei reforme sistemice a modelului practicat. Reforma sistemică în domeniul pensiilor în această țară se preconizează a fi orientată curând spre o componentă publică, necapitalizată, oferind pensii modeste și spre o componentă capitalizată, bazată pe conturi individuale. Însă, astfel de reformare a sistemului de pensii este zădărnicită, printre altele, de costurile mari [4].

În Japonia fondurile de pensii cresc rapid, dar șicheltuielile ce țin de sistemul de pensii tind să explodeze, dacă vârstele de pensionare nu vor spori însemnat [5].

Coreea, într-o măsură mult mai mică, practică sisteme de pensii dezvoltate, dat fiind că se confruntă cu presiuni demografice imense.

➤ **Asia Centrală și de Sud.** India, Pakistan și Sri Lanka au capitalurile tradiționale de acoperire a necesităților mai mici, dar nu negative ca în Africa. Acum există o necesitate incontestabilă de a modifica aceste fonduri în sisteme de tip „pay-as-you-go”, cu prestații definite, care ar avea un grad mărit de acoperire [6].

Țările Asiei Centrale, care au fost republici în fosta Uniune Sovietică, au probleme similare cu cele ale Rusiei. Aceste țări au structuri demografice cu ponderea sporită a populației de vârstă pensionară. Unele dintre ele, Kazahstan și Uzbekistan, analizează posibilitatea de a practica sisteme de pensii obligatorii, asemănătoare celor din America Latină. Celelalte țări au sistem financiar nedevelopat pentru a realiza cu succes reforme sistemice în domeniul pensiilor. În momentul de față, aceste țări fac eforturi pentru pregătirea bazei de reformare a sistemului de pensii.

➤ **Australia** a introdus legislația, care face obligatorii schemele de pensii ocupaționale cu contribuții definite. Componentele sunt obligatoriu capitalizate, construite pe

limited coverage, being still young systems. Therefore, the expenditures for pension systems' administration are relatively small. However, the region's population is aging rapidly and financial pressures are amplified. This is also due to evasion and low profits from investment. It is being already discussed the possibility of systemic reforms that might involve either achieve multi-component systems or realization of prevention funds for decreasing resources of pension funds.

In China the current pension system is based on non capitalized schemes, with defined benefits managed by state-owned enterprises. Currently, is being practiced an union of these companies either at regional level or at the level of industries. This solution provides only a partial result to the problem just as these companies have increasingly more financial problems.

China also faces another long term problem, driven by very rapid population aging due to birth control policies. Obviously China has studied the feasibility of a systemic reform of the practiced model. The systemic pension reform in this country is expected soon to be oriented toward a public component, non capitalized, offering modest pensions and to a capitalized component, based on individual accounts. However, such a pension reform is slowed, among others, by high costs [4].

In Japan, pensions funds are growing rapidly, as well as the expenses related to pension system tend to explode if retirement ages will not significantly increase [5].

Korea, in a much smaller amount practices developed pension schemes, since it faces huge demographic pressures.

➤ **Central and South Asia.** India, Pakistan and Sri Lanka have traditional capital of needs coverage less, but not negative as in Africa. Now, there is an undeniable need of changing these systems funds to the "pay-as-you-go" ones, with defined benefits, which would have an increased coverage degree [6].

Central Asian countries that were former Soviet republics have problems similar to those of Russia. These countries have demographic structures with increased share of retirement age population. Some of them, Kazakhstan and Uzbekistan, analyze the possibilities to practice mandatory pension systems, like those in Latin America. Other countries have underdeveloped financial system in order to successfully achieve systemic reforms in pensions. Presently, these countries are making efforts to prepare the basis for pension reforming.

➤ **Australia** introduced legislation that makes mandatory the occupational pension schemes with defined contributions. Components are compulsory capitalized, built on enterprise schemes and on supplementary state pensions, which existed previously. This country ensures pensions to all residents in retirement age, depending on their incomes or properties.

Reforming pensions in Europe

European countries differ both in terms of level of economic development and pension systems. Typically European countries are grouped in the East, Central and West.

European pension system is homogeneous, firstly, from

schemele de întreprindere și pe pensiile complementare de stat, ce existau anterior. Țara respectivă asigură pensii tuturor rezidenților în vârstă pensionară, în funcție de veniturile sau proprietățile acestora.

Reformarea sistemului de pensii în Europa

Țările din Europa diferă atât din punct de vedere al nivelului de dezvoltare economică cât și a sistemelor de pensii. De regulă țările europene se grupează în cele de Est, Centru și Vest.

Sistemul de pensii european este neomogen, mai întâi, din punct de vedere legislativ. Sistemele europene de pensii pot fi divizate în două categorii:

1. cele cu legi permissive, pentru care competiția între fonduri este acerbă;
2. cele cu sisteme mai puțin flexibile, unde – o dată ce s-a conturat o structură a pieței – barierele de intrare sunt uriașe.

Sistemele de pensii ale tuturor țărilor europene s-au dovedit nesustenabile pe termen lung, ce obligă la reformarea sistemelor europene de pensii. Mai mult, de-a lungul anilor s-a instituit o administrare defectuoasă a fondurilor de pensii de către stat, fapt ce încă o dată generează deficite substanțiale în bugetele asigurărilor sociale. Astfel, în mod repetat, se constată necesitatea reformării sistemelor de pensii, în sensul preluării de către administrarea privată a cât mai mult din contribuțiile colectate prin sistemul public.

Modul în care s-a inițiat și se realizează reformarea sistemelor de pensii diferă în țările europene din Est Centru și Vest.

➤ **Europa de Centru și de Est.** Țările din Europa de Est, au păstrat în mod ereditar sisteme de pensii publice de tip pay-as-you-go, cu prestații definite, aproape universale. Ele se confruntă cu probleme financiare datorită deteriorării ratei de dependență a sistemului și modalități de indexare a pensiilor. Unele țări din această regiune au inițiat reformarea sistemului de pensii prin creșterea vârstelor de pensionare, modificarea criteriilor pentru pensiile de invaliditate, diminuarea ratelor de înlocuire.

În Federația Rusă reformarea sistemului de pensii este orientată spre a-i oferi cetățeanului posibilitatea de a dispune de o astfel de pensie, pe care el singur și-a câștigat-o.

Pensia va fi compusă din trei părți:

- pensia de bază, care se finanțează din bugetul federal și se acordă pentru toți la fel, indiferent de salariul persoanei concrete;
- pensia de asigurare sau de acumulare condiționată, care se finanțează din veniturile fondului de pensii de stat și se indexează, reieșind din ritmul inflației;
- pensia din acumulări, care se formează pe conturi individuale prin contribuțiile personale de la 2% până la 6% în funcție de vârsta lucrătorului.

În Rusia există peste 1000 de fonduri private de pensii, marea lor majoritate fiind mici și operând ca așa numite cluburi de economii pe conturi individuale.

În țările din Europa de Est și de Centru, care deja au devenit membre ale Uniunii Europene, legislația cu privire la sistemul de pensii se află la polul opus țărilor cu vechime mai mare în UE, iar raportul între pensionari și contribuabili este de trei la doi, riscă ca sistemul de pensii

a legal perspective. European pension systems can be divided into two categories:

1. Those with permissive laws for which competition between funds is fierce;

2. Those with less flexible systems, where – once you emerged a market structure – the barriers to entry are huge.

The pension systems of all European countries proved to be unsustainable on a long-term, which requires reforming pension systems in Europe. Furthermore, over the years it was established a mismanagement of pension funds by the state, which again generates substantial deficits in social insurance budgets. Thus, repeatedly, there is a need to reform the pension systems by private administration taking over as much of the contributions collected by the public.

The way the pension reforms were initiated and carried out differs in the Eastern European countries, Centre and West ones.

➤ **Central and Eastern Europe.** The countries of Eastern Europe, have kept hereditary the pay-as-you-go public pension systems, with defined benefits, almost universal. They face financial problems due to damage of system dependency rate and pension indexation arrangements. Some countries in this region have initiated reform of the pension system by rising the retirement age, changing the criteria for disability pensions, reducing replacement rates.

In the Russian Federation pension reform is oriented to give the citizen the opportunity to have such a pension, which he has won by himself.

Pension will consist of three parts:

- basic pension which is financed from the federal budget and is given equally to everyone, regardless of the actual salary of the person;
- insurance pension or conditional accumulation which is financed from the state pension fund revenues and is indexed based on the inflation rate;
- pension from accumulations which is formed on individual accounts through personal contributions from 2 to 6% depending on the age of the worker.

In Russia there are over 1,000 private pension funds, most of which are small and operating as so-called clubs of savings on individual accounts.

In the countries of Eastern and Central Europe, which have already become members of the European Union, legislation on pension system is opposite to the older EU countries and the ratio between pensioners and taxpayers is three to two, risks that the pension system to become bankrupt in not more than 15 years.

It requires not only the initiation but also the acceleration of pension reform. Central and Eastern Europe started the reform of pension systems in force, Poland and Hungary being the most convincing in this way.

Obviously, this requires considerable financial resources. The costs of the reform beginning were estimated at 600 million USD, of which only commission agents involved in attracting the 9 million taxpayers would rise to 200 million USD.

In reforming of the pension system in Poland have been

să devină falimentar cel mult peste 15 ani.

Se impune nu doar inițierea, ci și accelerarea reformării sistemului de pensii. Centrul și estul Europei a demarat reformarea sistemelor de pensii în forță, Polonia și Ungaria fiind cele mai convingătoare în acest sens.

Evident, ce cer resurse financiare considerabile. Costurile pentru începerea activităților de reformare au fost estimate la 600 mil USD, din care doar comisioanele agenților antrenați în atragerea celor 9 milioane de contribuabili s-ar ridica la 200 mil USD.

În procesul de reformare a sistemului de pensii din Polonia s-au format fonduri private de pensii cu utilizarea unei finanțări parțiale din resurse obținute prin procedurile de privatizare.

În Ungaria, fondurile opționale de pensii private s-au dezvoltat mai lent în pofida faptului că au beneficiat de impozitare generoasă. În iulie 1997 Ungaria a adoptat legislația necesară pentru introducerea sistemului obligatoriu de pensii private [7].

În România succesul va aparține administratorilor de fonduri, care vor porni de la o infrastructură deja existentă, sinergiile fiind evidente. Lecția poloneză accentuează și importanța unui control adecvat din partea instituțiilor guvernamentale abilitate, pentru a evita obstacolele sau neregulile apărute în timpul implementării reformei.

Foarte puține țări impun condiții ce ar părea draconice oricărui manager de fonduri care aștepta ceva în înlocuire a investițiilor efectuate și al riscurilor la care s-au expus. Sub acest aspect se deosebește Republica Cehă care a adoptat o lege cerea influența sistemului de tipul pay-as-you-go, cu prestații precise și încurajează crearea fondurilor de pensii private opționale. Ea a prevăzut și subvenții din partea statului, care se adaugă la conturile individuale ale lucrătorilor. Costul fiscal al subvențiilor poate fi mare, dar nu așa de mare ca în cazul unui sistem bazat pe contribuții deductibile din impozite. Fondurile de pensii sunt administrate de grupuri financiare în dezvoltare și pot suferi în caz de faliment al acestora.

Croația, Slovenia, Albania și altele manifestă intenții de a efectua reforme sistemice asemănătoare cu modelul din Argentina, incluzând o componentă publică, necapitalizată, plătind o pensie de bază și o componentă capitalizată, bazată pe conturi private și contribuții legiferate. A doua componentă se poate fundamenta pe scheme susținute de patroni sau pe administrarea de către societăți specializate [8].

➤ **Europa de Vest** și-a ales propriul sistem de pensii, mai mult sau mai puțin privat, respingând să urmeze modelul implementat de Statele Unite, în cadrul căruia fondurile de pensii administrate privat strâng nu mai puțin de 75% din PIB.

De menționat că în țările Europei de Vest, potrivit estimărilor, cuantumul pensiilor datorate de stat va atinge dimensiuni periculoase. Se evidențiază sub acest aspect Olanda, unde cuantumul pensiilor datorate de stat în PIB (tabelul 1) va crește de la 5,7% în anul 2000 la 21,1% în anul 2040. Cea mai mică creștere a cuantumulului pensiilor datorate de stat în PIB, de la 11,1% în anul 2000 la 14,9% în anul 2040, se preconizează pentru Suedia.

formed private pension funds with the usage of partial funding from resources obtained through privatization procedures.

In Hungary, optional private pension funds have grown slowly despite that they had benefited from general taxation. In July 1997 Hungary passed the legislation necessary to introduce mandatory private pension system [7].

In Romania the success will belong to those fund managers that will start from the already existing infrastructure, the synergies being obvious. The Polish lesson emphasizes the importance of adequate control of the authorized governmental institutions, in order to avoid obstacles or irregularities occurred during the implementation of the reform.

Very few countries impose conditions that would seem draconian to any fund managers who expect something in replacement of made investments and of the risks to which they have been exposed. Under this aspect the Czech Republic is distinguished, it passed a law that reduces the influence of the pay-as-you-go system with precise benefits and encourages the creation of optional private pension funds. It also provided grants from the state, which are added to workers' individual accounts. The fiscal cost of subsidies can be great, but not as high as in the case of a system based on contributions deductible from tax. Pension funds are managed by financial groups in development and may suffer in case of their bankruptcy.

Croatia, Slovenia, Albania and others manifest intents to make systemic reforms similar to the model in Argentina, including a public component, non capitalized, paying a basic pension and a capitalized component, based on private accounts and legislated contributions. The second component may underlie on the schemes supported by the owners or on the administration by specialized companies [8].

➤ **Western Europe** has chosen its own pension system, more or less private, rejecting to follow the model implemented by the United States, where private pension funds collect no less than 75% of GDP.

To be noted is the fact that in Western Europe, according to estimates, the amount of pensions owed by the state will reach dangerous dimensions. The Netherlands is highlighted in this aspect, where the amount of pensions owed by the state in GDP (Table 1) will increase from 5.7% in 2000 to 21.1% in 2040. The smallest increase in the amount of pensions owed by the state in GDP from 11.1% in 2000 to 14.9% in 2040 was expected for Sweden.

This situation caused the conversion of the public pension system of "pay-as-you-go" type with the benefits outlined in a scheme of "pay-as-you-go" with defined contribution. This involves the creation of notional individual accounts, of a direct link between contributions and benefits, and of notional interest lending in the balance of accumulated funds. At retirement, workers get an annual rent from the public system, which reflects the life expectancy at retirement and notional interest rate.

Tabelul 1 / Table 1

Estimări privind situația pensionarilor în unele țări din Europa de Vest
Estimates of pensioners situation in some Western European countries

Țara/ Country	Populația, mln./Population, milions	Fondul de pensii administrat privat, mlrd. \$/Privately administrated pension fund, bilion \$	Cuantumul pensiilor datorate de stat, % PIB /The amount of pensions owed by the state, % GDP	
			în 2000	în 2040
The Netherlands	15,8	607	5,7	21,1
Switzerland	7,1	306	N/a	N/a
Germany	82,0	294	11,5	18,4
Sweden	8,9	270	11,1	14,9
Italy	57,7	250	12,6	21,4
Denmark	5,3	187	6,4	11,6
France	59,1	64	9,8	14,3
Belgium	10,2	33	9,7	15,0
Spain	39,4	29	9,8	16,8
Austria	8,1	27	8,6	15,0

Sursa/Source: *Estimările OECD, William M, OECD, InstitutionalInvestor /OECD Estimates. William M, OECD, Institutional Investor*

Situația respectivă a cauzat conversia sistemului public de pensii de tip „pay-as-you-go”, cu prestații conturate într-o schemă de tip „pay-as-you-go” cu contribuții definite. Acest lucru implică crearea unor conturi individuale noționale, a unei legături directe între contribuții, prestații și a creditării unei dobânzi noționale în bilanțul fondurilor acumulate. La pensionare, lucrătorii obțin o rentă anuală de la sistemul public, care reflectă speranța de viață la pensionare și rata noțională a dobânzii.

Ca rezultat în Olanda s-a format cel mai mare fond de pensii administrat privat, care se cifrează la 607 miliarde de dolari, iar cel mai mic (27 miliarde de dolari) – în Austria. Cel mai mare fond de pensii administrat privat raportat la o persoană s-a format în Elveția (43098,59 \$), fiind urmată de Danemarca (35283,02 \$), iar cel mai mic – în Spania (736,04 \$).

Astăzi există opinii că, în cazul în care sistemul privat de pensii nu va lua amploare, țările europene vor fi nevoite să se împrumute, crescând astfel datoria publică. Dacă nu vor progresa reformele apoi în anul 2050 contribuția la fondul de pensii ar trebui să ajungă la 70% din salarii. Experții, pe bună dreptate, avertizează guvernele în privința reformei sistemului public actual și susțin că, doar un sistem similar celui american ar putea salva sistemele europene de la faliment [9].

Suedia reprezintă una din țările ce au trecut în prezent la reformarea sistemului de pensii, care după toate aparențele, este modelul ce pare să se răspândească în Europa. Sistemul impune taxe minime de administrare, de la 1,23% pentru sume mai mici de 5,6 milioane de dolari, până la 0,2% pentru fonduri ce depășesc 3,5 miliarde de dolari. Firme de renume ca Merrill Lynch, Mercury and Dresdner RCM Global Investors au preferat să nu se aventureze pe piața suedeză. Pe de altă parte, în Suedia există 70 de manageri, care administrează 450 de fonduri, printre care Morgan Stanley, J.P. Morgan, BNP Paribas, Caisse des Depots și societatea de asigurări AIG. Aceștia se bazează pe obținerea unui număr de clienți suficient de mare, încât să le asigure masa critică necesară, pentru a compensa taxele mici de administrare.

Modelul respectiv este introdus treptat în Suedia și va fi aplicat de asemenea noilor lucrători în Italia. În afară de țările OCDE din Europa, acest tip de reformă a fost adoptat în Letonia

As a result in the Netherlands it was formed the largest private pension fund, which amounts to \$ 607 billion, and the smallest (\$ 27 billion) - in Austria. The largest private pension fund in relation to a person was formed in Switzerland (\$ 43,098.59), followed by Denmark (\$ 35,283.02), and the lowest - in Spain (\$ 736.04).

Today there are opinions that if the private pension system will not escalate, European countries will have to borrow, therefore increasing public debt. If they do not progress in reforms, then in 2050 the contribution to the pensions fund should reach 70% of wages. Experts rightly warn governments on current public reform and argue that only a system similar to the American one could save European systems from bankruptcy [9].

Sweden is one of the countries that currently have passed to the pension' system reformation, which apparently, is the model that seems to be spread in Europe. The system requires minimum management fee from 1.23% for amounts of less than 5.6 million dollars to 0.2% for funds in excess of \$ 3.5 billion. Famous companies like Merrill Lynch and Dresdner RCM Global Investors preferred not to venture on Swedish market. On the other hand, in Sweden there are 70 fund managers that administrate 450 funds, including Morgan Stanley, JP Morgan, BNP Paribas, Caisse des Depots and the insurance company AIG. These rely on obtaining a sufficient big number of customers in order to ensure them critical mass necessary to compensate the lower management fees.

This model is gradually introduced in Sweden and will also be applied to the new workers in Italy. Besides the O.C.D.E. countries from Europe, this type of reform was adopted in Latvia and is partially applied in China.

The advantage of this model, which was developed by Swedish experts, is characterized by the removal of defined benefits formula that reduces the possibility of strategic manipulation. It also eliminates early retirement actuarial reasons. In this way, pension costs will

și este parțial aplicat în China.

Avantajul acestui model, care a fost elaborat de experți suedezi, se caracterizează prin înlăturarea formulei prestațiilor definite, care diminuează posibilitatea manipulării strategice. De asemenea, el elimină motivațiile actuariale pentru pensionare anticipată. În acest mod, costurile sistemului de pensii vor scădea, permițând crearea conturilor de capitalizare individuală.

Modelul suedez include costuri de operare mai reduse, dar stimulează foarte puțin dezvoltarea piețelor de capital, în special în primii ani ai reformei. Rata notională a dobânzii folosită poate fi mult mai mică decât rata reală a profitului posibil de obținut în cazul unor conturi individuale capitalizate, care sunt investite într-un portofoliu divers.

În Germania până în anul 2002 fondul de pensii se forma preponderent din contul contribuțiilor speciale. La realizarea stagiului de muncă complet (45 de ani) mărimea pensiei alcătuia 70% din ultimul salariu net. În anul 2001 Camera Supremă a Bundestagului a aprobat legea cu privire la reformarea pensiilor de stat care, în esență, a deschis calea asigurării cu pensii private.

Potrivit acestora s-au făcut recomandări în ceea ce privește formarea de fonduri de pensii private, prin contribuția obligatorie a angajaților cu doar 0,5% din salariul brut. Chiar și aceste propuneri modeste au întâmpinat rezistență din partea sindicatelor și opoziției, acuzând Guvernul că se folosește de reforma sistemului de pensii pentru a opera reduceri de buget.

În Italia, reforma sistemului de pensii, a fost adoptată în anul 1998 și a restricționat pătrunderea managerilor de fond doar la cei cu o vechime de peste cinci ani în activitate și care aveau, în același timp, cel puțin 10 miliarde de dolari în active administrate de aceștia. Câștig au obținut companiile locale foarte mari, fiind puține subsidiarele celor străine, care să fi avut astfel de performanțe pe plan local. Situația Italiei este asemănătoare cu a celorlalte țări europene, statisticile prezentând apropiata falimentare a sistemului de pensii.

Reforma sistemului de pensii în Franța a fost mult întârziată, de teama revoltei populației în cazul reducerii nivelului de pensii. Din această cauză, francezii nu au reușit să implementeze măsuri radicale, ci doar câțiva pași premergători reformei, ca eliminarea pensionării anticipate [10].

O altă cauză a ritmului încetinit al acestei reforme o constituie caracterul facultativ al contribuțiilor la sistemul privat și lipsa facilităților fiscale acordate contribuabililor. Un fragment din contribuții nu a urmat traiectoria fondurilor private, creând și mai multă confuzie și neîncredere în sistem. Lipsa controlului asupra agenților de vânzări a generat numeroase practici frauduloase. De exemplu, dintre cei 500 000 de contribuabili atrași de asiguratorul britanic Norwich Union, 25% erau decedați, studenți sau șomeri, deci persoane, care nu aveau posibilitatea să se înscrie în cadrul unui fond.

În astfel de situație critică se află nu doar Franța, ci și Germania și Italia, țări care atrag acum marile companii ce administrează fonduri. Motivul este că, în aceste trei țări nu s-a impus încă nici un grup financiar, ca fiind cel mai puternic în administrarea fondurilor de pensii.

Se consideră că sistemul de pensii propus de Marea Britanie este cel mai avansat. Sistemul propus pentru viitor presupune contribuția voluntară a forței de muncă, iar taxele de administrare a fondurilor de numai 1%. Aceste restricții nu i-au îndepărtat pe administratorii de fonduri. Ei sunt convinși că pot

decrease, allowing the creation of individual capitalization accounts.

The Swedish model include lower operating costs but boosts very little the development of capital markets, especially in the early years of reform. The notional rate of the used interest can be much lower than the actual rate of profit possible to be obtained in the case of individual capitalization accounts that are invested in a diverse portfolio.

In Germany until 2002 the pension fund was mostly formed by the account of the special contributions. To achieve the full employment stage (45 years) the pension amount was 70% of the last net salary. In 2001 the Supreme Chamber of the Bundestag approved the law on state pension reform which essentially opened the door to private pension insurance.

According to this one, recommendations were made regarding the formation of private pension funds through compulsory contribution for employees with only 0.5% of gross salary. Even these modest proposals have met resistance from trade unions and the opposition accusing the government that it uses pension reform to operate budget cuts.

In Italy, the pension reform was adopted in 1998 and has restricted the entry of those fund managers with more than five years of work experience and had, meanwhile, at least 10 billion \$ in assets managed by them. Earnings obtained large local companies, being few subsidiaries of foreign ones which had locally such performances. Italy's situation is similar to other European countries, statistics showing the forthcoming bankruptcy of pension system.

Pension reform in France was much delayed, fearing a riot of the population if reducing the level of pensions. Therefore, the French failed to implement radical measures, only a few steps leading up to the reform, as the elimination of early retirement.

Another reason for the slow pace of this reform is the voluntary nature of contributions from the private sector and the lack of tax incentives for taxpayers. An excerpt from the contributions did not follow the path of private funds, creating more confusion and mistrust in the system. The lack of control over the sales generated numerous fraudulent practices. For example, out of the 500,000 taxpayers attracted by the British insurer Norwich Union, 25% were deceased, students or unemployed, so people who did not have the opportunity to enroll in a fund.

In such a critical situation is not only just France, but also Germany and Italy, countries that attract large companies now that manage funds. The reason is that in these three countries any financial group has not yet achieved as being the most powerful in the administration of pension funds.

It is considered that the pension system proposed by the UK is the most advanced. The proposed system for the future involves the voluntary contribution of labor and fund management fees of only 1%. These restrictions have not removed the fund managers. They are convinced that they can stay on the market if they reduce their costs

rezista pe această piață, dacă își reduc costurile cu 80-90%. Strategia acestora va fi astfel obținerea unor volume de contribuții cât mai mari, ceea ce va duce la consolidarea pieței, doar 6-7 manageri de fonduri deținând controlul absolut. Marea Britanie are cea mai amplă piață a pensiilor din Europa, dar care însumând 1200 miliarde de dolari, cedează celei din Statele Unite, care totalizează 4200 miliarde de dolari.

Creșteri notabile în ceea ce privește reformarea sistemelor de pensii au fost înregistrate de Olanda și Elveția, iar Suedia și Irlanda sunt îndestulător de dezvoltate pentru aplicarea unui sistem privat de pensii. De partea cealaltă, în Italia și Spania, lucrurile se dezvoltă mai lent, deși reforma a fost începută cu ceva timp în urmă. Franța și Germania, două dintre țările europene cu cuantumul cel mai ridicat de contribuții, au, însă, dificultăți în a convinge sindicatele și grupurile locale de influență de necesitatea reformei. Motivul ar consta în presupusa scădere a nivelului pensiilor, ce ar urma în rezultatul reformei, pensii, care la ora actuală sunt considerate a fi destul de generoase.

Elveția, Olanda și Danemarca, au sisteme ocupaționale mai cuprinzătoare, acoperind peste 80% din toți lucrătorii, comparativ cu Statele Unite și Marea Britanie, unde acoperirea este sub 50%. Totuși, permițând diferite tipuri de scheme de pensii personale, în ultimele două țări, acoperirea efectivă este mai mare și în creștere.

În contrast, numeroasele țări din Europa continentală, asimilând și Austria, precum și țările sud europene, au, fie scheme de pensii nedezvoltate, fie scheme de pensii ocupaționale, necapitalizate. Franța, Italia, Spania, Portugalia, Grecia și alte țări, care se confruntă cu probleme financiare, opun rezistență puternică reformării sistemice a sistemului de pensii.

Concluzii. În concluzie constatăm că în țările lumii-au creat diferențe semnificative în elaborarea și aplicarea sistemului eficient de pensii, cauzate de particularitățile economice și sociale a fiecărui stat. Incontestabil, la reformarea sistemului de pensii în orice țară, se cere ca particularitățile respective să fie onorate. Însă, reformarea sistemului de pensii se impune a fi realizată, pornind de la una din următoarele concepții [11]:

1. Concepția liberală a protecției sociale – constă în acordarea încrederii forțelor pieței libere, în care fiecare trebuie să fie capabil să-și asigure o anumită protecție în concordanță cu demnitatea umană. Familia este cea, care trebuie să asigure solidaritatea între generații. Asigurările private permit fiecăruia să-și acopere riscurile după considerații proprii, asumându-și plata costurilor implicate. Asistența de caritate este de origine privată (biserica, particulari) și asigură ajutor pentru cei mai săraci.

2. Concepția mutualistă – se sprijină pe principiul asocierii, astfel, că persoanele se organizează în asociații de ajutor reciproc, la care cotizează toți pentru a acoperi riscurile fiecăruia.

3. Concepția socializată (etatistă) – presupune implicarea statului în asigurarea protecției sociale, potrivit căreia toate persoanele din colectivitate au dreptul la o anumită protecție socială, independent de contribuția lor la finanțare. Această concepție este cea mai răspândită în Europa, unde marea majoritate a riscurilor sociale se acoperă de către autoritatea publică, deși în toate țările există și asociații de ajutor reciproc și organizații de binefacere.

by 80-90%. Their strategy will thus be to obtain bigger volume contribution, which will strengthen the market, just 6-7 fund managers holding absolute control. Britain has the largest pension market in Europe but totaling 1.200 billion, surrenders the U.S. totaling 4.200 billion.

Notable increases in the pension reforms were recorded by the Netherlands and Switzerland, Sweden and Ireland are sufficiently developed to apply the private pension system. On the other hand, in Italy and Spain, things grow more slowly, although the reform was started some time ago. France and Germany, two of the European countries with the highest amount of contributions, however, have difficulty in persuading trade unions and local groups of influence about the need for reform. The reason lies in the alleged decline in pension levels that would result in the outcome of the reform, pensions which at present times are considered to be quite generous.

Switzerland, the Netherlands and Denmark, have occupational schemes more comprehensive, covering over 80% of all workers compared to the United States and Great Britain, where the coverage is below 50%. However, allowing for different types of personal pension schemes, in these last two countries, effective coverage is larger and growing.

In contrast, the numerous countries in continental Europe, assimilating Austria as well as the southern European countries, have either undeveloped pension schemes or occupational pension schemes, non capitalized. France, Italy, Spain, Portugal, Greece and other countries facing financial problems resist strong to the systemic reform of the pension system.

Conclusions. In conclusion we ascertain that in the world countries have been created significant differences in the development and implementation of effective pension system due to the economic and social development of each state. Undoubtedly, to the pension system reform in any country, it is required that those feature to be honored. However, pension reform is required to be made from one of the following concepts [11]:

1. Liberal conception of social protection - which is to provide trust to the free market forces, where each must be able to provide some protection in accordance with human dignity. The family is the one that must insure solidarity between generations. Private insurance allow everyone to cover the risks after its own considerations, assuming the payment of the involved costs. Charity assistance is of a private origin (church, private owners) and provides helping the poorest;

2. Mutualistic conception – is based on the principle of association, so that people are organized in mutual associations, to which all pay to cover everyone's risks.

3. Socialized conception (statist) – requires state's involvement in social protection, according to which all persons are entitled to specific community welfare, regardless of their contribution to the funding. This conception is most prevalent in Europe, where the majority of social risks are covered by the public authority, although in all countries there are mutual associations and charity organizations.

O altă trăsătură comună a tuturor programelor de reformare a sistemelor de pensii este reprezentată de creșterea substanțială a rolului componentelor de pensii capitalizate, administrate privat și reducerea rolului componentei publice, care, în majoritatea cazurilor, se bazează pe redistribuire și protejarea împotriva sărăciei a persoanelor în vârstă [12].

Considerăm oportun ca, atât România, cât și Republica Moldova să promoveze reforme sistematice, care ar include o componentă publică, necapitalizată, plătiind o pensie de bază și o componentă capitalizată, bazată pe conturi private și contribuții legiferate.

Componenta publică se recomandă a fi formată din resursele publice centrale și locale. Componenta capitalizată bazată pe fondurile de pensii private să se formeze prin contribuția persoanelor fizice, aportul firmelor, în care activează aceste persoane și subvențiile din partea statului, care se adaugă la conturile individuale ale lucrătorilor.

Fondurile de pensii private să fie deductibile din impozite și conturile individuale să fie administrate de grupuri financiare și/sau societăți specializate.

Another common feature of all the pension system reform programs is the substantial increase in the role of capitalized pension components, privately managed, and the reduce of the public component role, which in most cases are based on redistribution and protection against poverty of old aged persons [12].

We consider it appropriately that both Romania and Moldova should promote systemic reforms that would include a public component, non capitalized, paying a basic pension and a capitalized component based on private accounts and legislated contributions.

The public component is recommended to be composed of central and local resources. The capitalized component is based on private pension funds should be formed by the individuals' contribution, the share of the companies where these persons work and the subsidies from the state, which are added to workers' individual accounts.

Private pension funds should be tax deductible and individual accounts should be managed by financial groups and/or specialized companies.

Referințe bibliografice / References:

1. NEGRU, T. *Practica asigurărilor comerciale*. București: Ed. WoltersKluwer, 2010. 336 p. ISBN 978-606-8201-28-3.
2. CONSTANTINESCU, D.A. *Tratat de asigurări*. Vol. I. București: Ed. Economică, 2004. 544 p. ISBN 973-709-013-6.
3. MOȘTEANU, T. *Politici fiscale și bugetare pentru reformarea economiei și relansarea creșterii economice*. București: Ed. Economică, 2003, 208 p. ISBN 9735908190.
4. NEGRU, T. *Economia asigurărilor: metode, tehnici, soluții*. București: Ed. WoltersKluwer, 2010. 312 p. ISBN 978-606-8201-14-6.
5. ACHIM, M.L. *Asigurările de bunuri și persoane în economia cunoașterii*. București: Ed. Economică, 2008. 232 p. ISBN 978-973-709-371-4.
6. CONSTANTINESCU, D.A. *Tratat de asigurări*. Vol. II. București: Ed. Economică, 2004. 552 p. ISBN 973-709-014-4.
7. POLITIS, A. *Managementul agenției de asigurări: ghid practic*. Ediție revizuită. București: Ed. C.H. Beck, 2011.
8. ENE, S., ENACHE, S. *Pensii, prestații sociale și asigurări: teorie și practică*. București: Ed. Monitorul Oficial, 2012. 304 p. ISBN 973-567-793-0.
9. DOBROTĂ, N. *Liberalizarea schimburilor economice externe. Avantaje și riscuri pentru România*. București: Ed. Economică, 2003. 388 p. ISBN 973-590-785-2.
10. ANGELESCU, C., STĂNESCU, I. *Politica de creștere economică*. Ediția a-II-a. București: Ed. Economică, 2011.
11. MOARCĂȘ COSTEA, C.-A. *Istrumente de coordonare a sistemelor de securitate socială*. București: Ed. C.H. Beck, 2011. 205 p. ISBN 978-973-115-887-7.
12. BRAN, F., IOAN, I., MANEA, Gh. *Globalizarea: manifestări și reacții*. București: Ed. Economică, 2012. ISBN 978-973-709-594-7.

Recomandat spre publicare: 20.05.2013

STAREA ACTUALĂ ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII SECTORULUI AGRO-ALIMENTAR AL UCRAINEI

*Natalia DOBRYANSKAIA, dr., prof. univ., catedra
Teorie economică și economia afacerilor
Vasilii POPOVICI, dr., prof. univ., decanul facultății
Economie, Universitatea Agrară de Stat din Odesa*

În acest articol este relatată starea actuală și problemele din sectorul agro-alimentar. De asemenea, sunt analizate dinamica producției și consumul de lapte în Ucraina. Totodată, sunt stabilite motivele de bază ale nivelului scăzut al consumului de lapte.

Cuvinte cheie: sectorul agro-alimentar, produse lactate, producerea și consumul de lapte, eficiență.

Introduction. Stock rising is the most important sector of the livestock.

Products of this industry are perishable; the delayed sales of milk are associated with large losses. And perhaps the reason is that milk production is unprofitable.

The reasons for this situation in the livestock sector are several. First, during the reform years the growth of electricity price, agricultural machinery, lubricants, technological equipment for livestock farms, feed and feed additives significantly outpaced the growth in prices for agricultural products. Secondly, processing and trading companies established a monopoly on the purchase price, while the selling price did not provide compensation for the cost of production. Thirdly, a sharp reduction in state support and increased cost of credit resources have resulted in the destruction of the productive capacity of livestock, the transition to the primitive technologies with rising costs of labor and production costs. Fourth, the lack of funds from farms drastically reduced the realization of breeding stock and the impact of breeding enterprises on commodity production. As a result, many households do not perform a qualitative repair of the herds, and the high-value genetic potential of livestock is sold for meat. Fifth, uncontrolled food imports had a negative impact not only on the domestic producers, but also on the market saturation, determining the price situation on it. The reason for that is also an imperfect national customs policy.

Analysis of the research. Problems of development of competitive agro-food sector are present in the works of such Ukrainian scientists as M.I. Malik, P.T. Sabluk, I.F. Miller, V.I. Mesel - Veselyak, M.V. Zosi - Kior and other scientists. But there are many unresolved issues of the industry development and its re-creation.

The purpose of this paper is to identify ways to increase the scope of agro-food production in Ukraine in general and the development of measures to support the development of the industry.

The results of research. Milk production in Ukraine is constantly increasing, but consumption remains one of the lowest in Europe.

CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT PROBLEMS OF UKRAINIAN AGRO-FOOD SECTOR

*Natalia DOBRYANSKAIA, PhD, Associate Professor,
chair of economic theory and business economy
Vasilii POPOVICI, PhD, Associate Professor, dean of
the Economic faculty, Odessa Agrarian State University*

There is observed the current state and problems of the agro-food sector. The dynamics of production and consumption of milk in Ukraine are analyzed. The basic reasons for the low level of consumption of milk are established.

Keywords: agro-food sector, dairy farming, production and consumption of milk, efficiency.

JEL Classification: Q10, Q12

Despite the lack of benefits and reduction of livestock, milk production in Ukraine is growing. But the Ukrainians consume it a little - one and a half times less than, for example, the Russians. There is an issue in the interference of high prices for dairy products and stereotypes about their low quality.

In 2012, production of all kinds of milk has increased in the Ukraine. Thus, in January - April 2012 the volume of production increased by 2.8% year -to-year. Tetra Pak experts claim that milk production increases due to the decline in the share of holdings of the private sector and increasing the share of farms, where the efficiency is higher.

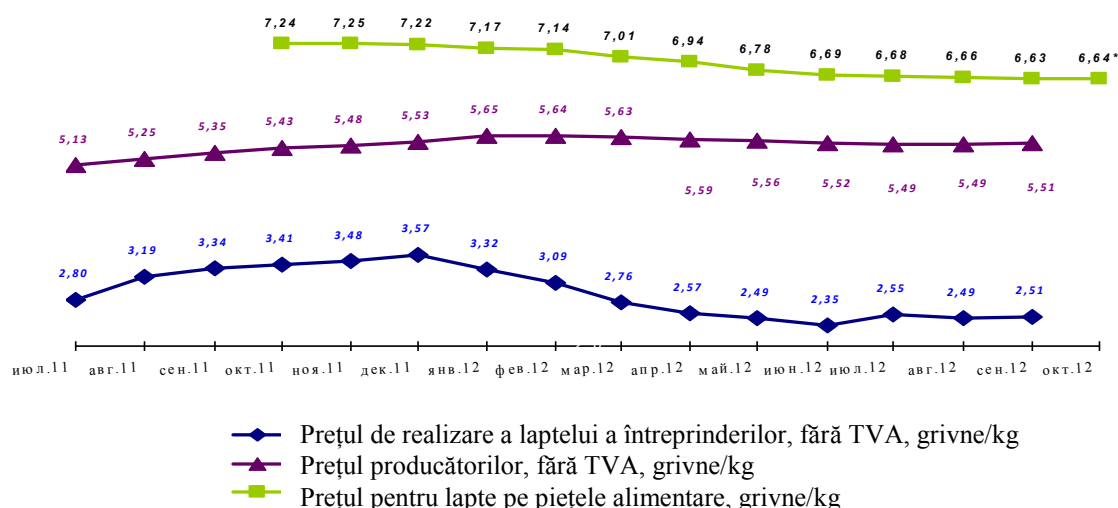
With the growth of milk production in Ukraine the number of livestock continues to decline (for January-April 2012 by 1.2%, to 2,624 thousands). Milk prices that are set for private households may be significantly lower than for agricultural enterprises. In addition, the profitability of milk production declined after the abolition of subsidies in 2011.

Growth of milk production in the country was mainly provided by agricultural enterprises: in January - April, an increase in them was about 14.7%, whereas in the households there was a decline of 0.8%.

Investors are investing today in large scale production facilities with the expectation that a cow will get not 3, but already 5.5-6 tons of milk per year. In Ukraine there is finally an understanding that there should be received the output of qualitative products with which you can go not only to domestic but also on international markets.

Profitability of milk production in 2011 declined from an average of 27% to 17%. But the collapse of the purchase prices this year forces manufacturers to operate at a loss. There can be said a lot about the attractiveness of the business if the purchase price of milk was 4.5-5 UAH per liter (2012 - 3.1-2.6 UAH per liter).

Prices of dairy companies in September 2012 amounted to 5.51 UAH/kg, or 3.0% more than in September 2011, as can be seen from Figure 1.

* situation on 30.10.2012

Fig 1. Dynamics of prices for milk in Ukraine

The average selling price of milk by agricultural enterprises in September 2012 was 2.51 UAH/kg (excluding VAT), which is 24.9% less than in the corresponding

period of the last year.

Compared to August of this year, the price of the milk by agricultural enterprises in September rose by 0.8%.

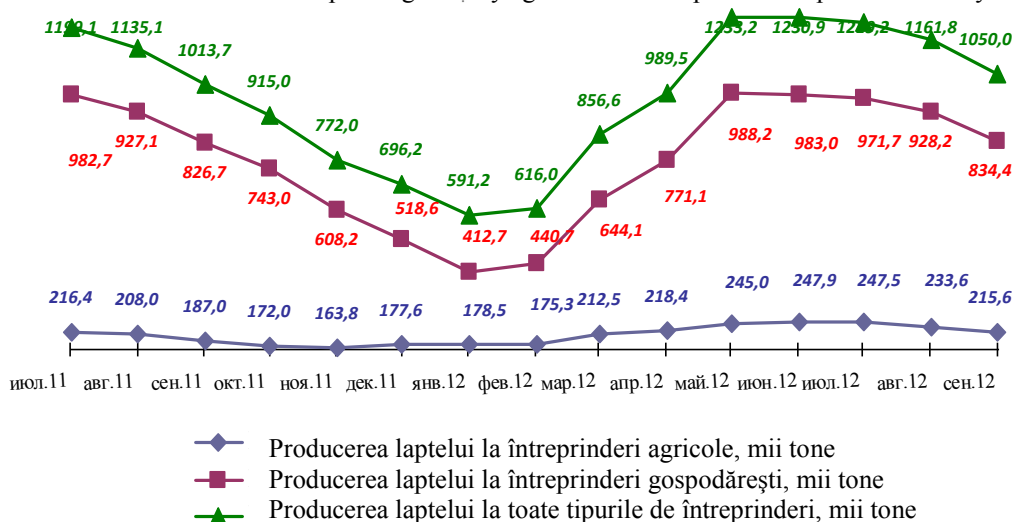

Fig. 2. Dynamics of milk production in Ukraine

As Figure 2 shows, in January - September 2012, all categories of farms produced 8,948.4 thousand tons of milk, which is by 2.6% more than in January - September 2012.

Milk production by agricultural enterprises in January - September 2012 amounted to 1974.3 thousand tons, which is by 13.4% more than in the corresponding period of 2012.

In terms of consumption of dairy products, Ukraine is on one of the lowest places among European countries. On average, one Ukrainian consumes about 34 liters of milk per year (not counting other dairy products), which is almost four times less than in Finland, and 1.5 times less than in Russian Federation.

Ukrainians consume little milk and dairy products. At present, the level of consumption of these products in Ukraine is lower than is recommended by about 30%.

According to international recommendations, an adult should consume about 700 ml of milk and milk products per day.

In subsequent years, the trend even intensifies. During the years 2011-2014 the consumption will increase from 275 million liters to 300.2 million liters, in annual terms - by 2.9%, forecasted the experts from Tetra Pak. The main driver is the growing demand by people in developing countries with low incomes (2-8 USD per day). An increasing demand is expected in Asia, Africa and Latin America - here the consumption will increase from 70 billion liters in 2011 to almost 80 billion liters in 2014. Mostly (+20.8%) will increase the consumption of dairy products in the Asia-Pacific region. In Eastern Europe, the market will grow by only 0.6%, and in Western Europe - will stagnate (-0.3%).

As for the most popular dairy products, the following categories most actively grew in 2008-2011: flavored milk (+4.5% per year), milk for children and adolescents (+9.5%) and milk drinks (+12.5%). In 2011-2014 there is expected to be continued the strong growth in these segments, but the most powerful figures may show yoghurt (increase by 4.7% per year) and low-fat cream (an increase of 4.5%).

The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine predicts an increase in milk production this year by 3-4% - up to 11,5-11,7 million tons.

In all categories of farms, the total milk production increased in 19 regions, and significantly - in the farms of Poltava (11.7%), Kharkiv (9.7%), Cherkasy (by 7.1%), Rivne (6%) and Ternopil (5.6%) regions.

The average milk yield per cow for the first quarter in agrarian enterprises is about 1050 kg, which is 16% more than in the corresponding period of 2011. So, high milk production in the I quarter of households were in Kiev (1372 kg), Cherkassy (1284 kg), Poltava (1208 kg), Kherson (1,153 kg), Kharkov (1149 kg), and Vinnitsa regions (1,124 kg) and in the Crimea (1113 kg).

A segment of milk and dairy products in Ukraine occupies one third of the total food market in the country. Such significant volumes make the sector under observation by both the food industry operators, and from the government agencies that are taking measures to regulate the market.

According to a survey conducted by the company Research & Branding Group in April 2012 (collection of information was made by means of personal interviews in 24 regions of Ukraine and Crimea by a quota sample representative for the adult population by place of residence, gender and age), 75% of Ukrainians buy dairy products at least once a month or more. According to the study, in most of cases, Ukrainians buy milk 1 time biweekly (30.8%) or 2-3 times per week (29.3%). Sour cream and yogurt - once a week (33.1% and 23.8%, respectively), granular cheese, cottage cheese every fifth person buys 1-2 times a month. At the same time, fermented baked milk, yogurt, cheese curds and glazed are not included in the list of the first consumer products - they are bought much less by the Ukrainians. Thus most of the Ukrainians - more than half of the population - in the last month did not buy curds, coated cheese (68%), yogurt (56.8%) and fermented baked milk (55.7%). Among the food products of almost every second Ukrainian in the last month there were not present cheese and cottage cheese, and a third of the citizens did not use a significant health milk product like kefir.

The competitive environment is so dense that the level of consumption of certain TM does not exceed 8.8% (based on survey of research company Research & Branding Group). TM leaders whose products are bought most often are: TM "President", "Dobrynia", "Happy Milkman", "Dobryana", "Buttermilk", "Zlagoda", "Galicina".

In 1998, Ukraine introduced the program of state support for milk producers in the form of subsidies at the expense of the VAT refund from the sale of finished dairy products. Farms receive it on a monthly basis, and farmers - twice a

month through the milk processing enterprises. In 2010 it was decided to change this mechanism - after the entry into force of the new Tax Code, farmers began to list the VAT in the special fund of the state budget. And in 2011 the compensation allocations for the milk were no longer accorded (grants totaled 970 mln. UAH the year before).

In 2012, the Cabinet of Ministers once again addresses the problems in the milk market. In March, Prime Minister Nikolay Azarov charged the Ministry of Agrarian Policy and Food to develop a mechanism of direct mail subsidies to milk producers, as well as reduce the cost of the feed program. In April, the Minister of Agrarian Policy Nikolay Prysyazhnyuk presented a program to increase the number of cows, according to which the government has allocated a special fund of the state budget of 1.08 billion USD for subsidies for farmers that grow cattle. It is expected that this will increase the number of cows which is grown in the private sector by 30%, to 2.65 million cows.

Stimulating the growth of cows, the government does not stimulate an increase in milk production in Ukraine, the participants of the market are assured of this. Providing subsidies for the rearing of cattle may lead to the fact that in the milk market will be a situation, which at one time was observed in the sugar market. In one year, the state budget allocates funds to plant beets, and the next year due to the overproduction of sugar the state had to buy this sugar in state reserves, because due to excess production in the market and falling prices sugar mills were not in a position to pay off with the landowners.

Stimulating the growth of cows, the government does not stimulate an increase in milk production in Ukraine.

The main task of the government should be to promote the consumption of milk and dairy products in the country. For example, today, France and the Scandinavian countries consume over 590 kg of milk per person per year, the Baltic countries - more than 300 kg, Russia - about 250 kg. In Ukraine, the figure stands at 200 kg. In many EU countries there are made advertising campaigns to promote dairy products.

An increase in exports would be a significant boost to the market. Milk is produced in Ukraine in sufficient volume. In particular, Ukraine cannot now deliver dairy products in the EU, as it would need to pass the certification of the whole cycle of production: from the field on which there are grown food for the cows, to the finished products - milk and milk products, which are produced at dairy companies.

For the development of dairy cattle breeding in Ukraine, the state should at least partially offset the costs of manufacturers. Dairy farming requires a high level of capital expenditures. According to our estimates, the capital costs per one cow in Ukraine are 10-12 thousand USD.

Without waiting for government support, milk processing enterprises have started to invest in production. Currently, manufacturers and producers of milk have their own places, and this has pushed to create a project like "Milkiland agro", bringing together 16 cooperatives with 17 thousand members, who in 2011 produced 24 tons of milk. At Danone, for example, there is a program of supplier development, which provides partial funding for

the acquisition of either animal or plant refrigeration equipment. Due to this program, it is planned to increase the supply of milk from these farms by 25% over the next three years.

The implementation of the genetic potential of most species in our country is constrained by the poor forage. Consumption of all types of feed per conventional head of cattle is 3-4 times less than that is required under the intensive dairy farming run. Despite the decline of number of cows, food supply does not improve, but rather gets worse.

An important element in the system of support producing enterprises, processing and marketing of milk should be the promotion and regulation of procurement, wholesale and retail prices.

Each agricultural enterprise can successfully implement a plan for the production of products, if it is to have a sufficient number of productive animals.

The increase in the productivity of the animals is the base of the growth of production in terms of intensification.

The main source of replenishment of the herd is to obtain offspring from breeding stock. Unaccomplished plan

may occur due to the barrenness of cows, dead born offspring.

An important source of recruitment and reproduction of the herd is the purchase of breeding animals.

The main indicator of the intensification of milk production is the animals' productivity. Increase productivity at will allow at low costs to increase the profitability of production.

Conclusions. One of the most important ways to improve the organization of production of cattle breeding is to justify in the most rational way in terms of a particular agricultural enterprise the means to grow animals and the management of the sector. They have a decisive influence on the formation of a system of machines for the mechanization of work processes and organization of these processes, they determine the choice of form of organization of labor on farms and complexes and their economic performances.

Therefore, the combination of the aforementioned organizational - economic factors with the state support of agricultural development will enable it to produce high-quality products and competitive dairy cattle.

References

1. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (FAO) [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.fao.org>
2. ПРИСЯЖНЮК, М.В., ЗУБЕЦЬ, М.В. та ін. *Аграрний сектор економіки України* (стан і перспективи розвитку). Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.

Recomandat spre publicare: 15.07.2013

ROLUL INFRASTRUCTURII SOCIALE ÎN FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA POTENȚIALULUI MUNCII RURALE ÎN UCRAINA

*Roman CHORNYI, dr., prof. univ.,
Universitatea Națională de Economie din Ternopil,
Ucraina*

Articolul analizează starea de dezvoltare a infrastructurii și a rețelei sociale, totodată subliniază și rolul acestora în formarea și dezvoltarea potențialului forței de muncă din mediul rural din Ucraina. Autorul propune să fie introduse inovații în acest proces de acumulare de investiții fixe, cu posibilitatea de a îmbunătăți și a spori capacitatea rețelelor infrastructurii sociale, care, la rândul lor, vor stimula dezvoltarea potențialului forței de muncă din mediul rural.

Cuvinte cheie: infrastructură socială, factor, potențialul forței de muncă, dezvoltare.

Introducere. Actualitatea articolului este dificil de evaluat, deoarece căutarea modalităților pentru a îmbunătăți formarea și dezvoltarea forței de muncă în zonele rurale, este permanent pe ordinea de zi a societății. Una dintre aceste metode este cea de dezvoltare a infrastructurii sociale în zonele rurale, a căror rol în acest proces este în continuă creștere.

Cele mai recente analize ale cercetărilor. Un număr de oameni de știință din țară subliniază că infrastructura socială, creșterea impactului asupra eficienței producției prin intermediul forței productive dominante a societății, adică individuale, este promovată dezvoltarea potențialului forței de muncă și îmbunătățirea productivității în ansamblu a angajaților individuali în special. Astfel, Salivonchyk A.M. subliniază că capacitatea oamenilor de a lucra sporește prin creșterea nivelului de educație, cultură și nivelul tehnic al angajaților, reducerea costurilor de timp, reducerea morbidității prin crearea condițiilor sociale și cele ale vieții favorabile [6].

Alți oameni de știință, de exemplu, Șevciuk L.T. subliniază faptul, că infrastructura socială, prin crearea condițiilor pentru îmbunătățirea nivelului de educație, calificare, cultură, viață, petrecerea timpului liber, acționează ca un factor determinant al capacității de muncă prin formarea de abilități fizice și mentale la locul de muncă [7]. Cu toate acestea, schimbarea tranzitorie a situației sociale și economice din sate necesită un studiu aprofundat al problemei descrise.

Scopul articolului este de a arăta rolul infrastructurii sociale moderne în formarea și dezvoltarea potențialului de muncă în zonele rurale în societatea ucraineană de astăzi.

Materialul de bază. Recent, starea infrastructurii sociale în zonele rurale s-a înrăutățit: nivelul scăzut de dezvoltare, care nu poate susține capacitatea rețelei școlare, facilitățile rețelei de grădinițe, centre medicale sunt reduse, și altele.

Deși pe lângă infrastructura de locuințe și cea socială nedevelopată din zonele rurale, starea critică a școlilor secundare și lipsa școlilor profesionale din mediul rural,

THE ROLE OF SOCIAL INFRASTRUCTURE IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF RURAL UKRAINE LABOUR POTENTIAL

*Roman CHORNYI, PhD, Associate Professor,
Ternopil National Economic University,
Ukraine*

The article analyzes the state of social infrastructure development and network and outlines their role in the formation and development of labor potential of rural Ukraine. It is suggested to introduce the innovations and connected with this the fixed investment accretion process, giving the opportunity to improve and increase the capacity of social infrastructure networks, which in turn stimulate the development of rural labor potential.

Key words: social infrastructure, factor, labour potential, development.

JEL Classification: J21, J 29, J81, R10

Introduction. The article topicality is difficult to transvalue, because the search of ways to improve the formation and development of the rural areas labour potential is permanently on the agenda of society. One of these ways is the development of social infrastructure in rural areas, whose role in this process is constantly increasing.

The latest researches analysis. A number of domestic scientists emphasize that the social infrastructure, increasing the impact on production efficiency through the society dominant productive force i.e. individual, it promotes the labour potential development and improves overall productivity of the individual employee in particular. Thus, Salivonchyk A.M. emphasizes that the ability of people to work increase through the raising the educational, cultural and technical level of employee, reducing time costs, reducing morbidity through the creation of favourable social and living conditions [6].

Other scientists, for instance Shevchuk L.T. stress that social infrastructure, by creating conditions for improving the level of education, qualification, culture, life, leisure, acts as determinant of labor capacity through the formation of physical and mental abilities to work [7]. However, the transient change in social and economic situation in the village requires profound study of the outlined problem.

The aim of the article is to show the role of the modern social infrastructure in formation and development of rural areas labour potential in today's Ukrainian society.

The basic material. Recently, the state of social infrastructure in rural areas became worse; the low level of development which does not hold up i.e. the school network capacity, the kindergarten network facilities, medical centers and etc. are reduced.

Although beside undeveloped social and housing infrastructure in rural areas, the critical state of secondary schools and the lack of rural vocational school, rather

indicatorii "reprezentanți" ai standardelor sociale, nivelul scăzut de viață și de muncă din zonele rurale, în opinia noastră, sunt o performanță a rețelelor de sănătate (Tab.1).

"representative" indicators of low social standards of living and working in rural areas, in our opinion, is the performance of health care networks (Table 1).

Tabelul 1/Table 1

The network of health care institutions which are located in rural areas of Ukraine (institutions that are subordinated to the Ministry of Health of Ukraine, at the end of the year, units)* /

Rețeaua instituțiilor medicale, care sunt situate în zonele rurale din Ucraina (instituții care sunt subordonate Ministerului Sănătății din Ucraina, la sfârșitul anului, unități)*

Health care institutions <i>Instituții medicale</i>	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Number of hospital <i>Numărul de spitale</i>	1007	707	645	612	577	543	333
Beds <i>Pături</i>	20275	14136	13039	12478	12842	12277	7586
Out of the total number of hospitals/ <i>Din numărul total de spitale:</i>							
central regional hospitals <i>spitale regionale centrale</i>	6	6	6	6	6	6	6
regional hospitals <i>spitale regionale</i>	25	30	29	29	28	28	22
district hospitals <i>spitale raionale</i>	943	658	598	566	531	497	301
dispensary <i>dispensare</i>	12	3	3	3	3	3	2
specialized hospitals <i>spitale specializate</i>	17	9	7	7	8	8	1
other institutions <i>alte instituții</i>	4	1	2	1	1	1	1
Number of independent medical clinics and polyclinics <i>Numărul de clinici medicale independente și policlinici</i>	2321	3056	3274	3366	3399	3440	2956
Number of stations and medical emergency service <i>Numărul de stații și servicii medicale de urgență</i>	207	181	164	176	179	175	140
Number of health posts <i>Numărul posturilor de sănătate</i>	16113	15459	15229	15101	15028	14934	12484

Sursa/Source: *Elaborat de către autor pe baza surselor [1]/*Prepared by the author based on the sources.

Astfel, în ultimul deceniu rețeaua instituțiilor medico-sanitare amplasate în zonele rurale, a trecut prin reducerea triplă a tuturor indicatorilor [1]. Dacă această caracteristică statistică a stării sistemului de sănătate în mediul rural "îmbogățește" prin analiza echipamentelor de logistică și a echipamentului pentru diagnostica medicală din instituțiile medicale existente, iar pentru fi mai exactă, retardarea morală și fizică și, parțial, după lipsa nevoilor de bază (medicamente, echipament de diagnostic, etc.), perspectivele forței de muncă din mediul rural în conservarea și reînnoirea calificată arată destul de critic.

Astfel, putem face o concluzie, că în mediul rural se formează calificări profesionale destul de specifice, structura economică, socială și demografică a populației, care nu acționează în partea modificărilor cantitative și calitative avansate în potențialul de dezvoltare a forței de muncă. Politica de conservare și dezvoltare a potențialului forței de muncă în zonele rurale ar trebui să se bazeze pe inovația și progresul investițiilor în producția agricolă competitivă,

Thus, over the last decade the network of health care institutions located in rural areas, has experienced triple reduction practically in all indicators [1]. If this statistic characteristic of the health care state in rural areas "enrich" by the analysis of logistical and medical diagnostic equipment of existing health facilities and to be more precise its moral and physical retardation, and partly by the lack of basic needs (medications, drugs, diagnostic equipment etc.), the prospects of rural labour potential in its preservation and qualified renewal look quite critical.

Thus, we can make a conclusion that in rural areas it is formed quite specific vocational qualifications, social and economic and demographic structure of the population which acts not in the side of advanced quantitative and qualitative changes in the labor potential development. The preservation and development policy of labour potential in rural areas should be based on innovation and investment progress of competitive agricultural production,

crescând astfel calitatea vieții locuitorilor din mediul rural, crescând veniturile din muncă și bunăstarea socială și economică a locuitorilor din mediul rural.

Productivitatea scăzută a muncii agricole este cauzată de starea imperfectă a proceselor de producție mecanizate, și, în general, cultura scăzută de inovare în mediul rural. Această cultură inovatoare și dinamică poate defini vectori de dezvoltare a economiei rurale și oferi oportunități adecvate procesului de reproducere a potențialului forței de muncă în zonele rurale. Lucrul inovator este de a găsi noi abordări în rezolvarea problemelor existente, arăta rezultatul prin intermediul noilor tehnologii, produse, mecanisme de organizare a procesului de muncă și este baza pentru sferele de evoluție a forței de muncă și, astfel, afectează în mod direct fluxul, ciclul de reproducere a potențialului forței de muncă în zonele rurale. Modelele inovatoare în agricultură ar trebui să crească fabricarea produselor agricole și să influențeze asupra eficienței proceselor sale [2].

Situație de urgență în domeniul proprietății intelectuale pentru agricultură, un sector cheie al forței de muncă în zonele rurale este caracterizat prin tendințe de stagnare. În special, numărul de documente create de tehnologie în agricultură, vânătoare și silvicultură în anul 2011 a scăzut – pentru invenții – la 6, de model de utilitate – la 7, de design industrial – 2. În general, cantitatea tehnologiei înalte stabilite în industrie numără doar 0,01% din numărul total de tehnologii înalte stabilite în Ucraina [4].

Nivelul de implementare a tehnologiilor avansate în domeniul agriculturii este scăzut. În anul 2011, au fost utilizate doar 15 tehnologii înalte în agricultură, în timp ce cifra corespunzătoare pentru industria minieră și cea de fabricare a fost în total de 7802, electricitate, gaze și apă au numărât 464, educație - 869 etc. [4].

Datele privind propunerile raționale arată tendințele negative durabile din sfera sectorului de inovare în agricultură. Deci, la fel ca în anul 2011, în termeni de activități economice, în țară au fost folosite 11595 de propuneri de raționalizare, sectorul agricol a reprezentat doar 13 din acestea, iar în anul 2010, activitățile de afaceri agricole, în general, nu au utilizat sugestiile raționale.

Cultura inovatoare scăzută, cererea întreprinderilor agricole insolubile, lipsa unei politici eficiente protecționiste a condus la o scădere semnificativă a producției agricole și ineficiența sa practică.

De exemplu, dacă în anul 1990 au fost produse 4357.8 de tone de carne (greutatea de sacrificare), atunci în anul 2010, volumul a scăzut de două ori și a fost 2059.0 de tone. În special, carnea de vită și vițel, timp de 20 de ani, a scăzut de mai mult de 4 ori, iar cea de porc de aproape 3 ori. Tendințele pozitive în domeniul producției de produse majore animale în dinamica din ultimii 20 de ani au fost caracterizate doar prin producția de păsări [3, p.121].

În legătură cu statul și reorganizarea fermelor colective care a dus la distrugerea lor efectivă, azi fermele private oferă mai mult de 80% din producția națională de lapte și aproximativ 45% din cea de carne, în timp ce în anul 1990, 71% din carne și 76% din producția de lapte era furnizată de ferme [3, p. 124].

Prevalența în structura bovinelor majore a produselor zootehnice din categoria gospodăriilor nu oferă satisfacție

increșând the rural residents' quality of life, rising labor income and social and economic welfare of rural residents.

The low productivity of agricultural labor is caused by the imperfect state of production processes mechanization and generally low innovation culture in the countryside. This innovative culture and its dynamics define the economic development vectors of rural economy and provide the adequate opportunities reproduction process of labour potential in rural areas. The innovative work that is to find new approaches in solving existing problems shows the result through new technologies, products, organizational mechanisms of labour process and is the basis for the labor evolution spheres and thus directly affects the reproductive cycle flow of labour potential in rural areas. Innovative models in agriculture should increase the agricultural products manufacturing and influence on the efficiency of its processes [2].

The urgent situation in the area of intellectual property for agriculture as a key sector of labour in rural areas is characterized by stagnation tendencies. In particular, the number of the documents created by technology in agriculture, hunting and forestry in 2011 decreased - for inventions - to 6, for utility model - to 7, of industrial design - 2. In general, the amount of established high technology in the industry counted only 0.01% out of the total number of established high technology in Ukraine [4].

The level of advanced technologies implementation in the field of agriculture is low. In 2011, only 15 high technologies in agriculture were used, while the corresponding figure for the mining and manufacturing industry was in total 7802, electricity, gas and water counted 464, education - 869 etc. [4].

The data on the rational suggestions use show the durable negative trends in the sphere of agriculture innovation sector. So as in 2011, in terms of economic activities, in the country 11,595 rationalization proposals has been used, the agricultural sector accounted only 13, and in 2010 the agricultural business activities didn't use rational suggestions at all.

The low innovation culture, demand insolvent agricultural enterprises, the lack of an effective protectionist policy led to a significant decline in agricultural production and its practical ineffectiveness.

For example, if in 1990 the meat (slaughter weight) 4,357.8 tons was produced but in 2010 the volume decreased in twice and it was 2,059.0 tons. In particular, the beef and veal production for 20 years, declined in more than 4 times, as for pork it was almost 3 times. The positive trends in the production of major livestock products in the dynamics over the last 20 years have been characterized only for the poultry production [3, p.121].

In connection with the state and collective farms reorganization which led to their actual destruction, today the private farms provide more than 80% of national milk production and about 45% of meat, while in 1990 71% meat and 76% of milk production were supplied by farms [3, p.124].

The prevalence in the structure of major cattle breeding products by households category do not provide full

deplină a stării alimentelor de origine animală, facilitează munca în zonele rurale naturalizare și complică foarte mult procesul de standardizare și control asupra respectării calității produselor fabricate și asupra siguranței. Mai mult decât atât, marea majoritate a produselor din gospodăriile individuale este folosită pentru nevoile proprii, care, la rândul său, duce nu numai la o reducere a participării active la crearea de resurse alimentare de stat, dar, de asemenea, duce la excepția gospodăriilor cu contracție monetară și, astfel, crește capacitatea totală a efectului cererii.

Datele statistice privind structura mărfurilor de comerț exterioare asigură că, în anul 2010, au fost exportate animale vii și produse de origine animală în valoare de 771 400 000 de dolari, în timp ce au fost importate 1.242 miliarde de dolari [5, p. 258]. Evident, importurile predominante de animale, tehnologii și ingrediente pentru hrană există din străinătate. Cu toate acestea, dezvoltarea și utilizarea noilor tehnologii, avansate în agricultură, crearea liniilor de înaltă performanță și a raselor de vite, expansiunea pășunilor, potrivit experților din industrie, va stabili și va crește treptat producția de lapte și carne din țară [2].

Concluzii. Astfel, inovarea și procesul asociat de acumulare a capitalului fix ar trebui, în opinia noastră, să fie considerate foarte importante pentru dezvoltarea potențialului de muncă în localitățile rurale, la fel și creșterea prin nivelul tehnic și tehnologic al managementului, munca și capitalul în zonele rurale, productivitatea, profitabilitatea sa pentru locuitorii de la sate a crescut și infrastructura de servicii se dezvoltă astfel, încât, în general, are un impact direct asupra reproducerii ocupării forței de muncă în zonele rurale și a potențialului de dezvoltare, calificarea și starea profesională și psiho-emoțională în zonele rurale.

Forța de muncă scăzută și parțial lipsa potențialelor mecanisme de motivare a muncii în mediul rural se reflectă direct prin productivitatea scăzută.

Căutarea modalităților de optimizare a utilizării potențialului forței de muncă în agricultură, extinderea activităților economice în zonele rurale și creșterea componentelor motivaționale ale forței de muncă pentru rezidenții mediului rural prin atenția sporită a guvernului pentru asigurarea condițiilor de viață decente a locuitorilor mediului rural și a forței de muncă au un impact pozitiv asupra dezvoltării forței de muncă în zonele rurale și promovarea creșterii caracteristicilor sale cantitative și calitative.

satisfaction of the state in foods of animal origin it facilitates the labor in rural areas naturalization and greatly complicates the process of standardization and control over compliance with manufactured product quality and safety. Moreover, the vast majority produced in private households products is used for their own needs, which in turn leads not only to a reduction in active participation in creation the state food resources, but also causes the exception of households with monetary contraction and thus increase the overall capacity of effective demand.

Statistical data on the commodity structure of foreign trade assure that in 2010 living animals and products of animal origin \$ 771.4 million were exported, while they were imported on \$ 1242 million [5, p. 258]. Obviously, the predominant livestock imports of animals, technology and feed ingredients exist from abroad. However, the development and use of new, advanced technologies in farming, creating high-performance lines, breeds of cattle, pasture expansion, according to industry experts, will stabilize and gradually increase the production of milk and meat in the country [2].

Conclusions. Thus, innovation and associated accretion process of fixed investment should, in our opinion, be considered very important for the development of rural settlements labour potential as growth through technical and technological level of management, labour and capital ratio in rural areas, the productivity, its profitability to residents of villages has been increased, and service infrastructure develops that in general has a direct impact on rural employment reproduction and development potential, qualification and professional and psycho-emotional state in rural districts.

Weakness and partly lack of labour potential motivation mechanisms in rural area is directly reflected through low productivity.

The search of ways to optimize the use of agricultural labor potential, expansion of economic activities in rural areas and increasing rural residents labor motivational components by the increased government attention to provide decent social conditions of rural residents life and labor have a positive impact on the development of rural areas labor potential and promote the growth of its quantitative and qualitative characteristics.

Referințe bibliografice / References

1. STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE. *Health care and morbidity in Ukraine in 2011*: statistic bulletin. Kyiv, 2012. 89 p.
2. LUCHYK, S.D. The innovative part of the mechanism maintaining labour potential of the village [accesat 5 februarie 2013]. Disponibil: [http:// www.nbu.gov.ua](http://www.nbu.gov.ua)
3. STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE. *Agriculture of Ukraine 2010*. Kyiv, 2011. 258 p.
4. STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE. Creation and use of high technology and intellectual property rights in the Ukraine in 2011: report [accesat 5 februarie 2013]. Disponibil: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
5. STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE. *Statistical Yearbook of Ukraine for 2010*. Kyiv, 2011. 258 p.
6. САЛІВОНЧИК, О.М. Роль і значення соціальної інфраструктури в ринковій економіці. В: Спецпроект: анализ научных исследований: VI международная научно-практическая конференция, 30-31 мая 2011 [accesat 5 februarie 2013]. Disponibil: http://www.confcontact.com/20110531/ej5_salivon.htm
7. SHEVCHUK, L.T. *Medical and social aspects of labor potential*: regional analysis and forecast. Lviv, 2001. 489 p.

Recomandat spre publicare: 04.04.2013

CONCEPȚIILE TEORETICE PRIVIND BANCA VIITORULUI

*Ivan LUCHIAN, dr., conf. univ.,
Institutul Internațional de Management IMI-NOVA
Lilian CIOBANU, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova*

Banca viitorului a devenit subiectul discuțiilor științifice în domeniul economic. Banca viitorului este banca, ce dispune de un set de tehnologii unice, care permit clienților de a desfășura tranzacții financiare, aflându-se oriunde, în orice moment al zilei și al săptămânii, în mod rapid, eficient și sigur. Crearea acestui tip de bancă va avea loc prin formarea, în conformitate cu prevederile concepției "Bank 2.0" și trecerea la "Bank 3.0". Aceasta va duce la extinderea cantitativă și calitativă a sistemului bancar, a cărei aspecte sunt descrise în acest articol.

Cuvinte cheie: banca viitorului, produs bancare, clientul băncii, tehnologie bancară

Introducere. Banca viitorului a devenit obiectul polemicilor științifice în mediul economic, ținându-se cont de constituirea unui nou tip de economie – cea a cunoașterii, care creează, propagă și face uz de cunoștințe, toate acestea pentru a spori creșterea lor și competitivitatea [3].

De asemenea, trebuie de ținut cont de lărgirea și adâncirea globalizării financiare ca un proces, care în ultimă instanță va conduce la crearea unei piețe financiare unice și, drept urmare, la mărirea fluxurilor internaționale de capital [1].

Drept rezultat, în mod generalizat, se poate afirma, că banca viitorului este o instituție financiară, în a cărei disponibilități se conțin tehnologii unice, care permit clienților de a desfășura operațiuni financiare în orice parte a lumii în orice moment în mod operativ, eficient și sigur [7].

Conținutul de bază. În legătură cu formarea imaginii băncii viitorului poate fi prezentată concepția cercetătorului american Brett King a „Băncii 2.0”, considerând banca tradițională ca „Banca 1.0”, care urmează să evolueze din anii 70 ai secolului XX până în prezent într-un nou tip de bancă.

„Banca 2.0” este o bancă orientată către client, ocupată de ridicarea permanentă a calității produselor sale, a cărei business se bazează pe implementarea masivă a tehnologiilor informaționale [8].

Concepția Băncii 2.0 poate fi examinată prin prisma a trei aspecte [2].

Primul aspect examinează evoluția comportamentului consumatorilor, începând cu apariția Internetului, continuată cu fenomenul recent de Blackberry, rețelele sociale, iPhone, etc. Reieșind din faptul, că așteptările clienților din ce în ce mai mult se detașează de modelele de servicii tradiționale, managementul instituțiilor financiare trebuie să se orienteze nu numai spre profitabilitate, ci și spre respectarea intereselor consumatorilor, protecția brandului, precum și managementul activelor și a stării financiare.

Al doilea aspect este orientat spre perfecționarea canalelor de distribuție a produselor bancare prin implementarea unor tehnologii bancare noi, având ca bază aplicarea largă a tehnologiilor informaționale.

THEORETICAL CONCEPTS ON BANK OF FUTURE

*Ivan LUCHIAN, PhD, University Lecturer,
Institutul Internațional de Management IMI-NOVA
Lilian CIOBANU, PhD student,
Academia de Studii Economice din Moldova*

Bank of the future has become the subject of scientific polemics in economic domain. Bank of the future - it is a bank with a set of unique technologies that allow customers to perform financial transactions from anywhere, at any time of day and any day of the week, quickly, effectively and safely. The establishment of this type of bank will take place through the formation in accordance with the design of "Bank 2.0" conception and training to "Bank 3.0". This will lead to quantitative and qualitative expansion of banking, which aspects are described in this article.

Key words: bank of the future, banking products, bank customer, bank technology

JEL Classification: E01, E50, E58, F24, F43

Introduction. Bank of the future has become the subject of scientific polemics economic environment, taking into account the establishment of a new type of economy – of the knowledge that create, promote and make use of knowledge, all to enhance their growth and competitiveness [3].

We also need to take in to account for broadening and deepening financial globalization as a process that will ultimately lead to the creation of a single financial market and, therefore, increased international capital flows [1].

As a result, on the whole, we can say that the future of the bank is a financial institution, the availability of which contained unique technologies that enable customers to conduct financial transactions anywhere in the world at any time in force, effective and safe [7].

The basic content. In connection with future bank imaging concept can be presented American researcher Brett King "Bank 2.0", considering that traditional bank "Bank 1.0", which will evolve in the 70s of the twentieth century to the present in a new kind of bank [2].

"Bank 2.0" - is a client-oriented bank occupied continuously raising the quality of its products, whose business is based on massive deployment of information technologies [8].

The conception of Bank 2.0 can be examined in terms of three aspects [2].

The first part examines the evolution of consumer behavior since the advent of the Internet, continued with the recent phenomenon of Blackberry, Social Networks, iPhone, etc. Given the fact that customer expectations increasingly detaches more traditional service models, management of financial institutions should focus not only on profitability, but also to the interests of consumers, brand protection, asset and financial management.

The second aspect is aimed at improving the distribution channels of banking products through the implementation of new banking technologies, building on

Al treilea aspect examinează elaborarea, implementarea și promovarea inovațiilor bancare ca factor principal al succesului competiției bancare în secolul XXI.

Însă evoluția concepției băncii urmează să continue spre crearea „Băncii 3.0”, care este legată de practicarea activității bancare preponderent în mediul virtual, în cadrul căreia contactul personal cu clientul obișnuit în cadrul activității bancare clasice, de fapt, va deveni un serviciu auxiliar personal excepțional de elită.

Savanții ruși menționează necesitatea transformării băncilor, pentru a face față cerințelor pieței în viitor, în patru direcții de bază: mobilitatea, socializarea, personalitatea și proactivitatea [5]:

1. Mobilitatea. Dispozitivele noi pătrund pe piață, lărgind categoriile de vârstă ale consumatorilor produselor bancare. De exemplu, în Rusia cel mai în vârstă client al băncii Sberbank, care folosește produsele ei în regim on-line are 90 ani. În viitor un număr tot mai mare de persoane vor gestiona finanțele lor personale de sinestătător. Experții occidentali sunt siguri, că sarcina de bază a tehnologiilor moderne este de a aduce banca acolo și atunci, unde și când este nevoie de ea. Banca viitorului este legată de telefonul mobil, care va deveni analogia portmoneului și va permite de a plăti cumpărăturile și serviciile diverse. În el va fi montat cipul NFC, care va permite cu a atingere de a desfășura tranzacții bancare, ultimele fiind mai sigure față de operațiunile cu carduri, deoarece operatorii au posibilitatea de a urmări telefonul mobil după numărul de identificare. Accesul la produsele bancare va deveni accesibil permanent și momentan.

Recent în cadrul subdiviziunilor teritoriale ale Citibank de la New-York au fost create zonele de autodeservire. Prin esență, acestea sunt pereți cu dispozitive pentru primirea numerarului de la cecurile cu citire automată, primirea solicitărilor pentru produsele băncii și alte servicii.

De asemenea, băncile occidentale au început implementarea serviciilor de consultare video. În acest scop unele di ele fac legătura cu clienții, aplicând tehnologia Skype. Drept continuare a acestei idei au devenit chișcurile video destinate accesului non-stop în formă video a colaboratorului centrului de contact și primirii documentelor necesare, care se obțin de la o imprimantă montată.

Un alt dispozitiv cu perspectivă poate fi considerat *card reader-ul mobil*. Din anul 2009 a început folosirea unor astfel de dispozitive cu marca Square. Card reader-ul de acest tip poate fi conectat la un telefon mobil și permite, în acest fel, acceptarea plăților cu ajutorul cardurilor de către orice comerciant mărunț.

2. Socializarea. Pentru a fi fericit, omul trebuie în mod obligator să comunice cu cineva. Omul interacționează cu două medii: intern și extern. Băncile viitorului vor tinde să pătrundă în ambele medii. De exemplu, pentru mediul intern o persoană poate controla în comun cu rudele sale bugetul familiei. De asemenea, ar putea fi binevenită posibilitatea de a efectua decontări reciproce cu prietenii: de exemplu, ușor de a solicita și de a rambursa datoriile. Aceasta devine deosebit de oportun în cadrul procesului de globalizare, caracterizată prin deplasarea liberă a oamenilor, încât în unele cazuri membrii familiei sunt dispersați în diferite localități și chiar diferite țări. De asemenea, clientului poate să-i fie interesant de a compara cheltuielile sale cu cheltuielile unui grup social, la care el se referă. În acest caz informația de acest gen poate fi

the extensive application of information technologies.

The third part examines the development, implementation and promotion of banking innovations as the main factor for the success of banking competition in this century.

But the development of the bank concept will continue to create "Bank 3.0", which is mainly related to the practice of banking in the virtual environment, in which regular personal contact with the customer in classical banking actually become an ancillary service exceptional personal elite.

Russian scientists mention the need to transform banks to meet future market requirements in four directions: mobility, socialization, personality and proactivity [5]:

1. Mobility. New devices entering the market, broadening age categories of consumers of banking products. For example, in Russia the old customer of the bank Sberbank, which uses its on-line products has 90 years. In the future an increasing number of people will independently manage their personal finances. Western experts are confident that the basic task of modern technology is to bring bank where and when and where it is needed. Bank's future is linked to the mobile phone will become the analogy wallet and will allow you to pay purchases and services. In it will be installed NFC chip, which will allow by a touch to conduct banking transactions are safer than last card operations as operators are able to track mobile identification number. Access to affordable banking products will become permanent and now.

Recently in the subdivisions of Citibank in New York were created areas of self banking. By essence, these devices are walls for receiving cash from checks to automatic reading, receiving requests for bank products and services.

Also, Western banks have started implementing video consultation services. To this end some of them connect with customers, using Skype technology. As a continuation of this idea, became Gazebo for non-stop video in video form to contact the Center and receiving necessary documents, which are obtained from an installed printer.

Another device perspective can be considered *mobile card reader*. Since 2009 began using such branded Instruments Square. Card reader of this type can be connected to a mobile phone and allows in this way, accepting payments using cards from any petty trader.

2. Socialization. To be happy, one has the obligation to communicate with someone. Man interacts with two environments: internal and external. Future banks will tend to get in both environments. For example, a person can control the internal environment together with its relatives the family budget. Also welcome would be able to perform mutual settlements with friends: for example, easy to apply and to repay debts. This particularly appropriate in the process of globalization, characterized by the free movement of people, when in some cases family members are dispersed in different locations and even different countries. Also, the customer may be interesting to compare its costs with the costs of a social

prezentată în mod depersonalizat.

Actualmente, o bancă din Germania oferă clienților posibilitatea folosirii portalului său în calitate de pagină personală pentru accesarea rețelelor sociale și obținerea informației de pe ele. Pentru aceasta banca calculează bonusuri, care pot fi folosite pentru obținerea reducerilor la produsele bancare.

În general, în acest scop banca, spre exemplu, poate să elaboreze o aplicație de conectare la Facebook, care să includă deservirea standardă de gestiune a finanțelor, aplicații pentru schimbul reducerilor cu prietenii în rețeaua socială, precum și un oficiu virtual video la distanță pentru consumul serviciilor bancare de bază.

3. Personalizarea. Băncile tind să facă serviciile sale mai atractive pentru consumatori. Aceasta presupune, că banca cunoaște cine este clientul ei și care sunt necesitățile lui la momentul dat. Personalizarea permite formarea unui contact mai personal, mai apropiat și de încredere dintre bancă și clientele ei, ceea ce permite fidelizarea ultimului față de prima.

În urma implementării masive a tehnologiilor bancare avansate bazate pe automatizarea operațiunilor bancare și autodeservirea clienților, se vor elibera resurse umane în cadrul băncilor pentru formarea relațiilor de încredere dintre bancă și clienții ei referitoare la gestiunea finanțelor ultimilor. Subdiviziunile teritoriale ale băncilor se vor transforma în teritorii, unde cu ajutorul dispozitivelor speciale se vor putea elabora scenarii diferite privind strategiile financiare ale clienților.

Posibilități largi în contextul abordat oferă internet-bankingul pentru formularea unor oferte personale pentru clienți și crearea unui sistem flexibil de informare a consumatorilor referitor la produsele bancare.

4. Proactivitatea reprezintă aptitudinea, care ajută o persoană să obțină rezultate înalte. Direcțiile de bază ale activității băncilor proactive sunt legate de crearea așa-numitului sistem de supermarket, care va permite fiecărui client să aleagă produsul bancar, care să corespundă exact necesităților sale.

De asemenea, băncile viitorului pot realiza funcția de amintire. Înțelegând ciclul de viață ale clientului, banca îi poate aminti despre plățile posibile (inclusiv în baza rețelelor sociale). Astfel, băncile pot utiliza informația disponibilă pentru a înlătura barierele de formare a relațiilor dintre bancă și clientul său.

Mai mult ca atât, în SUA deja au fost elaborate de înregistrare video, care permit fixarea reacției clienților la standurile informaționale, obiectele care atrag atenția lor ș. a. Astfel de sisteme în viitorul apropiat vor deveni instrumente utile pentru studierea preferințelor clienților.

În continuare pot fi prezentate transformările de bază în activitatea bancară.

Principalele din ele, cel mai probabil, vor avea loc pe piața bancară retail. Dat fiind faptul, că aproape toate operațiunile financiare vor putea fi desfășurate în mediul virtual, se va reduce substanțial importanța punctelor permanente de vânzare a produselor bancare. În cadrul deservirii bancare de rutină a clienților – persoane fizice contactul lor fizic cu lucrătorii bancari vor deveni mai curând un gen de exotă sau servicii bancare auxiliare specifice, ceea ce va conduce la modificarea principală a modelelor de vânzare a produselor

group to which he refers. In this case, such information may be presented on a depersonalized.

Currently, a bank in Germany offers its customers the possibility to use the portal as a personal page for accessing social networks and gather information on them. For this bank calculates bonuses, which can be used to obtain the reductions in banking products.

In general, for this purpose the bank, for example, can develop an application to connect to Facebook, including finance management service standards, applications for sharing with friends reductions in social network and a virtual office for remote video consumption of basic banking services.

3. Customizing. Banks tend to make its services more attractive to consumers. This implies that the bank knows who her client and his needs are at the moment. Customizing allow for a more personal contact, closer and trust between the bank and its clients, enabling loyalty last to the first.

Following the implementation of massive advanced banking technologies based automation and self-service banking customers will release resources within the banks to form relationships of trust between the bank and its customers about financial management past. Branches of the banks will turn into regions where using special devices will be able to develop different scenarios for clients' financial strategies.

Approach provides ample opportunities in the context of Internet banking for personal customers making them more flexible and create a consumer information on banking products.

4. Proactivity is a complex of skills that help a person to achieve high results. Basic directions of activity of banks are proactive about creating so-called supermarket system that allows each customer to choose banking product that exactly matches their needs.

Also, banks of future can achieve memory function. Understanding the life cycle of the customer, the bank may remember about possible payments (including the social networks). Thus, banks may use the information available to remove barriers to the formation of relationships between the bank and its client.

Moreover, the U.S. has already been developed video recording that allows fixing customer reaction to information stands, Their eye-catching items. Such a system in the near future becomes useful tools for studying the customer preferences.

Further, could be presented basic transformations in Banking.

The main of them, the most probably, will take place on the retail banking market. Given that almost all financial transactions will be conducted in a virtual environment, it will substantially reduce the importance of permanent points of sale of banking products. During routine servicing bank clients - individuals their physical contact with bank employees will soon become a kind of exotic or ancillary banking specific catalog that will lead to changing patterns principled selling banking products.

Basic sales agent f will become bank worker -

bancare.

Agentul de bază de vânzări va deveni lucrătorul bancar - consultant, prezentat în câteva comunități virtuale, în care el se va bucura de o anumită popularitate și încredere, inclusiv în calitate de reprezentant oficial al băncii, ceea ce îi va permite în mod oficial de a consula membrii comunității referitor la selectarea și consumul produselor bancare. Drept exemplu, consultantul băncii poate fi membrul comunității absolvenților școlii, absolvenților facultății, vizitatorul permanent al unei cafenele, membrul unor comunități virtuale bazate pe interese comune. Participanții acestor comunități pot deveni clienții băncii.

Menținerea acestui model de vânzări va fi efectuată de către lucrătorii din back-office, în a căror funcții va intra asistența produselor vândute de către consultanți și desfășurarea tranzacțiilor, care vor necesita оформirea fizică a documentelor. De asemenea, ei pot pregăti și desfășura tranzacțiile repetate cu clienții.

Experții în domeniul abordat consideră, că tendința de bază în activitatea bancară retail va fi eficientizarea acesteia prin decizia de produse nesolicitate de clienți și transmiterea produselor solicitate, dar neeficiente pentru bancă, partenerilor de afaceri ai băncilor prin externalizare. Hipermarketurile bancare, care tind să ofere un număr maxim posibil de produse bancare în speranța, că ele își vor găsi, în ultimă instanță, consumatorul, în mare parte vor dispărea, iar, în același timp, se vor răspândi băncile organizate după principiul „periutei de dinți”, adică instituțiile financiare, care vor oferi numai acele produse bancare, care sunt vital necesare clienților și pe care le pot oferi în mod frecvent (chiar zilnic) la cea mai înaltă calitate [4].

De asemenea, sunt evidențiate alte șase direcții de dezvoltare a activității bancare cu amănuntul [4].

1. Creșterea extensivă din contul atragerii clienților noi și a produselor bancare „ușoare” (depozitele, creditele cash și POS, business-ul tranzacțional) se va opri și băncile vor fi impuse să mărească volumul vânzărilor secundare (cross-sell, up-sell) din contul produselor „grele” (ipotecii, internet și mobile banking, brokerajul ș.a.), care va fi posibilă doar în cazul organizării calitative a activității de consultare.

2. Separarea băncilor în subdiviziuni de bază, în care se vor forma relațiile băncilor cu clienții și rețeaua auxiliară (cuburile mobile, bancomatele, chioșcurile video).

3. Crearea subdiviziunilor în rețelele partenerilor, principalii din care vor fi cele de comerț cu amănuntul.

4. Creșterea numărului băncilor virtuale fără oficii fizice, legătura cu clienții se forma prin intermediul Internetului, telefoanelor mobile și planșetelor. Baza activității lor o constituie deservirea clienților la distanță: prezentarea electronică în timp real a extraselor din conturile clienților, schimbul valurilor din conturi, deschiderea depozitelor, efectuarea plăților și a operațiunilor de creditare.

5. Dezvoltarea sistemelor integrate de distribuire a produselor bancare. De exemplu, clientul poate comunica cu lucrătorul băncii cu ajutorul telefonului, apoi să inițieze tranzacția din oficiul său cu ajutorul Internetului și să o finalizeze în stradă cu ajutorul bancomatului.

6. Băncile pot diversifica ofertele lor clienților – persoane fizice prin prestarea pe lângă serviciilor bancare și a celor nebancare. Oficiile teritoriale ale băncilor pot deveni locuri special amenajate, unde pe lângă folosirea produselor bancare,

consultant prezentat în comunități virtuale, unde el va avea o anumită popularitate și încredere, inclusiv ca reprezentant oficial al băncii, ceea ce îi va permite în mod oficial de a consula membrii comunității referitor la selecția și utilizarea produselor bancare. Ca exemplu, banca poate fi consilier comunității absolvenților școlii, absolvenților facultății, vizitatorul permanent al unei cafenele, membru al unei comunități virtuale bazată pe interese comune. Participanții în aceste comunități pot deveni clienți ai băncii.

Menținerea acestui model de vânzări va fi efectuată de back-office workers, a căror funcție va fi asistența produselor vândute de către consultanți și desfășurarea tranzacțiilor, care vor necesita оформirea fizică a documentelor. De asemenea, ei pot pregăti și desfășura tranzacțiile repetate cu clienții.

Experții în domeniul în discuție consideră, că tendința de bază în activitatea bancară retail va fi eficientizarea acesteia prin decizia de produse nesolicitate de clienți și transmiterea produselor solicitate, dar neeficiente pentru bancă, partenerilor de afaceri ai băncilor prin externalizare. Hipermarketurile bancare, care tind să ofere un număr maxim posibil de produse bancare în speranța, că ele își vor găsi, în ultimă instanță, consumatorul, în mare parte vor dispărea, iar, în același timp, se vor răspândi băncile organizate după principiul „teeth brush”, adică instituțiile financiare, care vor oferi numai acele produse bancare, care sunt vital necesare clienților și pe care le pot oferi în mod frecvent (chiar zilnic) la cea mai înaltă calitate [4].

De asemenea, sunt evidențiate alte șase direcții de dezvoltare a activității bancare cu amănuntul [4].

1. Extensiv growth at the expense of attracting new customers and banking "light" products (deposits, cash loans and POS transactional business) will stop and the banks will be forced to increase the volume of secondary sales of "heavy" products (cross-sell, up-sell) of account (mortgage, internet and mobile banking, brokerage, etc.), which will be possible only if the qualitative organization of business consultation.

2. Separation of banking basic subdivisions, which will form relationships with customers and banks auxiliary supply (cubes phones, ATMs, kiosks, video).

3. Creating of subdivisions in partner networks, which will be the main retail.

4. Increase virtual banks number without physical offices, witch contact directly its customers as the Internet, mobile phones and Planchettes. The basis of their work is the remote customer service: real-time electronic submission of statements of customer accounts, exchanging currencies in the accounts, deposit, payment and lending operations.

5. Development of integrated distribution of banking products, for example, the client can communicate with the bank employee on the phone, then to initiate the transaction in his office over the Internet and on the street with a complete ATM.

6. Banks can diversify their offer customers - individuals by providing besides banking and non-banking ones. Field offices of banks can become special places where besides using banking products, customers will be able to relax, communicate with

clienții se vor putea odihni, să comunice cu alte persoane, să servească o cafea, să participe la conferințe, seminare, concerte.

Business-ul bancar corporativ se va schimba într-o măsură mai mică. Relațiile dintre subiectele acesteia va avea un caracter mai puțin virtual față de cele formate cu clienții - persoane fizice, iar compania (societatea pe acțiuni) va rămâne unitatea de bază a economiei.

Creșterea proporțiilor ramurilor economiei va conduce la apariția alianțelor stabile ale băncilor globale și a companiilor globale, legată de interpătrunderea ricporcă a capitalurilor și crearea proiectelor comune în diferite domenii de activitate. Serviciile băncilor clienților corporativi va avea preponderent un caracter complex. De exemplu, banca va oferi simultan serviciile de decontări, serviciile de organizare a finanțării (atât legate de creditare, cât și de atragerea capitalului), serviciile de asigurare, serviciile de gestiune a fondului de pensii al întreprinderii.

Luând în considerație concurența serioasă cu caracter atotcuprinzător, băncile vor avea dificultăți cu atragerea clienților noi. De aceea, se va răspândi practica de creare a clienților cu ajutorul fondurilor venture și participarea băncilor prin intermediul structurilor afiliate în capitalul agenților economici cu perspectivă.

În afară de cele menționate, pot fi remarcate unele particularități ale schimbării organizării activității băncilor. Rețeaua largă de filiale ca totalitate a oficiilor existente și suplimentare își va pierde importanța. Cel mai probabil este ca în practica bancară să fie implementat principiul „un oraș – un oficiu”, iar oficiul va fi important mai curând din punctul de vedere al imaginii, decât al funcționalității necesare. De asemenea, treptat va dispărea necesitatea lucrului în comun al întregului colectiv într-o singură clădire. Va fi lărgită practica muncii intelectuale la domiciliu, precum și a creării colectivelor temporare de creație pentru îndeplinirea unor sarcini deosebit de importante.

others, serve coffee, attend conferences, seminars, concerts.

The corporate banking business will change to a lesser extent. Relations between its subjects will have a virtual character less than those formed with clients - individuals and company (joint stock company) will remain the basic unit of the economy.

Increase of proportion of economy sectors will conduct the emergence of stable alliances, global banks and global companies linked by mutual penetration of capital and the creation of joint projects in different fields. Banking services to corporate clients will be mainly a complex character. For example, the bank will simultaneously provide settlement services, financing services organization (both related lending and attracting capital) services, insurance services, management of company pension fund.

Given the comprehensive nature of serious competition, banks will have difficulties to attract new customers. Therefore, the practice will spread to create clients with venture funds and banks' participation in the capital through affiliated economic structures outlook.

In addition to the above, can be observed some peculiarities of work organization changes in banks. Wide network of branches as a whole existing and additional offices will lose importance. Most likely is that the banking practice to be implemented the principle "one city - an office", and office will soon be important from the point of view of the image, less of the functionality.

It also will gradually disappear the need of work together the entire collective in the same building. The intellectual labor practice at home will be widened, and the creation of temporary creative collectives to meet some very important tasks.

Referințe bibliografice / References

1. ARESTIS, P., BASU, S. Financial Globalization and Regulation. In: Working Paper. 2003, no. 397, december [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.levyinstitute.org/pubs/wp397.pdf>
2. Bank 2.0 [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.banking4tomorrow.com/bank-2-0>
3. Rețeaua Națională de Cercetare și Inovare în domeniul Serviciilor - RENACESER [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: www.cercetareservicii.ase.ro
4. Банки будущего. "Дифференцируйся или умри!". 2012, 26 ноября [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://banki39.ru/text/14932>
5. БУРЦЕВА, С., КАЛАЧЕВА, А., МАТВЕЕВА, Е. Банки будущего: международный опыт [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www.buk.irk.ru/library/sbornik_12/burceva.pdf
6. Виртуальный банк: особенности нового вида банковских услуг [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://ria.ru/economy/20080820/150530457.html#ixzz2Z5rsGutA>
7. ОРЛОВА, А.С. Дистанционное банковское обслуживание как перспективное направление развития современного банка [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://sisupr.mrsu.ru/2012-1/PDF/8_kds/Orlova.pdf
8. ПОПОВ, Андрей. Банк превращается в «виртуальную сущность» [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://ibusiness.ru/blogs/21388>

Recomandat spre publicare: 12.05.2013

STRATEGIA FINANCIARĂ: TRĂSĂTURI SPECIFICE ȘI FACTORI DE INFLUENȚĂ ÎN DOMENIUL BANCAR

*Olga ȘTEFANIUC, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova*

Strategia financiară reprezintă un model de formare, utilizare și evidență ale resurselor financiare ale băncii în perspective de lungă durată. Ea constituie un element al strategiei generale și determină direcțiile de dezvoltare în domenii ca: politica creditară, politica de investiții, politica de emisie, politica de depozite, politica ratei dobânzii, politica de dividend, politica de susținere a lichidității curente. Deci, strategia financiară formează politica financiară a băncii cu scopul creării gestiunii eficiente a fluxurilor financiare.

Cuvinte cheie: strategie, management strategic, bancă comercială, strategie financiară, resurse financiare, politică financiară, lichiditate, rentabilitate.

Introducere. Strategia globală constituie fundamentul strategiilor parțiale referitoare la domeniile specifice ale activității bancare, care corespund domeniilor stabilite în statutul băncii și la nivelul cărora obiectivele, opțiunile strategice și resursele, ce urmează fi angajate, au dimensiuni mai reduse. Aceste strategii determină modele de comportament pe o piață concretă și după un anumit domeniu de activitate. Precizarea detaliilor respective prin strategiile funcționale permite înțelegerea strategiei de ansamblu a băncii de către majoritatea componentelor acesteia, clarificarea acelor părți ale strategiei, care vizează domenii funcționale specifice.

Conținutul de bază. Strategia financiară este o direcție prioritară a strategiei generale a băncii comerciale, care determină obiectivele principale ale activității financiare și modurile de tratare în realizarea lor practică. Spre deosebire de majoritatea întreprinderilor în alte domenii ale economiei, în bănci nu există nici o direcție de producție, deoarece direcția dată este înlocuită de direcția financiară. Această deosebire determină:

- statutul băncii ca o organizație financiară;
- specializarea profesională a salariaților, și aceștia, în majoritate, sunt finanțiști;
- caracterul serviciilor acordate: servicii financiare și informație financiară;
- domeniul de activitate care reprezintă piața financiară.

Deci, structura strategiei financiare a băncii este mai complexă și poate fi prezentată în felul următor (Schema 1).

În schemă putem observa, că toate strategiile băncii comerciale sunt interdependente. În elaborarea și realizarea practică a strategiei financiare a băncii participă diferite subdiviziuni în dependență de mărimea băncii. Cu cât mai mare este banca, evident, este și mai complicată structura organizatorică de gestiune, cu atât mai multe subdiviziuni sunt antrenate în procesul de elaborare a strategiei financiare. De exemplu, în corporații bancare mari, așa ca Société Generale, în acest proces sunt antrenate proprietarii, președintele, departamentul de credit, departamentul de investiții,

FINANCIAL STRATEGY: SPECIFIC FEATURES AND INFLUENCE FACTORS IN THE BANKING SYSTEM

*Olga ȘTEFANIUC, PhD, Associate Professor,
State University of Moldova*

Financial strategy is a model of training, tracking and use of financial resources of the bank in the long run. It is an element of the overall strategy and it determines the development directions in the areas of credit policy, investment policy, broadcasting policy, deposit policy, interest rate policy, dividend policy, liquidity policy support. So, the financial strategy forms the Bank's financial policy in order to create an efficient management of financial flows.

Key words: strategy, strategic management, commercial banks, financial strategy, financial resources, financial policy, liquidity, profitability.

JEL Classification: G21, G33, F43, E58

Introduction. The overall strategy is the foundation of partial strategies related to specific areas of banking, which correspond to the areas set out in the bank's status, and at the level of which, the objectives, strategic options and resources to be employed are smaller. These strategies cause the actual market behavior patterns after a certain domain. Detailing the respective strategies functional that allow understanding the bank's overall strategy by most of its components, elucidating those parts of the strategy which are aimed at specific functional areas.

The basic content. Financial strategy is a priority direction of the overall strategy of the commercial bank, which determines the main objectives of the financial activity and the modes of treatment in their practical realization. Unlike most companies in other sectors of the economy, in banks there is no production direction because this direction is replaced by the financial direction. This distinction determines:

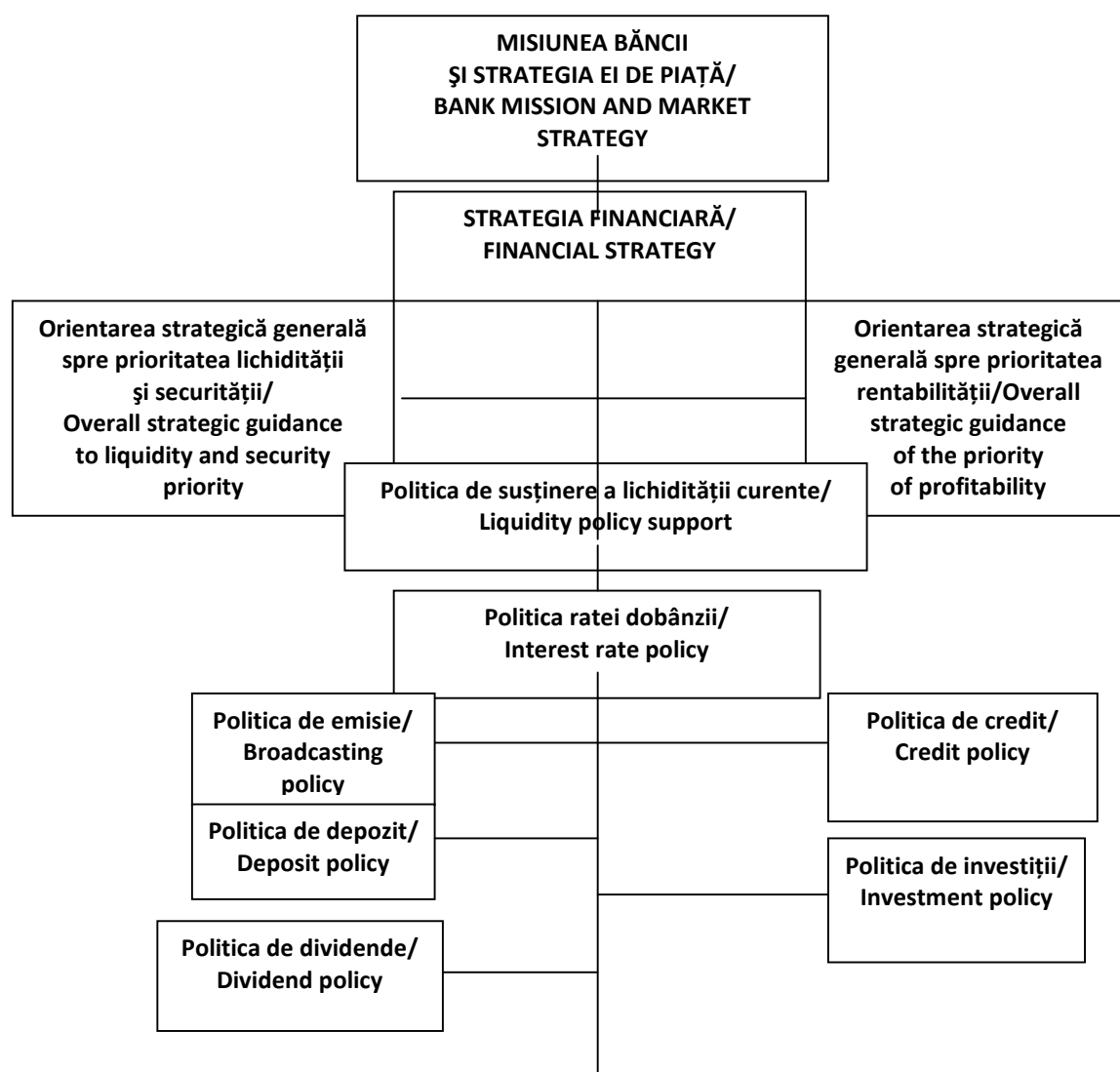
- the statute of the Bank as a financial organization;
- professional specialization of the employees and they are mostly financiers;
- nature of provided services: financial services and financial information;
- the activity are is represented by the financial market.

Therefore, the bank's financial strategy structure is more comprehensive and can be presented as follows (Scheme 1).

In the diagram we can see that all the strategies of the commercial bank are interdependent. In the development and practical implementation of the bank's financial strategy are involved different divisions, depending on the size of the bank. The bigger the bank, of course, the more complicated is the organizational structure of management, the more subdivisions are involved in the process of development of the financial strategy. For example, in large banking corporations, such as Société Generale, the owners are involved in this process, the President, the credit department, the department of

departamentul de bugetare, departamentul de gestiune a lichidității, departamentul de analiză și prognoză financiară, trezoreria, cât și subdiviziunile băncii ce corespund gestiunii serviciilor respective segmentelor pieței financiare corespunzătoare.

budgetary investments, department of liquidity management, financial analysis and forecasting department, treasury and bank subdivisions which correspond to the management of services of the appropriate financial market segments.

**Schema 1. Structura strategiei financiare a băncii comerciale/
Scheme 1. Financial strategy structure of the commercial bank**

Sursa/Source: [1, p. 68].

Trebuie de menționat, că în sectorul bancar, strategia financiară are trăsături specifice, care sunt determinate de un șir de factori [6, p. 728].

1. Necesitatea gestiunii resurselor atrase, pentru că numai în domeniul bancar raportul între resursele proprii și resursele atrase constituie mai mult decât 1:10. Acest fapt determină două elemente, care trebuie să fie luate în considerare în elaborarea strategiei financiare:

- responsabilitatea specială a tuturor departamentelor pentru eficacitatea hotărârilor manageriale, atât la nivel strategic, cât și la nivel operativ;

- controlul mai riguros asupra activității financiare a băncii comerciale din partea Băncii Naționale a Moldovei, direcționat spre asigurarea intereselor clienților și societății.

2. Banca gestionează nu pur și simplu mijloacele bănești,

It should be noted that the financial strategy in the banking field has specific characteristics, which are determined by a number of factors [6, p. 728].

1. The need of management for the attracted resources, because only in the banking system the relationship between own resources and the raised funds is more than 1:10. This created two elements that must be considered when developing the financial strategy:

- the special responsibility of all departments for effective managerial decisions, both on the strategic level, and on the operational level;

- stricter control on the financial activity of the commercial bank by the National Bank, directed towards ensuring the interests of clients and society.

2. Bank manages not simply cash resources, but

ci fluxuri financiare. Pe piața financiară, banca, de fapt, este un regulator, care gestionează circuitul monetar, care trebuie să fie eficient și operativ.

3. Strategia financiară a băncii, în mare măsură, depinde de politica financiară a statului. Prin domeniul bancar se promovează un complex de măsuri regulatorii, cu caracter strategic, unite în politica monetar-creditară a băncii centrale.

4. Pentru strategia financiară a băncii este specifică existența unui număr mare de politici financiare pe domenii de activitate, deoarece banca activează pe mai multe segmente ale pieței financiare și pentru fiecare segment trebuie să fie elaborată o strategie aparte, de exemplu, o strategie de depozite, o strategie de creditare, o strategie de menținere a lichidității etc.

5. Activitatea bancară, în mare măsură, este supusă influenței negative diferitor riscuri financiare, care depind de următorii factori:

- nivelul de stabilitate mai scăzut și prognoza dezvoltării piețelor financiare mai dificilă în comparație cu alte piețe;
- dependența înaltă a intereselor financiare ale băncii de corectitudinea afacerilor clienților și respectarea eticii profesionale din partea concurenților;
- dependența înaltă a băncii de schimbările neașteptate ale conjuncturii piețelor deservite.

Strategia financiară a băncii este orientată spre asigurarea conexiunii raționale între trei parametri ce caracterizează situația băncii, și anume:

- nivelul lichidității ce corespunde cerințelor reglementate de către BNM;
- gradul de siguranță, admisibil de către clienții și partenerii băncii;
- nivelul de rentabilitate, admisibil de majoritatea acționarilor băncii.

Angrenând acești trei parametri strategici de gestiune, se accentuează necesitatea balansării permanente la îmbinarea a trei scopuri antagoniste. Lichiditatea înaltă și siguranța băncii exclude nivelul înalt de rentabilitate și, invers, tendința de a obține profit mai înalt permanent mărește proporțional probabilitatea apariției riscurilor financiare. De aceea, nu sunt proporții optime și universale între acești trei parametri. Fiecare din ei trebuie să determine în strategia financiară a băncii priorități proprii, care rezultă din obiectivele comportamentului strategic de piață al băncii comerciale. În realizarea strategiei, aceste proporții se vor schimba permanent în dependență de situația pe piață, dar orientarea lor generală rămâne constantă până la momentul corectării radicale a misiunii băncii.

În situația dată sunt posibile două variante de gestiune strategică.

Prima variantă este orientarea strategică spre profitabilitatea înaltă a băncii. Varianta dată presupune, ca prioritate strategică să fie acordată profitabilității mai înalte, care poate fi asigurată prin diminuarea cerințelor față de siguranța băncii, dar cu condiția, că toate cerințele privind lichiditatea, reglementate de către BNM, vor fi respectate. De obicei, această strategie este tipică pentru o bancă în care proprietarii au orientări valorice cu caracter economic incorect. Ca rezultat, pentru maximizarea veniturilor, ele obligă managerii executivi să promoveze o strategie financiară intenționat periculoasă pentru interesele de piață pe termen lung ale băncii. Această variantă presupune orientarea

financial flows as well. The bank, on financial market, in fact, is a governor that manages cash flow, which should be effective and efficient.

3. The bank's financial strategy largely depends on the financial policy of the state. Through the banking system are promoted a complex of regulatory measures with strategic character unified in the monetary-creditory oriented policy of the central bank.

4. For the financial strategy of the bank the existence of a large number of financial policies on activity fields is specific, because the bank operates in several segments of the financial market and for each segment must be developed a unique strategy; for example a strategy for deposits, a strategy for credits, a strategy for maintaining liquidity, etc..

5. Banking activity is largely subject to the negative influence of different financial risks that depend on the following factors:

- low level of stability and forecast for financial market development is more difficult compared with other markets;
- high dependence of the financial interests of the bank on correctness of the bank clients' businesses and the professional ethics from competitors;
- high dependence of the bank to unexpected changes of the served market's conjuncture.

The bank's financial strategy aims at ensuring rational connection between the three parameters that characterize the bank, namely:

- the liquidity level that meets the requirements regulated by the BNM;
- acceptable level of safety by bank customers and partners;
- acceptable level of profitability by the majority shareholders of the bank.

Uniting these three strategic management parameters emphasizes the need for permanent balancing combining three antagonistic purposes. High liquidity and bank safety exclude the high level of profitability and conversely, the tend to get higher profits proportionally increases the likelihood of permanent financial risks. Therefore, there are no universal optimum proportions between these three parameters. Each of them must determine in the bank's financial strategy its own priorities resulting from the strategic behavior of market targets of the commercial bank. In the accomplishment of the strategy these proportions will change constantly depending on the market situation, but overall orientation remains constant until the radical correction of the mission of the bank.

In this situation there are two possible variants of strategic management.

First is the strategic focus on high profitability of the bank. The given option assumes that strategic priority is given to higher profitability, that can be achieved by reducing the safety requirements of the bank, but with the condition that all liquidity requirements, regulated by the Bank, will be respected. Usually, this strategy is typical for a bank where the owners have incorrect economic value orientations. As a result, to maximize revenue they require executive managers promote a harmful financial

corespunzătoare principalelor politici financiare ale băncii, și anume:

1. politica menținerii lichidității presupune reducerea ei cât mai posibilă ca rezultat al pierderilor din cauza riscurilor; totodată, respectarea normativelor lichidității este asigurată cu atragerea resurselor suplimentare, de exemplu, a creditelor interbancare;

2. politica ratei dobânzii presupune orientarea spre menținerea diapazonului larg al ratelor dobânzii între resursele atrase și cele investite, de asemenea, și utilizarea ratelor dobânzii flotante, care asigură creșterea veniturilor băncii;

3. politica de emisie presupune orientarea spre emiterea valorilor mobiliare cu rentabilitate scăzută și nu exclude posibilitatea operațiunilor speculative cu ele;

4. politica de depozite presupune orientarea spre menținerea ratelor dobânzii la nivelul minim accesibil de către depunători;

5. politica investițională și politica de credite presupun orientarea spre rentabilitatea înaltă a portofoliilor corespunzătoare.

Varianța examinată asigură băncii câteva avantaje, principalul din care constă în posibilitatea de a majora veniturile băncii, care vor fi mai înalte de nivelul mediu pe ramură. Și mai mult, prin realizarea succesivă a acestei strategiei pe o perioadă destul de lungă (minim 3 ani), se contribuie la îmbunătățirea ratingului băncii și la majorarea cotei acțiunilor ei, comparativ cu acțiunile concurenților. Acestea permit atragerea acționarilor noi, deci majorarea capitalului propriu al băncii.

Cu toate acestea, varianta examinată are și un șir de neajunsuri. Urmărirea rentabilității înalte mărește riscurile corespunzătoare în activitatea băncii și, ca o consecință, pierderile în toate domeniile ale activității. Și mai mult, promovarea acestei strategiei nu contribuie la sporirea atractivității prețurilor la serviciile acordate ce implică extinderea piețelor deservite. În cele din urmă, realizarea acestei strategii cere de la administrarea băncii ridicarea continuă a nivelului culturii de caracter organizatorico-managerial ca un instrument principal al rezistenței împotriva riscurilor inevitabile. Având în vedere aceste neajunsuri, varianta dată poate fi recomandată băncilor care dispun:

- sau de preferințe concurențiale, care permit menținerea atractivității serviciilor, cu toate că prețurile sunt umflate,
- sau de susținerea neformală din partea statului, ce permite minimizarea riscurilor, având acces la informațiile confidențiale politice, comerciale și financiare, cu alte cuvinte, folosind metode de concurență neconștientă (necinstă).

Varianța a două reprezintă orientarea strategică spre siguranța ridicată și lichiditatea permanentă a băncii. Strategia presupune, ca prioritatea să fie acordată nivelului mai ridicat al siguranței și rezervei lichidității a băncii, care sunt asigurate pe seama diminuării cerințelor din partea proprietarilor față de rentabilitatea băncii. Această orientare a strategiei financiare este tipică pentru băncile, misiunea cărora este bazată pe o strategie a dezvoltării limitate, dar proprietarii sunt orientați spre menținerea businessului bancar pe termen lung. Ca rezultat, pentru asigurarea stabilității financiare, ei admit rentabilitatea mai scăzută, cerând de la managementul executiv promovarea strategiei financiare, bazate pe minimizarea riscurilor activității bancare. Strategia examinată

strategy intentionally for the long-term interests of the bank in the financial market. This option requires proper orientation of the main bank's financial policy, namely:

1. maintaining liquidity policy involves reducing it as possible, as the result of losses from risks, while preserving liquidity norms is provided by attracting additional funding, for example, interbank loans;

2. interest rate policy involves focussing on maintaining a wide range of interest rates between funds raised and invested resources, and also using floating interest rates, which improve the bank's income;

3. broadcasting policy orientation involves the issuance of estate values with low profitability and do not exclude the possibility of speculative operations with them;

4. deposit policy involves focussing on maintaining interest rates at the least accessible levels by depositors;

5. investment policy and credit policy involving proper orientation and high return portfolios.

The examined option provides the bank several advantages, the main of which is the possibility to increase the bank's income, which will be higher than the industry average. And more, the success of the implementation of this strategy on a long enough period (min 3 years), helps improve the bank rating and listing, its shares increase compared to competitors' actions. This helps attract new shareholders, raising equity capital of the bank.

However, the option under consideration has a number of drawbacks. Pursuing higher profitability increases corresponding risks in the bank's activity and, as a consequence, the losses in all areas of business. And more, the promotion of this strategy does not contribute to raising the prices of services provided involving the expansion of served markets. Finally, the implementation of this strategy requires the bank management to continuously raises the level of organizational and managerial culture of character as the main instrument of resistance against unavoidable risks. Given these drawbacks, this version can be recommended to banks that have:

- or competitive preferences, that allow to maintain the attractiveness of services, although the prices are inflated,

- or informal support from the state, which allows to minimize risks, having access to confidential political, commercial and financial information, in other words, using the methods of the unconscious competition (unfair).

Option two is the strategic orientation to high safety and permanent liquidity of the bank. The strategy requires that priority be given to the higher level of safety and liquidity reserve bank are insured by the owners of lower requirements on bank profitability. This orientation of the financial strategy is typical for banks, the mission of which is based on a limited development strategy, but the owners are oriented towards maintaining long-term banking business. As a result, to ensure financial stability they allow lower profitability, asking the executive management to promote financial strategies based on minimizing the risks of banking. The considered strategy

determină și orientarea respectivă a principalelor politici financiare și anume:

1. politica menținerii lichidității presupune nu numai corespunderea strictă a normativelor Băncii Naționale, dar și crearea rezervei permanente a lichidității ce permite protejarea activității băncii de la riscurile force majeure;

2. politica ratei dobânzii presupune orientarea spre micșorarea diferenței între dobânzile la resursele atrase și resursele investite și utilizarea mecanismului flotant al diapazonului ratelor dobânzii, care asigură nu numai interesele băncii, dar și cele ale clienților;

3. politica de emisie presupune orientarea spre emisia valorilor mobiliare relativ rentabile și exclude posibilitatea operațiunilor speculative cu ele;

4. politica de depozite presupune orientarea spre menținerea ratelor dobânzii atractive pentru clienții, îmbunătățirea continuă a asortimentului depozitelor, majorând cota depunerilor pe termen lung, utilizarea ratelor dobânzii flotante;

5. politica de credite și politica de investiții presupun orientarea spre prioritatea portofoliilor respective spre siguranță înaltă, dar cu rentabilitate mai scăzută.

Această variantă asigură băncii câteva avantaje. Avantajul principal constă în posibilitatea de a asigura băncii ratingul de siguranță înaltă și, deci, a ridica atractivitatea ei pentru clienți și investitori. Un alt avantaj constă în posibilitatea băncii de a preveni riscul lichidității, adică problemele cu Banca Națională. Și în cele din urmă, orientarea spre acest tip de strategie financiară nu cere un nivel înalt al culturii organizatorico-manageriale, ca în prima variantă.

Din punct de vedere al proprietarilor, dezavantajul principal al acestei variante constă în rentabilitatea scăzută și, deci, nivelul scăzut al veniturilor. Și mai mult, promovarea acestei strategiei nu contribuie la majorarea rapidă a capitalului propriu din două surse principale posibile, și anume din profitul net și veniturile din emisii noi de acțiuni. Varianta dată a strategiei poate fi recomandată majorității băncilor comerciale, dar trebuie de menționat, că procesele formării și realizării practice ale strategiei financiare se bazează pe metodologia generală a managementului strategic. În țările dezvoltate, această metodologie a fost elaborată pe parcursul câtorva decenii, bazându-se pe experiența enormă a activității diferitor tipuri de instituții financiare. Elaborând strategia financiară în băncile autohtone, trebuie luată în considerare și influența unui șir de factori suplimentari, care sunt determinați de condiții specifice ale dezvoltării economiei de tranziție.

În primul rând, specificul strategiei financiare este determinat de cerințele BNM privind mărimea minimă a capitalului propriu al băncilor comerciale. Strategia BNM este direcționată spre majorarea nivelului de capitalizare a băncilor comerciale ca o sarcină prioritară. Conform Regulamentului cu privire la suficiența capitalului ponderat la risc [5], începând cu 31 decembrie 2011, cuantumul capitalului minim necesar se stabilește în mărimea de 150 milioane de lei, dar începând cu 31 decembrie 2012 – în mărimea de 200 milioane de lei sau aproximativ 12,5 milioane de euro. Dar, de exemplu, mărirea medie a capitalului propriu al băncilor europene și americane depășește 45 milioane de euro, în Japonia ea constituie aproximativ 70 milioane de euro. Acest factor influențează foarte mult scopurile generale ale

determină orientarea principalilor politici financiare, și anume:

1. the maintaining liquidity policy requires not only strict compliance of regulations of the National Bank, but also creating permanent liquidity reserve which allows the bank to protect its activities in exceptional cases;

2. interest rate policy involves focussing on reducing the difference between the interest on the funds raised and invested resources and use a tuning fork mechanism floating interest rate, which ensures not only the interests of the bank, but those of the customers as well;

3. broadcasting policy involves orientation to broadcasting estate vluables at relative costs and excludes the possibility to speculate with them;

4. deposit Policy involves focussing on maintaining interest rates attractive to customers, continuously improving deposit assortment, increasing the share of term deposits, using floating interest rates;

5. the policy loans and investment policy involve orientation to the priority of those portfolios and high safety, but lower profitability.

This version provides several advantages for the bank. The main advantage is the possibility to ensure the bank's high safety rating and thus, raise its attractiveness to customers and investors. Another advantage is the possibility to prevent the bank's liquidity risk, which means problems with the National Bank. And finally, the orientation of this type of financial strategy does not require a high-level of the managerial and organizational culture, as in the former option.

From the point of view of the owners, the main disadvantage of this variant is low profitability and hence, low incomes. And more, the promotion of this strategy does not contribute to the rapid increase of equity possible from two main sources, namely net profit and revenue from new emission of shares. Time version of the strategy can be recommended to most commercial banks, but it should be noted that the process of training and practical implementation of this financial strategy is based on the general methodology of strategic management. In developed countries, this methodology has been developed over decades, based on enormous experience activity based on different types of financial institutions. When developing the financial strategy in domestic banks, should be considered the influence of a number of additional factors, which are determined by specific conditions of the transitory economy development.

First, the specific financial strategy is determined by the minimum size requirements of BNM regarding the equity of commercial banks. Bank strategy is directed towards increasing the level of capitalization of commercial banks as a priority. According to the Regulation on capital adequacy primarily at risk, [5], from December 31, 2011, the amount of minimum capital is in an amount of 150 mln. lei, but from 31 December 2012 - in the amount of 200 mln. lei or about 12.5 million euros. But for example, the average increase of equity in European and American banks exceeds 45 million euros, and in Japan it is close to 70 million euros. This factor

strategiei, determinând nivelul mai scăzut al ambițiilor, o atenție deosebită ritmului creșterii capitalului, necesitatea optimizării cheltuielilor proprii etc.

De asemenea, el influențează și alegerea metodelor concrete în domeniile specifice ale strategiei financiare. De exemplu, politica creditară a băncilor autohtone nu presupune nici o posibilitate de acordare a creditelor mari sau investițiilor în ramuri cheie ale sectorului real al economiei anume din cauza insuficienței capitalului. Politica de emisie orientată spre creșterea forțată a capitalului pune banca în pericolul înlocuirii neplanificate a proprietarilor sau al pierderii independenței financiare față de creditorii.

Un alt factor, care trebuie luat în calcul, constă în disproporția în structura activelor și pasivelor, care s-a format sub influența factorilor de macromediu. O lege fundamentală a economiei de piață determină o dependență directă a ofertei față de cererea solvabilă, și piața serviciilor bancare nu reprezintă o excepție. Băncile autohtone, din momentul începerii activității, și-au format structura pasivelor și activelor orientându-se anume după această cerere, însă structura acestora în băncile străine se deosebește esențial de cea din băncile autohtone. De exemplu, cererea la creditele investiționale există din partea întreprinderilor autohtone, dar cererea solvabilă se manifestă mai mult din partea sferei circulației, dar nu din sectorul real al economiei. De asemenea în țările occidentale, până la 65% din populația aptă de muncă apelează la creditele ipotecare pentru construcții și cumpărarea locuințelor, în timp ce în țara noastră, cererea solvabilă la aceste produse bancare reprezintă nu mai mult de 7%. Toate acestea determină disproporții respective în structura portofoliilor de credite ale băncilor autohtone. Și mai mult, asupra structurii pasivelor și activelor influențează și specificul pieței financiare al economiei de tranziție, de exemplu, orientarea băncilor spre piața „banilor scurți”.

De asemenea, în condițiile nefavorabile pentru introducerea tehnologiilor informaționale moderne în gestiunea fluxurilor financiare și operațiunilor concrete se manifestă încă un factor ce influențează formarea strategiei financiare. În țările dezvoltate, aceste tehnologii cuprind toate aspectele activității bancare, de la sistemul global al decontărilor interbancare (SWIFT) până la diferite tehnologii Internet de colaborare cu clienții în regim „on-line”.

Mai sunt și așa factori, ca specificul politicii financiare de stat, specificul businessului autohton și altele, care au influență esențială asupra formării și realizării strategiei financiare a băncii.

Concluzii. Așadar, strategia financiară a băncii este determinată de cerințele teoriei generale a managementului strategic, dar cu specificarea domeniului de activitate. Cerința principală constă în determinarea paritetului relativ al intereselor financiare ale băncii ca un agent economic, ale clienților și proprietarilor. Nerespectarea acestei cerințe conduce la consecințe negative grave. În primul rând, nerespectarea intereselor băncii ce se manifestă în retragerea permanentă a cotei principale a profitului net în favoarea proprietarilor, conduce la înrăutățirea competitivității băncii pe piața deservită, ceea ce determină lipsa permanentă a resurselor pentru finanțarea dezvoltării strategice, de exemplu, introducerea tehnologiilor noi, realizarea programelor de marketing etc. Nerespectarea intereselor clienților în favoarea maximizării profitului conduce la reducerea segmentului

greatly influences the overall goals of the strategy, resulting in a lower level of ambition, attention to the growth rate of the capital, the need to optimize expenses etc.

This also influences the choice of specific methods in specific areas of financial strategy. For example, domestic banks' lending policy does not require any possibility of granting large loans or investments in key sectors of the real sector of the economy namely due to insufficient capital. Broadcasting policy aimed at increasing by force the capital of the bank puts in danger the owners in case of an unplanned replacement or loss of financial independence from creditors.

Another factor that must be considered, is the disproportion in the structure of assets and liabilities, which was formed under the influence of macro environment factors. A fundamental law of the market economy leads to a direct dependence of the offer of solvent demand, and banking market is no exception. Domestic banks, from the start of their activity, have formed a liabilities and assets structure, namely directing this request, but their structure differs essentially from foreign banks and their domestic banks. For example, there is demand for investment loans from domestic enterprises, but manifests solvent demand more from the sphere of circulation, but not in the real sector of the economy. Also, in Western countries, up to 65% of the population capable of work, use and purchase mortgage loans for housing construction, while our country solvent demand for these types of products do not represent more than 7%. All of these cause such disproportions in the structure of loan portfolios of domestic banks. More, the structure of assets and liabilities and the specific of the financial market influences and economic transition, eg banks to market orientation "short money".

Another factor that influences the formation of financial strategy is manifested in unfavorable conditions for the introduction of modern information technologies in the management of financial flows and concrete operations. In developed countries these technologies include all the aspects of banking, from global system of interbank settlements (SWIFT) to various Internet technologies for collaborative arrangements with customers "on-line".

There are specific factors such as the financial policy of the state, local and other specific business who have essential influence on the formation and implementation of the financial strategy of the bank.

Conclusions. Hence, the bank's financial strategy is determined by the requirements of the general theory of strategic management, but specifying the area of activity. The main requirement is to determine the relative paritetof financial interests of the bank as a trader, customers and owners. Failure leads to serious negative consequences. First, the failure of bank interests manifested in the permanent withdrawal of the main share of the net profit for the owners, leading to worsening competitiveness on the market of banking services, causing permanent lack of resources to finance strategic development, for example, the introduction of new technologies, program marketing etc. Failure to respect

deservit și, ca urmare, la reducerea rezultatelor financiare obținute. Nerespectarea intereselor proprietarilor, ce se manifestă în minimizarea sistematică a dividendelor, are următoarele consecințe:

- reducerea posibilităților băncii de majorare a capitalului social prin emisia suplimentară a acțiunilor, care devin neatractive pentru potențialii investitori;
- în perioadele deosebit de dificile, contribuie la reducerea semnificativă a acționarilor și la scăderea inevitabilă a cursului acțiunilor pe piața valorilor mobiliare.

Altă cerință este legată de necesitatea asigurării flexibilității strategiei financiare cu posibilitatea ei de adoptare la schimbările inevitabile ale mediului extern și care nu întotdeauna pot fi prognozate, și cu resursele disponibile pentru implementarea strategiei. În condițiile economiei naționale, această cerință este de actualitate sporită deoarece, la instabilitatea pieței financiare, se adaugă și corectările permanente ale politicii statului.

Altă cerință este determinată de caracterul complex al strategiei financiare, toate direcțiile activității financiare sunt, în mare măsură, interdependente. Astfel, gestiunea proceselor de atragere și de investire a resurselor trebuie să fie strict coordonată după sumele, termenele și ratele, ce se reflectă în toate politicile financiare ale băncii: în politica de gestiune a lichidității, în politica ratelor dobânzii, politica de creditare etc. Dar trebuie de menționat, că discordanța scopurilor strategice este tipică nu numai la nivelul subdiviziunilor băncii, dar și la nivelul diferitor direcții ale activității băncii. Fără coordonarea respectivă, posibilitatea realizării lor practice este imposibilă. Varianta optimală constă în asigurarea susținerii reciproce continue în toate direcțiile dezvoltării strategiei financiare.

client's interests in favor of profit in the maximization results in the segment served and, therefore, reduce financial results. Failure to respect the owners' interests who express interest in minimizing systematic dividends have the following consequences:

- reducing the Bank's ability to increase capital through issuing auxiliary actions that are unattractive to potential investors;
- in times of great hardship significantly reduce shareholders which becomes the inevitable decline in the share price on the securities market.

Another requirement is related to the need for flexible financial strategy that can adapt to inevitable changes in the external environment which can not always be predicted, and the resources available to implement the strategy. The national economy this requirement has increased because the current financial market instability and corrections added permanent state policy.

Another requirement is determined by the complexity of the financial strategy, all directions of financial activity are largely interdependent. The management process of attracting investment and resources must be strictly coordinated by the amounts, terms and rates, which are reflected in all the bank's financial policies: the policy management of liquidity, interest rate policy, credit policy, etc. But it should be noted that different strategic goals are typical not only in the subdivisions of the bank, but in the bank's various lines of business as well. Without coordination, the possibility of their realization is virtually impossible. Best option is to provide mutual support in all directions of the continuously developing financial strategy.

Referințe bibliografice / References

1. АЛАВЕРДОВ, А. *Стратегический менеджмент в коммерческом банке*. Москва: Маркет ДС, 2009. 576 с. ISBN 978-5-94416-043-0.
2. LYNCH, Richard. *Strategia corporativă*. Chișinău: ARC, 2002. 938 p. ISBN 9975612458.
3. МОРОЗОВА, Т.Ю. Разработка эффективной стратегии банка. В: Управление в кредитной организации. 2011, № 4, июль-август [accesat 25 mai 2013]. Disponibil: www.reglament.net/bank/mng/2011_4_article.htm
4. POPA, Ion. *Management strategic*. București: Ed. Economică, 2004. 328 p. ISBN 973-590-946-4.
5. Regulamentul cu privire la suficiența capitalului ponderat la risc, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei: nr. 269 din 17.10.2001. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2001, nr. 130, art. 310.
6. BOGDAN, Ioan. *Tratat de management financiar-bancar*. București: Ed. Economică, 2002. 920 p. ISBN 9735906821.
7. ТУРБАНОВ, А., ТЮТЮННИК, А. *Банковское дело. Операции, технологии, управление*. Москва: Альпина Паблишер, 2010. 688 с. ISBN 978-5-9614-1082-2.
8. ЛАВРУШИНА, О.И. *Управление деятельностью коммерческого банка*. Москва: Юристъ, 2003. 688 с. ISBN 5-7975-0549-5.

Recomandat spre publicare: 20.06.2013

EVOLUȚIA CERERII ȘI OFERTEI LA RESURSELE ENERGETICE

**Silvestru MAXIMILIAN, dr. hab., ULIM
Corina GRIBINCEA, drd., IEFS**

Evoluția economică, socială și politică a societății umane din ultimele decenii a pus în prim plan problematica resurselor naturale de care dispune globul terestru, oamenii de știință punându-și, cu tot mai multă seriozitate, întrebarea în ce măsură aceste resurse vor putea susține dezvoltarea economică și în perspectivă, vor putea asigura hrana și supraviețuirea unei populații în continuă creștere și vor putea contribui la eradicarea subdezvoltării. Accentuarea unor fenomene majore – explozia demografică, tendința de epuizare a unor resurse naturale, deteriorarea calității mediului, subdezvoltarea etc. – a fost și este discutată cu tot mai multă responsabilitate de către specialiști, elaborându-se un număr mare de prognoze pentru o perspectivă de durată variabilă. Tendința de epuizare a unor resurse naturale este un alt fenomen pentru lumea contemporană și care va deveni, în mod sigur, și mai accentuat în viitorul apropiat. Valorificarea tot mai intensă a unor resurse naturale epuizabile, cu rezerve reduse, și refacerea într-un ritm lent a unor resurse regenerabile ridică cu acuitate problema conservării acestor resurse. În ultimele decenii, s-a accentuat tendința de risipă a energiei și a materiilor prime în societate. Se produc bunuri lipsite de o absolută utilitate, impuse în mod artificial prin reclama sau prin oscilațiile modei, iar multe produse sunt concepute în așa fel încât să dureze puțin, pentru a-l obliga pe cumpărător să le înlocuiască. Civilizația de "consum" este caracterizată ca o „societate care aruncă”, populația statelor dezvoltate (18% din populația globului) risipind sub forma de deșeuri 20 până la 25% din producția materială a lumii. Consumul exagerat de materii prime și combustibili a fost favorizat de prețurile relativ reduse ale acestora, menținute sub presiunea intereselor companiilor transnaționale, prețuri care au defavorizat, în schimb, țările în curs de dezvoltare. În consecință, consumul de materii prime și combustibili s-a orientat spre resursele cele mai ușor accesibile, care au fost intens exploatate, abandonându-se parțial unele resurse mai greu accesibile, care pot fi exploatate doar la un preț relativ mai ridicat (de exemplu, cărbunii din vestul Europei). Un exemplu grăitor de epuizare a unei resurse care se regenerează cu greu și în timp îndelungat este cel al exploatării neraționale a petrolului și materialului lemnos din pădurile globului. Exploatarea lemnului s-a accentuat în mod deosebit în ultimele decenii, odată cu creșterea consumului industrial și în alte ramuri ale economiei, ajungând la peste 3 miliarde m³ și depășind într-o manieră foarte îngrijătoare nivelul capacității de regenerare naturală (2,7 miliarde m³/an).

Cuvinte cheie: resurse energetice, cerere, ofertă, consum, produs intern brut.

Introducere. Resursele energetice sunt în atenția tuturor cercetătorilor științifici și structurilor guvernamentale din toate țările. În perioada 1997-2012, consumul pe scară mondială a petrolului, gazului natural, cărbunelui, uraniului s-a majorat, respectiv, de 1,7; 2,6; 1,9; 1,5 ori. Rezervele mondiale de petrol sunt concentrate în: Eurasia – 76,4%;

EVOLUTION OF THE DEMAND AND SUPPLY IN ENERGY RESOURCES

**Silvestru MAXIMILIAN, PhD, ULIM
Corina GRIBINCEA, PhD student, IEFS**

Economic, social and political development of human society in recent decades put to the fore the issue of natural resources available to the earth; scientists are asking ever more seriously the question to what extent these resources can support the economic development in the future, can provide food and survival of a growing population and will be able to contribute to the eradication of underdevelopment. The emphasis of major events – the population explosion, the trend of depletion of natural resources, environmental deterioration, underdevelopment etc. – was and it is still discussed with increasing responsibility by specialists, being drafted a large number of forecasts for a variable duration perspective. The trend of depletion of natural resources is another phenomenon of the contemporary world and that will become, certainly, even more pronounced in the near future. Harnessing the increasing exhaustible natural resources with low reserves and a slow recovery of renewable resources raises acutely the issue regarding the conservation of these resources. In recent decades, there is a tendency to waste energy and raw materials in the society. There are produced goods without an absolute utility, being imposed artificially by advertising or fashion swings and many products are designed in such a way that it takes little to compel the buyer to replace them. The "consumption" civilization is characterized as a "society that throws" the population of developed countries (18% of world population) dispelling waste form 20 to 25% of the material production of the world. Excessive consumption of raw materials and fuel was favoured by their relatively low prices, maintained under the pressure of interests of transnational companies, prices that disfavoured, however, the developing countries. Consequently, consumption of raw materials and fuel turned to the easily accessible resources that have been heavily exploited, partially abandoning some less accessible resources that can be exploited only at a relatively higher price (e.g. coal from Western Europe). A good example of a resource exhaustion which regenerates hard and for a long time is the irrational exploitation of oil and wood from forests of the earth. Wood exploitation has increased especially in recent decades, with the increase in industrial consumption and in other sectors of the economy, reaching over 3 billion m³ and overtaking in a worrying manner the natural regeneration capacity (2.7 billion m³/year).

Keywords: energy, demand, supply, consumption, gross domestic product.

JEL Classification: L71, L60, O25

Introduction. Energy resources are monitored by all scientists, government structures in all countries. In the period 1997-2012, the global consumption of oil, natural gas, coal, uranium increased, respectively by 1.7, 2.6, 1.9, 1.5 times. Global oil reserves are focused in: Eurasia – 76.4% Africa – 6.6%; America – 14.7% Australia – 0.3%;

Africa – 6,6%; America – 14,7%; Australia – 0,3%; de gaz natural: 77,8% – în Eurasia; 6,7% – în Africa; 10,5% – în America; 0,4% – în Australia [1].

Identificarea noilor resurse energetice și utilizarea optimă a acestora s-au transformat în probleme de primă importanță pentru economia mondială. Pe parcursul a 15 ani (1998-2013), consumul mondial de resurse petroliere a crescut de 1,7 ori; de gaz natural – de 2,6 ori; de cărbune – de 1,9 ori; de uraniu – de 1,5 ori. Rezervele de resurse petroliere și de gaz natural, în profilul continentelor, către anul 2013, constituie în Eurasia – 76,4 și, respectiv, 77,8; Africa – 6,6; 6,7; America – 14,7; 10,5; Austria – 0,3; 0,4%.

Conținutul de bază. Firesc este să admitem, că consumul de gaze naturale și volumul PIB-ului sunt în dependență directă. Conform datelor statistice [2], volatilitatea ponderii consumului de gaz natural în PIB al UE este redusă. În anii de criză financiară, 2008-2010, consumul de resurse energetice s-a redus cu cca 5%; iar consumul de gaze naturale s-a redus nesemnificativ. În anii 2008-2009, consumul de resurse energetice a constituit, respectiv, 1751 și 1656 Mtoe, adică o reducere cu 5,4%; cota-parte a consumului de gaz natural total consum s-a menținut la nivelul de 25,2%. Explicația volatilității reduse poate fi: gazul natural este utilizat în activitățile vitale (consumul casnic – 40%).

Conform sursei [3], venitul obținut de către Rusia din contul exporturilor de resurse energetice constituie cca 67% din totalul exporturilor. În următorii 2-3 ani, America de Nord va reuși să se autoaprovizioneze cu necesarul de gaz natural; va crește volumul exporturilor de gaz natural lichefiat (GNL); rețelele de gazoducte se vor extinde preponderent în Asia; în Europa, concurența ofertanților de gaz natural, inclusiv de GNL, va crește, în consecință venitul acestora (a exporturilor de gaz natural) se va reduce (în Rusia, de exemplu de 3 ori); consumatorii de gaz natural își vor reduce dependența de monopolul țărilor exportatoare. Consumul de resurse energetice, inclusiv de gaz natural, corelează cu volumul PIB-ului în profilul macro regiunilor. Cota-parte a PIB-ului regiunilor în PIB-ul Global, către anul 2035, va suporta modificări considerabile (Tabelul 1). Se va reduce cota-parte a PIB-ului țărilor dezvoltate puternic industrial în PIB-ul Global: a Americii de Nord – cu 6,3 puncte procentuale, a Europei – cu 7,7, a țărilor din CSI – cu 0,2, a țărilor dezvoltate din Asia – cu 3,2 puncte procentuale; va crește cota-parte în PIB-ul Global a Americii Latine cu 0,3 p.p., a țărilor în curs de dezvoltare din Asia cu 15,5 p.p., din Orientul Apropiat – cu 0,2 p.p., a țărilor din Africa – cu 1,5 p.p.

natural gas resources: 77.8% – in Eurasia, 6, 7% – in Africa, 10.5% – in America, and 0.4% – in Australia [1].

The identification of new sources of energy and their best use has become one of the main problems in world economy. During 15 years (1998-2013), world consumption of oil resources increased by 1.7 times, of natural gas – by 2.6 times, of coal – 1.9 times; of uranium – 1.5 times. Reserves of oil resources, natural gas, in the profile of several continents by 2013, is in Eurasia – 76.4; 77.8, Africa – 6.6; 6.7; America – 14.7; 10.5; Austria – 0.3; 0.4%.

The basical content. It is natural to assume that natural gas consumption and the GDP are directly dependent. According to statistics [2], the volatility of the share of natural gas consumption in the EU GDP is low. During the financial crisis of 2008-2010, energy resources consumption downsized by about 5% and natural gas consumption lowered slightly. In 2008-2009, energy consumption was respectively 1751 Mtoe, 1656 Mtoe; which means a reduction of 5.4%; the share of natural gas consumption stood at 25.2%. The explanation of low volatility can be: natural gas is used in vital activities (households' consumption – 40%).

According to the source [3], Russia's income at the expense of energy resources exports amounts about 67% of the total exports. In the next 2-3 years, North America will be able to supply itself with the necessary natural gas, will increase the exports of liquefied natural gas (LNG), pipeline networks will expand mainly in Asia, in Europe the competition of natural gas bidders including LNG will increase, therefore their income (based on natural gas exports) will reduce (in Russia, for example 3 times); natural gas consumers will reduce their dependence from the countries which hold the monopoly over this product. Consumption of energy resources, including natural gas correlates with GDP volume in the profile of macro regions. The share of GDP of the regions in Global GDP will support significant changes by the year 2035 (Table 1). The share of the GDP of highly developed industrial countries will decrease in the global GDP: of North America by 6.3 percentage points, of Europe – by 7.7, of the CIS countries – by 0.2, of developed countries in Asia – by 3.2 percentage points, the share in the global GDP of Latin America will increase by 0.3 percentage points, in the developing countries of Asia by 15.5 p.p., in the Middle East – by 0.2 p.p., and the share of countries Africa – by 1.5 p.p.

Tabelul 1/Table 1

Cota-parte (în %) a PIB-ului regional în PIB-ul Global/The Share (in %) of the regional GDP in the Global GDP

Anul/Year	Regiunea/Region	2010	2035	Creștere/Descrștere (t)/Increase/Decrease (t)
America de Nord/North America		23,6	17,3	-6,3
America Latină/Latin America		6,5	6,8	+0,3
Europa/Europe		22,9	15,2	-7,7
CSI/CIS		4,2	4,0	-0,2
Țările dezvoltate din Asia/Developed countries in Asia		9,1	5,9	-3,2
Țările în curs de dezvoltare din Asia/Developing countries in Asia		26,0	41,5	+15,5
Orientul Apropiat/The Middle East		3,6	3,8	+0,2
Africa/Africa		4,0	5,5	+1,5

Sursa/Source: Mitrova T., Culaghin V., „Metodologia dolgosrochnogo prognozirovania: perspektiv razvitiia mirovoi energetichi”, TEK, 2011, nr.2.

Aceste modificări cantitative nici pe departe nu mărturisesc despre dezvoltarea „furtunoasă”, de exemplu, a Chinei, Indiei și Braziliei. Țările, unde munca este ieftină, se transformă în poligon de asamblare, fiind importatoare de tehnologii moral depășite în țările industrial puternic dezvoltate, dar care pot fi profitabile în condițiile unei subremunerări a muncii. Aceste țări vor avea un „avânt” în dezvoltarea economică în dependență de volumul de „gunoi tehnologice”. Cererea la produsele finite, în țările exploatare de tehnologii moral depășite, se menține în exclusivitate datorită numărului mare de locuitori și nu creșterii veniturilor muncitorilor.

În viitorul apropiat, America de Nord va trece la autoasigurare cu gaz-natural. Prețurile înalte la resursele petroliere, deci și la gazele naturale au contribuit la eficientizarea lucrărilor de punere în funcțiune a tot mai multe stocuri subterane de gaze naturale; tehnologiile de lichefiere a gazului natural au contribuit la reducerea comerțului monopolist al Rusiei, la apariția pe piața UE a mai multor ofertanți de gaze naturale; prețurile înalte la gazele naturale au creat premise pentru dezvoltarea în UE a tehnologiilor cu un consum redus de resurse energetice.

Peste 10 ani, Rusia va putea comercializa numai 30% de gaze naturale în UE, comparativ cu volumul de gaze exportat în anul 2013; prețurile la gazele naturale vor fi determinate de costurile marginale de producție și transport din alte țări pentru gazele naturale lichefiate.

Prețul mediu anual de comercializare angro al benzinei a fost de 13,91 lei/litru (+5,5%), al motorinei – 14,17 lei/litru (+4,5%), al gazului lichefiat – 7,5 lei/litru (+13,1%). Cu amănuntul au fost comercializate 616,211 t de produse petroliere, inclusiv 210,053 t de benzină (-7,8%), 282,322 t de motorină (+2,1%), 123,837 t de gaz lichefiat (+4,3%). Prețul mediu de comercializare al benzinei a fost de 16,57 lei/litru (+5,3%), al motorinei – 15,69 lei/litru (+5,7%), al gazului lichefiat – 8,47 lei/litru (+10,1%). Prețul de comercializare cu amănuntul, la fiecare tip de produse petroliere, s-a modificat de 7 ani. În anul 2012, pe piața internă a produselor petroliere au activat 124 de agenți economici, care dețineau 196 de licențe. Benzina și motorina au fost comercializate prin intermediul a 602 stații de alimentare, gazul – prin 385 de stații.

Comportamentul discriminatoriu al Rusiei pe piața de gaz natural poate fi atenuat de utilizarea tehnologiilor de lichefiere a gazului natural. Gazul natural la temperatura de -160°C trece în formă lichidă, ocupă un volum de 600 de ori mai mic și devine transportabil la orice distanțe. În aceste condiții, și producătorul, și consumatorul își pot definitiva parteneriatul în comerțul cu gaze naturale. Actualmente, volumul gazului natural lichefiat constituie peste 30% din volumul total de gaze exportate. Pentru Republica Moldova, ocolirea politicii discriminatorii din partea Rusiei poate fi realizată prin intermediul creșterii importanței gazelor naturale din UE (UE dispune de drepturi de reexport de gaze naturale); prin importul gazului natural lichefiat din alte țări; prin reducerea consumului de gaze naturale; prin creșterea resurselor energetice regenerabile. Ideea Rusiei de a iniția un cartel al exportatorilor de gaze naturale, numit Gas Exporting Countries Forum (GECF), este mai mult un „BRICS” imaginar, ipotetic, o „sperietoare” pentru consumatorii de gaze naturale.

These quantitative changes do not testify by far the "stormy" development, for example, of China, India and Brazil. Countries where labor is cheap turn into assembly polygons, importers of morally outdated technology in highly developed industrial countries, but which can be profitable in low payment work conditions. These countries will have a "boom" in economic development depending on the amount of "technological garbage". The request for final products in countries exploiting morally outdated technologies maintains exclusively on the large number of residents and not on the income of workers.

In the near future, North America will switch to self-insurance with natural gas. High prices of oil and respectively, natural gas, have contributed to the improvement of the works to operate more and more underground gas stocks, natural gas liquefaction technology have helped in the reduction of trade monopoly by Russia, to the emergence in the EU market of more natural gas providers; high prices for natural gas have created conditions for the development in the EU of technologies with a low energy consumption.

In 10 years, Russia will be able to sell only 30% of natural gas in the EU compared to the volume of gas exported in 2013; natural gas prices will be determined by the marginal costs of production and transport from other countries for LNG.

Annual average wholesale price of gasoline was 13.91 lei/liter (+5.5%), of diesel – 14.17 lei/liter (+4.5%), liquefied gas – 7.5 lei/liter (+13.1%). By retail were sold 616.211 t of oil products, including 210.053 tons of gasoline (-7.8%), 282.322 t of oil (+2.1%), 123.837 t of liquefied gas (+4.3%). Average selling price of gasoline was 16.57 lei/liter (5.3%), diesel – 15.69 lei/liter (5.7%), liquefied gas – 8.47 lei/liter (10.1%). Retail price on each type of petroleum products has changed for 7 years. In 2012, in the domestic market of petroleum products, 124 companies have activated, holding 196 licenses. Petrol and diesel were sold through 602 filling stations, gas – by 385 stations.

Russia's discriminatory behavior on the natural gas market can be mitigated by the use of natural gas liquefaction technologies. At a temperature of -160 ° C natural gas passes in liquid form, occupies a volume 600 times smaller, and can be transported to any distance. In these circumstances, the producer and the final consumer can trade in a natural gas partnership. Currently, the volume of LNG is 30% of the total volume of exported gas. For Moldova, avoiding the Russian discriminatory policy can be achieved through the growing importance of natural gas in the EU (the EU has the right to re-export natural gas) by importing liquefied natural gas from other countries; by reducing natural gas consumption; by increasing renewable energy resources. Russia's idea to start a cartel of gas exporters, called Gas Exporting Countries Forum (GECF) is more of an imaginary "BRICS", hypothetical, a "scarecrow" for natural gas consumers.

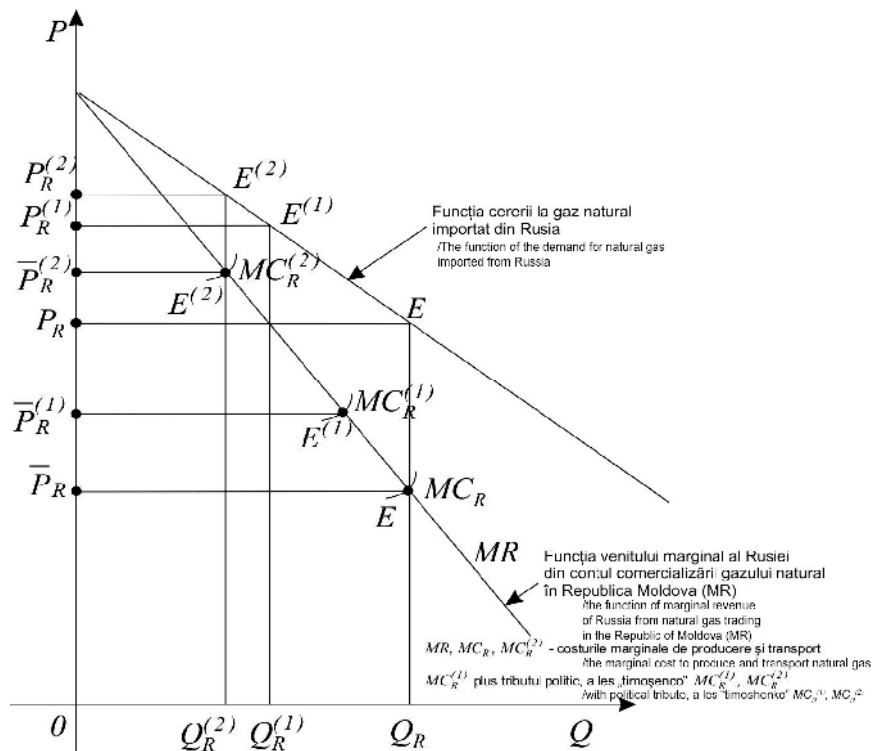

Fig. 1. Interpretarea grafică a politicii Rusiei pe piața de comercializare a gazelor naturale în Republica Moldova/
Fig. 1. Graphical Interpretation of the Russian policy on the market of natural gas trading in the Republic of Moldova

$MC_R^{(1)}, MC_R^{(2)}$. În consecință, prețul monopolistului R devine P_R ; $\bar{P}_R^{(1)}$ devine $P_R^{(1)}$; $\bar{P}_R^{(2)}$ devine $P_R^{(2)}$ unde $P_R^{(2)} > P_R^{(1)} > P_R$. Costurile marginale de producere și transport ale gazelor în Republica Moldova, importate de către Rusia, sunt relativ mult mai reduse decât costurile similare ale altor producători de gaze (din UE, din alte țări). Explicația este simplă: Rusia a reușit să dispună de gazoductele din Republica Moldova; de rețelele de transport al gazelor, create pe timpurile Uniunii Sovietice; are o așezare geografică favorabilă în livrarea gazelor naturale către Republica Moldova. Costurile marginale MC_R , la intersecție cu funcția venitului marginal, determină venitul $\bar{P}_R \cdot Q_R$ (suprafața $\bar{O}P_R \bar{E}G_R$), care, în principiu, îi asigură Rusiei și un profit considerabil. Însă, Rusia, fiind monopolistă, majorează prețul la gazele naturale de la $\bar{P}_R$ la $P_R > \bar{P}_R$ și realizează supraprofitul $(P_R - \bar{P}_R) \cdot Q_R$ (suprafața $OP_R EG_R$). Din considerente geopolitice, ideologice, de a impune Republicii Moldova probleme care ar putea fi soluționate doar în cazul când Moldova acceptă Uniunea Eurasiatică, Rusia suplimentează funcția costurilor marginale MC_R cu tributuri politice până la $MC_R^{(2)} > MC_R^{(1)} > MC_R$, care determină prețurile discriminative $P_R^{(1)}, P_R^{(2)}, P_R^{(3)}$ (Figura 1). Creșterea prețurilor la gazele naturale din Rusia mai poate fi exprimată

$MC_R^{(1)}, MC_R^{(2)}$. Accordingly, the monopolist price R becomes P_R ; $\bar{P}_R^{(1)}$ becomes $P_R^{(1)}$; $\bar{P}_R^{(2)}$ becomes $P_R^{(2)}$ where $P_R^{(2)} > P_R^{(1)} > P_R$. Marginal costs of production and transport of gas in the Republic of Moldova, imported by Russia, are relatively much lower than similar costs of other gas producers (from the EU and other countries). The explanation is simple: Russia managed to have pipelines in Moldova; networks for gas transportation created in the Soviet Union, and has a favorable geographical location in order to supply natural gas to Moldova. The marginal costs MC_R ; at the intersection with the function of the marginal value determines revenue $\bar{P}_R \cdot Q_R$ (area $\bar{O}P_R \bar{E}G_R$), which, in principle, provides Russia a considerable profit. But Russia, being a monopolist increases the price of natural gas from $\bar{P}_R$ to $P_R > \bar{P}_R$ and achieves over profits $(P_R - \bar{P}_R) \cdot Q_R$ (area $OP_R EG_R$). From geopolitical and ideological grounds, to impose to the Republic of Moldovan problems which could be solved only if Moldova accepts to join the Eurasian Union, Russia supplements the function of marginal cost MC_R with political tributes up to $MC_R^{(2)} > MC_R^{(1)} > MC_R$ determining discriminative prices $P_R^{(1)}, P_R^{(2)}, P_R^{(3)}$ (Figure 1). Increasing gas prices by Russia can be expressed

prin guvernări „a leas timoșenco”. Creșterile nejustificate ale prețurilor la gazele naturale din Rusia au și impacturi pozitive asupra economiei Republicii Moldova; creșterea prețurilor contribuie la perfecționarea unor tehnologii conservatoare de gaze naturale; se desfășoară pe scară largă cercetările științifico-practice de creare a unor resurse energetice netradiționale; importurile de gaze naturale din UE, din alte țări (gaz lichefiat) devin relativ mai ieftine; Republica Moldova își poate diversifica importurile de gaze naturale, devine independentă de politicile discriminatorii ale Rusiei în relațiile comerciale.

Notăm necesarul anual al Republicii Moldova de gaze naturale prin Q_m , iar prețul – prin P_m . Consumul (cererea) și prețul la gazul natural sunt în dependență inversă, adică $Q_M = a_0 - a_1 P_m$, unde a_0, a_1 – parametrii dependenței

$$P_M = \frac{a_0}{a} - \frac{1}{a_1} Q_M.$$

corelative sau Admitem, că Republica Moldova poate importa gaz natural din Rusia, UE și alte țări (gaz lichefiat).

by governments "to leas timoshenko". Unjustified increase of the prices for natural gas from Russia also have positive impacts on the economy of the Republic of Moldova, rising prices contribute to the development of some conservative technologies for natural gas; on a large scale are conducted extensive scientific-practical researches in order to create nontraditional energy sources, natural gas imports from the EU, (LPG) from other countries becomes relatively cheaper; Republic of Moldova can diversify its natural gas imports, and become independent from Russia's discriminatory trade policies.

We note the yearly necessary natural gas for the Republic of Moldova through Q_m , the price – with P_m . Consumption (demand) and price for the natural gas are in reverse dependency, which means that $Q_M = a_0 - a_1 P_m$, where a_0, a_1 – correlative dependence parameters, or

$$P_M = \frac{a_0}{a} - \frac{1}{a_1} Q_M.$$

We admit that Moldova can import natural gas from Russia, the EU and other countries (LPG).

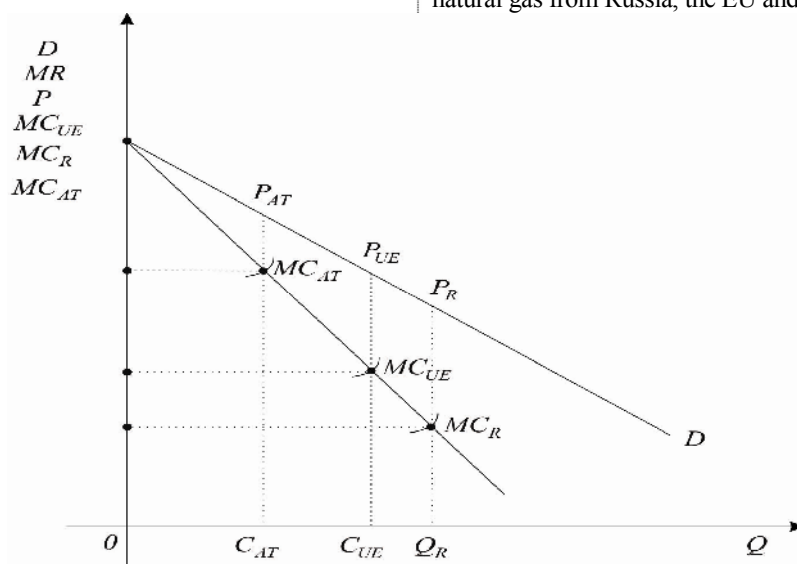

Fig. 2. Interpretarea grafică a costurilor marginale la producerea și transportarea în RM ale gazului natural/
Fig. 2. Graphical interpretation of the marginal cost to produce and transport natural gas to Moldova

Costurile marginale la producerea și transportarea gazului natural din Rusia, UE, alte țări constituie, respectiv: MC_R , MC_{UE} , MC_{AT} . Intersecția acestora (a costurilor marginale) cu venitul marginal (MR), pe care exportatorii de gaz natural îl pot realiza, exploatând din plin cererea D din Republica Moldova, vor stabili prețurile: P_R , P_{UE} , P_{AT} (Figura 2).

Cererea D_M la gaz natural, Republica Moldova, parțial, o poate satisface din contul propriilor rezerve în volum de $\bar{Q}_M$. În aceste condiții, cererea restantă $(D_M - \bar{Q}_M)$ trebuie satisfăcută din contul importurilor de gaz natural (Figura 3).

Marginal costs of production and transportation of natural gas from Russia, the EU and other countries is, respectively: MC_R , MC_{UE} , MC_{AT} . Their intersection (the marginal cost) with the marginal revenue (MR), that exporters of natural gas can achieve, exploiting the in full the demand D of the Republic of Moldova will set the prices: P_R , P_{UE} , P_{AT} (Figure 2).

The demand D_M for natural gas, can be partly met by the Republic of Moldova, with its reserve account in the amount of $\bar{Q}_M$. Under these conditions the remaining demand $(D_M - \bar{Q}_M)$ must be met from imports of natural gas (Figure 3).

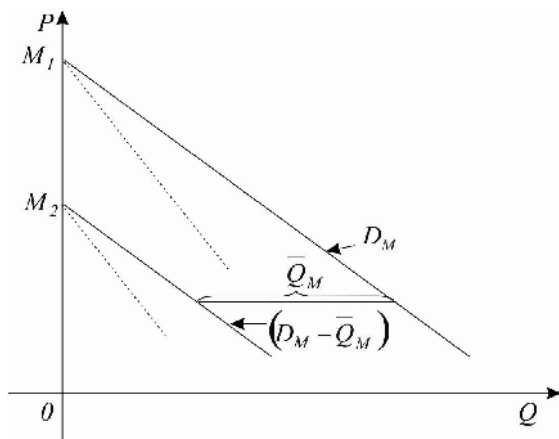

Fig. 3. Cererea restantă de gaz natural
Fig. 3. The remaining demand for natural gas

Costul de producere și transport al gazelor naturale, din considerente bine cunoscute, de regulă, nu sunt date publicității. Acestea pot fi calculate doar prin metode indirecte.

Costurile marginale de producere și transport pentru gazele naturale pe teritoriul Rusiei, în anul 2003, au constituit,

respectiv, $8 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3}$; $1,1 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3 \cdot 100 \text{ km}}$; pe teritoriul Ucrainei, la distanța de 1 100 km, la tariful $1,6 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3 \cdot 100 \text{ km}}$,

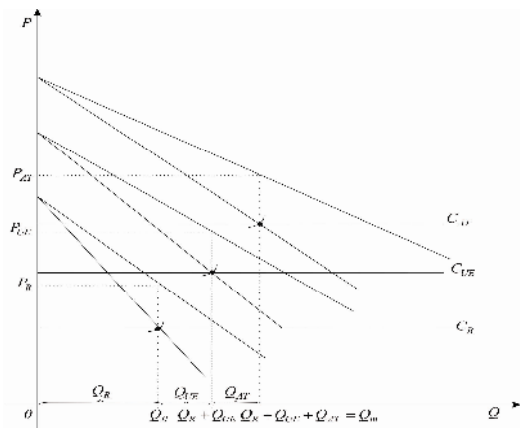
au constituit $1,6 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3 \cdot 100 \text{ km}} \cdot 11 = 17,6 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3}$.

În anul 2012, Republica Moldova a importat 578 000 tone de produse petroliere, cu 7,5% mai puțin decât în anul 2011. În acest context, pot apărea bănuiele de creștere a importului prin contrabandă.

Concurența de pe piață este perfectă dacă nici un vânzător, nici un cumpărător nu poate influența considerabil asupra nivelului prețului mărfii considerate. În caz contrar, piața este imperfectă. Piața gazului natural, în Republica Moldova, este o piață imperfectă, comerciantul gazului natural stabilește concomitent valorile a doi parametri – volumul și prețul gazului natural. Republica Moldova nu are alternative, comerciantul de gaze naturale exploatează din plin situația de pe piața imperfectă. În condițiile pieței perfecte, Average Revenue (AR) și Marginal Revenue (MR) coincid cu prețul de comercializare (P), adică $MR = AR = P$. În condițiile pieței gazului natural comercializat în RM, $MR < AR = P$.

Profitul (II) este constituit din Total Revenue ($P \cdot Q$) minus Total Cost (TC), $\Pi = PQ - TC(Q)$. Profitul este maxim dacă satisface condiția: $\frac{d\Pi}{dQ} = \frac{d(T \cdot Q)}{dQ} - \frac{dTC}{dQ} = 0$

sau $\frac{d\Pi}{dQ} = MR - MC = 0$; sau $MR = MC$. Comerciantul de gaze naturale, pe piața importată din Republica Moldova, realizează un profit maxim, comercializând doar Q_I unități (Figura 4).

The cost of production and transportation of natural gas, for well-known reasons, typically is not made public. This can be determined only by indirect methods.

Marginal costs of production and transportation of natural gas in Russia, in 2003, were, respectively,

$8 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3}$; $1,1 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3 \cdot 100 \text{ km}}$ on the territory of Ukraine at the distance of 1,100 km at the price of $1,6 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3 \cdot 100 \text{ km}}$

amounted $1,6 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3 \cdot 100 \text{ km}} \cdot 11 = 17,6 \frac{\text{dol}}{1000 \text{ m}^3}$.

In 2012, Republic of Moldova imported 578,000 tons of oil products, by 7.5% less than in 2011. In this context, may increase suspicion on smuggled imports.

Competition in the market is perfect, if not a seller or a buyer can not significantly influence the level of the price of the goods in question. Otherwise, the market is imperfect. Natural gas market in Moldova is imperfect, natural gas trader simultaneously sets the values of two parameters – the volume and price of natural gas. Moldova has no alternatives, the gas trader fully exploits the imperfect market situation. In perfect market conditions, Average Revenue (AR) and Marginal Revenue (MR) coincide with the retail price (P), which means that $MR = AR = P$. In the conditions of the natural gas market of the Republic of Moldova: $MR < AR = P$.

The profit (II) amounts of the Total Revenue ($P \cdot Q$) minus the Total Cost (TC), $\Pi = PQ - TC(Q)$. The profit is the highest if the following condition is met: $\frac{d\Pi}{dQ} = \frac{d(T \cdot Q)}{dQ} - \frac{dTC}{dQ} = 0$ or $\frac{d\Pi}{dQ} = MR - MC = 0$;

$MR = MC$. The natural gas trader on the imported market in the Republic of Moldova reaches maximum profit, by selling only Q_I units (Figure 4).

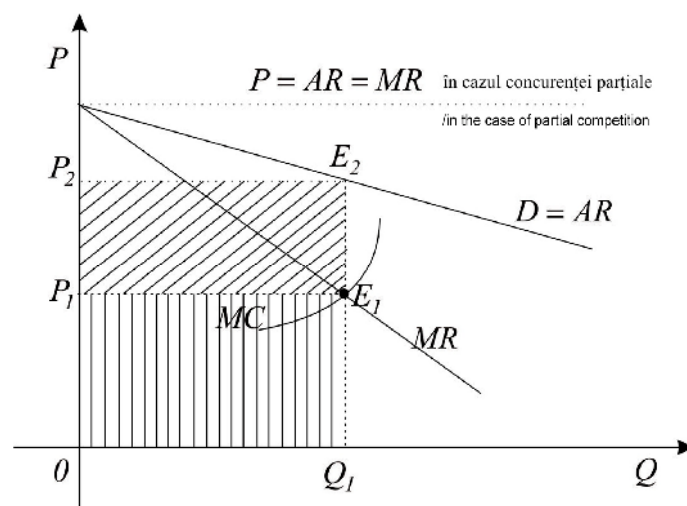

Fig. 4. Interpretarea grafică a politicii de realizare a supraprofitului de către comerciantul gazelor naturale de pe piața din Republica Moldova/

Fig. 4. Graphical interpretation of the policy to achieve maximized profits by the natural gas trader in the market of the Republic of Moldova

Comerciantul gazelor naturale obține profitul maxim dacă prețul de comercializare va constitui $P=P_1$, determinat din condiția $MR=MC$ (Figura 5). Comerciantul, însă, realizează nu profitul P_1Q_1 , dar, exploatând nivelul cererii D , stabilește prețul P_2 . Supraprofitul comerciantului de gaze naturale în Republica Moldova constituie $(P_2-P_1) \cdot Q_1$. Rusia menține funcția venitului marginal din contul comercializării gazului natural în Republica Moldova (MC), însă funcția costului marginal (MC_R) de producere a gazelor este suplimentată cu „tribut” politic și este substituită cu funcții.

Concluzii. În cele mai diverse domenii ale economiei naționale, pot fi stabilite anumite cicluri în cererea de energie electrică. Oscilațiile cererii generează costuri suplimentare, legate fie de deficitul, fie de surplusul energiei electrice. Evitarea, atenuarea consecințelor oscilației cererii pot fi realizate prin elaborarea unui sistem de tarife la energia electrică, achitate de către consumatori. Cererea la energia electrică nu este uniformă pe parcursul zilei, al săptămânii, al lunilor. Sustenabilitatea asigurării cu energie electrică a tuturor consumatorilor poate fi realizată prin crearea unui sistem de stații electrice de capacități mici, care sunt puse suplimentar în funcțiune în cazurile de consum maxim de energie electrică. În asemenea cazuri, producătorii de energie electrică vor suporta costuri suplimentare. Problema atenuării volatilității consumului de energie electrică, parțial, poate fi soluționată prin elaborarea unui sistem diferențiat de tarife pentru energia consumată: în perioadele, când consumul de energie electrică este sub medie, tarifele trebuie să fie minime; iar în perioadele de „vârf” – maxime. Modalități de soluționare a problemei sustenabilității asigurării cu energie electrică pot fi găsite în sursele [5-6].

* Reducerea prețurilor la combustibil este generată de progresul tehnico-științific și tehnologic. De exemplu, o invenție importantă: compania Air Fuel Synthesis din Stockton-on-Tees, în anul 2013, a produs 5l de combustibil din dioxid de carbon (CO_2) și vapori de apă (hidrogen). Către anul 2014, compania speră să construiască o rafinărie, care să producă o tonă de combustibil pe zi. Combustibilul,

The natural gas trader can obtain maximum profits, if the selling price will be determined $P=P_1$ from the condition $MR=MC$ (Figure 5). The trader, however, does not make the profit P_1Q_1 ; but exploiting the level of demand D , sets the price P_2 . The over profit of the natural gas trader in the Republic of Moldova amounts $(P_2-P_1) \cdot Q_1$. Russia maintains the function of the marginal revenue at the expense of natural gas marketing in the Republic of Moldova (MC), but the function of the marginal cost (MC_R) of producing gas is supplemented with political "tribute" and is substituted with functions.

Conclusions. In several fields of national economy can be established certain cycles in the demand of electricity. Variations in demand create additional costs, whether related to the deficit or surplus of electricity. Prevention, mitigation of the consequences of variations in demand can be achieved by developing a system of tariffs for electricity, paid by consumers. Electricity demand is not uniform throughout the day, during the week, or the month. The sustainability of the electricity supply of all the consumers may be achieved by creating small capacity power plants, which are placed in operation in cases of the maximum power consumption. In such cases, electricity producers will incur additional costs. The problem of mitigation of the volatility of electricity consumption can be solved partly by developing a differentiated system of charges for energy consumption: during periods when electricity consumption is below average, rates should be minimal, and in periods of "peak" – maximum. Methods of solving the problem of ensuring the sustainability of electricity can be found in sources [5-6].

* Reduction of fuel prices is achieved overall due to technical-scientific and technological progress. For example, an important invention: the Air Fuel Synthesis Company in Stockton-on-Tees, in 2013, produced 5 liters of fuel from carbon dioxide (CO_2) and water vapors (Hydrogen). By 2014, the company hopes to build a refinery which will produce a ton of fuel per day. The fuel, intended for air transport, will allow to significantly

destinat transportului aerian, va permite reducerea considerabilă a cererii la benzină „dulce” din țările arabe, reducerea „amprentei de carbon” (CO_2 din aer + H_2 din apă = benzină).

reduce the demand for "sweet" gasoline in Arab countries, to reduce the "carbon footprint" (CO_2 from air + H_2 water = the gasoline).

Referințe bibliografice / References

1. КОЗЛОВСКИЙ, Е.А., КОМАРОВ, М.А., МАКРУШИНА, Р.М. Возможности сотрудничества БРИКС в области топливно-энергетического комплекса. В: Вестник международных организаций. 2012, № 2, сс. 75-85.
2. СИМОНОВ, А.Г. Возможности повышения конкурентоспособности газовой промышленности. В: Вестник международных организаций. 2012, № 3, сс. 199-208.
3. МАКАРОВ, А.А., МИТРОВА, Т.А., КУЛАГИН, В.А. Долгосрочный прогноз развития энергетики мира в России. В: Экономический журнал ВШЭ. 2012, № 2, сс. 172-201.
4. МИТРОВА, А.А., КУЛАГИН, В. Методология долгосрочного прогнозирования: перспективы развития мировой энергетики до 2030 г. В: ТЭК. Стратегии развития. 2011, № 2 [accesat 25 mai 2013]. Disponibil: http://www.tek-russia.ru/issue/announces_8.html
5. MINASINGHE, M. Engineering – Economic Analysis of Electric Power Systems [accesat 25 mai 2013]. Disponibil: http://www.researchgate.net/publication/2996920_EngineeringEconomic_analysis_of_electric_power_systems
6. ГОРНШТЕЙН, В.М., ШТЕЙНГАУЗ, В.Е. Основы построения тарифов, стимулирующих работу потребителей в режиме выравнивания графиков нагрузки энергосистемы. В: Труды ВНИИЭ. 1972, вып. 40, сс. 5-20.

Recomandat spre publicare: 17.06.2013

**PROBLEMA DEFICITULUI RESURSELOR
INVESTIȚIONALE ÎN CONTEXTUL
DEZVOLTĂRII INOVATOARE A PRODUCERII
ALIMENTELOR ÎN UCRAINA**

*Nelya CHORNA, PhD, Profesor universitar,
Universitatea Națională Economică din Ternopil,
Departamentul Economie, organizare și planificare în
CAI, Ternopil, Ucraina*

Articolul analizează starea modernă și tendințele problemei deficitului resurselor investiționale în contextul dezvoltării producției inovatoare de alimente în Ucraina. Sunt studiate dinamica și caracteristicile regionale ale investițiilor străine în agricultură și în industria alimentară. Contradicțiile de bază, care rezultă din procesul de dezvoltare a investițiilor în producția de alimente, sunt accentuate pe baza experienței interne și externe.

Cuvinte cheie: deficit, investiții, dezvoltare, inovare, contradicții, sfera producției de alimente.

Soluția problemei. Cei mai mulți dintre oamenii de știință moderni din Ucraina și reprezentanții mediului de afaceri, lideri publici și politicienii consideră că problema majoră, care limitează dezvoltarea economică a țării, în condițiile actuale, este lipsa de investiții în sectorul real al economiei. Pentru a rezolva această problemă au fost elaborate strategii, regulamente și au fost implementate programe de activitate, care au avut drept scop creșterea fluxului, mai ales cel al investițiilor străine în Ucraina. În unele sectoare ale economiei, de fapt, facilitarea investițiilor de către stat a oferit rezultate pozitive, în timp ce în altele, inclusiv în sfera producției de alimente se constată în continuare deficitul critic al resurselor investiționale. Trebuie remarcat faptul că problema dezvoltării investițiilor în acest sector strategic și important al economiei pentru stat este de prim rang și necesită o abordare echilibrată pentru a fi soluționată.

Cele mai recente analize ale cercetărilor. Lucrările multor oameni de știință din țară, precum V.G. Bodrov, V.F. Martynenko, E.K. Marchuk, T.V. Matsybora, V.G. Fedorenko etc., sunt dedicate problemelor generale ale investițiilor pentru dezvoltarea economică în Ucraina. Autorii arată esența dezvoltării investițiilor, în condițiile actuale. Aceștia oferă, de asemenea, diferite modele pentru asigurarea securității creșterii economice durabile a țării.

În același timp, aspectele teoretice, metodologice și aplicative ale formării politicii de investiții în sfera producției de alimente în Ucraina, la nivel național și regional, sunt în centrul atenției următorilor oameni de știință: M.S. Vitkov, M.D. Gylka, O.I. Goychuk, V.I. Kopytko, D.F. Krysanov, M.M. Odintsov etc. Ar trebui remarcat faptul, că analiza problemei dezvoltării investițiilor în știința producției de alimente este la un stadiu incipient, care are legătură atât cu demonstrarea bazei teoretice și metodologice a unor astfel de studii, cât și accentuarea zonelor de soluții practice pentru probleme specifice.

Setarea sarcinii. Scopul cercetării noastre este de a analiza

**THE PROBLEM OF INVESTMENT RESOURCES
SCARCITY IN THE CONTEXT OF FOOD
PRODUCTION INNOVATION DEVELOPMENT
IN UKRAINE**

*Nelya CHORNA, PhD, Associate Professor, Ternopil
National Economic University, Department of
Economics, Organization and Planning in AIC, Ternopil,
Ukraine*

The article analyzes the modern state and trends of the investment resources deficit decision problem in the context food production innovative development in Ukraine. The dynamics and regional characteristics of foreign investment in agriculture and food industry are studied. The basic contradictions which arise from the process of food production investment development are outlined on the bases of domestic and foreign experience.

Key words: deficit, investment, innovation development, contradictions, food production sphere.

JEL Classification: L5, L6, L15, O14, O25, O31
UDC 338.439

The problem solution. Most of modern Ukrainian scientists and business representatives, public leaders and politicians quite properly consider the major problem that restrains the country economic development in the present-day conditions, the lack of investment in the real economy sector. To solve this problem it was developed strategies, regulations, the activity programs that were aimed at increasing the flow, especially foreign investment flow in Ukraine were implemented. In some economy sectors, in fact, facilitation the investment by the state provided positive results, while others, including the food production sphere it is still observed the critical deficit of investment resources. It should be noted that the very problem of the investment development of the strategic important economy sector for the state is multiple-valued and needs the balanced approach to the problem solution.

The latest researches analysis. The works of many domestic scientists, such as V.G. Bodrov, V.F. Martynenko, E.K. Marchuk, T.V. Matsybora, V.G. Fedorenko etc. are devoted to the general problems of economic investment development in Ukraine. The authors show the essence of investment development in the current conditions, they also offer its various models for the security of sustainable national economic growth.

At the same time the theoretical, methodological and applied aspects of investment policy formation in the food production sphere in Ukraine at national and regional levels are in the focus of the following scientists M.S. Vitkov, M.D. Gylka, O.I. Goychuk, V.I. Kopytko, D.F. Krysanov, M.M. Odintsov etc. It should be noted that the analysis of the investment development problem of food production science is at the early stage, which is connected with both proving the theoretical and methodological foundations of such studies and outlining the areas of practical solutions to specific problems.

Setting the task. The aim of our investigation is to

situația actuală și tendințele soluțiilor problemei deficitului de resurse de investiții, în contextul dezvoltării inovatoare de producție alimentară în țara noastră. Este important de a sublinia principalele contradicții, care pot apărea la dezvoltarea de investiții a zonei investigate, pe baza experienței naționale și internaționale.

Materialul de bază. Resursele de investiții, care determină natura producției sociale moderne, sunt considerate un obiect integral, care cuprinde, pe de o parte, stocuri, bani, putere și resurse de muncă, iar pe de altă parte, resurse intelectuale, sociale, economice, politice, juridice, informaționale și de binefacere, care, în condiții corespunzătoare, pot crește sau scădea eficacitatea primei categorii enumerate și astfel, trebuie să fie utilizate pentru creștere [7].

Omul este liderul resurselor de investiții, folosite în procesul social de producție. Disponibilitatea abilităților și cunoștințelor specifice, care sunt deținute de către angajatul unei companii este o resursă care ar trebui să fie transformată la potențialul de dezvoltare al investițiilor sociale [8].

V. Martinenko (2010) confirmă în mod corespunzător că, în prezent, principala problemă a economiei naționale este suspendarea exactă a reproducerii simple prin utilizarea inefficientă a informațiilor și a resurselor de investiții intelectuale [7].

Pentru a reveni la problema generală a dezvoltării investițiilor, se merită de remarcat implicarea în economia națională, în special în sfera producției alimentare, a investițiilor străine, care nu sunt întotdeauna un fenomen pozitiv.

În special, conform părerii D. Krysanov, investitorii străini, care fac investiții în industria alimentară ucraineană au câteva obiective principale:

- crearea producției interne de la zero, cu scopul de a ocupa o poziție dominantă pe piața internă a produselor alimentare și în rezultatul acesteia, în afara țării;
- pătrunderea în industria alimentară a producătorului autohton până la distrugerea sa efectivă și ocuparea unei poziții monopoliste sau preferențiale pe piața produselor autohtone;
- stabilirea unei evaluări obiective a situației reale din sfera politică și economică din țară, prin organizarea acesteia pe bază de capital propriu sau în cadrul acordurilor cu entitățile de afaceri mici din Ucraina [6].

De fapt, echilibrul între asigurarea competitivității internaționale a industriei alimentare interne și a securității alimentare a populației este o problemă-cheie pentru dezvoltarea investițiilor în sfera producției de alimente.

Trebuie remarcat faptul că, în funcție de tendințele urgente, specifice dezvoltării atât în economia globală, cât și în cea națională, care sunt cauzate de răspândirea societății post-industriale și a cunoașterii economiei, ar trebui, de asemenea, ca abordările moderne ale securității alimentare să fie dezvoltate și implementate în pas cu inovațiile. Trebuie să menționăm că, sfera producției alimentare furnizează, de fapt, populația cu nevoile de bază și, în același timp, este caracterizată, probabil, de către cele mai dinamice și diverse procese de producție, care ar trebui să utilizeze în mod activ soluții tehnologice moderne, de dezvoltare, atât prin utilizarea materiei prime, cât și prin prelucrarea acesteia, fabricarea produselor finale și prin promovarea de noi produse și implementarea acestora direct pe piață. În toate etapele provocării în dezvoltarea producției alimentare inovatoare, de asemenea, ar trebui să fie crucială securitatea alimentară maximă pentru

analyze the current situation and trends solution of investment resources deficit problems in the context of the innovative food production development in our country. It is important to outline the main contradictions that arise from the investment development of the investigated area on the basis of national and international experience.

The basic material. The investment resources that determine the nature of modern social production is considered as an integral object, comprising, on the one hand, stocks, money, power and labor resources, and on the other, social and economic, political, legal, informational, intellectual and humanity resources that under appropriate conditions can increase or decrease the effectiveness of the first and must be used for growth [7].

The human is leading investment resource, used in the process of social production. The availability of specific skills and knowledge which are possessed by the company employee is a resource that should to be converted to the social development investment potential [8].

V. Martinenko (2010) properly confirms that at present the main problem of the national economy is exact suspension of the simple reproduction through the inefficient use of information and intellectual investment resources [7].

To revert to the investment development issue in general, it is worth noting the involvement in the domestic economy, especially in the food production area, the foreign investment which is not always a positive phenomenon.

In particular, according to D. Krysanov, foreign investors by making investments in the Ukrainian food industry have several main objectives:

- the creation of in-house production from scratch with aim to occupy a dominant position in the domestic market of food items and its outcome to overseas;
- the penetration in the food industry the domestic producer to the actual destruction and monopolistic or preferential market position occupation of domestic products;
- the setting objective evaluation of real political and economic situation in the country through the organization on the basis of equity or under agreements with Ukrainian small business entity [6].

Actually of the balance between ensuring the international competitiveness of the domestic food industry and the population food security is the key problem for the food production investment development sphere.

It should be noted that depending on the urgent trends specific development both global and national economies which are caused by the spread of post-industrial society and the economy knowledge, the modern approaches to the food security should also be developed and implemented in course with the innovation. We have to say in fact, that the food production sphere actually provides the population with basic needs and at the same time is characterized by perhaps the most dynamic and differentiated production processes that should actively use the modern technology solutions, development, both by using raw material, its processing, end product manufacturing and by the promotion of new products and their direct implementation to the market. At all stages of the food production innovation development challenge also should be the

consumatorul final.

Componenta economică a dezvoltării producției de alimente inovatoare în cadrul modelului ideal ar trebui să fie combinată organic cu elementul social, care, în opinia noastră, este de bază în contextul siguranței alimentare a populației. Cu toate acestea, luând în considerare faptul că securitatea alimentară este adesea considerată ca fiind una dintre componentele securității economice a statului, putem presupune existența unui conflict de interese și responsabilități între securitatea alimentară a populației și securitatea economică a statului. Astfel, investițiile străine, în mod evident, în egală măsură cu efectul economic pozitiv, conțin o amenințare semnificativă la adresa securității economice a statului.

Trebuie să menționăm că investițiile străine directe în producția de alimente din Ucraina este în creștere în ultimii ani și în anul 2012 a ajuns la aproape 3 miliarde de dolari (Fig. 1).

Analizând distribuția de ISD între agricultură și industrie alimentară (Fig.2), putem observa un dezechilibru semnificativ, care este de aproape trei ori mai mare în preponderența investițiilor din industria alimentară, în comparație cu cele din agricultură. Această situație nu este cu siguranță propice pentru renovarea facilităților de producere din agricultură și este cauzată de rentabilitatea scăzută a producției agricole din Ucraina și dezvoltarea slabă a afacerilor mari, ca fiind cele mai atractive investiții din acest domeniu.

maximum food security for the final consumer.

The economic component of the food production innovative development within the ideal model should be organically combined with social, which, in our opinion, is the basic in the context of population food security. However, taking into consideration the fact that food security is often regarded as one of the state economic security component, we can assume the existence of a conflict of interests and responsibilities between the population food security and the state economic security as a whole. Thus, foreign investments, obviously, equally with the positive economic effect, contain a significant threat to the state economic security.

We have to mention that foreign direct investment in the Ukrainian food production is growing in recent years and in 2012 it has reached almost \$3 billion (Fig. 1).

Analyzing the distribution of FDI between agriculture and food industry (Fig. 2), we can observe a significant imbalance, which is almost triple in the investments predominance in the food industry in comparison with agriculture. This situation is certainly not conducive to the agriculture production renovation facilities and is caused by low profitability of agricultural production in Ukraine and poor development of big business as the most attractive investment in this area.

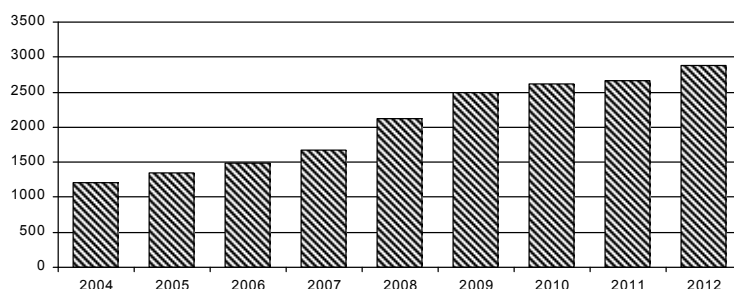

Fig.1. Investiții străine directe în producerea alimentelor din Ucraina, mln USD

Fig. 1. Foreign direct investments in the food production of Ukraine, \$ mln.

Sursa/ Source: Format conform [4]/ Formed according to [4].

Agricultură/Agriculture

Industria Alimentară/Food Industry

Fig.2. Investiții străine directe în agricultură și în industria alimentară în Ucraina, mln. USD

Fig. 2. Foreign direct investments in agriculture and food industry in Ukraine, \$ mln.

Sursa/ Source: Format conform [4]/ Formed according to [4].

Structura teritorială a investițiilor în producția de alimente arată o diferențiere regională clară (Fig. 3). Cele mai atractive regiuni pentru investiții dețin o bază suficientă de resurse naturale, cât și o infrastructură bine dezvoltată, inclusiv comercial. O anumită importanță a atractivității investițiilor regionale este, de asemenea, potențialul lor social și demografic.

The territorial structure of investments in food production shows a clear regional differentiation (Fig. 3). The most attractive investment regions are as with sufficient natural resource base, so and with a well-developed infrastructure, including trade. Also the certain importance for the attractiveness investment of regions is also their social and demographic potential.

Fig.3. Investițiile străine directe în producerea de alimente în regiunile Ucrainei
Fig. 3. Foreign direct investment in the food production in the regions of Ukraine

Sursa/ Source: Format conform [4]/ Formed according to [4].

Rezumând rezultatele analizei investițiilor în producția de alimente în Ucraina și luând în considerare rezultatele studiilor anterioare a problemei, considerăm că eliminarea defectelor în dezvoltarea producției de alimente în Ucraina necesită investiții substanțiale pentru dezvoltarea producției agricole, inclusiv punerea în funcție a fermelor de reproducere și de semințe, introducerea tehnologiilor agricole moderne și crearea unei infrastructuri de piață perfectă. Cele mai prospere și eficiente ca cost în situația actuală sunt proiectele, care prevăd crearea unui lanț integrat pe verticală și orizontală, începând cu producția de materii prime agricole până la prelucrarea profundă, în special în domenii, precum producerea și prelucrarea producției de lapte, prelucrarea producției de carne și a celei de legume, prelucrarea produselor de fructe și boabe [9].

Concluzii. Astfel, resursele actuale de investiții, în termeni moderni constituie forța motrică a regiunilor și țărilor în curs de dezvoltare socială și economică. Cu toate acestea, tranziția către o economie post-industrială a resurselor de investiții se schimbă treptat. Informațiile și investițiile intelectuale sunt cele mai importante iar lipsa lor, în opinia noastră, a dus la regres în mai multe domenii ale sferei naționale a producției alimentare. Această dezvoltare inovatoare în condițiile economice moderne este o investiție domestică crucială în viitorul efectiv al securității industriei alimentare a Ucrainei.

Summarizing the results of the investment analysis in the food production in Ukraine and taking into consideration the results of the issue previous studies, we believe that elimination the defects in the development of food production in Ukraine requires substantial investments for the development of agricultural production, including the resumption of breeding and seed farms, introduction of modern farming technologies and creation a perfect market infrastructure. The most perspective and cost-effective in the present situation are projects which foresee the creation of vertical and horizontal integrated chain from production of agricultural raw materials to its deep processing, especially in the areas such as production and milk production processing and meat production processing and vegetable, fruits and berries products processing [9].

Conclusions. Thus, the actual investment resources in the modern terms constitute the driving force of regions and countries social and economic development. However, the transition to a post-industrial economy of the investment resources is gradually changing. The information and intellectual investment are the most important and the lack of which is, in our opinion, led to regress in many areas of the food production national sphere. This innovative development in modern conditions is the very domestic and crucial investment in the future effective food security of Ukraine.

Referințe bibliografice / References

1. ВИТКОВ, М.С. Розвиток інвестиційної політики в сільськогосподарському секторі України. В: Економіка АПК. 2010, № 3, сс. 54-57.
2. ГИЛКА, М.Д. Залучення прямих іноземних інвестицій в оновлення основного капіталу в господарствах Чернівецької області. В: Науковий вісник Чернівецького університету. 2010, вип. 495, сс. 105-109.
3. ГОЙЧУК, О.І. Забезпечення продовольчої безпеки як головний пріоритет інвестиційної політики в АПК. В: Науковий вісник Національного аграрного університету. Київ, 2010, вип. 154, ч. 1, сс. 91-95.
3. Державна служба статистики України [accesat 25 martie 2013]. Disponibil: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. КОПИТКО, В.І., КІЧОР, В.П. Особливості розвитку інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі. В: Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. 2007, вип. 17.2, сс. 110-117.
5. КРИСАНОВ, Д.Ф., БУЖИМСЬКА, К.О. Харчова промисловість України в контексті розвитку національної інноваційної системи. В: Вісник Хмельницького національного університету. 2009, № 5, том 1, сс. 58-66.
6. МАРТИНЕНКО, В.Ф. Формування інвестиційних ресурсів суспільного розвитку [accesat 25 martie 2013]. Disponibil: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_uprav/2010_3/13.pdf
4. МАРЧУК, Е.К. *Україна: новая парадигма прогресса*. Киев: Аваллон, 2001. 224 с.
7. ОДІНЦОВ, М.М., ОДІНЦОВ, О.М. Самозабезпечення як індикатор продовольчої безпеки [accesat 25 martie 2013]. Disponibil: <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=509>

Recomandat spre publicare: 16.04.2013

NECESITATEA DIMINUĂRII BĂNCILOR-GIGANTE

*Alexandru GRIBINCEA, dr.hab., prof.univ. ULIM
Georgeta GHERGHINA, drd., România*

Reglementările în sistemul bancar se află în vizorul autorităților de mai mulți ani. Examinând datele din mai mult de 80 de state ale lumii în perioada 1995-2009, sistemele bancare par a fi foarte concentrate. În multe cazuri, băncile sunt într-atât de mari, încât fluctuațiile de creștere a creditelor afectează macroeconomia.

Cuvinte cheie: sistemul bancar, mega-bănci, credite, macroeconomie

Introducere. Mega-băncile, relaxate cantitativ diminuări restricționale, a luat ca ostatici economia mondială și guvernele principalelor țări. Un grup de economiști germani propune a reduce subvențiile, a scoate speculațiile riscante și a forța crearea propriilor rezerve.

Conținutul de bază. Recent, țările dezvoltate au aprobat o serie de măsuri pentru a limita impactul băncilor asupra economiei globale. Cerințele Basel III restricționează cerințele vizând reglementarea privind lichiditatea în zona euro și a aprobat deja regulile mecanismului unic de supraveghere a băncilor, ale căror active totale depășesc 30 miliarde EUR sau 20% din PIB-ul țării.

Există mai multe diferite motive de ce dimensiunile băncii sunt semnificative: băncile mari sunt mai puțin atene (prudente), pentru că sunt sigur că ei sunt "prea mari pentru a eșua", iar legăturile strânse între băncile mari și politicieni ar putea destabiliza întregul sistem financiar.

În ciuda unei serii de măsuri și propuneri politice, studii despre legătura dintre dimensiunea băncii și rezultatele macroeconomice sunt surprinzător de puține, astfel încât înțelegerea noastră a implicațiilor prezenței marilor bănci rămâne limitată. Noi nu cunoaștem cât de mare este corelația dintre capitalul celor mai mari bănci și economia țării [1]. Însă unele investigații efectuate de Francis Bremus din Institutul German de Cercetări Economice, Claudia Buch Universitatea din Tübingen, Kathryn Russ de la Universitatea din California, Davis și Monika Schnitzer de la Universitatea din Munchen au examinat datele referitoare la sistemele bancare în mai mult de 80 de țări pentru anii 1995-2009 [2].

S-a dovedit că, în multe cazuri, băncile au fost atât de mari, încât creșterea creditului gigantului a avut un impact direct asupra economiei.

Fuziunile și achizițiile se intensifică în condiții de criză

În economie există teoria de granulare: în cazul în care concentrarea pieței este mare, atunci fluctuațiile de creștere a producției industriale este proporțională cu concentrația pieței și principalele fluctuații principalei companii de piață. Se adevărește că creșterea concentrației de pe piață sau fluctuațiile companiei sporește fluctuații cumulative în întreaga ramură.

Având în vedere gradul ridicat de concentrare în sectorul financiar, vom aplica acest concept în industria bancară în

NECESSITY TO DIMINISH THE GIANT BANKS

*Alexandru GRIBINCEA, PhD, Associate Prof., ULIM
Georgeta GHERGHINA, PhD student, România*

The regulation of big banks has been in the spotlight for many reasons. Examining evidence for more than 80 countries for the years 1995-2009, banking systems are shown to be highly concentrated. In many cases, the banks are so big that bank-specific credit-growth fluctuations affect the macroeconomy.

Key words: banking, mega-banks, loans, macroeconomics

JEL Classification: D7, D8, E5, E44, E58

Introduction. Mega-banks that are quantitative relaxed to the restricted decreases, took as hostages the global economy and governments of the major countries. A group of German economists proposes to reduce subsidies, removing risky speculation and force creating their own reserves.

Basic content. Recently, developed countries have taken a series of measures to limit the impact of banks on the global economy. Basel III requirements restrict requirements regulating liquidity in the euro area and have already approved the rules of the unique mechanism of banks monitoring whose total assets exceed 30 billion EUR or 20% of the country's GDP.

There are many different reasons why the bank size is significant: large banks are less careful (conservative) because they are sure that they are "too big to fail" and the close ties between big banks and politicians could destabilize the entire financial system.

Despite this plethora of policy measures and policy proposals, studies of the link between bank size and macroeconomic outcomes are surprisingly few, so our understanding of the implications of the presence of large banks remains limited. We do not know how big is the correlation between the capital of the largest banks and the country's economy [1]. But some investigation made by Francis Bremus from the German Institute for Economic Research, Claudia Buch from University of Tübingen, Kathryn Russ from University of California, Davis and Monika Schnitzer from University of Munich have examined data on banking systems in more than 80 countries for the years 1995-2009 [2].

It turned out that in many cases, the banks were so big that giant credit growth had a direct impact on the economy.

Mergers and acquisitions get intensified during the crisis

The theory of granularity really exists in the economy. It shows that if market concentration is high, aggregate fluctuations of output growth are proportional to the product of market concentration and idiosyncratic, firm-level fluctuations. As a consequence, an increase in either concentration or in firm-level fluctuations increases aggregate fluctuations.

Given the high degree of concentration in the

două etape:

- În primul rând, vom determina dacă sectorul bancar în teorie și în practică se potrivește condițiilor necesare pentru ca efecte granulare să apară;

- În al doilea rând, vom testa dacă prezența marilor bănci, măsurată de un nivel ridicat de concentrare a pieței este asociat cu o relație semnificativă statistică între creșterea nivelului creditului bancar și rezultatele macroeconomice. Economistii, totuși, au constatat că această teorie este potrivită și pentru sectorul bancar. Aceasta se manifestă prin următoarele aspecte:

- ✓ În medie, ponderea celor mai mari trei bănci din totalul activelor bancare din țară este mai mare de 50% pentru țări OCDE și pentru alte țări. Sectorul în mare măsură este în mâinile câtorva bănci cu o cotă foarte mare a pieței, iar mai multe bănci mici coexista cu cele câteva foarte mari.

- ✓ În timpul crizei financiare mondiale, numărul de fuziuni a crescut, ceea ce a condus la o concentrație mai mare în sectorul bancar în multe țări. Alte industrii, de asemenea, sunt extrem de concentrate, dar cea bancară impresionează prin performanța sa.

- ✓ De exemplu, primele zece companii din industria prelucrătoare din Germania sunt de aproximativ 30% din totalul pieței, iar în sectorul bancar celor mai mari zece bănci le revin 50%.

- ✓ Activele bancare corelate cu PIB-ul, de asemenea, au crescut brusc în țările OCDE. Acesta sporește impactul pe care astfel de bănci le-ar putea avea asupra economiei reale.

financial sector, we apply this concept to the banking industry in two steps:

- First, we determine whether the banking sector in theory and in practice fits the necessary conditions for granular effects to arise;

- Second, we test whether the presence of big banks as measured by a high level of market concentration is associated with a statistically significant relationship between bank-level credit growth and macroeconomic outcomes. Economists have reached the conclusion that this theory is also suitable for the banking sector. This is reflected in the following aspects:

- ✓ the share of the three largest banks' assets in a country's total bank assets is larger than 50% throughout the sample period for both OECD and non-OECD countries. Hence, banking sectors are highly concentrated with just a few banks serving a very large share of the market and small banks just live near the giant ones.

- ✓ merger activity during the global financial crisis has, in fact, led to even higher concentration in many countries. Other industries are highly concentrated as well, but banking is impressive even in this context.

- ✓ for example, the top ten manufacturing firms in Germany account for about 30% of the overall business volume in manufacturing compared to a share of roughly 50% of overall business volume in the banking sector for the ten largest banks.

- ✓ bank assets related to GDP also rose sharply in OECD countries. This increases the impact that bank could have on the real economy.

Concentrația în sectorul bancar
(ponderea celor mai mari trei bănci
în volumul total al pieței) / Concentration in the banking
sector (the share of the largest three banks in total market)

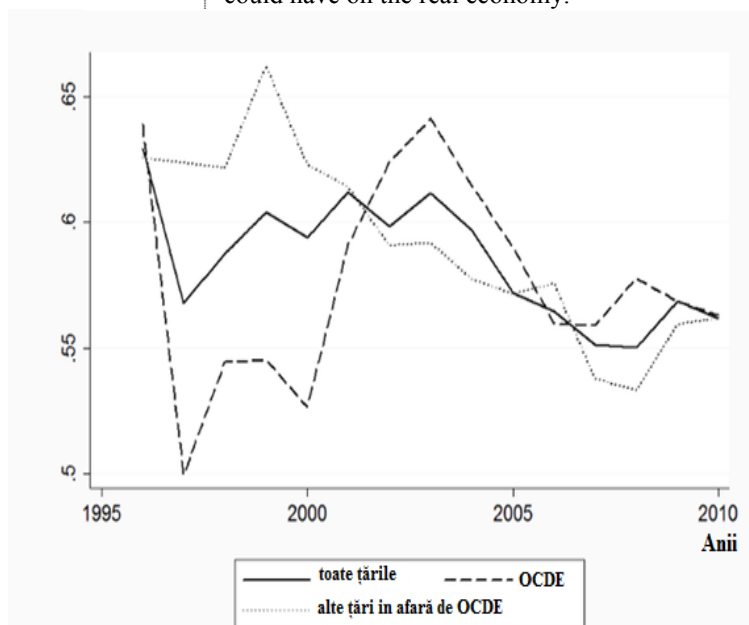

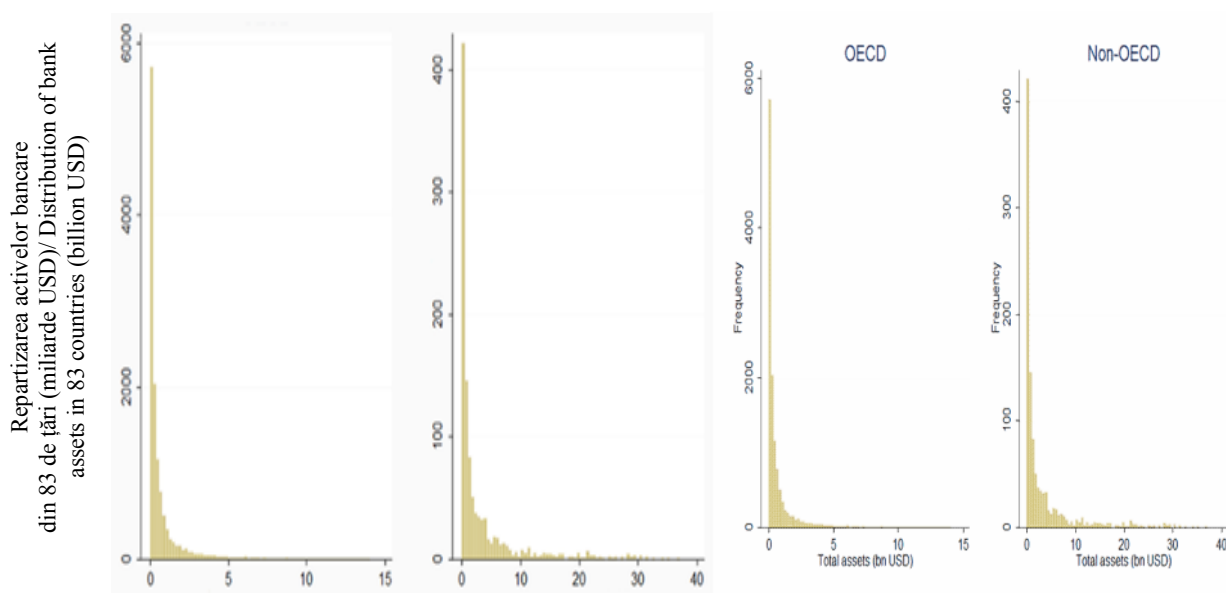
Fig. 1. Concentrația în sectorul bancar (ponderea celor mai mari trei bănci în volumul total al pieței)/

Fig. 1. Concentration in the banking sector (share of the three biggest banks in the total volume of the market)

Sursa/Source: Baza de date a structurilor financiare, Banca Mondială/Financial Structures Database, The World Bank.

Notes: This figure displays the median values of three-bank concentration ratios for 83 countries. All countries' represents the median across the full sample, while "OECD" and "Non-OECD" show median values across the OECD and non-OECD countries within the sample.

Note: Această cifră afișează valorile medii ale ratelor de concentrare pentru 83 de țări. Toate țările "reprezintă mediana în întregul eșantion, în timp ce "OECD" și "non-OECD" arată valorile medii în țările OECD și non-OECD în cadrul eșantionului.

5% din cele mai mari banci nu sunt incluse / 5% of the biggest banks are not include

Fig. 2. Repartizarea activelor bancare din 83 de țări (miliarde USD)

Fig. 2. Distribution of bank assets from 83 countries (billion USD)

Source/Sursa: Bankscope, Bureau van Dijk.

Mai puține credite – mai multe dificultăți pentru industrie

Apoi, economiștii au calculat impactul șocurilor bancare (schimbări în linia de produse, noua conducere, proiectele nereușite majore) pentru fiecare țară, prin compararea diferitelor schimbări în fiecare bancă, datele privind creșterea portofoliului de credite și ponderea acestuia în țară.

Calcululele arată, că șocurile într-o anumită bancă majoră poate avea un impact pozitiv și semnificativ asupra statisticii vizând creșterea creditului agregat și creșterea PIB-ului.

În cazul în care concentrația în sectorul bancar este mare și câteva bănci foarte mari domină piața de credit, aceste șocuri vor conduce la fluctuații și creșterea creditului agregat.

Având în vedere că compania (societatea) trebuie să finanțeze cel puțin o parte din investițiile lor prin credite bancare, fluctuațiile de pe piața de credit pot fi transmise la economia reală.

Într-un sector bancar mai puțin concentrat, schimbările dintr-o anumită bancă nu ar fi fost semnificative. Prezența băncilor mari în sine, poate afecta dimensiunea ofertei de credite din țară și PIB, și creșterea concentrației va conduce la fluctuații macroeconomice și mai grave.

Este necesar de limitat volumul capitalului financiar acordat băncilor

Reducerea bruscă a dimensiunilor bancare poate fi o cale de ieșire din situație. Dar politica de intervenție în economia de piață în sine poate avea consecințe grave și nu întotdeauna pozitive: băncile mari sunt mai stabile decât cele mai mici, și la fel fiind importante pentru finanțarea comerțului internațional. În plus, băncile mai mici pot fi, de asemenea, importante din punct de vedere sistemic și pot fi supuse unor riscuri macroeconomice. Acest lucru înseamnă că reducerea ca mărime a băncilor nu duce neapărat la stabilitatea financiară sporită.

Din aceste considerente, economiștii propun o politică bancară nouă:

Less credits – more difficulties for the industry

Economists have calculated the impact of bank-specific shocks for every country, by comparing different changes in every bank, data on the increase of credits and its share in the country.

Calculations show that shocks in a giant bank can have a perceptible effect on macroeconomic aggregates like credit or GDP.

First, the nature of heterogeneity across banks and the nature of idiosyncratic, bank-specific shocks need to be discussed.

Idiosyncratic shocks can result from product innovations, changes in the management team, or unexpectedly high default rates in specific market segments.

Since the company (society) must finance at least a part of their investment through bank loans, fluctuations from the credit market can be transmitted to the real economy.

Idiosyncratic bank-level shocks have a positive and statistically significant effect on both aggregate credit and GDP growth. Thus, as banking sectors are highly concentrated, idiosyncratic shocks to large banks do not cancel out, but are rather linked to the variation in macroeconomic variables.

It is necessary to limit the volume of the financial capital granted to banks

The diminish of the bank sizes can be a way to overpass the situation. But the extreme intervention policy into market forces can have serious side effects: large banks with proper incentives can be more diversified than smaller ones and thus more stable (especially large banks that are active internationally are important for the financing of international trade) and perhaps most importantly, small banks can be systemically important as well if many small banks are exposed to the same macroeconomic risks ('too many to

• În primul rând, este necesar de a reduce stimulentele pentru jocuri de noroc riscante pentru băncile mari. În acest caz, șocurile pentru bănci vor fi diminutive, precum și impactul acestora asupra economiei. Există necesitatea de a dezvolta un sistem de monitorizare și promovare (stimulare) a propriului capital, inclusiv de a reduce subvențiile guvernamentale acordate băncilor.

• În al doilea rând, cu cât mai mare este "airbagul" pentru riscurile bancare, cu atât mai puțin grave sunt consecințele șocurilor interne pentru macroeconomie. Această problemă poate fi rezolvată parțial de Basel III și normele privind adecvarea capitalului, însă nu ne oprim la acestea.

• În al treilea rând, reducerea concentrărilor în sectorul bancar poate atenua efectele perturbării majore în băncile importante. Politica concurențială joacă un rol important: giganții bancari nu ar trebui ajutați într-o situație dificilă, iar activele instituțiilor falimentate nu trebuie date băncilor mari, ci lichidate.

Concluzii. Autoritățile reglementatoare ar trebui să evite susținerea băncilor mari de a deveni tot mai mari. Prin urmare, analizând fuziunile bancare din punctul de vedere al puterii pe piață sau de împrumut, în mod sistematic, este subestimat impactul acestora asupra economiei în ansamblu. Unul dintre motive este că se iau în considerare implicațiile fuziunilor în total pentru dimensiunea fluctuațiilor viitoare ale ofertei de credite agregate și PIB.

fail'). Hence, a reduction of bank sizes may not necessarily bring about higher financial stability.

For these reasons, we advocate a more balanced approach to policymaking:

• First, reducing the risk-taking incentives of larger banks and thus the magnitude of idiosyncratic shocks will limit granular effects. These reduced risk-taking incentives can arise through changes in the governance structure of banks, enhancing monitoring incentives of equity owners, and also from reduced public subsidies to banks.

• Second, the higher the risk-buffers of the banks themselves, the less severe are the implications of idiosyncratic shocks for the macroeconomy. This has been acknowledged in the new capital adequacy regulation under Basel III and norms regarding the capital requirements, but we do not stop only at them.

• Third, reduced concentration in the banking sector could be a means of mitigating granular effects. Hence, competition policy has an important role to play.

Conclusions. Regulators should avoid helping the big banks to get bigger. In short, analysing bank mergers only in terms of market power or loan pricing systematically underestimates their impact for the overall economy. One reason is that it overlooks the implications of mergers en totem for the size of future fluctuations in the aggregate credit supply and GDP.

Referințe bibliografice / References

1. ACHARYA, V.V., STEFFEN, S. Analyzing systemic risk of the European banking sector. 2012 [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://pages.stern.nyu.edu/~sternfin/vacharya/public_html/pdfs/AcharyaSteffen_systemic-risk-EU.pdf
2. ADRIAN, T., BRUNNERMEIER, M. CoVaR. In: Working Paper. NBER. 2011, no. 17454, october, pp. 1-45.
3. AMITI, M., WEINSTEIN, D.E. How much do bank shocks affect investment? Evidence from matched bank-firm loan data. 2013. 47 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www.nber.org/papers/w18890.pdf?new_window=1
4. ASHCRAFT, A., DUFFIE, D. Systemic illiquidity in the federal funds market. In: American Economic Review. 2007, vol. 97, issue 2, pp. 221-225.
5. BECK, T., DEMIRGÜÇ-KUNT, A. Financial Institutions and Markets Across Countries and over Time: Data and Analysis. 2009 [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/Financial_Institutions_and_Markets_across_Countries.pdf
6. BREMUS, F., BUCH, C., RUSS, K., SCHNITZER, M. Big Banks and Macroeconomic Outcomes: Theory and Cross-Country Evidence of Granularity. 2013. 42 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www.nber.org/papers/w19093.pdf?new_window=1
7. CALDERON, C., SCHAECK, K. Bank Bailouts, Competition, and the Disparate Effects for Borrower and Depositor Welfare. 2013. 50 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www.ebs.edu/fileadmin/redakteur/funkt.dept.economics/Colloquium/Papers_FT_2012/Calderon_Schaeck_EBS_BBK_December_2012.pdf
8. ČIHÁK, M., DEMIRGÜÇ-KUNT, A., FEYEN, E., LEVINE, R. Benchmarking Financial Development Around the World. 2012, august. 58 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/08/31/000158349_20120831220007/Rendered/PDF/wps6175.pdf
9. CORBAE, D., D'ERASMO, P.A. Quantitative Model of Banking Industry Dynamics. 2013. 74 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.econ.nyu.edu/user/galed/fewpapers/FEW%20S13/Corbae-D%27Erasmus.pdf>
10. DI GIOVANNI, J., LEVCHENKO, A.A. Country Size, International Trade, and Aggregate Fluctuations in Granular Economies. In: Journal of Political Economy. 2012, vol. 120, issue 6, pp. 1083-1132.
11. GABAIX, X. The Granular Origins of Aggregate Fluctuations. In: Econometrica. 2011, vol. 79, issue 3, pp. 733-772.
12. HALE, G. Bank relationships, business cycles, and financial crises. In: Journal of International Economics. 2012, vol. 88, issue 2, november, pp. 312-325.
13. JOHNSON, S., KWAK, J. *13 bankers: the Wall-Street takeover and the next financial meltdown*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group, 2010. 240 p. ISBN 9780307379221.
14. Neunzehntes Hauptgutachten der Monopolkommission 2010/2011 [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www.cducsu.de/Titel_neunzehntes_hauptgutachten_der_monopolkommission_2010_2011/TabID__1/SubTabID__2/InhaltTypID__12/InhaltID__5521/inhalte.aspx

-
15. OECD. Competition, Concentration and Stability in the Banking Sector. 2010. 366 p. [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.oecd.org/regreform/sectors/46040053.pdf>
 16. TARASHEV, N., BORIO, C., TSATSARONIS, K. The systemic importance of financial institutions [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0909h.pdf
 17. TARASHEV, N., BORIO, C., TSATSARONIS, K. Attributing systemic risk to individual institutions. 2010 [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.bis.org/repofficepubl/hkimr201007.04.pdf>
 18. BREMUS, F., BUCH, C.M., RUSS, K., SCHNITZER, M. Big banks and macroeconomic outcomes. 2013, 10 july [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.interfax.by/article/103352>

Recomandat spre publicare: 20.07.2013

APLICAREA EXPERIENȚEI MONDIALE ÎN FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA POTENȚIALULUI FINANCIAR AL GOSPODĂRIILOR CASNICE

*Oxana KOVTUN, dr., docent,
Universitatea Est-Europeană de Economie
și Management, Cherkasy, Ucraina*

În articol este prezentată baza de resurse de formare a potențialului financiar al gospodăriilor casnice altor țări și mecanismele de dezvoltare cu ajutorul instrumentelor sistemelor de pensionare și fiscale, precum și ale ipotecii. Sunt analizate instrumentele moderne principale de formare și dezvoltare a potențialului financiar al gospodăriilor casnice din Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană și țările spațiului postsovietic. Este justificat faptul, că aplicarea experienței mondiale trebuie implementată în practica autohtonă treptat, separând mecanismele și instrumentele existente conform gradului de posibilitate a implementării lor în Ucraina.

Cuvinte cheie: gospodărie casnică, potențial financiar, imobil, impozite, conturi de pensii, transferuri, ipotecă, instrumente financiare.

Introduction

The experience of the developed countries and the theory of the market economy evolution says that the raise of financial potential of households contributes to the stabilization of the state financial system. Therefore, one needs the study and use of the present foreign experience regarding to the formation and development of the financial potential of the population. That requires a scientific in-depth study.

In each country there is a certain socio-economic mechanism that allow forming of the effective and developed financial potential of households. For further research this item one needs to examine the particular qualities of the formation and instruments of the development for financial potential of households in developed economic systems, as well as in some countries with emerging market system. That goal is to highlight those features and instruments for using in domestic practice.

The basic content

The Z.1 «Flow of Funds Accounts» report by the U.S. Federal Reserve System [9] states the household net worth and non-profit organizations net worth is \$66 trillion, the real estate is 22% of household's assets, and the mortgage loans (\$9.4 trillion, 70%) is the lion's share of the liabilities. That is, the real estate is the main asset for U.S. households, and the mortgage is the principal liability for the vast majority of the U.S. population.

The volume of financial potential certainly depends on the level of households' income by various sources, namely: wages, social transfers, property income, income by operations in the financial market, etc.

The analyzed monetary income of European households reveals that, firstly, the level of income varies by countries,

THE WORLD EXPERIENCE APPLICATION FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF FINANCIAL POTENTIAL OF HOUSEHOLDS

*Oksana KOVTUN, PhD in Public Administration,
docent, East European University of Economics
and Management, Cherkasy, Ukraine*

The article considers the resource base of the financial potential of the households in foreign countries and the mechanisms of its development with the instruments of the pension and tax systems, as well as mortgages. The current basic tools of the formation and development of the financial potential of the U.S. households, the households of the European Union and the former Soviet Union countries are analyzed. One proves that the use of foreign experience should be introduced gradually in Ukrainian practice, dividing the present mechanisms and instruments for raising the possibility of their implementation in Ukraine.

Keywords: household, financial potential, real estate, taxes, retirement accounts, transfers, mortgages, financial instruments.

JEL Classification: G21, G23, R20, F24

and, secondly, there are huge differences in the ratio of the minimum and maximum amount of income characterizing the development of the pension and tax systems [6]. By analysis of the level of financial potential one needs to consider the degree of development of financial markets and the state regulatory environment, as well as housing, and accordingly, the existence of a variety of mortgage instruments and programs.

The statistics state that in Germany real estate owns approximately 48% of all households, which tend to have one type of housing in the family (29%) or a share of property (13%), or a two-family house (5%). Therefore, the most of funds of households in Germany is not invested in real estate, and financial assets. This is explained by the existence of an effective system of mortgage financing [5].

Higher level of disposable income in the country reflects the effective state policy of income redistribution, provides additional opportunities to increase household income of the family budget through the development of the state ensure of the public goods provision. First of all, it concerns the formation of an effective pension system (including the problem of global aging), the tax burden on the population and housing arrangements, and the availability of developed financial service markets.

The existing instruments allowed households in foreign countries to effectively form their financial potential could be grouped as: fiscal, transfer, mortgage and finance one.

The fiscal instruments used in foreign countries are shown in Table 1.

Table 1

Fiscal instruments for financial potential of households in foreign countries

USA	EU countries	Emerging market countries
– corporate retirement accounts and plans are not taxed on income, at withdrawal of plans a system of deferred taxation is used;	– corporate pension compensation, stock option plans with tax exemption;	– no such mechanism;
– the functioning tax system of aggregate family income less expenditure of households according to legislation;	– family taxation considering tax benefits applied to families with children;	– individual taxation;
– the progressive tax scale provided a minimum tax base and five tax rates;	– the progressive tax scale is able to allocate tax classes using tables and charts (Germany);	– flat tax rate on individual income (higher rate of certain statutory income);
– tax credits for families had children up to 17 years	– different size non-taxable minimum base for single and couples	– tax credits for land-tax and real estate tax for families with three or more underage and other privileged categories of citizens (Ukraine)

Comparing the existing fiscal instruments in different foreign countries, the taxation system of individuals differs tax base (individual income of each household member and aggregate income), tax credits, tax administration with retirement accounts must be noted. So when borrowing some fiscal instruments one should consider the peculiarities of the national tax system, tax law, tax administration, as

well as the possibility of a rapid transformation of all of the above elements.

The qualities of transfer policy in some foreign countries are shown in Table 2.

The data in Table 2 show that in the EU a social component, regulated by the state, is more meaningful than the U.S. one.

Table 2

Transfer policy instruments of foreign countries studied

USA	EU countries	Emerging market countries
– corporate retirement accounts and plans 410 (k) or TSP;	– private transfer payments (pensions);	– Russia is planning the introduction of specific target retirement accounts;
– individual retirement accounts IRA or Keogh;	– existence of corporate pension compensation, option plans, for instance, providing employees share of ownership (Share Incentive Plan);	– social transfers (state pension, all kinds of social assistance, benefits);
– additional opportunity to invest in financial and non-financial assets out of individual retirement accounts	– social transfers (state pension, all kinds of social assistance benefits)	– aid for children or maintained family members does not affect tax rates

In the USA every individual has to choose the mechanism of formation of the pension program using a set of specific instruments.

That, in the USA, Canada, the UK, Japan and other developed countries, there is the formation of the assets in the pension system by means of individual accounts and retirement plans. In Poland, the Czech Republic, Hungary, Estonia, Turkey, the Russian Federation, the third component of the pension system is implemented mainly

through specialized funds [3].

In the USA there is the most developed stock market, so households with varying degrees of net worth are able to carry out transactions with securities using commercially available instruments. The analysis of existing financial instruments in the different countries, by which the household is able to enhance their financial potential, is carried out in Table 3.

Table 3

Financial instruments for the formation of financial potential in foreign countries

USA	EU countries	Emerging market countries
– securities (stocks, bonds for education, shares in mutual funds, etc.);	– securities (government bonds, stocks, shares in the funds);	– securities purchased mainly through joint investment institutions (mutual funds, asset management company, investment company);
– investments through individual intermediaries (brokers, financial advisors);	– investments through individual intermediaries (brokers, financial advisors);	– individual trades for households with high income;
– bank deposits and funds in non-banking system;	– bank deposits and funds in non-banking system;	– introduction to the practice of long-term bank deposit of pension programs;
– current accounts;	– current accounts;	– current accounts of the rich men;
– capital invested in the business;	– capital invested in the business;	– capital invested in the business;
– equity in vehicles;	– credit derivatives;	– various pension plans offered by private pension funds;
– capital property that is leased	– capital property that is leased	– capital property that is leased (shadow income from rental real estate for rent)

Thus, the US Census Bureau [8] and the Pew Research Center [7] states that assets of households differ in their structure, depending on their income level. The richest households' main assets are shares, bonds, debenture stock, investments in various financial funds, and the middle and low worth households' assets are their own housing property (about 50% of the available assets) and the ability to purchase it.

As for most post-Soviet countries, the household is inherent inertia approach based on earlier formed paternalistic expectations of citizens and the state social guarantees. Thereby, for example, in these countries the stock market is underdeveloped, is practically in its infancy.

Therefore, the financial potential formatting through the use of financial market instruments is not carried out, since most of the households do not have the financial potential to become any significant participant. So, the most common source of income part of these households' financial potential are financial products and services offered by banks.

The further examine of formatting financial potential of households needs to consider the most important structural element of it, i.e. the availability of own housing and the possibility of its receipt, named the mortgage instruments (Table 4).

Table 4

Mortgage instruments of formatting financial potential in foreign countries

USA	EU countries	Emerging market countries
– real estate (income of property);	– income of property including real estate;	– income of property including real estate becomes insignificant in most households;
– capital invested in own housing;	– capital invested in own housing, sublease income;	– capital invested in own housing only for high income households;
– opportunity to purchase ownership of housing through stock market instruments;	– special state programs aimed at providing housing to the poor;	– special state programs aimed at providing housing to certain social groups;
– special mortgage programs offered by both banks and non-bank sector;	– special mortgage programs offered by both banks and non-bank sector;	– mortgage loans offered by banks;
– low interest rates on mortgage loans;	– reduction in mortgage lending;	– complex mechanism of the mortgage, assuming a higher wage high cost of registration and high interest rates on loans;
– issue treasury bonds (treasuries) on the real estate market to stabilize it	– availability of state construction programs designed to provide housing for the citizens (through a mortgage or rent), construction loan funds, i.e. mortgage companies in non-banking sector	– lack of effective programs of private housing and lack of enforcement of existing state programs

One is to be interested in development and introduction of various programs to provide own housing for individuals in foreign countries.

In New South Wales State, Australia, for instance, the State Housing Pathways system ensures the obtaining dwelling to be simple and fair regarding to society. Each type of household identifies limit on the level of income. Where in the individual benefits are considered, particularly the benefits for families with children, the disabled, when the household has significant permanent medical expenses. Limit level of income is regularly reviewed and indexed for legislative changes in living wage [1].

In developed countries the households, are not covered the public housing program, can participate in a variety of mortgage programs, in particular households with low financial potential are able to do. For example, in the USA the initial fee is issued in subsidies by the state.

There is no doubt that regarding to development of the real estate market the possibility of construction, development of commercial construction sector and social housing is a major problem. For example, in Germany, in post-crisis 2009-2011 years dwellings increased by 416, and dwellings per 1,000 inhabitants increased by 7, i.e. 1.5 m² per inhabitant and in 2011 that is 43 m² per inhabitant [4].

As concerns the dwelling sector in the post-Soviet countries, the main problem is an undeveloped market of housing construction, lack of effective mechanisms for the implementation of state housing programs, and particular qualities of mortgage by non-banking sector financing that is complicated for the public understanding, disinterest of developers in collaboration with state mortgage agencies.

The State Statistics Service of Ukraine gives that in 2010 total living area is 23.3 m² per capita average. The data are comparable to the European countries of the CIS. In 2010, in Russia living area is 22.6 m² per capita average, in Belarus – 23.6 m² per capita average, in Moldova – 22.3 m² per capita average [2]. In the EU, they are 2-3 times higher, for example, in Hungary – 28.0 m², in the Czech Republic – 28.7 m², Denmark – 52.4 m², in Norway – 74.0 m² [2].

In the USA, living area is 67 m² per capita. However, thus it is necessary to take into account that the majority of Americans has private house of average size of 170-180 m², and in the post-Soviet countries there is an area over 50-65 m², in the European Union – 80-90 m² [2, 4, 5, 8].

However, regards to the number of houseroom per 1,000 inhabitants, in Ukraine the providing housing looks very «European» (Ukraine – 408 units, Russia – 413 units, Czech Republic, Hungary – 423 units, Germany – 486 units, France – 513 units). This can be explained to the average Ukrainian apartment is half the European one [2, 4, 5]. In the CIS countries for the past few years the positive trends is explained not so much to increase the number of real estate as rapid depopulation.

The State Statistics Service says that the estate market in Ukraine has positive trend due to increased construction works in cash terms in 2011, which tended to increase by 11.1%

compared to the previous period (2008 – 16%, 2009 – 48.2%, 2010 – 5.4%) [2].

Thus, the examined countries significantly differ in living conditions, income, social standards and the degree of development of financial markets and instruments helped to shape households' financial potential.

Conclusions

Considering the international experience of the formation and development of households' financial potential there is necessary to divide the existing mechanisms and instruments in the degree of possibility of their use in Ukrainian practice.

Thus, there are the most appropriate and feasible for implementation instruments. It seems to be the instruments and mechanisms are not directly related to reform the tax system, since, the system of family taxation is discussed by academics. But main provisions of the system of family taxation were not even considered in the Tax code draft. Therefore, all instruments associated with changes in tax laws seem to hard fulfill soon.

The most probable mechanisms and instruments for use in Ukrainian practice are emphasized by author:

- to introduce the individual retirement accounts formed in the banking system (deposit products) and in the non-banking system (products of Private Pension Fund), as well as had the same state guarantees (the Fund Deposit Guarantee). It makes to increase the non-bank segment of financial market;
- to modernize mortgage market by expanding its infrastructure (to create the specialized commercial mortgage companies);
- to improve the mechanisms of the State Mortgage Institution of Ukraine in the sphere of existing state mortgage programs (youth loan) as well as developing new ones (for example, programs to provide housing in the long-term mortgage leasing);
- the need to develop new public construction regarding to social housing programs through arrangements and the system of preferential government lending developers.

Ukrainian corporate sector versus the U.S. one is not financially able to implement the redistribution of stock ownership to the formation of pension plans, because today the basis of corporate solidarity is not formed. Also, the concept of corporate social responsibility and the need for it is disputed, as business concerns primarily the entrepreneur's benefits, but they are absent now.

Therefore, the use of such schemes in Ukrainian corporate sector seems problematic because of deficient legislation, lack of willingness to large corporations bear social responsibility and confidence of employee to such instruments.

Referințe bibliografice / References

1. О «Жилищных путях». 2010, апрель [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.housing.nsw.gov.au/NR/rdonlyres/B57BC416-5EB1-4A62-B9A5-8368037A31B0/0/AboutHousingPathwaysRussian.pdf>
2. Державна служба статистики України [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. МИРКИНА, Я.М. *Стратегия развития финансовой системы России*: аналитический доклад. Москва, 2011. 410 с.
4. Building Activity: Dwelling stock in Germany [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/IncomeConsumptionLivingConditions/Housing/Tables/Dwellings.html>
5. Sample Survey of Income and Expenditure [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/IncomeConsumptionLivingConditions/AssetsDebts/Tables/FinancialAssetsDebt_EVS.html
6. Household accounts [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache>
7. Dramatic Growth in Social Inequality in America. Poverty Increases During an “Economic Recovery” [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.globalresearch.ca/dramatic-growth-in-social-inequality-in-america-poverty-increases-during-an-economic-recovery/5332937>
8. US CENSUS BUREAU. 2011 Household Income Table of Contents [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.census.gov/hhes/www/cpstables/032012/hhinc/toc.htm>
9. Flow of Funds, Balance Sheets, and Integrated Macroeconomic Accounts [accesat 5 mai 2013]. Disponibil: <http://www.federalreserve.gov/releases/z1/current/z1.pdf>

Recomandat spre publicare: 21.06.2013

MODELAREA DEZVOLTĂRII SECTORULUI AGRO-INDUSTRIAL ÎN CONDIȚII DE INCERTITUDINE ȘI RISC

*Elvira NAVAL, dr., conf., univ., IMI
Natalia MOCANU, dr., conf., univ., UAM*

Modelarea macroeconomică a sectorului agro-industrial este propusă în modelul prezentat [1]. În acest scop se estimează funcția de producere dependentă a trei factori de producție: capital, forța de muncă și pământul arabil. Peste paisprezece ramuri de perspectivă au fost selectate pentru examinare, se calculează valorile Produsului Intern Brut și valorile volumului de producție, activitatea cărora este supusă atât șocului aleatoriu integral, cât și șocurilor aleatorii ramurale.

Cuvinte cheie: modelare matematică, sectorul agro-industrial, funcția de producere în agricultură, șocuri aleatorii.

Introducere. Ponderea sectorului agro-industrial în economia Republicii Moldova este suficient de mare, atingând nivelul de 52% în anul 1995 și diminuând la 24% în anul 2011. Fiind un sector strategic, el asigură securitatea alimentară a țării, din acest motiv, dezvoltării sectorului agro-industrial trebuie să se acorde o atenție sporită, ținând cont de faptul că Republica Moldova se află în zona de risc agricol: înghețuri, secetă, inundații, alunecări de teren. Însă aplicarea tehnologiilor avansate este limitată sau imposibilă din cauza parcelării excesive a terenurilor agricole, din cauza insuficienței forței de muncă calificată și multor alți factori.

Deci, avansarea sectorului agro-industrial și sporirea aportului lui la formarea Produsului Intern Brut, necesită realizarea unor obiective speciale. Ele se referă la consolidarea terenurilor agricole; elaborarea și utilizarea soiurilor de plante noi de calitate net superioară; folosirea tehnologiilor avansate la prelucrarea și menținerea calității solului; restabilirea și perfecționarea sistemului existent de irigare; sporirea randamentului culturilor agricole; perfecționarea sistemului de stocare, transportare, prelucrare și ambalare a producției agricole; amplasarea centrelor de prelucrare a producției agricole în apropierea imediată de producători; utilizarea tehnologiilor contemporane de prelucrare și ambalare a producției industriei prelucrătoare.

Definitivarea celor de perspectivă ramuri ale sectorului agro-industrial, subvenționarea lui mai eficientă, consolidarea terenurilor agricole, implementarea tehnologiilor avansate în agricultură și în industria prelucrătoare, atragerea investițiilor și tinerilor plecați la munci peste hotarele țării prin programul PARE 1+1, sunt acțiuni primordiale de efectuat întru redresarea sectorului agro-industrial și, prin urmare, fortificarea securității alimentare.

Modelarea dezvoltării sectorului agro-industrial în condițiile de incertitudine și risc, caracteristice pentru RM, oferă un instrumentar util în procesul de luare a deciziilor cu privire la structura optimă a acestui sector, la determinarea impactului consecințelor calamităților naturale asupra lui, la evaluarea diverselor scenarii de dezvoltare.

Conținutul de bază. Sectorul bunurilor finale. Ca și în

AGRICO-INDUSTRIAL SECTOR DEVELOPMENT MODELING UNDER UNCERTAINTY AND RISK

*Elvira NAVAL, PhD, Associate Professor, IMI
Natalia MOCANU, PhD, Associate Professor, AUM*

Macroeconomic modelling of the agro-industrial sector proposed in [1] is done. For this purposes production function dependent of three production factors: capital, land and labour was estimate. Fourteen more perspective branches were selected for examination, Gross Domestic Product values and volume values for examined sector and branches, supposed to stochastic shocks, were calculated.

Key words: mathematical modelling, agro-industrial sector, production function in agriculture, random shocks.

JEL Classification: C6, Q1, Q15, Q19

Introduction. The weight of agro-industrial sector in Republic of Moldova economy is sufficiently high, touching upon 52% in 1995 and decreasing to 24% in 2011, being a strategic sector it ensure food security of the country. So, this sector development must be given special attention, because Republic of Moldova is located in the risk area: frost, drought, flood, slippage of the field. Advanced technologies applying is limited or impossible for the reason of excessive division of the agricultural land, insufficiency of qualified workforce, and so on.

Therefore, the progress of the agro-industrial sector and its contribution to the Gross Domestic Product, requires some special objectives achieving. They are related to the agricultural land strengthening; developing and using of new plants varieties of substantially higher quality; using advanced technologies for processing and keeping of the soil quality, restoring and improving existing system of irrigation; increasing agricultural crop yield; improving system of storage, transportation, processing and packaging of the agricultural production; location of the processing centers in close proximity of producers; using new technologies for processing and packaging.

Perspective agro-industrial sector branches determination, its more efficient subsidizing, agricultural land strengthening, advanced technologies implementation, investment and young people go to work abroad bringing into PARE 1+1 program are primordial actions to be carried out in this sector revival and, therefore, food safety fortification.

Modeling of the agro-industrial sector development under uncertainty and risk conditions, one's own to the Republic of Moldova, offers an useful tool regarding to decision-making process with respect to optimal structure of this sector, for the natural calamity impact consequences determining, for different development scenarios assessing.

The basic content. Final goods sector. Identically

[1], sectorul bunurilor finale este constituit dintr-un număr mare de firme competitive, care utilizează forța de muncă din cercetare și dezvoltare (C&D), forța de muncă, ce nu aparține acestui sector și bunuri intermediare pentru a fabrica producție finală omogenă.

Funcția de producere

Funcția de producere se presupune a fi de tip Cobb-Douglass cu șocuri aleatorii:

$$Y(t) = \mathcal{G}^{\alpha+\beta}(t) H_Y^\alpha(t) L^\beta(t) T^\gamma(t) \sum_{j=1}^{A(t)} (\xi_j(t) x_j(t))^{1-\alpha-\beta-\gamma},$$

$$0 < \alpha, \beta, \gamma < 1, \alpha + \beta + \gamma < 1, \quad (1)$$

unde: $H_Y(t)$ și $L(t)$ este forța de muncă din sectoarele (C&D) și non (C&D), necesară pentru fabricarea bunurilor finale respective, $T(t)$ este valoarea terenurilor agricole arabile; $x_j(t)$ sunt cantitățile diverselor bunuri intermediare, comercializate de la firme din sectorul bunurilor intermediare; $A(t)$ este numărul bunurilor intermediare accesibile pentru fabricarea bunurilor finale; iar șocurile aleatorii vin de la $\mathcal{G}(t), \xi_j(t)$.

$\mathcal{G}(t)$ din (1) măsoară șocul de producere asupra sectorului agro-industrial în ansamblu, $\mathcal{G}(t)$ este non negativ și reprezintă un proces de medie reversibilă.

$H_Y(t)$ este forța de muncă din C&D, necesară pentru fabricarea bunurilor finale Y ; $L(t)$ este restul forței de muncă, implicată în fabricarea bunurilor finale. Forța de munca $H(t)$, disponibilă pentru sectorul de (C&D), este împărțită între sectorul de producere al bunurilor finale $H_Y(t)$ și sectorul de cercetare $H_A(t)$. $H(t) = H_Y(t) + H_A(t)$.

$A(t)$ se referă la numărul total de produse intermediare disponibile. Se presupune că cercetările măsoară $A(t)$, sporind numărul de produse disponibile pe piața internă. Procesul stocastic $\xi_j(t)$ măsoară eficacitatea activității de cercetare la producerea bunului intermediar $x_j(t)$.

Pentru $j \geq 1$, $\xi_j(t)$ sunt independente și identic distribuite, $\xi_j(0)$ fiind egale pentru toți, $j \geq 1$; $\xi_j(t)$ este un proces non negativ de medie reversibilă; $\xi_j(t)$ este de o volatilitate înaltă, dat fiind, că eficacitatea cercetărilor nu poate fi prevăzută. Iar cele două șocuri: șocul de producere asupra economiei în ansamblu $\mathcal{G}(t)$ și șocul de productivitate $\xi_j(t)$ sunt independente.

Sectorul bunurilor intermediare. Orice firmă din sectorul bunurilor intermediare, în primul rând, procură brevetul de la sectorul de cercetare. După aceea, ea acționează ca monopolist în fabricarea unui bun intermediar specific ca apoi să-l comercializeze sectorului de bunuri finale. Se presupune că fiecare firmă produce un singur bun

with [1], final goods sector consists of a large number of competitive companies, using labourforce from research and development (R&D) sector, labor, that do not belongs to this sector, and intermediate goods to produce homogeneous final.

Production function

Production function is supposed to be of the Cobb-Douglass type with the stochastic shocks:

here, $H_Y(t)$ și $L(t)$ is labour force from the (R&D) sector and from non (R&D) sector, needed for producing of the respective final goods, $T(t)$ is the value of the arable land; $x_j(t)$ are quantities of the different intermediate goods to markets from the intermediate goods sector; $A(t)$ are number of the admissible intermediate goods for the final goods production; and stochastic shocks come from $\mathcal{G}(t), \xi_j(t)$.

$\mathcal{G}(t)$ in (1) measures the production shock on the agro-industrial sector as a whole, $\mathcal{G}(t)$ that it is the non-negative and represents some mean reversible process.

$H_Y(t)$ is the labor in (R&D), necessary for production of final goods Y ; rest of the labor, involved in manufacture of final goods, is presented by $L(t)$. It is assumed that all labor force in society $H(t)$, available for the (R&D) is split between production of final goods sector $H_Y(t)$ and research sector $H_A(t)$. $H(t) = H_Y(t) + H_A(t)$.

$A(t)$ shows the total number of available intermediate products, being known. It is assumed that the research increases $A(t)$ and number of products available on the domestic market. The stochastic processes $\xi_j(t)$ measure effectiveness of the research activity, which invented the idea of $x_j(t)$ producing.

For all $j \geq 1$, $\xi_j(t)$ are independent and identically distributed, $\xi_j(0)$ being equal for all $j \geq 1$, $\xi_j(t)$ is nonnegative mean reverting processes, $\xi_j(t)$ is highly volatile, reflecting the effectiveness of research not be forecasted. And two random shocks: production shock $\mathcal{G}(t)$ over all economy, and productivity efficiency $\xi_j(t)$ are independent of each other.

Intermediate goods sector. Any company in the intermediate goods sector first of all secure patent from the research sector. After that, it acts as a monopolist in the production of specific intermediate input, then sell it to the final goods sector. It is assumed that each firm

intermediar.

Prețul monopolist

Din cauza monopolului în orice moment de timp t , având la dispoziție cererea din partea sectorului de bunuri finale, $p_j(x_j)$, firma j , producătoare de bunuri intermediare, va alege o cantitate optimă de x_j care maximizează profitul:

$$\max_{x_j} \pi_j(t), \quad \pi_j(t) = p_j(x_j)x_j - \eta x_j, \quad (2)$$

unde: $p_j(x_j)$ este dată de (3). Aici se presupune că costul de fabricare al bunurilor intermediare este proporțional cantității fabricate, η , fiind costul unei unități de capital, η poate fi valoarea ratei dobânzii.

Din condițiile necesare de ordinul întâi pentru maximizare primim:

$$(\partial p_j / \partial x_j)x_j + p_j - \eta = 0.$$

$$(\partial p_j / \partial x_j)x_j / p_j + 1 - \eta / p_j = 0.$$

Astfel, înlocuind elasticitatea prețului, primim:

$$1 - \alpha - \beta - \gamma = \eta / p_j(x_j).$$

Deci, prețul mono-polist stabilit de sectorul bunurilor intermediare pentru produsul j este:

$$p_j(x_j) = \eta / (1 - \alpha - \beta - \gamma). \quad (3)$$

Deoarece prețul nu depinde de j , toate bunurile intermediare sunt comercializate la același preț, ceea ce este motivat prin faptul, că în model efectul de la inovațiile tehnologice este asigurat prin majorarea diversității bunurilor intermediare, însă nu prin calitatea lor.

Cantitatea optimă de bunuri intermediare și profitul monopolist.

Dat fiind definit prețul monopolist din (5), curba cererii x_j va fi determinată în funcție de (3):

$$\frac{\eta}{1 - \alpha - \beta - \gamma} = (1 - \alpha - \beta - \gamma) \mathcal{G}^{\alpha + \beta + \gamma}(t) H_Y^\alpha(t) L^\beta(t) T^\gamma(t) \cdot$$

$$[\xi_j(t)]^{1 - \alpha - \beta} x_j^{-\alpha - \beta}(t)$$

sau,

or,

$$x_j(t) = \frac{(1 - \alpha - \beta - \gamma)^{2/(\alpha + \beta + \gamma)}}{\eta^{1/(\alpha + \beta + \gamma)}} \mathcal{G}(t) [H_Y^{\alpha/(\alpha + \beta + \gamma)}(t)].$$

$$\left[L^{\beta/(\alpha + \beta + \gamma)}(t) \right] \left[T^{\gamma/(\alpha + \beta + \gamma)}(t) \right] [\xi_j(t)]^{(1 - \alpha - \beta)/(\alpha + \beta + \gamma)} \quad (4)$$

În prezența șocului aleatoriu asupra economiei în ansamblu $\mathcal{G}(t)$, valoarea cererii x_j va fi cu atât mai mare, cu cât mai mare va fi valoarea $\mathcal{G}$. Deci, firmele intermediare în cazul unui salt economic tind să producă cantități de bunuri intermediare mai multe, iar când economia e în descreștere, mai puține. Din (5) obținem profitul monopolist $\pi_j(t)$ sub forma:

$$\pi_j(t) = \frac{\eta}{1 - \alpha - \beta - \gamma} x_j - \eta x_j = \eta \frac{\alpha + \beta + \gamma}{1 - \alpha - \beta - \gamma} x_j$$

produces a single intermediate good.

Monopoly price

Because monopoly in any time t , with available demand from final goods sector, $p_j(x_j)$ company j , producing intermediate goods, will choose an optimal quantity x_j that maximizes profit:

where $p_j(x_j)$ is given by (3). Here it is assumed that production cost of the intermediate goods is proportional to the quantity produced, η being the unit capital cost, may be the value of the interest rate.

From first order conditions for maximization is obtained:

Therefore, substituting price elasticity we get:

Therefore, monopoly price set by the intermediate good sector for the j product is:

Since the price does not depend on j , all intermediate goods are traded at the same price, which is motivated by the fact that the effect of the technological model is ensured by increasing diversitietății intermediate goods but not by their quality.

Optimal amount of intermediate goods and monopoly profits.

Given the monopoly price defined in (3), the demand curve will be determined by (3):

In the presence of random shocks on the economy as a whole $\mathcal{G}(t)$, the demand x_j will be greater as the higher value of $\mathcal{G}$. In other words, thr intermediaries firm in the prezenze economy jump tend to produce more quantities of intermediate goods and when the economy is declining less. From (5) monopoly profits $\pi_j(t)$ in the form of is obtained:

Profitul monopolist pentru $1 \leq j \leq A(t)$:

$$\pi_j(t) = (\alpha + \beta + \gamma)(1 - \alpha - \beta - \gamma)^{\frac{2}{(\alpha + \beta + \gamma)} - 1} [H_Y(t)]^{\alpha/(\alpha + \beta + \gamma)} \cdot \mathcal{G}(t) [L(t)]^{\beta/(\alpha + \beta + \gamma)} [T(t)]^{\gamma/(\alpha + \beta + \gamma)} \left(\frac{\xi_j(t)}{\eta} \right)^{(1 - \alpha - \beta - \gamma)/(\alpha + \beta + \gamma)} \quad (5)$$

Profitul monopolist $\pi_j(t)$ este stocastic, nu este egal cu zero și diferit pentru toate firmele intermediare.

Sectorul de cercetare. Sectorul ce contribuie la elaborarea bunurilor intermediare noi, care sunt comercializate imediat după ce sunt inventate de sectorul intermediar în schimbul dreptului de autor.

Elaborări noi.

Se presupune că numărul de elaborări $A(t)$ poate fi interpretat ca invenții, efectuate până la momentul de timp t , dinamica lui se înscrie ca:

$$\dot{A}(t) = \frac{dA(t)}{dt} = \bar{\delta} H_A(t), \quad (6)$$

unde

$$\bar{\delta} = \delta H_A^{\lambda-1}(t) A(t)^\varphi, \quad 0 < \lambda < 1, \quad \varphi < 1 \quad (7)$$

λ este coeficientul, care se referă la contribuția forței de muncă $H_A(t)$, la creșterea tehnologică și de cercetare. Constanta $\lambda \in (0,1)$ reflectă fenomenul dublării în cercetare. Cercetarea crește cu atât mai mult, cu cât mai multă forță de muncă este implicată în ea. Coeficientul φ este factorul pozitiv de asimilare a cunoștințelor.

Deci, în ansamblu pe economie, funcția de producere pentru idei nu poate fi caracterizată prin randament constant la scară, fiind influențată de răspândirea cunoștințelor și dublarea lor.

Rata endogenă de creștere tehnologică.

În starea perfect balansată $\frac{\dot{A}(t)}{A(t)}$ este o constantă $\mathcal{G}_A$,

$$\frac{\dot{H}_Y(t)}{H_Y(t)} = \frac{\dot{H}_A(t)}{H_A(t)} = \frac{\dot{H}(t)}{H(t)} = \mathcal{G}_H,$$

este rata de creștere a angajaților din (C&D) integral pe economie. Pentru a determina $\mathcal{G}_A$, din ecuația

$$dA(t) = \delta H_Y^\lambda(t) A(t)^{\varphi-1} dt$$

avem:

$$\frac{\dot{A}(t)}{A(t)} = \delta H_Y^\lambda(t) A(t)^{\varphi-1},$$

unde, partea stângă pe parcursul creșterii balansate, este constantă. Logaritmând și derivând în raport cu t ecuația precedentă, primim:

Minopoly profit for for $1 \leq j \leq A(t)$ is equal to:

Monopoly profit $\pi_j(t)$, in the presence of random shocks, is stochastic, different for all intermediary firms and not equal to zero.

Research Sector. Research sector contributes to new intermediate goods creating, this elaborations immediately are sold to market by the intermediary firms, in exchange for copyright.

New elaborations.

It is assumed that the number of elaborations $A(t)$ may be interpreted as inventions made until the present time t , its dynamics is:

where

λ is the coefficient, which reflects labor contribution $H_A(t)$ to technological and research growth. Constant $\lambda \in (0,1)$ reflects the reality of duplication in research. Research productivity even more, as more labor is involved in research. Coefficient φ is a positive factor of knowledge spillover.

So, the ideas production function for overall economy can be characterized by constant returns to scale, as influenced by the spread of knowledge and it doubling.

Endogenous tehnologic rate of growth.

In the perfectly balanced state $\frac{\dot{A}(t)}{A(t)}$ is a constant

$\mathcal{G}_A$,

the growth rate of employment in (R&D) entirely on economy. To determine $\mathcal{G}_A$, from

we have:

where the left side during balanced growth is constant. Taking logarithm and then derived with respect to t previous equation, we get:

$$\lambda \frac{\dot{H}_A(t)}{H_A(t)} = (1 - \varphi) \frac{\dot{A}(t)}{A(t)},$$

Rearanjarea termenilor dă:

Rearranging of terms produces:

$$g_A = \frac{\lambda g_H}{1 - \varphi}, \quad (8)$$

Din (8) desprindem, că pentru menținerea unei creșteri perfect balansate, rata de creștere tehnologică trebuie să fie o funcție crescătoare în raport cu g_H , rata de creștere a totalului forței de muncă din C&D, cu λ , coeficientul contribuției forței de muncă la creșterea tehnologică și cu φ , coeficientul de asimilare a cunoștințelor,

Aplicarea la modelarea dezvoltării sectorului agro-industrial din Republica Moldova

Pentru aplicarea modelului expus la modelarea evoluției sectorului agro-industrial al Republicii Moldova este necesar să se estimeze funcția de producere și, în special, coeficienții acestei funcții, care exprimă elasticitățile Produsului Intern Brut din agricultură în raport cu factorii de producere: capital, muncă și pământ arabil. Folosind datele statistice [4] referitor la volumul forței de muncă, implicat în agricultură, acest indicator s-a calculat ca produs dintre salariul mediu anual din agricultură și numărul angajaților pentru anii 2000-2011.

Capitalul s-a calculat în baza relației $K_t = (1 - \delta) \cdot K_{t-1} + I_t$, constanta δ este coeficientul scoaterii din uz al fondurilor fixe, valoarea căruia s-a stabilit de 0,023. Valorile capitalului în anul curent și anul precedent sunt respectiv K_t , K_{t-1} , iar I_t este valoarea investițiilor fixe în anul curent. Spre deosebire de [2], în acest articol s-a examinat funcția de producere de tip Cobb-Douglas în raport cu trei factori de producere: capital, forța de muncă și pământul arabil. Expresia valorică pentru ultimul factor a fost calculată folosind datele statistice cu privire la suprafața terenurilor agricole și costul unui ha de pământ arabil, evaluat la media pe țară. Valorile, obținute pentru trendurile de capital, forța de muncă și pământ arabil au fost utilizate pentru estimarea regresională sub forma: $Y_t = \exp(mt) K_t^\alpha L_t^\beta P_t^\gamma$ și $Y_t = K_t^\alpha L_t^\beta P_t^\gamma$.

Rezultatele estimărilor sunt prezentate mai jos, în cazul în care $m = 0$, suma coeficientelor α , β și γ este egală cu 1,013, deci manifestă randamentul la scară în creștere, demonstrând implicit, că creșterea economică este motivată și de implicarea progresului tehnologic. Deoarece modelul examinat presupune randamentul la scară constantă, pentru care suma coeficienților funcției de producere necesită a fi strict mai mică decât 1, acele 0,015, care depășesc valoarea de o unitate, vor fi egale cu ritmul de creștere tehnologică - m . Dacă ne referim la analiza calității estimărilor pentru acest caz, putem constata că forma funcțională neliniară se potrivește suficient de bine, ceea ce este confirmat de statisticile R^2 , R_{adj}^2 ; statistica Fisher-F, încadrându-se în valorile critice pentru nivelul de semnificație 5%. Dacă ne referim la semnificația coeficienților, situația este mai proastă, t-statisticile, aflate în paranteze pătrate,

From (8) infers that in order to maintain perfectly balanced growth, the growth rate of technology must be an increasing function in relation with g_H rate of growth in total (R&D) employment, with λ being coefficient of labor contribution to technology increase and, φ being coefficient of knowledge spillover,

Application of the examined model to the economic situation in RM

In order to apply model examined above to describe evolution of agro-industrial sector of the Republic of Moldova, coefficients of this function, representing elasticities of the agricultural Gross Domestic Product related to such factors of production as: labor, capital and land, must be estimated. Using statistical data (4) with regard to the volume of employment, which was involved in the agricultural sector, this indicator has been calculated as an average annual salary of agriculture and the number of employees for the years 2000-2011.

The capital has been calculated as $K_t = (1 - \delta) \cdot K_{t-1} + I_t$, Constanta δ is the coefficient of capital assets scrapping, its value has been established as 0.023. Capital values in the current year and previous year are respectively K_t , K_{t-1} , and I_t is the value of fixed investments in the current year. Unlike [2], in this article has examined Cobb-Douglas type production function in relation to three factors of production: capital, labor and arable land. The value of the last factor has been calculated using statistical data with regard to the agricultural land surface and the cost of one ha of arable land, evaluated at the country average. The values obtained for capital trends, employment and arable land have been used for the regression estimation in the form of: $Y_t = \exp(mt) K_t^\alpha L_t^\beta P_t^\gamma$ and $Y_t = K_t^\alpha L_t^\beta P_t^\gamma$.

The results of estimations are set out below, for the case where $m = 0$, the sum of the coefficients α , β and γ is equal to 1,013, so show t return to scale in increase, demonstrating implicit that economic growth is motivated also by involvement of technological progress. Since the examined model involves constant return to scale, for which the sum of the production function coefficients needs to be strictly less than 1, those 0.015 exceeding value of a unit, will be matched with the pace of technological growth - m .

If we are referring to analysis of the estimates quality for this case, we can see that non-linear functional form fits well enough, which is confirmed by the statistics R^2 , R_{adj}^2 ; statistics Fisher-F, framing into critical values for the level of significance 5 %. If we are referring to the coefficients significance, the situation is not so good, t-

sunt valori mai joase decât aceea tabelară, egală cu 1,35, pentru nivelul de semnificație 0,2 și 13 grade de libertate. Deci, coeficienții estimați nu sunt suficient de semnificativi, ceea ce este confirmat de valorile probabilităților de semnificație și de valorile intervalului de încredere, care trec prin zero. Cele expuse pot fi explicate prin posibila incorectitudine a datelor privind mijloacele fixe, implicate la calcularea stocului de capital și datele ce țin de prețul unui ha de pământ arabil. Oricum, aceste estimări nu avem cu ce să le comparăm, deoarece este prima încercare de a estima funcția de producere în agricultură dependentă de trei factori, dintre care unul este pământul arabil. Funcția de producere estimată poate fi folosită pentru previziune și simulare, însă coeficienții estimați necesită a fi reestimați anual în vederea precizării valorilor obținute anterior.

$$\begin{aligned} \ln Y &= 0,07 * \ln K + 0,61 * \ln L + 0,23 * \ln T \\ &\quad (0,1014) \quad (0,4812) \quad 0,2727 \\ &\quad [0,814] \quad [1,341] \quad [1,046] \\ R^2 &= 0,9998; R_{adj}^2 = 0,8998; F = 28818. \end{aligned}$$

Modelul examinat se va folosi la evaluarea volumelor de producție intermediară și a Produsului Intern Brut din sectorul agro-industrial, supus șocurilor la nivel de ramuri de producere și integral pe sector. Șocurile productive pot influența randamentul de producere al ramurilor, iar șocul integral influențează sectorul agro-industrial în întregime.

Presupunem că sectorul agro-industrial din Moldova, în linii mari, este caracterizat de 14 ramuri de perspectivă sub aspectul ponderii în totalul producției și în PIB_{agr}, perfecționării bunurilor și serviciilor existente, cât și prin elaborarea sau adoptarea tehnologiilor noi care sporesc nivelul de productivitate în ramurile examinate. Aceste ramuri sunt:

Agricultura: culturi cerealiere, Floarea soarelui, Legume și culturi bostănoase, Fructe, Nuci și pomușoare, Struguri, Producția de vite și păsări, Lapte, Altă producție agricolă;

Industria prelucrătoare: Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și produselor din carne, Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor, Fabricarea produselor lactate, Fabricarea pâinii și produselor de patiserie proaspete, Fabricarea vinului, Alte activități industriale din industria alimentară și a băuturilor.

Pentru a efectua calcule de simulare ale volumelor de producție pentru cele 15 ramuri selectate avem nevoie de valorile coeficienților α , β și γ estimați; de coeficientul η , care va fi determinat ca rata dobânzii; de volumul total al forței de muncă angajată în sectorul agro-industrial $L(t)$; de volumul forței de muncă, care face parte din cercetătorii angajați în sectorul bunurilor finale și în sectorul (C&D), respectiv $H_Y(t)$, $H_A(t)$. Admitem că, fiecare ramură examinată se asociază cu o singură tehnologie de producere.

Pentru coeficienții α , β și γ se vor folosi valorile estimate:

$$\alpha = 0,083, \quad \beta = 0,015; \quad 1 - \alpha - \beta = 0,355. \quad H(t) = 144,05 \text{ mln. lei}, \quad L(t) = 6670 \text{ mln. lei}.$$

$\xi_j(t)$, $j=1,2,\dots,11$, variabile aleatoare, valorile cărora aproximează productivitatea în ramurile selectate. Se

statistics, in square brackets, are values lower than that tabular, equal to 1.35, for the level of significance 0.2 and 13 degrees of freedom. Therefore, the coefficients estimate are not sufficiently significant, what is confirmed by the likelihood values of significance and by the values of confidence interval, passing through zero. The above can be explained by possible incorrectness of the fixed assets data, concerned for the purpose of capital stock calculating, and data relating to the price of one ha of arable land. In any case, we don't have what to compare these estimates with, because it is the first attempt to estimate the production function in agriculture dependent on three production factors, one of which is arable land. This production function can be used to forecast and simulate, but estimated coefficients needs to be evaluated annually to precise obtained values.

The examined model will be used for assessing intermediate volumes of production and agro-industrial sector Gross Domestic Product values, which is subject to impacts at the branches of production level and at the whole sector. Productive shocks may influence the branches efficiency, and the whole-meal shock influences all agro-industrial sector.

We assume that Moldovan agro-industrial sector, on the whole, is characterized by 15 perspective branches in respect with the rate in total volume of production and in GDP_{agr}, improving existing goods and services, as well as by developing or adopting new technology that enhances efficiency level of examined branches. These branches are:

Agriculture: Cereal crops, Sunflower, Vegetables and pumpkin crops, Fruit, Nuts and berry, Grapes, Production of livestock and poultry, Milk, Other agricultural production;

Manufacturing industries: Production, processing and preservation of meat and meat products, Processing and packaging fruit and vegetables, Manufacture of dairy products, Manufacture of bread and products fresh pastry, Production of wine, Other industrial activities of the food industry and beverages.

To perform simulation calculus of production volumes for the 15 selected branches we need the values of the estimated coefficients α , β , and γ ; the coefficient η , that will be determined as the interest rate; the total volume of the workforce engaged in agro-industrial sector $L(t)$, of the volume of labor, which is a part of researchers engaged in final goods sector and in the sector (C&D), respectively $H_Y(t)$, $H_A(t)$. Suppose, that each branch examined shall be associated with one production technology.

For coefficients α and β will be examined the following combinations:

$$\alpha = 0,083, \quad \beta = 0,015; \quad 1 - \alpha - \beta = 0,355, \quad H(t) = 144,05, \quad (\text{in mln. lei}) [3-4], \quad L(t) = 6670 \text{ mln. lei}.$$

examinează trei variante ale acestor variabile, formând trei scenarii de calcul în funcție de cele trei valori de $\mathcal{G}(t)$, calculate ca și cele de $\xi(t)$, cu funcția RAND(); pentru anul 2012 aceste valori sunt: 0,8305743; 1,0; 1,375267.

Salariul mediu pe sectorul agro-industrial în anul 2011 este de 2779 lei, salariul mediu în cercetare în anul 2012 - 3133 lei [3]-[4].

Varianta I: $\mathcal{G}(t)=1,375267$; 1,0; 0,8305743. Se calculează volumele de producție pentru primul din cele trei seturi de date privind șocurile productive $\xi(t)$.

Varianta II: $\mathcal{G}(t)=1,375267$; 1,0; 0,8305743 se calculează volumele de producție pentru al doilea set de date privind șocurile productive $\xi(t)$.

Varianta III: $\mathcal{G}(t)=1,375267$; 1,0; 0,8305743 se calculează volumele de producție pentru al treilea set de date privind șocurile productive $\xi(t)$.

$\xi_j(t)$, $j=1,2,\dots,11$, random variables, whose values approximated efficiency in selected branches, generating three scenarios for three $\mathcal{G}(t)$ random values, which are obtained, also as $\xi(t)$, using function RAND().

Average wage in economy at 2011 is 3737 lei, the average wage in research in 2011 is 3133 lei [3] - [4].

Variant I: $\mathcal{G}(t)=1,375267$; 1,0; 0,8305743. Production volume calculation for first of three sets of data on effectiveness shocks $\xi(t)$.

Variant II: $\mathcal{G}(t)=1,375267$; 1,0; 0,8305743. Production volume calculation for second set of data on effectiveness shocks $\xi(t)$.

Variant III: $\mathcal{G}(t)=1,375267$; 1,0; 0,8305743. Production volume calculation for third set of data on effectiveness shocks $\xi(t)$.

Tabelul 1/Table 1

Valorile $x_j(t)$ calculate pentru variabila aleatoare $\xi_j(t)$ / Calculated value for $x_j(t)$ the random variable $\xi_j(t)$

var.I	ξ_1	ξ_2	ξ_3	ξ_4	ξ_5	ξ_6	ξ_7	ξ_8	ξ_9	ξ_{10}	ξ_{11}	ξ_{12}	ξ_{13}	ξ_{14}
$\mathcal{G}$	17,68	6,23	24,86	37,71	20,67	21,62	13,59	2,74	43,97	25,03	27,85	8,22	12,70	43,97
1,37	2267,5	1277,3	2735,5	3440,8	2471,5	2533,2	1962,4	813,3	3744,3	2746,3	2911,9	1487,3	1890,2	3744,2
1,0	1648,8	928,8	1989,0	2501,9	1797,1	1841,9	1426,9	591,4	2722,6	1996,9	2117,4	1081,5	1374,4	2722,5
0,83	1369,4	771,4	1652,0	2078,0	1492,6	1529,9	1185,2	491,2	2261,3	1658,6	1758,6	898,2	1141,6	2261,3

Sursa/Source: Elaborat de autor în baza calculelor proprii/Created by the author based on own calculus

Tabelul 2/Table 2

Valorile $x_j(t)$ calculate pentru variabila aleatoare $\xi_j(t)$ / Calculated value for $x_j(t)$ the random variable $\xi_j(t)$

var.II	ξ_1	ξ_2	ξ_3	ξ_4	ξ_5	ξ_6	ξ_7	ξ_8	ξ_9	ξ_{10}	ξ_{11}	ξ_{12}	ξ_{13}	ξ_{14}
$\mathcal{G}$	14,01	15,88	31,25	43,81	27,75	25,65	26,58	36,02	5,17	25,26	39,90	41,19	14,28	28,94
1,37	1994,9	2137,4	3102,8	3736,7	2906,3	2783,2	2838,0	3355,3	1152,2	2760,1	3549,4	3612,3	2015,9	2974,3
1,0	1450,6	1554,2	2256,1	2717,1	2113,3	2023,8	2063,6	2439,7	837,8	2006,9	2580,9	2626,6	1465,9	2162,7
0,83	1204,8	1290,9	1873,9	2256,8	1755,2	1680,9	1714,0	2026,4	695,9	1666,9	2143,6	2181,6	1217,5	1796,3

Sursa/Source: Elaborat de autor în baza calculelor proprii/Created by the author based on own calculus

Tabelul 3/Table 3

Valorile $x_j(t)$ calculate pentru variabila aleatoare $\xi_j(t)$ / Calculated value for $x_j(t)$ the random variable $\xi_j(t)$

var.III	ξ_1	ξ_2	ξ_3	ξ_4	ξ_5	ξ_6	ξ_7	ξ_8	ξ_9	ξ_{10}	ξ_{11}	ξ_{12}	ξ_{13}	ξ_{14}
$\mathcal{G}$	26,31	43,36	37,59	37,75	24,27	4,56	24,08	1,82	4,61	31,05	26,35	22,09	36,03	39,89
1,37	2822,3	3715,5	3434,7	3442,7	2699,5	1076,1	2688,2	649,0	1082,2	3091,6	2824,6	2563,3	3355,9	3548,7
1,0	2052,2	2701,6	2497,5	2503,3	1962,9	782,5	1954,7	471,9	786,9	2248,0	2053,9	1863,9	2440,2	2580,4
0,83	1704,5	2243,9	2074,4	2079,1	1630,3	649,9	1623,5	392,0	653,6	1867,1	1705,9	1548,1	2026,7	2143,2

Sursa/Source: Elaborat de autor în baza calculelor proprii/Created by the author based on own calculus

Concluzii. Calculele au fost efectuate în baza datelor, obținute pentru variabilele aleatoare $\xi_j(t)$, $j = 1, \dots, 14$ și $\mathcal{G}$ cu ajutorul funcției RAND() pentru trei variante de

Conclusions. Calculations were performed based on data obtained for random variables $\xi_j(t)$, $j = 1, \dots, 14$ and $\mathcal{G}(t)$ using function RAND() for

$\xi_j(t)$, dat fiind eficacitatea ramurilor examinate; α , β și γ , reprezentând productivitatea la limită a muncii, capitalului și pământului. Aplicând formula de calcul pentru volumele de producție (4) și tabele de calcul Excell obținem rezultatele expuse în Tabelele 1-3. Sunt prezentate trei variante, în funcție de efectul șocurilor aleatorii asupra economiei în ansamblu: prima fiind un șoc favorabil, a doua variantă fiind una neafectată de șoc și a treia variantă fiind un șoc dăunător. Acestea trei scenarii denotă efecte negative prin contractarea economiei cu circa 21%, lipsa acestor efecte și efecte pozitive prin creșterea economică cu circa 17%. Șocurile aleatorii de productivitate, la rândul său, reprezintă trei variante, câte unul pentru șocurile integrale selectate.

În concluzie, sporirea eficacității de producere la mod direct contribuie la majorarea volumelor de producție în ramurile respective. La fel și șocul aleatoriu pozitiv asupra economiei în ansamblu sporește valoarea Produsului Intern Brut în complexul agro-industrial conform formulei (1).

three variants of the $\xi_j(t)$, being efficiency of the examined branches; data for α , β and γ , representing marginal labor, capital and land productivity. Applying the formula for volumes of production (4) and Excell spreadsheets the results presented in Tables 1-3 are obtained. There are three variants, depending on the random shock upon overall economy, one of them show negative effects through the economy contracting by about 21%, another positive influence on the economy, boosting it to about 17%, last variant reflecting only impact of the productive shocks $\xi_j(t)$, excluding shock on economy as a whole. Productivity random shocks, in its turn, giving three variants for every integral shock.

In conclusion, the production efficiency increasing contribute directly to uped production volumes in selected branches. So, random positive shock on the economy as a whole, increases the value of Gross Domestic Product of the agro-industrial sector in accordance with formulae (1).

Referințe bibliografice / References

1. KOU, S.C., KOU, S.G. A Tale of Two Growths: Modeling Stochastic Endogenous Growth and Growth Stocks. 2002, december [accesat 10 mai 2013]. Disponibil: http://www.researchgate.net/publication/228417116_A_tale_of_two_growths_modeling_stochastic_endogenous_growth_and_growth_stocks
2. MOCANU, N., NAVAL, E. Modelarea matematică în suportul restructurării sectorului agrar. In: Economic Growth in Conditions of Internationalization: proceedings of international scientific and practical conference, 18-19 october 2012. VII-th edition. Chișinău: Complexul Editorial IEFS, 2012, vol. 2, pp. 163-174. ISBN 978-9975-4381-1-7.
3. CONSILIUL SUPREM PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI DEZVOLTARE TEHNOLOGICĂ. *Raport privind activitatea CȘSDT și rezultatele științifice principale, obținute în sfera științei și inovării în anul 2011*. Chișinău: [S.n.], 2012. 304 p. (Tipografia AȘM).
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova [accesat 10 mai 2013]. Disponibil: <http://www.statistica.md>

Recomandat spre publicare: 21.06.2013

EVALUAREA STABILITĂȚII FINANCIARE A SECTORULUI DE MICROFINANȚARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Petru CATAN, dr.hab., prof. univ., Universitatea Slavonă
Viorica POPA, drd., IEFS*

Obiectivul acestei cercetări este evaluarea sectorului de microfinanțare din Republica Moldova, prin prisma indicatorilor de stabilitate financiară. În lucrare, se elucidează principalele tendințe de dezvoltare a instituțiilor de microfinanțare în ultimii cinci ani, reflectatînd dinamica pozitivă a tuturor indicatorilor. În acest scop autorii își propun utilizarea metodelor de bază a analizei și evaluării stabilității financiare. Asigurarea stabilității financiare constituie o preocupare prioritară în ultimul timp pentru Banca Națională a Moldovei (BNM), care se află în fruntea sistemelor financiare naționale cît și a Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPF). Într-adevăr, avînd responsabilitatea asigurării stabilității prețurilor, banca centrală contribuie la stabilitatea financiară. Un mediu financiar stabil facilitează realizarea stabilității prețurilor.

Cuvinte cheie: sectorul de microfinanțare, stabilitate financiară, credite bancare, profitabilitatea, indicatori de concentrare, calitatea activelor.

Introducere. Evaluarea situației sectorului de microfinanțare prin prisma indicatorilor de stabilitate financiară, are drept scop de bază identificarea riscurilor care pot periclita stabilitatea financiară generată de sectorul companiilor și al populației, de evoluțiile macroeconomice interne și de contextul economic și financiar internațional.

În literatură și practica internațională stabilitatea financiară are mai multe abordări conceptuale. Prin urmare, generalizînd, vom conchide că „stabilitatea financiară este acea stare în care mecanismele economice de formare a prețurilor, de evaluare, divizare și gestionare a riscurilor financiare funcționează suficient de bine pentru a contribui la creșterea performanței economice”. Mai precis, „stabilitatea financiară” este starea în care se află sistemul financiar atunci cînd este capabil să îndeplinească simultan următoarele trei funcții esențiale (Schinas, 2004, p.82):

- intermedierea intertemporală (dinamică), eficientă și lipsită de șocuri a resurselor financiare (transferul fondurilor de la cei care le dețin la cei care le utilizează);
- evaluarea, anticiparea și gestionarea cu relativă rigoare a riscurilor implicate de acest proces;
- absorbția șocurilor pe care le suferă sau generează economia reală și financiară.

Deci, sistemul financiar bancar și nebancar, este susceptibil să împiedice derularea proceselor economice normale și obținerea performanțelor dorite într-o manieră endogenă, chiar și în absența unor șocuri exogene. Un exemplu în acest sens este acumularea de dezechilibre cauzate de imperfecțiunile pieței. Înseamnă că „stabilitatea financiară” nu înseamnă neapărat absența crizelor, cît mai degrabă prevenirea apariției dezechilibrelor care ar putea afecta integritatea sistemului financiar și, mai departe, blocarea procesele economice reale [4].

FINANCIAL STABILITY REVIEW OF THE MICROFINANCE SECTOR IN MOLDOVA

*Petru CATAN, PhD, Associate Prof., Slavic University
Viorica ȘEPTELICI, PhD student, IEFS*

The objective of this article is to analyze the microfinance sector in Moldova, in terms of financial stability indicators. Thus, it highlights the main trends of development of microfinance institution in the last five years, as being reflected by the improvement of all indicators. Therefore in the paper the authors aim to present the most important methods of analyzing and assessing financial stability. Thus, ensuring financial stability constitutes lately a priority concern for the National Bank of Moldova (NBM), which is at the forefront of the national financial systems as well as the National Commission of Financial Market (NCFM). Indeed, with the responsibility of ensuring price stability, the central bank contributes to financial stability. A stable financial environment facilitates the achievement of price stability.

Key words: microfinance sector, financial stability, bank loans, profitability, indicators of concentration, quality of the assets.

JEL Classification: G10, G12, G21, E51

Introduction. Assessment of the microfinance sector situation in terms of financial stability indicators, aims basically to identify the risks that may jeopardize the financial stability generated by companies and households, domestic macroeconomic developments and international economic and financial context.

In literature and international practice financial stability has several conceptual approaches. Therefore, generalizing, we conclude that "financial stability is a state in which the economic mechanisms of price formation, valuation, division and financial risk management works well enough to help increase the economic performance. "More specifically, the "financial stability" is the state in which the financial system its able to simultaneously satisfy three essential functions (Schinas, 2004, p.82):

- Intertemporal brokerage (dynamic), efficient and without financial resources' shocks (transfer of funds from those who have to those who use them);
- Assess, anticipate and manage with relative rigor of the risks involved in this process;
- Shock absorption that suffers or generates the real and financial economy.

So banking and non-banking financial system is likely to hamper the normal economic processes and achieve desired performance in an endogenous manner, even in the absence of exogenous shocks. An example of this is the accumulation of imbalances caused by market imperfections. It means that "financial stability" does not necessarily mean the absence of crisis, but rather preventing the emergence of imbalances that could affect the integrity of the financial system and, further, blocking real economic processes [4].

Comisia Națională a Pieței Financiare este organul esențial care urmează să răspundă unor provocări, în special pentru asigurarea stabilității financiare și transparenței sectorului de microfinanțare din Republica Moldova, respectarea principiului concurenței loiale, apărarea intereselor consumatorilor serviciilor de microfinanțare și crearea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea și extinderea serviciilor organizațiilor de microfinanțare. Instrumentele regulatorii și de supraveghere a sectorului de microfinanțare urmează a fi aplicate de Comisia Națională a Pieței Financiare în vederea susținerii sectorului, nu doar datorită efectului economic, dar și a aspectului social al acestuia [3].

Evaluarea stabilității financiare a instituțiilor de microfinanțare.

Evaluarea stabilității financiare a instituțiilor de microfinanțare permite de a identifica și de a remedia deficiențele din sector, prin urmare, de a consolida rezistența la șocurile macroeconomice și la influența din afară. În continuare autorii își propun de a analiza sectorul de microfinanțare din Republica Moldova, prin prisma indicatorilor de stabilitate financiară.

1. Gradul de intermediere financiară: Un indicator esențial al stabilității financiare este *gradul de intermediere financiară*, evaluat din perspectiva ponderii activelor sistemului financiar din Republica Moldova în PIB. În anul 2012, pe întreg sistemul financiar, acest indicator s-a restrâns moderat, pe fondul tensiunilor din piețele financiare internaționale.

Ponderea dominantă în cadrul sistemului financiar în anul 2012, este deținută de sectorul bancar cu 66,4% din PIB, urmat de sectorul de microfinanțare cu 2,6% din PIB, precum și sectorul de asigurări cu 1,4% din PIB. Prin urmare, resursele atrase de la sectorul de microfinanțare și asigurări au continuat să se reducă, creșterea activelor deținute și administrate de instituțiile financiare a avut valori inferioare avansului PIB pe parcursul anului 2012. În ultimii ani, poziția dominantă a sectorului bancar în cadrul sistemului financiar s-a accentuat ușor, în timp ce ponderea instituțiilor financiare nebancare a continuat și în anul 2012 tendința de scădere înregistrată în anii anteriori.

The National Commission of Financial Market is the vital body which should respond to challenges, particularly for ensuring financial stability and transparency of the microfinance sector in Moldova, respecting the principle of fair competition, protection of the interests of consumers of microfinance services and the creation of favorable conditions for development and expansion of microfinance services organizations. Regulatory and supervisory tools of microfinance sector will be implemented by the National Commission of Financial Market in order to support the sector, not only because of the economic effect, but also the social aspect of it [3].

Financial stability rating of microfinance institutions.

The assessment of financial stability of the microfinance institutions allows to identify and address weaknesses in the sector, therefore, to strengthen resistance to macroeconomic shocks and outside influence. Further the authors aim to analyze the microfinance sector in Moldova, in terms of financial stability indicators.

1. The degree of financial intermediation: A vital indicator of the financial stability is the degree of financial intermediation, evaluated in terms of the share of financial system assets to GDP in Moldova. In 2012, the entire financial system, this indicator declined moderately due to tensions in international financial markets.

Dominant share in the financial system in 2012, is owned by the banking sector with 66.4% of GDP, followed by the microfinance sector by 2.6% of GDP, and the insurance sector by 1.4% of GDP. Therefore the resources attracted from the microfinance and insurance sector continued to decline, the increase of assets owned and managed by the financial institutions had values lower GDP growth during 2012. In recent years, the dominance of the banking sector in the financial system has increased slightly, while the share of non-bank financial institutions has continued and in 2012 the downward trend registered in previous years.

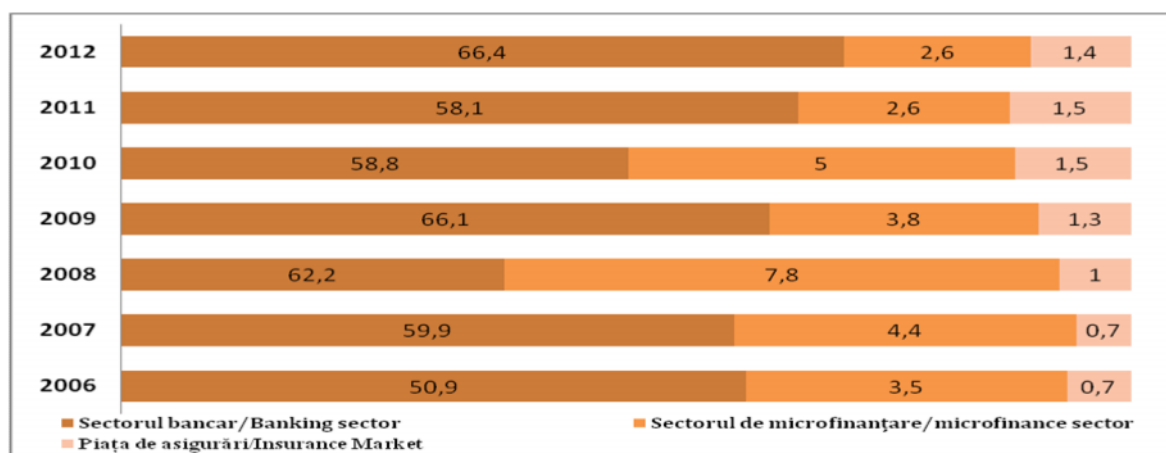

Fig. 1. Structura sistemului financiar (active în raport cu PIB), %

Fig. 1. Financial system structure (assets relative to GDP), %

Sursa/Source: calculele autorului conform datelor Comisiei Naționale a Pieței Financiare / According to the data of the National Commission of Financial Market.

Analizînd gradul de intermediere financiară prin prisma portofoliul de împrumuturi acordate de către entitățile de microfinanțare în perioada 2006-2012, se atestă o creștere a sectorului microfinanțării din Republicii Moldova în raport cu PIB, cu o ușoară abatere în anul 2010 și 2011. Pe parcursul anului 2012 a înregistrat o pondere de circa 2,13% din PIB, dintre care sectorul AEÎ – 0,32%, iar al OM – 1,81%. Acest indicator este în scădere cu 0,15 p.p. față de anul 2006, fiind influențat de încetinirea indicatorilor activității economice a entităților de microfinanțare prin sprijinirea procesului de acordare a împrumuturilor cu aplicarea diminuarea cifrei de afaceri a acestora și concentrarea tuturor eforturilor spre recuperarea împrumuturilor cu caracter expirat.

Evoluția numărului participanților profesioniști pe piața financiară nebankară a sectorului microfinanțării pe parcursul perioadei 2006-2012 este în creștere. Acest moment este evident în anul 2009, unde s-au înregistrat 35 organizații de microfinanțare mai mult cu 12 unități sau cu aproximativ 52,2% față de anul 2008, și în anul 2010 s-au înregistrat 43 de organizații, dintre care 37 au prezentat rapoarte financiare, astfel a crescut cu 2 unități față de 2009. Însă activitatea acestora nu a avut un impact semnificativ asupra evoluției sistemului de microfinanțare, ele fiind în primul an de activitate.

Analyzing the degree of financial intermediation through the loan portfolio granted by microfinance entities in the period 2006-2012, it is attested grow in the microfinance sector of Republic of Moldova in relation to GDP, with a slight deviation in 2010 and 2011. During the year 2012 has a share of about 2.13% of GDP, of which the SCA sector - 0.32%, and the OM - 1.81%. This indicator is decreasing by 0.15 pp compared to 2006, being influenced by the slowdown in economic activity indicators of microfinance entities by supporting the process on providing loans by applying their lower turnover and focusing all efforts to recover loans with expired character.

The evolution of the number of professional participants on the nonbanking financial market of microfinance sector over the period 2006-2012 is growing. This moment is evident in 2009, where there were 35 microfinance organizations more than with 12 units or approximately 52.2% compared to 2008, and in 2010 there were 43 organizations, of which 37 have submitted financial reports, thus increased by 2 units from 2009. But their work has not had a significant impact on the development of the microfinance system, them being in the first year of activity.

Tabelul 1/ Table 1

**Evoluția nr. participanților profesioniști pe piața financiar nebankară
a sectorului microfinanțării din Republica Moldova, în perioada 2006-2012/
Evolution of the number of professional participants of the financial
market sector microfinance in Moldova, 2006-2012**

<i>Entități supravegheate/ supervised entities</i>	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Asociația centrală/ central association	0	0	0	1	1	1	2
Asociații de economii și împrumut/ savings and loan associations	485	456	422	394	398	376	359
Organizații de microfinanțare/ microfinance institution	11	13	24	35	43	59	73
Total - Sectorul microfinanțare/ Total - microfinance sector	496	469	446	430	442	440	431

Sursa/Source: calculele autorului conform datelor Comisiei Naționale a Pieței Financiare / According to the data of the National Commission of Financial Market.

Tendința de creștere este accentuată și în anul 2012, s-au înregistrate 73 organizații de microfinanțare în Republica Moldova, mai mult cu 14 unități decât în anul 2011. Respectiv, din care 61 au prezentat rapoarte financiare, care oferă împrumuturi în formă de mijloace bănești, acordate persoanelor fizice și/sau întreprinderilor micro, mici și mijlocii, în baza unui contract cu sau fără dobîndă, ce urmează a fi restituit la scadență.

2. Adecvarea capitalului: Efectul de pîrghie a coborît în 2009 de la 3,9% la 2% în anul 2012, evoluția acestui indicator fiind rezultatul creșterii mai puternice a activelor la valoare medie decât capitalul propriu. Cu alte cuvinte efectul de pîrghie compară activele cu fondurile proprii astfel ca o valoare mare a acestui indicator arată un grad mare de îndatorare. Valoarea indicatorului se situează între 2,5 și 1,66 la organizațiile cu grad de îndatorare acceptabil și peste 5 la organizațiile ce sunt subcapitalizate.

Respectiv, în anul 2012 *solvabilitatea* organizațiilor de microfinanțare (calculat ca raport dintre total active și

The growth trend is accentuated also in 2012, there were 73 microfinance organizations in Moldova, more with 14 units than in 2011. Respectively, of which 61 have submitted financial reports that provide loans in the form of cash, granted to individuals and / or micro, small and medium enterprises, under contract with or without interest, which will be returned at maturity.

2. Capital adequacy: The leverage effect in 2009 fell from 3.9% to 2% in 2012, the evolution of this indicator is the result of stronger growth than the average value of assets in equity. In other words the leverage effect compares the assets with its own funds so that a high value of this indicator shows a high degree of indebtedness. The indicator value lies between 2.5 and 1.66 in organization with the acceptable level of debt and over 5 organizations that are undercapitalized.

Accordingly, in 2012 the solvency of microfinance organizations (calculated as the ratio between total

împrumuturi) a înregistrat 2,3 mai mult cu 0,8 față de anul 2008 (în perioada de criză). Indicatorul trebuie să fie supraunitar cât mai aproape de 2. Astfel, exprimat datoriile reprezintă 44,1% din total active.

3. Venituri și profitabilitatea: Un alt indicator important în activitatea OMF este profitul net, trendul aferent acestui indicator este în continuă ascensiune. Spre exemplu, în 2006 comparativ cu 2011 valoarea profitului net a crescut de 5 ori și anume de la 22,3 mil. lei în 2006 la 114,6 mil. lei în 2011. Astfel, profitul net a înregistrat în anul 2012 a cuprins valoarea de 90,9 mil. lei, fiind în scădere cu 20,7% față de anul precedent.

assets and loans) registered more than 0.8 to 2.3 in 2008 (during the crisis). The indicator must be higher than one closer to 2. This represents 44.1% of total expressed total assets.

3. Earnings and profitability: Another important indicator in the activity of FMO is the net profit, and the trend corresponding for this indicator is steadily rising. For example, in 2006 compared to 2011 the value of net profit increased 5 times that is, from 22.3 million in 2006 to 114.6 mln in 2011. Thus, the net profit recorded in 2012 the amount of 90.9 million, decreasing by 20.7% over the previous year.

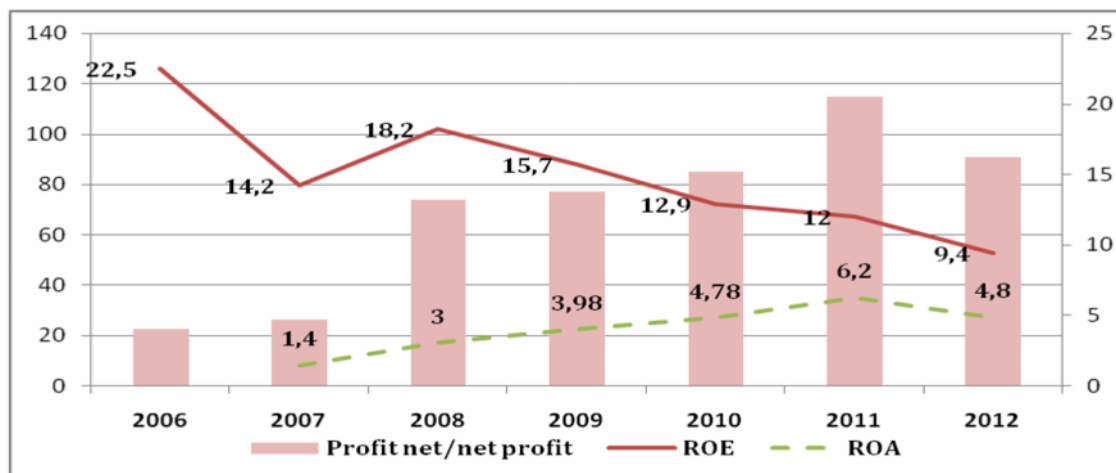

Fig. 2. Evoluția profitabilității organizațiilor de microfinanțare, în perioada 2006-2012

Fig. 2. Evolution profitability of microfinance organizations in 2006-2012

Sursa/Source: calculele autorului conform datelor Comisiei Naționale a Pieței Financiare /According to the data of the National Commission of Financial Market.

Nivelul rentabilității financiare pe parcursul anilor 2006-2012 a înregistrat o scădere moderată, cea mai mică valoare fiind reflectată la finele anului 2012 este de circa 9,4%. Încetinirea evoluției acestui indicator este cauzată de ritmul de creștere net superior al capitalului propriu în comparație cu ritmul de creștere mai lent al profitului net, fapt care determină scăderea capacității OM de a degaja profit net prin capitalurile proprii angajate în activitatea sa.

Rata de rentabilitate a activelor OMF în anul 2012 a constituit 4,8%, fiind în descreștere cu 1,4 p.p. față de valoarea înregistrată la finele anului 2011 (6,2%). Diminuarea acestui indicator a fost condiționată de micșorarea profitului net cu 20,7% față de anul 2011, în coraport cu valoarea relativ constantă a activelor înregistrate.

În anul 2011 rata de rentabilitate a activelor a constituit 6,2%, fiind în creștere cu 2,22 p.p. față de valoarea înregistrată la finele anului 2009 (3,98%). Majorarea acestui indicator a fost condiționată de valoarea pozitivă și relativ constantă a profitului, menținută față de anul precedent. Indicatorul rentabilitate capitalului OMF este de 12% în anul 2011, înregistrând o scădere de 3,7 p.p. față de valoarea înregistrată la finele anului 2009.

4. Concentrarea sectorială a creditelor: În perioada 2009-2012, direcțiile de utilizare a împrumuturilor acordate de către OM sînt dispersate relativ proporțional pe întregul spectru al domeniilor economiei naționale.

În anul 2009 ponderea cea mai mare, de aproximativ 25% reprezintă împrumuturile acordate pentru imobil. De menționat

The level of financial profitability over the years 2006-2012 showed a moderate decrease; the lowest value being reflected at the end of 2012 is about 9.4%. The slowing evolution of this indicator is due to higher net growth of equity compared to the slower growth rate of net profit, which resulted in reduced OM capacity to develop net profit by own capitals employed in his work.

The rate of return on OMF assets in 2012 was 4.8%, decreasing by 1.4 pp, compared to the value registered at the end of 2011 (6.2%). The decrease of this indicator was determined by the reduction of net income by 20.7% since 2011, in co-report with relatively constant value of recorded assets.

In 2011 the rate of return on assets was 6.2%, increasing by 2.22 pp compared to the value registered at the end of 2009 (3.98%). The increase of this indicator was due to positive and relatively constant amount of profit retained from the previous year. The OMF indicator return on equity is 12% in 2011, decreased by 3.7 pp compared to the value recorded at the end of 2009.

4. The sectoral concentration of loans: In 2009-2012, the directions of loans use granted by OM are relatively proportional spread across the spectrum of national economy sectors.

In 2009, the largest share, about 25% represents the loans for real estate. It is worth mentioning that

este că 23% din împrumuturi sînt acordate pentru dezvoltarea industriei și comerțului și doar 17% – pentru consum, fapt care demonstrează suplimentar prudența cu care OM acordă împrumuturile.

Iar în anul 2012, ponderea cea mai mare, de circa 31,5%, reprezintă împrumuturile acordate pentru consum, 27,4% din împrumuturi au fost acordate pentru industrie și comerț, prioritar întreprinderilor micro, mici și mijlocii. Iar 14,0% constituie împrumuturile acordate pentru imobil, ponderea semnificativă a căroră se datorează valorilor mari ale împrumuturilor pentru procurarea locuințelor, față de numărul relativ mic de beneficiari ai unor asemenea credite.

23% of loans are granted for development of industry and trade, and only 17% - for consumption, which further demonstrates the prudence with which OM grant loans.

And in 2012, the largest share of about 31.5% are consumer loans, 27.4% of the loans were granted to industry and commerce, primarily micro, small and medium enterprises. And 14.0% are loans for real estate, a significant proportion of which is due to high levels of loans for purchase of houses, compared to the relatively small number of beneficiaries of such loans.

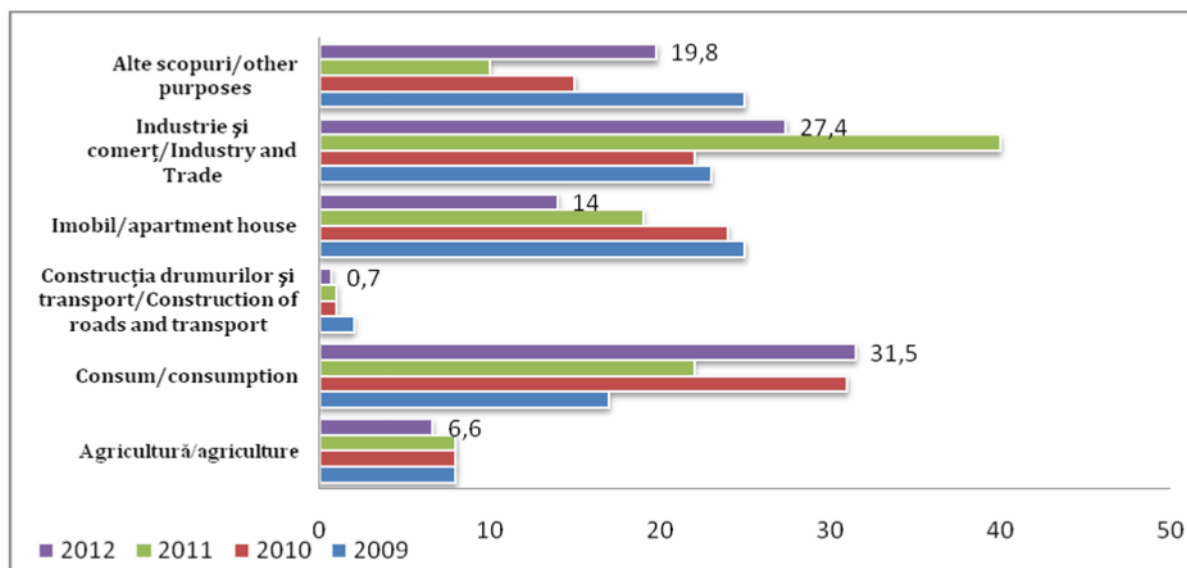

Fig. 3. Clasificarea împrumuturilor acordate pe direcții de utilizare, în perioada 2009-2012, %

Fig. 3. Classification of loans granted to the directions for use, in 2009-2012, %

Sursa/Source: calculele autorului conform datelor Comisiei Naționale a Pieței Financiare / According to the data of the National Commission of Financial Market.

5. Gradul de concentrare: Piața de microfinanțare este caracterizată printr-un Grad înalt de concentrare. Totuși se observă o diminuare a gradului de concentrare pe acest sector. Lider după valoarea împrumuturilor acordate în anul 2007 este ProCredit, căruia îi revine o cotă de 42% din valoarea indicatorului dat, iar în anul 2008 deține 22%, mai puțin cu 20 p.p. În 2011 organizația ProCredit nu a acordat nici un împrumut, înregistrând și pierderi în sumă de 4 mil. lei, iar în anul 2012 și în începutul anului 2013, această organizație este în proces de lichidare.

În anul 2012 - 77% din volumul împrumuturilor acordate revin la 6 companii din topul respectiv, dintre care Prime Capital cu 18,3%, Credit Rapid cu 13,6%. Microinvest cu 13,5%, urmat de ElatProfit 12,9%, Corporația de Finanțare Rurală cu 12,5%.

Respectiv, în anul 2010 se evidențiază o scădere de 5 p.p. la acest indicator, constituind 72% din volumul împrumuturilor acordate, dintre care: Corporația de Finanțare Rurală deține 9% din valoarea indicatorului dat, iar în anul 2009 deține 13% și respectiv în 2008 constituie 28%. La rândul său se observă o reducere la OM Microinvest ce în anul 2010 deține o cotă de 14%, respectiv în perioada 2008-2009 își menține poziția, constituind o cotă de 18%.

5. The concentration degree: the microfinance market is characterized by a high degree of concentration. However there is a decrease in the concentration on this sector. The leader after the amount of loans granted in 2007 is ProCredit, which bears a share of 42% of the value of this indicator and in 2008 holds 22%, less than 20 pp. In 2011 the ProCredit organization did not give any loan, recording also losses amounting to 4 million, and in 2012 and in the beginning of 2013, this organization is in the process of liquidation.

In 2012-77% from the amount of loans granted goes to the 6 companies from the respectively top, of which Prime Capital with 18.3%, Credit Rapid with 13.6%. MicroInvest with 13.5%, followed by 12.9% ElatProfit, Rural Finance Corporation 12.5%.

Accordingly, in 2010 shows a decrease of 5 p.p. to this indicator, accounting 72% from the amount of loans granted, including: Rural Finance Corporation that holds 9% of the value of this indicator and in 2009 holds 13% and respectively in 2008 is 28%. In turn there is a reduction in OM MicroInvest which in 2010 has a share of 14% and maintains its position in 2008-2009, representing a share of 18%.

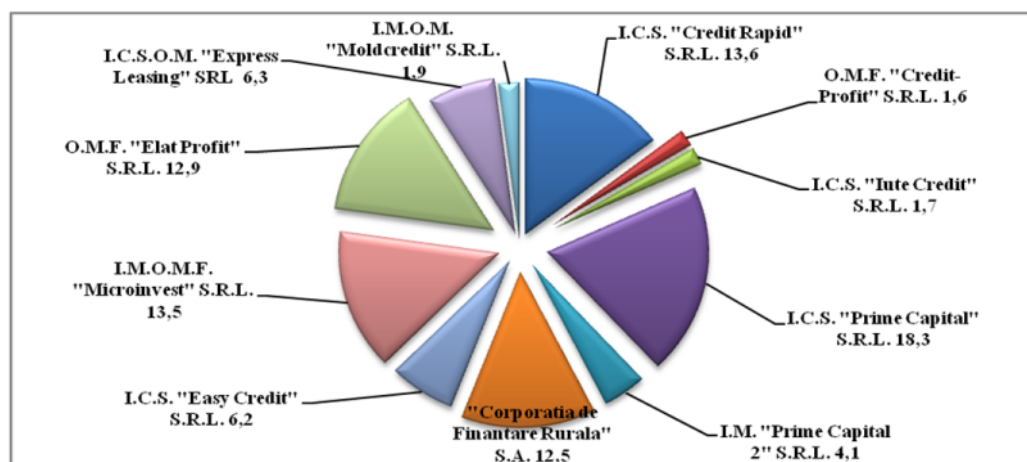

Fig.4. Cotele de piață deținute de OMF, conform valorii împrumuturilor acordate în perioada 2012, %

Fig. 4. Market shares of OMF, according to the value loans granted in 2012, %

Sursa/Source: calculele autorului conform datelor Comisiei Naționale a Pieței Financiare / According to the data of the National Commission of Financial Market.

Pe parcursul anului 2012, la majoritatea organizațiilor de microfinanțare au acordat mai multe credite de cât au primit, cum ar fi ICS Prime Capital SRL (291,62 mil. lei), OM Elat Profit SRL (205,50 mil. lei), ÎCS Credit Rapid SRL (215,90 mil. lei) și "Corporatia de Finantare Rurala" S.A (198,33 mil. lei) etc. Respectiv, la finele anului 2012 au fost înregistrate pierderi la 21 organizații de microfinanțare din 60, cum ar fi OMF Elat Profit SRL (-12,550 mil. lei), ICS etc. Iar alte organizații de microfinanțare au înregistrat profituri în același an 2012, ca de exemplu ÎCS Prime Capital - 40,8 mil. lei; ÎCS Credit Rapid SRL - 24,3 mil. lei și la Corporația de Finanțare Rurală SA - 9,3 mil. lei.

Potrivit datelor rapoartelor oferite de CNPF în anul 2012, după mărimea activelor 4 organizații a însumat 60,2%, lider după mărimea activului este instituția financiară bancară OMF Microinvest SRL, care deține cea mai mult activ în anul 2012, înregistrând o cotă de 19% și cea mai vertiginoasă creștere a acestui indicator, urmat de ICS Prime Capital SRL cu 16,6% și Corporația de Finanțare Rurală cu 13,2%.

Gradul de concentrare pe această piață rămâne înaltă, cu toate că se observă o constantă îmbunătățire a acestui indicator. Această tendință este explicată prin intensificarea concurenței pe această piață, fapt ce duce la echilibrarea ponderilor pe care o dețin operatorii pe această piață.

Prin urmare, calculând indicatorii de concentrare a acestui segment de piață (CR-4 și HHI-Indicele Herfindahl-Hirschman), constatăm că piața serviciilor de micro-finanțare este caracterizată printr-un **grad moderat de concentrare**.

Coeficientul de concentrare a pieței (CR-4) s-a calculat ca raport procentual dintre volumul vânzărilor de către patru companii (lideri pe piață) și volumul total vânzărilor de toate companiile în limitele determinate a pieței serviciilor. Iar pentru coeficientul Herfindahl-Hirschman (HHI) s-a calculat ca suma pătratelor a cotelor procentuale pe piață a fiecărui participant.

Respectiv, pentru calculul indicatorilor (CR-4) și (HHI), ai sectorul de microfinanțare au fost selectate valoarea totală a împrumuturilor acordate în perioada 2007-2012, în baza rapoartelor anuale ale CNPF.

Gradul de concentrare în anul 2012 a scăzut față de anul 2007, de la un grad extensiv la un grad moderat. În anul 2012

During 2012, the most microfinance organizations have given more credit than they received, such as ICS Prime Capital Ltd (291.62 million), OM Elat PROFIT (205.50 million), FCE Fast Credit Ltd (215.90 million) and "Rural Finance Corporation" JSC (198.33 million), etc. Accordingly, at the end of 2012 there were 21 losses in microfinance organizations from 60, such as OMF Elat PROFIT ICS (-12,550 million), etc. And other microfinance organizations have recorded profits in the same year 2012, for example ICS Prime Capital - 40.8 million; ICS SRL -24.3 mln Rapid Credit and Rural Finance Corporation SA - 9.3 mil. lei.

According to reports provided by the NCFM in 2012, by the size of assets 4 organizations amounted to 60.2%, the leading by the size of the assets is the financial institution bank FMO MicroInvest Ltd, which holds the most active in 2012, registering a 19% share and the best rapid growth of this indicator, followed by ICS Ltd Prime Capital Corporation 16.6% and 13.2% Rural Financing.

The degree of concentration on this market remains high, even though there has been a steady improvement in the indicator. This trend is explained by increasing competition in this market, which leads to the balancing weights that hold operators in this market.

Therefore, by calculating the concentration indicators of this segment (CR-4-HHI Herfindahl-Hirschman Index), we find that microfinance services market is characterized by a moderate degree of concentration.

The market concentration coefficient (CR-4) was calculated as the percentage ratio of the volume of sales by four companies (market leaders) and total sales of all companies within the determined market services. And for the coefficient Herfindahl-Hirschman Index (HHI) was calculated as the sum of squared percentage market shares of each participant.

Accordingly, for the calculation of indicators (CR-4) and (HHI), the microfinance sector were selected the total amount of loans granted in the period 2007-2012, based on the annual reports of NCFM.

The concentration level decreased in 2012 compared to 2007, from a high to a moderate degree. In 2012, HHI

indicatorul HHI-Indicele Herfindahl-Hirschman a constituit 1132 puncte mai puțin cu 1561 puncte față de 2007. Respectiv și indicatorul CR-4 a constituit în 2012 – 58%, ce s-a redus cu 35p.p., față de anul 2007. Aceasta se explică prin faptul, că în anul 2007 au activat 13 companii de microfinanțare majoritatea cotei era deținute de compania ProCredit cu 42%, iar în anul 2012 au activat 60 de companii și majoritatea cotei este deținută de compania PrimeCapital cu 18%, deci se observă că au apărut mai multe companii de microfinanțare, piața fiind diversificată. Deci, cele mai mari cote în anul 2012 sunt deținute de primele 3 companii de microfinanțare (Prime Capital, Microinvest, Credit Rapid), cota cumulativă a acestora constituie 45,4% după împrumuturi acordate.

indicator Herfindahl-Hirschman was 1132 points to 1561 points less than in 2007. Respectively and the CR-4 indicator was in 2012 - 58%, which was reduced by 35p.p. compared to 2007. This is explained by the fact that in 2007, 13 microfinance companies activated, the majority owned by ProCredit with 42% and in 2012 acted 60 company and the majority owned by PrimeCapital with 18%, so it appears to have occurred several microfinance company, the market being diversified. So the highest odds in 2012 are held by the top 3 microfinance companies (Prime Capital, MicroInvest, Credit Fast), their cumulative share is 45.4% by granted loans.

Tabelul 2/ Table 2

Indicatorii de concentrare a pieței de microfinanțare, în anii 2010-2012
The indicators of market concentration microfinance in 2010-2012

Nr.	Indicatorii/Indicators	2007	2011	2012
1	CR-4, %	93	65	58
2	HHI, puncte/points	2693	1248	1132

Sursa/Source: calculele autorului conform datelor Comisiei Naționale a Pieței Financiare / According to the data of the National Commission of Financial Market.

Un astfel de nivel al indicatorului (1132), înregistrat în anul 2012, produce neliniște și este considerat un semnal de avertizare, este necesară o verificare suplimentară a raționalității concentrărilor din partea organelor de reglementare în domeniu.

O astfel de analiză a indicatorilor de evaluare a stabilității financiare este necesară pentru elaborării măsurilor de minimizare a riscurilor sistemice.

Concluzii. În acest context, analiza evoluției sectorului de microfinanțare demonstrează că, deși acesta deține proporții mai reduse în economia țării, inclusiv în comparație cu sectorul bancar, raza lui de cuprindere este foarte vastă, oferindu-se servicii de creditare accesibile și disponibile întreprinderilor mici și mijlocii, precum și păturilor social vulnerabile pe întreg teritoriul țării, în mod prioritar în zonele rurale.

Stabilitatea financiară este rezultatul comportamentului adecvat condițiilor, manifestat de către acționari, manageri și autoritățile de reglementare și supraveghere micro și macroprudențială. Nivelurile de solvabilitate, provizionare și lichiditate s-au menținut în limite adecvate, iar finanțarea sectorului real nu a fost afectată semnificativ de procesul de dezintermediere financiară, rămânând relativ modestă și continuând să se desfășoare ordonat. CNPF și-a intensificat acțiunile de monitorizare a riscurilor la nivelul instituțiilor de microfinanțare.

Such level of indicator (1132), recorded in 2012, produces anxiety and is considered a warning signal, that requires a further examination of the concentrations of rationality from regulatory bodies in the field.

Such an analysis of indicators for assessing financial stability is necessary for the development of measures to minimize systemic risks.

Conclusions. In this context, the analysis of the microfinance sector demonstrates that, although it has lower proportions in the national economy, including in comparison with the banking sector, the radius of coverage is very extensive, offering accessible and affordable lending services to small and medium as well as to socially vulnerable groups throughout the country, with priority to rural areas.

The financial stability is the result of proper behavior to conditions, manifested by shareholders, managers and regulators of micro and macro-prudential supervision. The levels of solvency, provisioning and liquidity were maintained in appropriate limits and the real financing sector was not significantly affected by the financial disintermediation process, continuing to remain relatively modest and orderly take place. The NCFM has stepped up the risks monitoring actions in the microfinance institutions.

Referințe bibliografice / References

1. Legea asociațiilor de economii și împrumut: nr. 139-XVI din 21.06.2007. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 112-116, art. 506.
2. Legea cu privire la organizațiile de micro-finanțare: nr. 280-XV din 22.07.2004. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr. 138-146, art. 737.
3. Comisia Națională a Pieței Financiare din Republica Moldova [accesat 11 martie 2013]. Disponibil: www.cnpf.md
4. Stabilitatea financiară [accesat 11 martie 2013]. Disponibil: [http://ru.scribd.com/doc/53068325/ Stabilitatea-financiara](http://ru.scribd.com/doc/53068325/Stabilitatea-financiara)

Recomandat spre publicare: 10.05.2013

CAPACITĂȚILE INOVAȚIONALE ALE REPUBLICII MOLDOVA: POATE CHESTIONARUL INOVAȚIONAL COMUNITAR SĂ CONTRIBUIE LA SUCCESUL UNEI ȚĂRI ÎN CURS DE DEZVOLTARE?

*Daniela DUCA, drd., INCE, Chișinău, RM,
Bloomberg, London, UK*

Republica Moldova este una dintre puținele țări rămase în Europa, care nu a aprobat încă chestionarul inovațional comunitar. Poate acest studiu ajuta Moldova să identifice neajunsurile și avantajele sistemului său național de inovare? Acest articol prevede, că CIC este într-adevăr un instrument util pentru un studiu diagnostic inițial. Cu toate acestea, într-o economie de tranziție, în care puțin se știe despre inovație, rezultatele CIC trebuie să fie completate cu chestionare deschise. Se constată că, deși producția de inovare este relativ mare în comparație cu alte țări în curs de dezvoltare, Republica Moldova este blocată în modelul inovațional Rothwell de prima generație. Mai mult decât atât, întrucât nu sunt resurse disponibile pentru achiziționarea de noi tehnologii, guvernul și companiile private pot lucra pentru încurajarea unei infrastructuri de cunoaștere, care să promoveze inovațiile organizaționale și de management.

Cuvinte cheie: chestionar inovațional, achiziționare de tehnologii, Moldova.

Introduction. As the Republic of Moldova is on its way to adhering to the European Union (EU), innovation would likely be the wisest strategy for companies and the government alike to speed up the development process. A number of studies have shown the positive effect of innovation on growth and have identified a myriad of models, as well as factors that promote innovativeness, but a limited number focused on the context of Moldova.

On the one hand, there are simpler technology-linked innovation models (Rothwell 1994) and more complex models like games of innovation (Florice 2007) that describe the innovation process. On the other hand, the factors at the base of these models are sometimes proven to have a positive and other times negative effects on innovation. This only suggests that, depending on the ecosystem in which an innovation is promoted, different factors within different stages, activities or games, will affect the process in different ways (Dougherty 2007).

Thus, the current study will not attempt to identify the correlations between factors and the innovation process. Rather, it will analyze the methodology required to construct a comprehensive image of the national innovation system in the Republic of Moldova at multiple levels of the economy.

The basic content

Innovation models and methodologies for data collection

A limited number of researchers have tried to address innovation issues and study the innovation systems in developing countries, but there has not been a dedicated

MOLDOVA'S CHANCE TO INNOVATION: CAN THE CIS SURVEY HELP A DEVELOPING COUNTRY SUCCEED?

*Daniela DUCA, PhD student, NIER, Chisinau, RM,
Bloomberg, London, UK*

The Republic of Moldova is one of the few remaining countries in Europe that has not yet taken the Community Innovation Survey (CIS). Can this survey help Moldova identify the drawbacks and advantages of its national innovation system? This article establishes that CIS is indeed a useful tool for an initial diagnostic study. However, in a transitional economy, where little is known about innovation, CIS results must be complemented with open-ended questionnaires. It is found that, even though the innovation output is relatively high compared to other developing countries, Moldova is stuck in Rothwell's first generation model of innovation. Moreover, as resources are not readily available for purchasing new technologies, the government and private companies can work towards encouraging a knowledge infrastructure that promotes organizational and management innovations.

Keywords: Innovation surveys, technology acquisition, Moldova.

JEL Classification: O31, O33, O57

investigation of the private sector in Moldova specifically. Two papers incorporate data on Moldovan enterprises as part of larger investigations of 27 (Gorodnichenko 2008) and 47 developing countries (Ayyagari 2011). Additionally, one paper investigates the data collected via the INNOBarometer in more than 1000 Moldovan companies (Hîrbu 2012).

Gorodnichenko et al. (2008) find that companies in developing countries located further away from the frontier actually suffer as a result of competition, hence are less innovative. Higher foreign competition for Moldovan enterprises should, therefore, promote innovation. Ayyagari et al. (2011) show that foreign competition generally improves innovation. Similarly, the levels of education of managers, access to finance and family ownership all have positive effects on innovation (Ayyagari 2011).

Although these studies have identified important correlations between factors and innovation in the context of the developing world, they aggregate and compare all firms from transitional economies in Eastern Europe and Latin America or Asia. These economies are not necessarily caught in transition for the same reason; thus, the context for innovation may differ. Most of the time Asian and Latin American countries experience the "Dutch disease", or are dependent on their raw material exports (Chang 2003), none of which is the case for Moldova.

The popular Community Innovation Survey (CIS) or adaptations of it have been conducted already in over 50 countries mostly in Europe, some in Latin American, Asia and Africa. Bulgaria, Czech Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, Hungary, Poland, Slovenia, Slovakia,

Romania, Russia, Croatia, Turkey and Ukraine have all endeavored into company-specific innovation surveys to diagnose their output, expenditure, sources of innovation and its hampering factors (Bogliacino 2010).

More specialized innovation surveys have been conducted for individual research studies in moderately developed countries of the EU like Romania and Slovenia. One such study found that technological opportunities, firm age and the country have a great deal of impact on the level of technological innovativeness (Antoncic, et al. 2007).

Moldovan enterprises have been part of larger data collections, such as the World Banks' enterprise survey (WBES), completed with the assistance of the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). This database contains a limited number of questions focused on innovation. An attempt to a dedicated innovation survey has been made in 2011, when data was collected for the INNOBarometer-2010 with assistance from the Agency for Innovation and Technological Transfer (AITT), the National Statistics Bureau, the Academy of Science and the Academy of Economics of Moldova (AITT 2011).

A dedicated innovation survey would allow a detailed analysis of the resources available to Moldovan enterprises and their capacities to absorb and use them for innovative purposes. It would also provide a better understanding of the innovation tendencies that exist among entrepreneurs and managers here. A short study using the INNOBarometer 2010 data has found that companies in the capital city are the most innovative, contributing to the total of 30% innovation within the country (Hîrbu 2012). Additionally, the INNOBarometer focuses on R&D spending, finding the highest costs for R&D associated with state-owned enterprises (92% of total spending). The article doesn't show any correlations between R&D and higher innovation levels or company performance and there are no clear policy implications from such analysis.

The CIS is also known for its limitations on policy-oriented indicators (Arundel, Innovation Survey Indicators: Any Progress since 1996-2006) and development-specific questions (Sutz 2012, Marins 2008). Sutz (2012) suggests including questions about human resources, asking about the field not only the level of study, adding more innovative activities pertinent to the developing context, and enhancing technology-related sections focusing specifically on the demand. Marins (2008) proposes a whole new structure of the family of indicators for emerging economies that would focus on 4 categories – entrepreneurship, structure, coordination and value – as opposed to the usual inputs, outputs and innovation activities.

Arundel (2006) challenges the usefulness of the CIS for policy-makers. Although he acknowledges the quality of the data for comparative reasons, he argues that the general perceptions differ from country to country, and the survey analysis lacks indicators relevant for policy analysts. He suggests the use of complex indicators, like the share of companies that introduce new to market innovations and are active on the international market, or active knowledge diffusion, or characteristics of innovative firms.

In a related paper, Arundel and Hollanders (2006) suggest combining the source of innovation with the outcome to proxy for the successful adoption of innovations. Among other missing indicators, they mention the rate of internal entrepreneurship, volume of spin-offs, venture capital available for innovative activities, availability of qualified innovation managers that can guide the process through to implementation, the percentage of employees affected by innovation, and the demand for innovation (Arundel and Hollanders, Searching the Forest for the Trees: "Missing" Indicators of Innovation 2006, Arundel, Innovation Survey Indicators: Any Progress since 1996-2006).

More comprehensive studies follow companies longitudinally or conduct open-ended interviews with the managers to understand the internal organization as well as the perception of innovation among employees of all ranks. Case in point serves the longitudinal study conducted by Christensen on two large Danish manufacturing companies (Christensen 2002). He finds a number of techniques that worked in each of the two companies and he manages to determine the areas with greater or smaller capacities that would allow for continuous technological innovation. Christensen is only able to construct the capacity argument because of his long-term understanding for the companies' dynamics, business model, mission and culture (Christensen 2002).

Longitudinal studies and open-ended interviews to some extent will, thus, provide a better understanding of the firm dynamics and strategy or decision-making biases. In this paper, it will be argued that such studies are critical for a transitional economy as innovation does not only depend on the available resources, but also the capacity and willingness of firms to employ these for innovative activities.

On the macroeconomic level, the National Bureau of Statistics of Moldova also collects data regarding aspects of the innovation infrastructure, which were fed into the Global Innovation Index prepared by INSEAD along with other data from WBES. All these sources, complemented by the CIS and an open-ended interview conducted with the managers of a few enterprises can contribute to conceiving a comprehensive image of the Moldovan innovation infrastructure.

The ultimate goal of this study, thus, is to devise the most efficient method to gather enough quantitative and qualitative data around the innovation process of the private sector in Moldova in order to build a base for policy-making and assist companies with implementing new techniques for innovation.

Methodology. The methodology in this study will be discussed in terms of the data sources, data collection and analysis.

Data sources. This paper employs 4 different data sources with an ultimate goal of defining the indicators that would help construct the building blocks of the national innovation system and find the proximate hurdles to innovating effectively. The WBES is used as a first source of information on innovative activities in Moldovan enterprises (Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009). The survey covers 363 small, medium and large companies in Moldova.

Amongst its 262 indicators, it carries questions related to the new or improved products or services, access to finance, acquired technology, investments in R&D, uneducated workforce as an obstacle, competition and customers' role in developing new products, access to computers and internet.

The INNOBarometer 2010 data is used as a second source of information more specifically linked to innovation and resources for innovation (AITT 2011). Among the main indicators are human resources and the level of education, availability of public finance, R&D and non-R&D spending for innovation, public-private collaborative activities, product and process innovations, marketing and organizational innovations and the selling and exporting of such innovations. A dedicated innovation questionnaire adapted from the CIS and translated into Romanian was used as a third source of innovation data. This questionnaire addressed both the inputs and outputs of innovation on a firm level to understand the limitations and the use of resources for innovative purposes. The questionnaire followed the structure of the UK CIS 2006-2008, however, the period was extended to 4 years and the markets were modified to include the former Soviet block.

Lastly, a selected number of managers were given the opportunity to express their opinions and perception of innovation and innovative activities via an open-ended questionnaire in the local language. This exercise was conducted in order to gather a better understanding of the preponderant local awareness of innovation, the types and uses as well as the techniques used to include it in business models or within the company strategies.

Data collection and analysis. The CIS questionnaire covers the period of 2009 to 2012 and was carried out in 40 enterprises all headquartered in the capital city. The sample was randomly selected to include large and small companies, with more and less known brands, private, public and state-owned, young, as well as more established companies. Table 1 below is a summary of the sample distribution by sector. All companies were assured anonymity to increase the number of responses, as well as decrease any reporting biases.

The questionnaire results were analyzed in the context of the data available from the World Bank enterprise survey and the INNOBarometer, considering the latter two cover data only up to 2010. Also, comparative analysis with similar indicators in the EU was carried out.

A selected number of companies that responded to the CIS survey were further questioned on their perception on innovation. The findings from this evaluation were juxtaposed with the data available from the large-scale enterprise and CIS surveys to illustrate the limits of measuring innovation. This analysis allows to determine the missing indicators from the three surveys and to suggest an additional set of questions that would allow a CIS survey in Moldova to identify the major areas that need policy intervention.

Findings. The findings in this study will be discussed in terms of the survey approach, which will include the data from the three surveys and the consultant's approach, which will expand on the open-ended questionnaire.

The survey approach. All three large-scale data sources confirm a relatively high level of innovative companies in Moldova compared to other developing countries and in some cases even developed. According the WBES, between 2007 and 2009, 53% of the companies reviewed have implemented a new product or service on the market and 64% improved existing ones (Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009). The INNOBarometer finds that slightly more than 30% of the surveyed enterprises have implemented a new or significantly improved product for the firm in 2009-2010. Out of the 40 firms that were tested for the CIS survey, 64% have implemented a service, product or process innovation over the past 4 years.

These figures signal the fact that innovation within Moldovan companies is high. In the majority of cases, however, the innovation implemented is new only for the firm and rarely for the market or for the industry. Only 19% of more than 1,000 companies interviewed for the INNOBarometer have launched products and services new to their market. This figure aligns with countries like Romania, Bulgaria, Latvia, Slovakia and Serbia (AITT 2011). In other words, Moldovan enterprises are acting more as imitators, than as original innovators, hence can succeed mostly on local markets and less so on the international ones.

In terms of inputs, innovative enterprises in Moldova allocate their financial resources to R&D activities. World Bank enterprise data shows that 72% of companies invest in internal R&D, while 16% acquire or adapt technologies from other companies. The INNOBarometer finds that 23% of the firms have invested in internal R&D, most of which are located in the municipality of Chisinau and the southern region. However, the total figure of R&D spending lies at 0.037% of total GDP, which is below the 3% target set by the Lisbon Treaty (AITT 2011).

Out of the 31 companies that recorded a figure for R&D costs with the WB, 64% spent up to 300,000 MDL (equivalent of 18,000 EUR) and 15% up to 6 million MDL (equivalent of 370 thousand EUR). CIS data identifies that 80% of a company's spending on R&D goes to the acquisition of software and other tech equipment. The INNOBarometer data, however, shows that between 70 and 80% of R&D spending is for personnel (Hirbu 2012).

Human resources represent a second input to innovation activities, and more precisely the level of education of the workforce, specialization and the offering of continuous internal trainings. Close to half of the surveyed firms have identified the inadequately educated workforce as major or severe obstacle to performance (Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009). Only 13.7% of the population between 20 and 24 years of age graduated from a specialized college or university. This figure is at least 50% in 34 other European states, such as Turkey, Iceland and Macedonia. However, there were 0.71% new PhD graduates within the age group of 25 to 34 in 2010.

Table 1

Company sample for the CIS survey against the totals for the Republic

Industry/activity	Sector	CIS Firms	Total nr. of firms*	Relative nr. of employees *	Total revenues, million lei (MDL)*
Totals by activity		40	48541	510191	207676.8
A Agriculture, hunting and forestry		0	5.1%	9.9%	4.0%
B Fishing		0	0.2%	0.1%	0.0%
C Mining		0	0.2%	0.5%	0.3%
D Manufacturing		12	10.4%	19.1%	15.0%
	D15 Food and Beverages	3	2.5%	7.2%	7.4%
	D17 Textiles	2	0.3%	0.8%	0.6%
	D19 Leather and shoes	1	0.2%	0.8%	0.2%
	D22 Publishing	3	1.2%	0.8%	0.4%
	D24 Chemical industry	2	0.2%	0.5%	0.6%
	D25 Rubber and plastics	1	0.7%	0.7%	0.6%
E Utilities		3	0.5%	3.6%	9.6%
F Construction		0	5.5%	5.3%	4.4%
		6	40.9%	21.9%	47.0%
G Wholesale and retail, repair of motor vehicles and household goods					
	G50 Sale, maintenance and repair of motor vehicles	1	3.6%	2.3%	6.7%
	G51 Wholesale	3	15.5%	8.4%	29.8%
	G52 Retail	2	21.8%	11.2%	10.5%
H Hotels and Restaurants		3	3.1%	2.5%	0.8%
I Transport and communication		4	6.8%	11.0%	9.6%
	I64 Post and communications	4	1.0%	2.8%	3.6%
J Financial activities		4	1.8%	0.6%	2.4%
		1	16.5%	10.1%	4.1%
K Real estate, renting and enterprise services					
	K73 Research and Development	1	0.2%	0.2%	0.1%
M Education		1	0.7%	0.9%	0.2%
N Health and social care		3	1.6%	10.3%	2.0%
O Other activities		4	6.8%	4.0%	0.1%
	O91 Membership organizations	1	4.1%	1.5%	0.0%
	O92 Entertainment and sports	2	1.3%	1.5%	0.5%
	O93 Private services	1	1.2%	0.5%	0.1%

Sursa/Source: * Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2012.

This figure is higher than that of European countries like Macedonia, Serbia, Iceland, Turkey, Malta, Luxemburg, Latvia, Bulgaria and Cyprus. These data signal a low capacity of the education system of the country to produce a young and highly skilled labor force, all this not considering the quality of education.

Half of the firms report that less than 10% of their employees have a college or university degree and 90% hardly reach a workforce composed of 50% highly skilled labor (Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009). The CIS survey confirms the role of personnel qualifications for encouraging innovation, however, it only collects data on the distribution of employees based on their specialty. Hence, an average of only 20% of the workforce has obtained a degree in natural sciences and engineering. This figure is slightly high, due to regional bias in the CIS sample.

In terms of the sources of innovation, the CIS enterprises prefer customers, internal sources, suppliers and competitors. This is also confirmed by the WBES that finds 46-48% of companies believe that customers and competitors are an important source of new products, services and processes. This statistic is relatively odd considering the low level of competition in the country based on world rankings (INSEAD 2012) and the limited

availability of internal information sources. This conclusion is backed up by the availability of Internet and computers within firms. Only 53% of the companies have high-speed internet set up and close to 61% of the firms provide computer access to less than 10% of their workforce (Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009).

According to the CIS survey, new regulations, product quality and increasing the range of products and services are the main facilitators for the decision to innovate in Moldova. Of the non-innovators, 54% claim that the market conditions did not trigger nor allow the possibility to innovate, while 24% have innovated previously, hence, do not feel the need to continue. Other inhibitors to innovation that were scored highly are the availability of finance, the cost of finance, the cost of innovation, and high economic risks. The role of finance is confirmed by the WBES, which finds that 36% of the companies consider access to finance a major or severe obstacle (Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009). Additionally, out of the 40 CIS companies, only 4 have reported to receive support from the local government, and 3 received support from other European bodies.

In terms of innovation activities, the majority (65-80%) of the CIS companies report investing time and resources into trainings and the acquisition of equipment and innovative software. A smaller fraction (less than 40%) focuses on internal R&D and all forms of design, acquisition of external knowledge and external R&D. The spending as discussed above, confirms this pattern.

Business to business and academic research to business collaborative activities are at a relatively low level. At the enterprise level, companies collaborate with Moldovan competitors, clients, universities and the local government or European suppliers according to the CIS data. The INNOBarometer, covering a larger data sample, emphasizes the closer collaboration with customers and competitors in the CSI region. It also shows that up to 26% of the innovations have been developed and implemented by Moldovan enterprises in collaboration with other firms (AITT 2011). A proxy for collaborations with the academic research centers is the volume of joint publications. Close to 10% of the surveyed companies for the INNOBarometer have contributed to such publications.

The three surveys collect data on innovation, some of the indicators overlap and others complement each other. All three collect data on the level of innovation at the corporate level. Similarly, the determining factors, inhibitors, as well as the revenues from innovation and the costs of R&D are gathered by all three surveys. As has been identified in prior studies, the standardized questions may not comprise the aspects of innovative activities peculiar to developing countries (Arundel, Innovation Survey Indicators: Any Progress since 1996? 2006, Bogliacino 2010, Marins 2008, Mairesse 2010). Hence, a consultant's approach was taken as well, providing firms with the opportunity to express any concerns that were not mentioned in the CIS or the INNOBarometer.

The consultant's approach. A set of open-ended questions was conducted with 10 of the companies that have responded to the CIS survey. The managers were allowed to express their opinions and beliefs about innovation in a free form, not limited to the choices available in CIS. Based on their accounts, it can be determined that companies in Moldova are stuck at the 1st generation model described by Rothwell, where technology acquisition plays the central role in innovation (Rothwell 1994).

The firms interviewed vary by size, age and sector. Three of the firms are from the publishing sector, two offer specialized retail services, one is from the financial industry, one offers private medical services, one is from the entertainment industry and the last one from the beverage sector. The oldest has been on the market for the last 28 years and the youngest was established in 2010. Again, anonymity was provided to the firms and managers to increase the number of respondents and the detail in the questions.

It is important to note that there is no disagreement among the managers of these firms in terms of the perception of innovation, the innovation process and the benefits it can bring. All have agreed that innovation would help their firms overcome recession. Most of them also believe that innovation would improve internal efficiencies and increase the input and output volumes or the turnover.

The publishing companies, however, have limited themselves to a narrow definition of innovation, which mainly involves technology and technological acquisitions more specifically. Given that purchasing the latest publishing technology is expensive and in-house development is not an option, these have identified financing as the ultimate obstacle to becoming more innovative. An additional impediment that is not mentioned in the CIS questionnaire, but was emphasized by the publishing companies is the conservative culture within the firm and the attitude of managers. Conservatism is a very subjective frame of mind, but in this context could be interpreted as a predisposition to Soviet and post-Soviet institutions.

Having said that, the youngest of them, bearing few of the post-Soviet institutions within its culture, has set up an internal formal department that focuses solely on innovations. This is the only one of the 10 companies interviewed that has such a structure. All three publishing companies have confirmed that their internal management system promotes innovation, albeit informally. They improve their knowledge of innovation trends by researching the Internet and the journals in their area, as well as organizing visits at foreign competitor sites.

The perception of the local and foreign competition was also discussed. All publishing companies have reported low levels of local competition. Similarly, all the other companies, except for the entertainment and medical services have stated that competition is weak. This could be explained by the low demand for local services and products. Moldovan consumers although likely to be entertained at a local restaurant, but they, as well as the restaurant, would prefer imported beverages. Competition, however, is critical in promoting innovative activities and has already been shown to have a positive effect in frontier economies (Ayyagari 2011). This could be an indicative point for policy-makers.

The retailers specialized in medical equipment and chemical reagents, as well as the beverage producer find the lack of qualified personnel, the lack of knowledge on the subject of innovation, as well as the conservative culture as the main obstacles to improving innovativeness. Even though the sources for innovation and the benefits the retailers find are similar to those of the publishing companies, the former have slightly more advanced techniques of promoting innovation. The managers delegate employees to participate at business seminars, they brainstorm, analyze and implement any resulting ideas. The beverage producer also uses local and foreign consultants. One retailer managed to implement two very simple programs that analyze competing products, allowing for radical improvements in their own marketing strategies.

Out of the 10 firms, only the financial service provider takes advantage of local centers for research and development to develop their own IT structure. Yet, the acquisition and adaptation of these systems is very hierarchical. For the medical service providers, the equipment is critical, but improving the technique even more so. Here, innovations are do not face bureaucratic pitfalls, but are rather sourced individually

from medical journals and trainings. The entertainment service provider only acquires new technologies if necessary, but they do rely on non-technological innovations as well. They offer monetary incentives for employees that develop their innovative ideas.

In summary, the open-ended questionnaires allowed for the identification of a number of issues that could have not been captured by the other surveys. First of all, the perception of innovation as limited to technology and technological acquisition. The focus on this innovative activity can help further identify what would need to be done to leap-forward to Rothwell's 5th generation model for innovation processes (Rothwell 1994), or even structure the innovation network to follow Floricel's games of innovation (Floricel 2007). Second, inhibiting factors, such as the conservative culture and its root causes can only be studied within in-depth interviews and longitudinal studies. The CIS or INNOBarometer could help by collecting the statistic on such factors, based on which policies could address the issue of de-institutionalization. Lastly, open-ended questionnaires should be conducted on a recurring basis to help policy-makers and surveyors adapt their strategies and evolve with the evolution of the industry.

Discussions. There are currently four sources of data that can help build the innovation infrastructure in the

Republic of Moldova, identify the points, channels and resources that could be strengthened, and the ones that can be used as a competitive advantage. However, the study of the system must continue in order to ensure goals are being reached and to revert any policies that are damaging the system. The goal of this study was to contrast the data sources and adapt the CIS in a way that would serve the stated purpose.

The table below summarizes the findings gathered from the large-scale surveys, the preliminary CIS data and the open-ended questionnaires in terms of sample characteristics and the breakdown of innovators. It is already evident that these projects are surveying similar information. However, this has been done within different time frames or for different sample features, thus making a study of the national innovation system hard if not impossible.

All the surveys collect data for all firm sizes. However, the regional breakdown slightly differs. The WBES only differentiates between North and Southeast region, whereas the INNOBarometer looks at the two largest cities separate from the North, South and Central regions. A large-scale implementation of the CIS would most likely follow the INNOBarometer.

Table 2

Sample characteristics and innovation levels within the WBES, INNOBarometer, CIS and the open-ended questionnaires

	WBES*	INNOBarometer**	Preliminary CIS	Open-ended questions
Sample size	363	1127	40	10
Period	2007-2009 (2010-2012 upcoming)	2008-2010	2009-2012	2012
Region	N, SE	Chisinau, Balti, N, S, C	Chisinau and distribution by activity market	Chisinau
Age	Varies	Varies	Varies	Varies
Size	S, M, L	S, M, L	S, M, L	S, M, L
Type of ownership	Public, private, mixed	Public, private, mixed	Public, private, mixed	Public, private, mixed
Innovative companies by breakdown of innovation type	53% new products and services 64% significantly improved products and services	28% new or improved products for market 30% new or improved services for market 20% new product or service for the market 30% new or improved products and services for company 23% new or improved processes 25% organizational innovations 23% marketing innovations	36% new or improved products and services for the market 55% new or improved processes for the market 42% new or improved products and services for the firm 64% new or improved processes for the firm 81% marketing innovations 33% organizational innovations 37% management innovations 56% strategic innovations	

Sursa/Source: * Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009, ** AITT 2011.

The difference in the sample sizes causes the known sample bias effect. Hence, smaller samples may be overestimating the level of innovation. For the innovators of the sample, the breakdown is richer in the case of the CIS survey, but the data collected from the INNOBarometer gives a very good indication of the new vs. improved, market vs. firm and products & services vs. processes, marketing and organizational innovations.

Table 3 below gives an indication of the data collected from each survey and implies where each of the data source falls short in or adds useful information. For example, the WBES has significant data on the availability of technology, such as Internet and basic computers within companies. This is useful in combination with the innovation sources from the CIS survey or the open-ended questionnaires. Companies assign a high priority to internal sources such as the use of Internet or ideas from employees. Based on the WBES, the availability of Internet and computers within Moldovan companies is quite low. Hence, innovative activity is expected to be scarcer.

Similarly for the human capital, a statistic about the level, quality and specialty of the qualifications is useful to determine the value of the resource. The INNOBarometer is a great supply of the national level data, whereas the questions available in the CIS are relatively weak to make the argument. Moreover, the capacity to engage this resource has not been studied. The open-ended questionnaires allowed managers to discuss the extent to which they engage employees in developing and promoting their ideas via formal or informal routes.

In terms of facilitators and barriers to innovation, the WBES and the CIS could be used in parallel to discuss and understand the main micro and macro environmental factors that either promote or inhibit innovative activities. A similar discourse applies here – indicators must measure both the availability of resources that inhibit or facilitate, as well as the capacity of the firms to avoid or employ these effectively. For this, the INNOBarometer data on the availability of credit and C&D on national level is critical.

Table 3

Granularity of the data collected via the WBES, INNOBarometer, CIS and the open-ended questionnaires

	WBES*	INNOBarometer**	Preliminary CIS	Open-ended questions
Innovation activities	R&D Use of technology	R&D	R&D, software, training, design, marketing, advertising, market research, external knowledge...	Very specific
Human Resources		National level: distribution by specialty and degree	Company level: distribution by specialty	Formal and informal incentives
Facilitators	Company level: large range of facilitators and inhibitors for business activity in general	National level: finance, venture capital, public spending on C&D	Company level: quality and range of products, market share, new markets, reducing costs, standards and regulations, health and safety...	Allows company to point one and expand on it
Inhibitors			Company level: cost, knowledge, market, or other factors	
Sources			Employees, internet, journals, competitors, suppliers...	
Revenues	%Sales from new products	Firm level: %Sales from new products National level: %High-tech exports %Knowledge-intensive exports	%Sales from new products	
Costs	R&D spending	R&D and non-R&D spending	R&D spending	
Collaboration		In-house innovation Collaborations with other firms Collaborations with universities Private-public publications	In-house innovation Collaborations with other firms Collaborations with universities Collaborations with government	

Sursa/Source: * Enterprise Analysis Unit – World Bank Group 2009, ** AITT 2011.

Only the INNOBarometer collects data around non-R&D spending. Even though it is a vague area, such information may be useful for a country like Moldova, where most likely R&D spending will be directed to external technological acquisitions and less towards internal R&D. Lastly, in terms of collaborative activities, both the INNOBarometer and the CIS surveys collect a sufficient amount of data for analysis of industry and industry-public sector interlinks.

To summarize, there are three key points that have been raised in this paper. First, no one survey or data source will be able to provide all the information necessary to analyze a national innovation system and to propose policies to improve off the back of it. However, to make the use of surveys in analysis more effective, these should be synchronized with the large-scale enterprise surveys, such as the one conducted by the World Bank. If the CIS, the INNOBarometer or any other combined survey were to be conducted, this should be set to follow the 3-year period of the WBES, i.e. 2010-2012 as the current. Second, a dedicated innovation survey is necessary to build on the knowledge of innovation in the private sector. However, holding multiple survey efforts that target similar but slightly different data is ineffective as can lead to slow and small response rate. Consequently, one innovation survey would be ideal.

Thirdly, the innovation survey must address two major areas: the availability or level of resources at the national and company level, as well as the capacity to employ these resources to achieve innovation-related goals. Cases in point serve the availability of Internet and the use of Internet as a source of innovations, the quality and quantity of human capital and the employability of these resources.

Conclusions. The goal of this paper was to research whether the CIS survey alone could help the Republic of Moldova identify the advantages and drawbacks of its national innovation system. As the analysis shows, the short answer is yes but to a certain extent.

Generally, the CIS provides a wealth of information that is useful and can be employed in studies on corporate innovation. A preliminary employment of the questionnaire actually shows the drawbacks and the factors promoting innovation in the corporate world. It also illustrates the major innovation activities, spending and earning based on new or improved products and services.

A thorough study of the Moldovan national innovation system, however, would need to start with the resources available at the national level and continue with those at the corporate level. Furthermore, it would continue with analyzing individual firm's capacities to employ resources effectively, and ultimately the ability to learn and improve on those capacities. The INNOBarometer and the WBES can complement the CIS with data on resources.

Moreover, CIS is limited to a set of predefined answers that may not always include features, concerns or perceptions of the Moldovan corporate sector. Consequently, taking a consultant's approach on a recurring basis would help adapt and improve a national innovation questionnaire, as well as understand whether the leading firms have moved away and leaped forward from Rothwell's 1st generation innovation model.

Thus, it may not be essential to conduct the CIS survey in Moldova from scratch. However, some of its questions should be adapted to the INNOBarometer to allow for the construction of the national innovation system, without taking away from the level of comparability with other European states. This will be more effective in terms of the financing of such projects, as well as the burden on companies themselves, considering the limited availability of funds for the public as well as the private sector. To this extent, synchronizing it with the large-scale WBES would allow their complementary study, similar to the experience of Canada, Italy and China (Mairesse 2010).

This paper only tapped the surface of policy making. As discussed, a dedicated innovation survey must cover both the level of resources and the capacities available to use those resources. This would allow policy-makers to address resource and capacity issues differently. To illustrate this point, a lack of public research would require an increased and more targeted spending on R&D. However, if firms lack the capacity to use public knowledge, then only small benefits will be ripped. The latter would require building formal and promoting informal channels between the industry and universities or public research centers. Similar arguments hold for any of the facilitating factors measured by the CIS survey.

Consequently, to achieve the construction of the national innovation system in Moldova and guide policy makers towards the most effective solutions for promoting innovation, an enhanced INNOBarometer survey with some questions from CIS should be used in parallel with the WBES for the same time frame. Future studies can analyze the results using regressions and statistics, but most importantly would determine the level of resource availability and of capacities to use these resources. Based on such results, policies can be directed towards specific issues, but addressing both the availability and the capacity to use resources. Ultimately, open-ended questionnaires with a selected number of firms would help put the results in perspective, as these would capture issues that have not been addressed by the survey, in terms of the general perception of innovation and innovative concepts.

Referințe bibliografice / References

1. AITT. INNOBarometru 2010 pentru Republica Moldova. 2011 [accesat 10 iunie 2013]. Disponibil: <http://inno.aitt.md/innobarometru-2010-pentru-republica-moldova-0>
2. ANTONCIC, B., PRODAN, I., HISRIC, R.D., SCARLAT, C. Technological Innovativeness and Firm Performance in Slovenia and Romania. In: Post-Communist Economies. 2007, vol. 19, no. 3, pp. 281-298.
3. ARUNDEL, A.H. Innovation Survey Indicators: Any Progress since 1996? In: Blue Sky II. What indicators for Science, Technology and Innovation Policies in the 21st Century, 25-27 septembrie 2006: conference. OECD.

- Ottawa, Canada, 2006 [accesat 9 iunie 2013]. Disponibil: <http://www.oecd.org/science/inno/37450288.pdf>
4. ARUNDEL, A.H., HOLLANDERS, H. Searching the Forest for the Trees: "Missing" Indicators of Innovation: Trend Chart Methodology Report. Innovation Policy in Europe. 2006, july [accesat 9 iunie 2013]. Disponibil: <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=15486>
5. AYYAGARI, M., DEMIRGUC-KUND, A., MAKSIMOVIC, V. Firm Innovation in Emerging Markets: The Role of Finance, Governance and Competition. In: Journal of Financial and Quantitative Analysis. 2011, vol. 46, no. 6, decembrie, pp.1545-1580.
6. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. 2012 [accesat 9 iunie 2013]. Disponibil: <http://statbank.statistica.md/pxweb/dialog/Saveshow.asp>
7. BOGLIACINO, F., PERANI, G., PIANTA, M., SUPINO, S. Innovation and Development. The Evidence from Innovation Surveys. In: Working Paper. BETA. 2010, nr. 13, april, pp. 1-32.
8. CHANG, Ha-J. *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*. London: Anthem Press, 2003.
9. CHRISTENSEN, J.F. Corporate Strategy and the Management of Innovation and Technology. In: Industrial and Corporate Change. 2002, vol. 11, no. 2, pp. 263-288.
10. DOUGHERTY, D., FLORICEL, S. Where do Games of Innovation Come from? Explaining the Persistence of Dynamic Innovation Patterns. In: International Journal of Innovation Management. 2007, vol. 11, no. 1, pp. 65-91.
11. Enterprise Analysis Unit. World Bank Group. 2009 [accesat 14 iunie 2013]. Disponibil: <https://www.enterprisesurveys.org>
12. FLORICEL, S., MILLER, R. Games of Innovation: A New Theoretical Perspective. In: International Journal of Innovation Management. 2007, vol. 11, no. 1, pp. 1-35.
13. GORODNICHENKO, Y., SVEJNAR, J., TERRELL, K. Globalization and Innovation in Emerging Markets. In: Working Paper. IPC. 2008, no. 76, january, pp.1-43.
14. HÎRBU, E. Aspecte privind Performanța Inovațională a Republicii Moldova. In: Akademos. 2012, no. 4 (27), pp. 36-42.
15. INSEAD. 2012 [accesat 20 iunie 2013]. Disponibil: www.cnpf.md
16. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation [accesat 26 mai 2013]. Disponibil: <http://www.globalinnovationindex.org>
17. MAIRESSE, J., MOHNEN, P. Using Innovation Surveys for Econometric Analysis. In: Handbooks of the Economics of innovation. 2010, vol. II, pp. 1129-1155.
18. MARINS, L.M. The Challenge of Measuring Innovation in Emerging Economies Firms: A Proposal of a New Set of Indicators on Innovation. UNU-MERIT. In: Working Paper Series. 2008, nr. 044, pp. 1-28.
19. ROTHWELL, R. Towards the Fifth-Generation Innovation Process. In: Innovational Marketing Review. 1994, vol. 11, no. 1, pp. 7-31.
20. SUTZ, J. Measuring Innovation in Developing Countries: some suggestions to achieve more accurate and useful indicators In: International Journal of Technological Learning, Innovation and Development 2012, vol. 5, no. 1/2, pp. 40-57.

Recomandat spre publicare: 23.06.2013

DEZVOLTAREA CULTURII PROCESULUI DECIZIONAL

*Galina GLOBALA, dr.,
Institutul Internațional de Management*

În articol sunt analizate etapele dezvoltării teoriei și practicii procesului decizional. Acentul este pus pe cultura contemporană a luării deciziilor. Ca bază a tendințelor contemporane servește tranziția de la intuiție și experiență la analitică în luarea deciziilor. Analitica contemporană înseamnă dezvoltarea culturii de a lucra cu volume mari ale datelor.

Cuvinte cheie: cultură orientată spre date, business analitică.

Introducere. Unul din cele mai eficiente instrumente inteligente ale managerului este teoria luării deciziilor. Teoria luării deciziilor este o știință, care se dezvoltă foarte rapid. Ea se ocupă cu problemele, care sunt generate de practica deciziilor manageriale la diferite niveluri. Obiectivele prezentei lucrări sunt: monitoringul dezvoltării metodologiei de luare a deciziilor, identificarea etapelor de dezvoltare a științei și formularea caracteristicilor abordării moderne a luării deciziilor în ceea ce privește aspectele teoretice și practice. De asemenea, vom analiza câteva aspecte discutate activ la etapa actuală de dezvoltare a teoriei și practicii luării deciziilor. Acestea, în primul rând, sunt problemele dezvoltării ale business intelligence ca metodă modernă de luare a deciziilor. Pentru a determina rolul de business intelligence, autorul face referință la originile ei teoretice și analizează principalele abordări sau modele ale luării deciziilor. Această analiză va oferi posibilitatea să fie determinat dacă există o relație între abordările clasice și moderne, și care sunt bazele teoretice ale analiticii moderne.

Tipurile modelelor de luare a deciziilor

Teoria luării deciziilor vorbește despre modelele, care caracterizează abordările în luarea deciziilor. Evidențiază următoarele principale tipuri de modele ale luării deciziilor: normative, descriptive, modelul Carnegie, modelul incremental de luare a deciziilor, modelul "coș de gunoi" [9, p. 42-43]. Alegerea modelului depinde de mulți factorii: dacă decizia este programată sau neprogramată, de gradul de risc și incertitudine sau, finalmente, de preferințele decidenților.

Modelul clasic este considerat modelul normativ, propus de Herbert Simon. Acest model permite de a găsi cele mai eficiente modalități de a atinge scopul. Modelul clasic oferă un ghid pentru atingerea rezultatelor ideale și sensul lui de bază constă în următoarele: managerii trebuie să încerce de a găsi deciziile raționale, logice, care vor corespunde intereselor economice ale organizațiilor lor. În modelul normativ există o serie de ipoteze: obiectivele sunt cunoscute și coordonate, iar problemele sunt identificate și definite cu precizie; informația necesară pentru luarea deciziilor este completă și fiabilă; analiza tuturor opțiunilor și consecințelor posibile; criteriile de evaluare ale alternativelor sunt cunoscute; alegerea variantei optime din punct de vedere economic.

Modelul descriptiv de luare a deciziilor reprezintă continuarea studiilor lui Herbert Simon, care a dovedit

DEVELOPMENT OF THE DECISION-MAKING CULTURE

*Galina GLOBALA, PhD,
The International Institute of Management*

The article shows the stages of development of the theory and practice of decision-making. Emphasis is placed on the contemporary culture of decision-making. At the base of the current trends is the transition from intuition and experience in decision-making to analytics. Modern business intelligence means the development of the culture of work with big data.

Key words: data-oriented culture, business analytics.

JEL Classification: M12, M14, M19

Introduction. One of the most effective intelligent tools of a manager is the theory of decision making. The theory of decision-making is a fast growing science. It deals with the issues which are generated by the practice of management decisions at the different levels. The goals of this paper are: monitoring of the development of the decision-making methodology, identification of stages of the development of the science of decision-making and formulation of the features of the modern approach to decision-making both in the theoretical and practical terms. We will also analyze several issues which is being actively discussing at the present stage of development of the decision-making theory and practice. It is, first of all – the problem of business intelligence as a modern method of decision-making. To determine the role of business intelligence author refers to its theoretical origins and analyzes the main approaches or models of decision-making. This analysis will determine whether there is a relationship of classical and modern approaches to decision making, and what are the theoretical foundations of modern analysis.

Types of Decision-Making Models

It is generally said that in decision making theory exist models which characterize the approaches to decision making. There are the following main types of decision-making models: normative, descriptive, the Carnegie model, the model of incremental decision-making process, the model of "recycle bin" [9, p. 42-43]. The selection of a model depends on whether the programmed or nonprogrammed is the decision, the degree of risk and uncertainty, or, finally, on the preferences of decision makers.

As the classic model is considered the normative model proposed by Herbert Simon. This model allows to find the most effective ways to achieve the set goal. The classical model provides a guideline for ideal results, and its basic meaning is that managers should try to find a rational, logical decisions that will meet the economic interests of their organizations. There are a number of assumptions in the normative model of decision-making: the goals are known and agreed upon, and the problems are identified and are precisely defined; the information necessary for decision-making is complete and correct; analysis of all the possible options and consequences; the criteria for evaluating alternatives are known; the selection of the

existența raționalității delimitate, ce înseamnă că activitatea indivizilor în organizație se află în limitele sau în marginile raționalității admise. Acest model are caracter empiric și reflectă procesul decizional real în situații complexe. Modelul descriptiv de luare a deciziilor se bazează pe intuiția managerilor. În luarea deciziilor intuitivă, într-o măsură mai mare decât logica, este folosită experiența personală și clarviziunea persoanei decidente. Ipotezele modelului descriptiv de luare a deciziilor: scopurile soluției sunt adesea nedeterminate și contradictorii; nu sunt aplicate întotdeauna proceduri raționale, dar utilizarea lor este limitată la o imagine simplificată a problemei care nu reflectă realitatea; limitele de căutare a diferitor opțiuni depind de constrângerile legate de resurse; din cauza informațiilor insuficiente și criteriilor neclare ale maximizării, sunt luate soluțiile acceptabile nemaximizate.

Modelul politic, dezvoltat de H. Simon, J. March și R. Kayert, este utilizat pentru luarea deciziilor neprogramate în condițiile coalițiilor, care se formează pentru luarea deciziilor dificile când există insuficiența și lipsa de fiabilitate a informației și dezacordurile cu privire la scopuri. Ipotezele modelului politic de luare a deciziilor: organizația constă din grupuri cu diferite interese, obiective și valori; informația este ambiguă și incompletă; managerii nu dispun de resurse și de inteligență pentru a determina toate caracteristicile problemei și pentru a procesa toată informația relevantă; pentru a obține informațiile necesare și a reduce incertitudinea, este necesar un schimb de opinii; pentru definirea obiectivelor și luarea deciziilor, sunt necesare negocieri între participanții coaliției.

Abordarea modernă a procesului decizional servește ca dezvoltare a principalelor dispoziții de cele trei modele sus-numite. Această abordare este caracterizată de aplicarea modelării de simulare bazate pe sisteme informaționale, care răspund la întrebarea "Ce se întâmplă dacă...?" și pe metode statistice, de exemplu, metode de anchetă prin sondaj. În luarea deciziilor sunt folosite modele probabilistico-statistice, precum și metode de analiză a datelor. În cercetarea aplicată sunt folosite combinațiile diferitor metode. Pentru elaborarea soluțiilor sunt utilizate "Sălile de situație". Această noțiune include metodologia, tehnologia și infrastructura. Este presupusă instruirea personalului în domeniul activității informațional-analitice. O atenție deosebită este acordată formalizării și sintezei cunoștințelor interdisciplinare ale specialiștilor în spațiul virtual unic. În sala situațiilor este creat modelul sistemic al domeniului vizat privind impactul factorilor interni și externi. Obiectivul principal al sălii de situație este pregătirea deciziilor de management pentru top-manageri, realizată prin aplicarea metodelor și instrumentelor "om-mașină" ale descrierii și modelării sistemelor complexe care folosesc noul instrument cibernetic ca bază a sistemului tehnic intelectual.

Cu toate acestea, observăm că etapa actuală de dezvoltare a economiei a schimbat atitudinea față de rolul intuiției în luarea deciziilor competente și bine fundamentate. Modelul descriptiv identifică intuiția ca un factor prioritar, bazat pe cauzele insuficienței sau incertitudinii informației. Abordarea modernă recunoaște, că societatea a intrat într-o etapă postindustrială de dezvoltare, a cărei caracteristică este dezvoltarea societății informaționale, în care informațiile și cunoștințele au

variant which is optimal from the economic point of view.

The descriptive model of decision-making is the continuation of the studies of Herbert Simon, who proved the existence of bounded rationality, which means that the activity of individuals in an organization lies within the boundaries or limits of the permissible rationality. This model is empirical and reflects the actual process of decision-making in the complex situations. The descriptive model of decision-making is based on the intuition of managers. Under the intuitive decision-making to a greater extent than logic are used personal experience and insight of decision maker. Assumptions descriptive model of decision-making are as follows: purposes of solutions are often uncertain and conflicting; rational procedures are not always applied and their use is limited to a simplified view of the problem, which does not reflect a reality; boundaries of the search of various options depend on resource constraints; because of the limited information and unclear criteria of maximization are taken acceptable and not maximizing solutions.

The political model developed by H. Simon, J. March and R. Kayert is used for non-programmed decision-making in terms of coalitions that are formed under difficult decision making when there is a lack and uncertainty of information and disagreement about the goals. The assumptions of the political decision-making model: the organization consists of groups with different interests, goals and values; information is ambiguous and incomplete; managers have the lack of resources and intelligence to determine all the characteristics of the problem and process all relevant information. To obtain the necessary information and the reduction of uncertainty requires an exchange of opinions; the definition of objectives and decision-making are required negotiations between the participants of the coalition.

The modern approach to decision-making develops of the main guidelines of all three above mentioned models. It is characterized by the use of simulation modeling based on computer systems that respond to the question "What if...?", and statistical methods, for example, methods of sample surveys. In decision making are used as probabilistic and statistical models, and methods for the data analysis. In applied research is used a combination of different methods. In order to prepare solutions is used "the Situational Room". This notion includes methodology, technology, and infrastructure. Is provided training to personnel on methods of information-analytical work. The particular attention is paid to the formalization and the synthesis of interdisciplinary knowledge of specialists in a single virtual space. In the Situation Room is created the systemic model of the object domain with regard to the impact of internal and external factors. The main objective of situational room is the preparation of decisions for CEO, made on the application of human-computer methods and tools for describing and modeling of complex systems using the new cybernetics apparatus as the core of the intellectual technical system.

It must be noted that the current stage of development of the economy has changed the attitude to the role of intuition in correct and informed decision making. The descriptive model identifies intuition as an overriding

devenit forța motrice a dezvoltării businessului. "Liderii companiei recunosc acum, că operațiunile companiei sunt atât de complexe, încât nu mai pot fi gestionate fără analitică. Dvs. ați ajuns la etapele când intuiția Dvs. nu mai este suficientă. Trebuie să faceți analiză detaliată. Sunt prea multe lucruri, prea multe oportunități ce pot exista neidentificate dacă Dvs. nu se cercetați detaliile" [3, p. 7].

În societatea actuală, calitatea vieții depinde de capacitatea de a produce, a căuta, a analiza, a clasifica, a rezuma, a recunoaște, a procesa, a furniza informațiile și a lua decizii. Etapa actuală de dezvoltare a societății se caracterizează prin faptul, că volume enorme de informații s-au acumulat în formă de baze de date. Volumul global al datelor în 2009 a fost 800 de Exabytes și, având în vedere tendințele actuale, în 2020 va fi 35 de mii Exabytes. Aceste informații sunt stocate pasiv și nu sunt prelucrate [6, p. 72].

Remarcăm, de asemenea, că în prezent au crescut considerabil capacitățile tehnicii de calcul, mijloacelor de comunicare și transmisie a datelor; Internetul a devenit un depozit unic al datelor și cunoștințelor al omenirii; a format nevoia de specialiști care pot lucra cu informații, cu competențe pentru realizarea noilor oportunități ale lucrului cu datele și mijloacele de prelucrare ale datelor. A evidențiat nevoia în specialiști capabili de a efectua procesarea informativ-analitică a volumelor mari de date. Businessul nu mai poate exista fără suport analitic, prognozare, managementul riscului, adică, fără business intelligence. Astăzi, business intelligence a devenit o parte esențială a oricărui sistem computerizat. Cu toate acestea, în cazul când o decizie este luată în baza datelor pentru o perioadă scurtă de timp, ea este mai puțin calitativă. Este necesară analiza datelor pentru o perioadă mai mare, care să fie executată în timpul necesar.

Noțiunea "Business Intelligence"

Pentru prima dată noțiunea "business intelligence" (BI) a fost propusă de către cercetătorul american Hans Peter Luhn, care în 1958 a publicat articolul „Un sistem de Business Intelligence» în revista "IBM System". Luhn a reprezentat businessul ca o serie de diferite activități în știință, tehnologie, comerț, industrie, precum și sistemele de suport ale businessului ca sisteme care susțin activitatea mentală sau sistemele inteligente. Prin utilizarea cuvântul "intelligență", Luhn a subliniat capacitatea de a stabili relația dintre reprezentările unor fapte și acțiuni în interesul soluționării problemelor și atingerii obiectivelor. Acest aspect al activității lui Luhn a fost dat uitării. În 1989, renumitul analist Howard Dresner din firma de consultanță Gartner a revenit la lucrarea lui Luhn. El a dat o interpretare largă a BI, propunând utilizarea BI ca un termen generic pentru o varietate de tehnologii, destinate susținerii procesului decizional [7].

După douăzeci de ani de la publicarea ideii lui Dresner, aceasta a devenit general acceptată. BI este încă văzută ca un set de tehnologii slab cuplate. Printre acestea sunt instrumentele clasice – tabele de calcul, elaborarea rapoartelor, tehnologiile OLAP (Online Analytical Processing), instrumente cu panouri digitale pentru gestionarea business-proceselor, tehnologiile de procesare a datelor și textelor, și multe altele.

La sfârșitul anilor '80, analiștii companiei Gartner au determinat business intelligence ca un proces axat pe

factor for reasons of lack or uncertainty of information. The modern approach recognizes that society has entered a post-industrial stage of development as a feature of which is the development of the information society where information and knowledge have become the driving force behind the progress of business. "Company leaders now recognize that the company's operations are so complex they can no longer be managed without analytics. You reach stages where your intuition is no longer enough. You have to go into detailed analysis. There are too many things, too many opportunities that can exist undetected unless you dive into the details" [3, p. 7].

In today's society, the quality of life depends on the ability to produce, search, analyze, classify, summarize, recognize, process, present information, and make decisions. The current stage of development of a society is characterized by the fact that in databases have been accumulated the huge amounts of information. The world volume of data in 2009 was 800 Exabytes, and given the current trends in 2020 will be 35000 Exabytes. This information is passively stored and not processed [6, p. 2].

We also note that today have considerably grown the capacities of computers, communications and data transmission; Internet has become the single repository of data and knowledge; has formed the need in specialists who can work with information and have competencies realizing new opportunities of the work with data and data processors. There is also a necessity in specialists who are able to perform information-analytical processing of the large data volumes. Business can no longer exist without analytical support, forecasting, risk management, that is, without business intelligence. Today, business intelligence is becoming a core part of any computer system. However, if a decision is made on the basis of data in the short time, it is less qualified decision. It is necessary the data analysis of the long period, and it must be executed in the required time.

The Notion "Business Intelligence"

The notion "business intelligence (BI)" has been introduced by the American researcher Hans Peter Luhn, who in 1958 published the article "A Business Intelligence System" in the journal "IBM System". Luhn represented business as a set of different activities in science, technology, commerce, industry, etc. and business support systems as systems that sustain the mental activity or intelligent systems. The word "intelligence" Luhn marked the ability to determine the relationship between representations of facts and actions in the interests of problem solving and achieving goals. This aspect of Luhn's work was forgotten. In 1989 the well-known analyst Howard Dresner of the Gartner consulting firm returned to Luhn's work. He gave a wide interpretation of BI, proposing to use BI as a generic term for a variety of for a variety of technologies designed to support decision-making [7].

Twenty years after the publication of Dresner his opinion has become generally accepted. BI is still seen as a set of lightly connected technologies. Among them is still the classic tools – spreadsheets, report generators, OLAP technologies, tools with digital boards for business process management, technologies for data and text processing, and much more.

utilizator, care include accesul și cercetarea informațiilor, analiza lor, dezvoltarea intuiției și înțelegerii, care conduc la procesul decizional îmbunătățit și informal. În 1996 a apărut precizarea, că instrumente de analiză a datelor, de elaborare a interogărilor pot ajuta utilizatorii business să depășească volumele mari de date, să le sintetizeze în informații semnificative. Astăzi, toate aceste instrumente se încadrează în categoria numită business intelligence [7].

Definiția clasică a BI-sistemelor [7] – sistemele Business Intelligence reprezintă un proces, tehnologii, metode și instrumente pentru extragerea, reprezentarea și analiza informațiilor, dezvoltarea intuiției și perceperea procesului decizional îmbunătățit și informal al non-business utilizatorilor, precum și instrumente pentru extragerea informațiilor relevante și semnificative pentru business. BI este un set de tehnologii și de software, destinat pentru atingerea obiectivelor businessului prin cea mai bună utilizare a datelor disponibile.

Definiția pentru business intelligence a lui V. Artemyev, dată în anul 2003 în revista "Открытые системы", este, fără îndoială, una dintre cele mai rezonabile. Artemyev încercat să listeze în definiție toate aspectele majore ale inteligenței. De fapt, acesta a vizat elaborarea definiției pentru business intelligence în sensul larg. În definiție au fost enumerate trei aspecte ale business intelligence, adică a fost definită ca [5]:

- procesul de transformare a datelor în informație și cunoștințe despre business pentru sprijinire a procesului decizional îmbunătățit și informal;
- tehnologiile informaționale (metode și instrumente) pentru colectarea datelor, consolidarea informației și asigurarea accesului business-utilizatorilor la cunoaștere;
- cunoștințe despre business, obținute în rezultatul analizei profunde a datelor detaliate și informațiilor consolidate.

Principalul avantaj al abordării lui V. Artemyev este caracterul sistematic. Cu toate acestea, noi nu considerăm că este justă afirmația, că business-cunoștințele sunt parte a business-analiticii.

În 2010, în revista "Открытые системы" a fost publicat articolul lui L. Chernyak, în care definiția pentru BI este bazată pe experiența sistemelor de business intelligence în procesul decizional. L. Cherniak indică cinci etape ale procesului decizional: identificarea și detalierea problemei, formularea problemei și identificarea datelor necesare pentru soluțiile ei, analiza datelor, inclusiv analiza exploratoare (Exploratory Data Analysis, EDA), analiză care să permită construirea ipotezelor (Structured Data Analysis, SDA) și să definească fluxurile de date, precum și alte tipuri de analize; business intelligence fiind drept interpretarea datelor, pregătirea rapoartelor, elaborarea modelelor și recomandărilor, previziunilor și predicțiilor; luarea deciziilor [10]. L. Chernyak subliniază, că BI are loc între diferite metode de analiză a datelor și de luare a deciziilor, care sugerează că esența BI constă în procesul de transformare a datelor în informații ce pot fi utilizate pentru luarea deciziilor. Este definită și principală sarcina a BI, care constă în agregarea, integrarea și interpretarea datelor din surse diferite, în scopul de a le transforma într-o informație confortabilă pentru luarea deciziilor.

În studiul comun al MIT Sloan de Management Review și IBM Institute for Business am găsit următoarea noțiunea

In the late 1980s, the consulting company Gartner analysts have identified business intelligence as the user-centered process which includes access and research of information, its analysis, the elaboration of intuition and insight that lead to the improved and informal decision-making. In 1996, there was the clarification – tools for data analysis, elaboration of reports and queries can help business users to overcome the sea of data to synthesize them into the meaningful information. Today all of these tools fall into the category called Business Intelligence [7].

The classic definition of BI-systems (BI), according to [7], is as follows. Business intelligence is a process, technologies, methods and tools for extracting, presenting and analysis of information, development of intuition and insights for the improved and informal decision-making and by business users as well as tools for extracting the relevant and meaningful information. BI – a set of technologies, software, and practices aimed at the achievement of business goals through the best use of the available data.

Definition of Business Intelligence, given by V. Artemyev in the journal "Открытые системы" in 2003 is undoubtedly one of the most literate. V. Artemyev has tried to point in it all major aspects of intelligence. In fact it has meant the elaboration of a wide definition of business intelligence. In the definition have been listed three aspects of business intelligence, i.e. it has been defined as [5]:

- the process of transforming data into the information and knowledge on business to support the improved and informal decision-making;
- information technologies (methods and tools) of data collection, information consolidation, and providing access of business users to knowledge;
- knowledge on business, obtained as a result of in-depth analysis of detailed data and consolidated information.

The main advantage of the V. Artemyev approach is comprehensiveness and systematics. However, we do not consider as correct the statement that business knowledge is a part of business analytics.

In 2010 the journal "Открытые системы" published Chernyak's article, in which the definition of BI is given taking into account the development of business intelligence systems. Author analyzing the stages of decision-making focuses on the role of business intelligence in decision making. Chernyak indicates five stages of decision-making: detecting and detailing problem; formulation of the problem and identification of the data required for its solutions; of the recommendations, forecasts and predictions; decision-making (Exploratory Data Analysis, EDA), analysis allowing to build a hypothesis (Structured Data Analysis, SDA); defines the data flows, as well as other types of analysis; business intelligence as the interpretation of data, preparation of reports, modeling, and elaboration of recommendations, forecasts and predictions; decision-making [10]. Chernyak emphasizes that BI takes place between the different methods of data analysis and decision-making, which suggests that the essence of BI is the transformation of data into information that can be used for decision making. The author also has defined the main task of BI which consists

pentru analitică. Analitica: utilizarea datelor și cunoștințelor prin aplicarea disciplinelor legate de analiză (de exemplu, modele statistice, cantitative, predictive, cognitive și altele) pentru a conduce planificarea bazată pe fapte, decizii, execuție, management, măsurare și învățare. Analitica poate fi descriptivă, predictivă sau prescriptivă [1, p. 3].

Considerăm, că baza actuală a acestui concept trebuie să fie fundamentată pe ideile lui N.B. Pakhlin și V. I. Oreshkov, descrise în [8]. În procesul analizei datelor, cercetătorul produce un set de acțiuni în scopul de a forma ideile cu privire la natura fenomenului, descrise de aceste date. De obicei, pentru analiza datelor sunt utilizate metodele matematice. Cu toate acestea, analiza datelor nu poate fi considerată doar ca procesarea informațiilor după colectarea acestora, analiza datelor este, în primul rând, un instrument de verificare a ipotezelor și soluționare a problemelor cercetătorului. Business intelligence este strâns legată de modelare [8].

Mai mult decât atât, considerăm că trebuie să se vorbească despre business intelligence în sens larg și în sens restrâns. Prin urmare, susținem punctul de vedere al analiticilor din cadrul firmei de consultanță Forrester Research [1, p. 19]. Definiția largă descrie BI drept întregul proces de la date până la cunoștințe, care include pregătirea datelor (data integration, data quality, master data management, data warehousing). Definiția succintă – BI reprezintă ultimii pași în procesul decizional, care constă mai mult în utilizarea datelor (reporting, ad hoc querying, dashboards); analitică avansată (predictivă), BI de tip operațional, process, context, analitica textului, analitica in-memory.

Trebuie remarcat, că în opinia lui Forrester Research, chiar și aceste două opțiuni nu acoperă toate cele mai importante momente ale business intelligence. Mai mult decât atât, definiția pentru business intelligence încă nu este formată, Forrester Research continuă să lucreze la ea. De asemenea, menționăm, că Forrester Research este o companie implicată în cercetarea pieței de IT-tehnologii. Însă, obiectivul nostru este formularea unei definiții pentru nespecialiști sau pentru utilizatorii business intelligence. Prin urmare, aspectele largi și înguste, în opinia noastră, valorifică destul de bine obiectivul stabilit și reflectă o abordare sistematică. Deși, desigur, definiția pentru business intelligence va continua să evolueze continuu.

Etapele dezvoltării Business Intelligence

Dezvoltarea business inteligenței moderne înregistrează peste de douăzeci de ani. Business Intelligence a marcat trei etape: Silos, Centralizare, Agilitate [2, p. 3].

Forrester Research confirmă, că numai dezvoltarea activă (Agile development) nu este suficientă pentru BI și recomandă aplicarea celor mai eficiente practici și tehnologii de ultimă generație pentru a face BI mai flexibilă. Agile business intelligence este definită de către Forrester Research ca o abordare, care combină [2, p. 5] procese, metodologii, structura organizatorică, instrumente și tehnologii, care permit ca decidenții strategici, tactici și operaționali să fie mai flexibili și mai receptivi la ritmul rapid al schimbărilor cerințelor de business și de reglementare.

De ce agilitatea este atât de importantă pentru aplicațiile BI? Există multe momente: estimările inițiale sunt inexacte; cerințele BI se schimbă mai repede decât tehnologiile informaționale le țin pasul; abordările System

in the aggregation, integration and interpretation of data from heterogeneous sources in order to transform them into a comfortable decision-making information.

In the joint MIT Sloan Management Review and IBM Institute for Business Value study we found the following notion of analytics. Analytics: The use of data and related insights developed through applied analytics disciplines (for example, statistical, contextual, quantitative, predictive, cognitive and other models) to drive fact-based planning, decisions, execution, management, measurement and learning. Analytics may be descriptive, predictive or prescriptive [1, p. 3].

We believe that the current basis of this concept should be based on the ideas of N.B. Pakhlin and V.I. Oreshkov described in [8]. In the data analysis the researcher produces a set of actions in order to form ideas about the nature of the phenomenon described by this data. Usually for data analysis are used mathematical methods. However, the analysis cannot be considered only as information processing after information gathering, analysis is primarily a tool to verify assumptions and to solve researcher problems. Business Intelligence is closely related to modeling [8].

Moreover, we believe that we should speak about business intelligence in the broad and narrow sense. Therefore we support the view of the analysts of the consulting firm Forrester Research [1, p. 19]. The narrow definition describes BI as the entire data-to-insight process, which includes data preparation (data integration, data quality, master data management, data warehousing). Wide definition – BI represents last steps in the decision-making process, which is mostly data usage (reporting, ad hoc querying, dashboards); advanced (predictive) analytics, operational BI, process, context, text analytics, in-memory analytics.

It should be noted that, in the opinion of Forrester Research, even these two options did not cover all the highlights of business intelligence. Moreover, the definition of business intelligence has not yet formed, Forrester Research continues to work on it. We also note that Forrester Research is a company engaged in the research market of IT-technologies. But our goal is to give the narrow definition or definition for users of business intelligence. Therefore, the proposed broad and narrow aspects, in our opinion, quite realize the set goal and reflect the systematic approach. Though of course, the definition of business intelligence will continue to evolve as she is.

Stages of the BI Development

The development of modern business intelligence has more than twenty years. Business intelligence has passed three stages: Silos, Centralization, Agility [2, p. 3].

Forrester Research states that Agile development by itself is not enough for BI and recommends adopting multiple best practices and next-generation technologies to make BI more flexible. Agile business intelligence is defined by Forrester Research as an approach that combines [2, p. 5] "processes, methodologies, organizational structure, tools, and technologies that enable strategic, tactical, and operational decision-makers to be more flexible and more responsive to the fast pace of changes to business and regulatory requirements".

Development Life Cycle (SDLC) nu sunt potrivite pentru BI; eforturile de implementare nu iau în considerare cerințele, care sunt în continuă schimbare; baza utilizatorilor crește permanent; amploarea, profunzimea, complexitatea în creștere.

Soluția este văzută în aplicarea metodologiei Forrester Research pentru pregătirea, planificarea, elaborarea, implementarea BI și raționalizarea strategiei BI. Această metodologie presupune patru etape: descoperirea, planificarea, acțiunea, optimizarea [1, p. 40].

Sistemul BI trebuie să ofere oportunități cheie, care sunt necesare pentru funcționarea eficientă. Cercetările efectuate de analiștii Gartner au confirmat, că platforma BI necesită cincisprezece capacități de trei categorii: integrarea, livrarea informației și analiza. Integrarea include infrastructura BI, managementul metadatelor, instrumentele de dezvoltare, colaborarea. Livrarea informației include reporting, dashboards, ad hoc query, analiza este bazată pe procesarea analitică online – (OLAP). Această capacitate poate acoperi o varietate de arhitecturi de date și arhitecturi de stocare, vizualizare interactivă, modelare predictivă și data mining, scorecards, modelare prescriptivă, simularea și optimizarea [4].

Platformele analitice acoperă patru niveluri de maturitate: analitică descriptivă, de diagnostic, predictivă și prescriptivă. Marea majoritate a aplicațiilor, până în prezent, ar putea fi numite "descriptive", deoarece capacitățile critice, cum ar fi rapoartele și dashbord-urile, sunt folosite pentru descrierea dimensiunilor și măsurilor ale un anumit aspect al businessului. Organizațiile elaborează analize de diagnostic, care au vizualizare interactivă și permit utilizatorilor detalierea mai facilă a datelor pentru a descoperi noile perspective. Când organizațiile se maturizează până la analiza de diagnostic, acestea pot identifica variabilele explicative. Soluțiile pot fi evolute ulterior în analitica prescriptivă ca intuiții din modelele predictive integrate în procesele de afaceri pentru a efectua corijări și a lua decizii optime.

Îmbunătățirea calității deciziilor de afaceri este principala valoare a implementării BI. Schimbările care așteaptă o companie sunt informarea mai bună a luării deciziilor de afaceri și îmbunătățirea calității și consistenței datelor.

Cultura orientată spre informație

Studiul comun al MIT Sloan de Management Review și IBM Institute for Business Value a formulat o concluzie extrem de importantă – piața digitală actuală dezvoltă cultura bazată pe date. O organizație poate fi capabilă de a colecta, integra și analiza datele sale, dar ea nu va fi pregătită să utilizeze rezultatele analizei acestor date dacă nu are o cultură bazată pe idei ce au punct inițial intuiția sau experiența.

Folosind analitica ca un nucleu strategic pentru operațiunile de afaceri, organizațiile cu o cultură a analizelor de date ce încorporează perspective bazate pe date în fiecare proces – de la scenarii de gestionare a riscului până la algoritmi de procesare a intrărilor prin noile canale digitale. Aceste organizații permit angajaților să acționeze cu încredere și decisiv într-o piață în dezvoltare rapidă [3, p. 11-12].

Pentru a realiza sofisticarea în analitica organizațiilor trebuie să existe cultura bazată pe date. Cultura orientată

Why Agility is so important for the effective BI applications? There are several moments: initial estimates are always low, BI requirements change faster than IT can keep up with, conventional System Development Life Cycle (SDLC) approaches are poorly suited for BI, deployment efforts don't often take into account growing and ever-changing requirements; growing user database; growing breadth, depth, volume, and complexity.

The solution is seen in the application of the Forrester Research's methodology on preparation, planning, building, starting-up BI to rationalize BI strategy. This methodology involves four steps: Discover, Plan, Act, Optimize [1, p. 40].

The developed BI system must deliver key opportunities which are necessary for its effective functioning. The research made by Gartner analysts has confirmed the necessity of fifteen capabilities of BI platform across three categories: integration, information delivery and analysis. Integration includes BI infrastructure, metadata management, development tools, collaboration. Information delivery means are as follows (reporting, dashboards, ad hoc query; analysis is based on the online analytical processing (OLAP). This capability could span a variety of data architectures and storage architectures, interactive visualization, predictive modeling and data mining, scorecards, prescriptive modeling, simulation and optimization [4].

The analytical platforms are covering four levels of maturity: descriptive, diagnostic, predictive and prescriptive analytics. The vast majority of applications built with BI and analytics platforms to date could be named "descriptive" because reports and dashboards are used to describe the dimensions and measures of a particular aspect of the business. Organizations build diagnostic analytics that have interactive visualization and enable users to drill more easily into the data. As organizations mature at diagnostic analysis, they can identify the explanatory variables that predict a future period. Solutions can be further evolved to prescriptive analytics as the insights from predictive models are integrated into business processes to take corrective or optimal actions.

The improvement of business solution quality is the main value of the BI-implementation. The major changes expected in a company are to make better informed business decisions and to improve data quality and consistency.

Information-oriented culture

The joint MIT Sloan Management Review and IBM Institute for Business Value study has made an extremely important conclusion – today's digital marketplace is developing a data oriented culture. An organization may be able to collect, integrate and analyze its data, but it will not likely be able to use properly the results of data analysis unless it has a culture that is based on the ideas that depart from intuition or experience.

In using analytics as a strategic asset core to their business operation, organizations which have the culture of data analysis embed data-based insights into every process – from scenarios that manage risk, to algorithms that process coming in through new digital channels. They also empower employees to act confidently and decisively in a fast-paced marketplace [3, p. 11-12].

spre date este un model de comportamente și practici ale unui grup de oameni, care împărtășesc o credință, ca avere, înțelegerea și utilizarea unor tipuri de date și informații ce joacă un rol critic în succesul organizației [3, p. 11].

În cultura orientată la date, comportamentele, practicile și credințele sunt în concordanță cu principiul conform căruia deciziile de afaceri de la orice nivel se bazează pe analiza datelor. Liderii în cadrul organizațiilor sunt în așteptare ca deciziile să fie vină în baza analiticii și să explice necesitatea BI în perspectivă de termen lung. Ele exprimă convingerea în valoarea deciziilor mai rapide și mai precise datorită utilizării BI pentru a ghida în operațiunile zilnice. Angajații sunt încrezători că dispun de informații pentru a lua decizii bazate pe date.

Conform studiul MIT Sloan Management Review and IBM Institute for Business Value, organizațiile, care implementează cu abilitate BI, demonstrează următoarele trei abilități: conducere axată pe fapte – fact-driven leadership, deschis la idei noi, care contestă practicile curente, indivizii au nevoie de date pentru decizii; strategie și ghid de operațiuni conform perspectivelor, ghid de strategii viitoare cu analitică, de operațiuni zilnice cu analitică; analitica este folosită ca un activ strategic, utilizarea analiticii ca parte esențială a strategiei și a operațiunilor de afaceri, utilizarea crescândă a analiticii în anul trecut.

Noi recunoaștem importanța abordării de mai sus, cu toate acestea ar trebui, de asemenea, să subliniem că o imagine întreagă a unei culturi orientate spre date nu a fost întocmită. Următorul pas constă în a discuta cerințele stabilite de economia conectată (networked economy).

Concluzii. Etapa actuală de dezvoltare a teoriei și practicii procesului decizional a schimbat atitudinea față de rolul intuiției în luarea deciziilor competente și bine fundamentate. Cultura orientată spre date nu este bazată pe intuiție sau experiență. În această cultură, comportamentele, practicile și credințele respectă principiul conform căruia deciziile de afaceri de la orice nivel trebuie să fie bazate pe analiza datelor.

To achieve analytics sophistication organizations master the data-oriented culture. "Data oriented culture is a pattern of behaviors and practices by a group of people who share a belief that having, understanding and using certain kinds of data and information play a critical role in the success of their organization" [3, p. 11].

In a data-oriented culture behaviors, practices and beliefs are consistent with the principle that business decisions at every level are based on analysis of data. Leaders within organizations set an expectation that decisions must be arrived at analytically, and explain how analytics is needed to achieve a long-term vision. They express their conviction in the value of faster and more precise decisions by using analytics to guide to day-to-day operations. Employees are confident they have the information to make data-based decisions.

According to the joint MIT Sloan Management Review and IBM Institute for Business Value survey organizations which skillfully apply BI demonstrate three basic capabilities: fact-driven leadership – open to new ideas that challenge current practices, individuals have data need for decisions; strategy and operation guided by insights – guide future strategies with analytics, guide day-to-day operations with analytics; analytics is used as a strategic asset – use analytics as core part of business strategy and operations, increased use of analytics in the past year.

We acknowledge the significance of the above approach, however we should also point out that a whole picture of a data oriented culture hasn't been drawn. The next step is to discuss the requirements introduced by a connected (networked) economy.

Conclusions. Current stage of development of the theory and practice of decision making process has changed the attitude towards the role of intuition in making relevant and substantiated decisions. Data-oriented culture is not based on intuition or experience. In this culture behaviors, practices and beliefs respect the following principle – business decisions at all levels must be based on data analysis.

Referințe bibliografice / References

1. ЭВЕЛЬСОН, Борис. "Next Generation BI" - Эффективный инструмент достижения успеха в бизнесе [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: http://www.cnews.ru/reviews/ppt/2012_10_19/9_Evelson.pdf
2. EVELSON, Boris. Trends 2011 And Beyond: Business Intelligence. 2011, 31 march [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: <http://www.forrester.com/Trends+2011+ And+Beyond+Business+Intelligence/fulltext/-/E-RES58854?objectid=RES58854>
3. KIRON, D., SHOCKLEY, R. et al. Analytics: The widening divide. How companies are achieving competitive advantage through analytics: research report. 2011 [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: http://www-304.ibm.com/businesscenter/cpe/download0/30288/IBM_analytics_the_wideningdivide_original.pdf
4. SCHLEGEL, K., SALLAM, R.L. et al. Magic Quadrant for Business Intelligence and Analytics Platforms. 2013, 5 february. 64 p. [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: http://www-304.ibm.com/businesscenter/cpe/download0/230288/IBM_analytics_the_wideningdivide_original.pdf
5. АРТЕМЬЕВ, В. Что такое Business Intelligence? В: Открытые системы. 2003, № 4 [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: <http://www.osp.ru/os/2003/04/182900/>
6. НЕКРАСОВА, Е. Переступить черту. В: CIO/ Современное предприятие. 2011, № 1-2 [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: http://www.fors.ru/pls/portal/ docs/PAGE/FDC/FILES/SMI/CIO_Tambovskiy_2_2011.pdf
7. Определение Business Intelligence. 2012, 23 марта [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: http://www.tadviser.ru/ index.php /B5_Business_Intelligence
8. ПАКЛИН, Н.Б., ОРЕШКОВ, В.И. Бизнес-аналитика: от данных к знаниям: учебное пособие. Санкт-Петербург: Питер, 2013. 704 с. ISBN 978 5-459 007176.
9. ТРОФИМОВА, Л.А., ТРОФИМОВ, В.В. Управленческие решения. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ ИТМО, 2011. 192 с. ISBN 978-5-7310-2742-7.
10. ЧЕРНЯК, Л. Бизнес-аналитика как сервис. В: Открытые системы. 2010, № 4 [accesat 27 iulie 2013]. Disponibil: <http://www.osp.ru/os/2010/04/13002275>

Recomandat spre publicare: 26.08.2013

ETAPELE DE FORMARE A PIEȚEI DE ASIGURĂRI DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI DEZVOLTAREA MODERNĂ A ACESTEIA

*Igor DOLGHI, drd., lector magistru,
Universitatea de Stat din Moldova*

Crearea unei industrii moderne de asigurări permite statului: de a reduce pierderile din bugetul de stat, influențate de diferiți factori; de a soluționa unele probleme sociale în condițiile economiei de piață și de a atrage sursele populației și organizațiilor din diferite domenii în cifra de afaceri a economiei naționale pe termen lung.

Cuvinte cheie: asigurare, asigurător, prime de asigurare, etape de formare a pieței de asigurări, servicii de asigurare, despăgubiri de asigurare, participanți profesioniști pe piața de asigurări, autoritate de supraveghere, sistem de reglementare a pieței de asigurări.

Introducere. Dezvoltarea pe larg a economiei de piață în Republica Moldova a schimbat semnificativ situația în domeniul asigurărilor. Dezvoltarea pieței naționale de asigurări are loc în condiții nestabile ale situației economice și politice din țară, sistem fiscal insuficient flexibil și legislația încă în curs de perfecționare în ramura de asigurări.

În perioada ultimilor ani piața de asigurări din Republica Moldova a suferit o serie de modificări, căpătând aspect de piață concurențială.

Conținutul de bază. Scopul articolului. Analiza etapelor principale de dezvoltare a pieței de asigurări din Republica Moldova și evaluarea rezultatelor la etapa contemporană de dezvoltare.

Analiza etapelor de formare a pieței naționale. Începând cu anii '20 ai secolului trecut și până la finele anilor '80, în legătură cu schimbarea situației social-politice, sistemul de asigurări era monopolizat, iar organul de supraveghere a asigurărilor a fost anulat. În perioada dată asigurările se efectuau de către organele de stat, direcțiile prioritare de activitate a cărora era asigurarea populației, deoarece în condițiile de existență a proprietății publice asupra mijloacelor de producție, asigurarea acestora nu se considera necesară în sistemul de asigurări de stat.

În URSS asigurările aveau un caracter formal. În mentalitatea cetățenilor sovietici asigurările nu figurau ca o componentă obligatorie de organizare a vieții.

Direcția Generală a asigurărilor de stat în URSS a fost Gosstah. Până în anul 1958 sistema Gosstrah a fost strict centralizată la nivelul URSS. Din anul 1958 o parte din sistemul Gosstrah a fost transmis sub jurisdicția ministerului de finanțe a Republicilor Unionale. Din anu 1967 până în anul 1991 sistemul Gosstrah a fost deja organizat la nivel republican și se supunea Consiliului Gosstrah URSS, care la rândul său se supunea Ministerului de Finanțe al URSS.

Activitatea de asigurări în componența Ministerului de Finanțe era supusă în interesul bugetului de stat, predominau

STAGES OF FORMATION OF INSURANCE BUSINESS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ITS MODERN DEVELOPMENT

*Igor DOLGHI, PhD, lecturer, MA
State University of Moldova*

The creation of modern insurance industry will allow the state: to reduce the burden on the state budget as concerns the compensation of unexpected losses, caused by factors of different nature; to solve some problems of Social Security in the conditions of the market economy; and to attract the savings of the population and organizations in the turnover of the national economy on a long-term basis.

Key words: insurance, insurer, insurance premiums, training phase of the insurance market, insurance services, insurance compensation, professional participants in the insurance market, supervisory authority, system of regulation of the insurance market.

JEL Classification: G22, G29, I13

Introduction. The extensive development of market relations in the Republic of Moldova has significantly changed the situation in the insurance field. The development of the insurance market in our country occurs in an unstable economic and political condition, insufficiently flexible tax system, and a still imperfect legislation in the field of insurance.

Over recent years, the insurance market of the Republic of Moldova has undergone a number of changes, getting an aspect of the competitive market.

The basic content. The purpose of the article. Analysis of the main stages of the development of the insurance business in the Republic of Moldova and the assessment of the results achieved at the present stage of development.

The analysis of development phase of insurance business in the country. Since the 20's of last century to the late 80's, due to changes in the socio-political system, the insurance industry has been monopolized and the insurance supervision department was abolished. During this period, the public insurance agencies engaged in insurance, the main orientation of which was insurance of the population, as in the conditions of existence of public ownership of the means of production, insurance of companies' property with a public insurance company was considered inappropriate.

In the USSR the insurance was largely formal. In the minds of the Soviet people the insurance did not figure as an essential component of life organization.

The main directorate of public insurance of the USSR was the Public Insurance System. Up till 1958, the public insurance system was highly centralized in the scale of the USSR. Since 1958, a part of the Public Insurance System was transferred to the Ministry of Finance of the USSR. From 1967 to 1991 the Public Insurance System was already a Union-Republican one, and was headed by the USSR Public Insurance Board, which was subordinated to the Ministry of Finance of the USSR. The activity of the

interesele din domeniul fiscal în detrimentul dezvoltării activității de asigurări. Statul își permitea să acopere deficitul bugetar prin retragerea grătită a unor sume enorme din rezervele de asigurare. Asigurările au fost transformate într-o ramură auxiliară a sistemului financiar de stat.

După destrămarea URSS, în anul 1991, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea „Cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale”. La 28 mai a aceluiși an, Guvernul a implementat măsuri cu privire la perfecționarea și reglementarea activității de asigurări, fapt ce a marcat începutul reorganizării Consiliului Gosstrah al Republicii Moldova și crearea societăților de asigurări pe principii de concurență [7].

Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.296 din 12 iunie 1991 a fost creat Serviciul de Stat pentru supravegherea asigurărilor pe lângă Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. La 11 iulie 1991 a fost înregistrată prima companie comercială de asigurări „ASITO”.

Începând cu anul 1991, la prima etapă de formare a asigurărilor comerciale, în țară au început să apară și să se dezvolte primele organizații comerciale de asigurări. Însă, în țară lipsea cadrul de reglementare a activității de asigurări.

Etapă dată de formare a pieței se caracterizează prin lipsa aproape completă de surse proprii a organizațiilor de asigurări și capital social insuficient. Specificul acestei etape în general a fost determinat de situația economică a epocii de „acumulare primitivă a capitalului”. Numărul organizațiilor de asigurări, care practic acordau clienților săi acoperire de asigurare clasică, era extrem de insuficient, iar gama serviciilor acordate de acestea era limitată.

Primele de asigurare în anul 1992 au constituit 993,9 mii lei, iar despăgubirile de asigurare au fost de 482,4 mii lei sau 48,5% din suma primelor subscrise.

În 1993, volumul primelor de asigurare au crescut brusc și sau majorat în comparație cu 1992 cu 6,9 mln. lei.

Etapă a doua de formare a pieței de asigurări din Republica Moldova poate fi considerată perioada începând cu 1993. Parlamentul Republicii Moldova la 15 iunie 1993 a adoptat legea nr. 1508-XII „cu privire la asigurări”. Intrarea în vigoare a legii date a schimbat situația pe piața de asigurări din Moldova. Au fost exact stabiliți parametrii de bază în activitatea de asigurări și cerințele cu privire la stabilitatea financiară în asigurări.

Dacă ne referim la creșterea cantitativă a numărului de asigurători, atunci se poate de menționat, că perioada până la anul 1995 s-a marcat prin creșterea rapidă a numărului organizațiilor de asigurări. În perioada din anul 1991 până în anul 1995 numărul asigurătorilor înregistrați a atins cifra de 90, iar în anul 1996 au fost înregistrate încă 12 organizații de asigurări. În perioada dată, multe organizații de asigurări n-au rezistat concurenței și au fost închise, astfel încât la 31 decembrie 1996 în republica Moldova funcționau 55 de organizații de asigurări.

În anul 1996 toate organizațiile de asigurări au majorat cuantumul primelor de asigurare subscrise și au constituit 97 milioane de lei. Pe tipurile de asigurări benevole – 73,1 milioane de lei sau 75,3% din suma totală a primelor de asigurare, inclusiv: asigurarea facultativă de persoane – 40,6 milioane de lei (41,8%); asigurarea facultativă de bunuri – 20,4 milioane de lei (21,1%); altele asigurări benevole – 12

insurance system within the Ministry of Finance was subordinated to the interests of the state budget, there prevailed fiscal origins to the detriment of the insurance business development. The Government allowed gratuitous and compulsory confiscations from the insurance funds of large amounts to cover the budget deficit. Insurance has turned into an auxiliary field of finance.

After the collapse of the Soviet Union in 1991, the Government of the Republic of Moldova adopted the Decree “On urgent measures providing for the demonopolization of the national economy”. On May 28 of that year, the Government considered the issue of measures to improve and regulate the insurance activity, which marked the beginning of the reorganization of the Board of State Insurance of the Republic of Moldova and the creation of insurance companies on a competitive basis [7].

By the Decree no. 296 of the Government of the Republic of Moldova of June 12, 1991 the State Insurance Supervision Service under the Ministry of Finance of the Republic of Moldova was established. On July 11, 1991 there was registered the Insurance company “ASITO” - the first commercial-type insurance organization.

Starting with 1991, at the first phase of establishing a new commercial insurance, there began to emerge and evolve in the country independent private profit insurance organizations. However, the lacked in the country any legal basis to regulate the insurance activity.

This stage of market development is characterized by the almost complete lack of insurers, sufficient statutory capital and other equity. The specifics of the first stage of the insurance formation generally was determined by the economic environment of “primitive accumulation of capital” era. The number of insurance companies, which in fact provided its customers with a classic insurance coverage, was extremely low, and the list of services provided by them was limited.

Insurance premiums for 1992 amounted to 993.9 million MDL, and insurance payments amounted to 482.4 million MDL, or 48.5% of the amount of premiums collected.

In 1993, the volume of insurance premiums rose sharply, and increased in comparison with 1992 by 6.9 million MDL.

The second stage of development of the insurance market in the Republic of Moldova can be called the period since 1993. The Parliament of the Republic of Moldova adopted on 15 June 1993, the Law no. 1508-XII “On insurance”. The entry into force of this law changed the situation on the insurance market of Moldova. There were accurately identified the main parameters of the insurance activity and requirements to the reliability of insurers.

If we talk about the quantitative increase in the number of existing insurers, the period up to 1995 was marked by the rapid growth in the number of insurance companies. During the period from 1991 to 1995, the number of registered insurers reached 90, in 1996 there were registered 12 more insurance companies. During this period, many insurance companies were closed not being

milioane de lei (12,4%). Pe asigurările obligatorii au fost subscrise 23,9 milioane de lei sau 24,7% din suma totală a primelor subscrise. Liderii pieții pe primele de asigurare subscrise în anul 1996 au fost organizațiile de asigurări: „Asito”, „Asito-Trafic”, „Moldova-Astrovaz”, „Afes-M”, „Orateh”, „Seabeco-Asint”. Cota primelor de asigurare subscrise de companiile mari în suma totală a primelor de asigurare a constituit 83,7% [4].

Referindu-ne la tendința de formare a pieței de asigurări, etapa a doua de dezvoltare a acesteia se caracterizează prin continuarea de creștere extensivă în direcții puțin asemănătoare cu asigurările clasice. Mai mult au fost practicate asigurările facultative de persoane și asigurările facultative de bunuri.

Începutul etapei contemporane de formare a pieței de asigurări din Republica Moldova poate fi considerată perioada din anii 1996-1997.

La 10 iunie 1997, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr. 533 „Cu privire la unele măsuri de reglementare a activității de asigurare” [3]. Provocarea schimbărilor în dezvoltarea asigurărilor a fost influențată de condițiile externe din asigurări. Piața de asigurări s-a redus considerabil, iar concurența a crescut semnificativ. Organizațiile de asigurări au început să-și dezvolte afacerea în alte direcții. Concurența între asigurători s-a transferat pe segmentul asigurărilor de riscuri a persoanelor juridice și fizice, mai multă atenție a început să se atragă la asigurările de bunuri. Aceasta a fost facilitată de punerea în aplicare a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 484 „cu privire la limitele cheltuielilor de asigurare ale agenților economici și persoanelor fizice, care practică activitatea de întreprinzător, permise ca deduceri de cheltuieli aferente activității de întreprinzător pentru scopuri fiscale” din 04 mai 1998, care a exclus din baza de impozitare cheltuielile întreprinderii cu privire la toate asigurările obligatorii și asigurările facultative de bunuri, mărfuri și răspundere; asigurarea angajaților contra accidente.

Formarea sistemului național de asigurări necesită elaborarea și implementarea unor măsuri de îmbunătățire a calității serviciilor de asigurări, ce presupune utilizarea potențialului intern al Republicii Moldova și oportunitățile investiționale proprii.

Pentru realizarea scopului dat, este necesară organizarea unui sistem național de asigurări eficient și accelerarea dezvoltării unor asigurări sociale. Sfera de asigurări acoperă toate aspectele vieții umane, activitatea de producere și social-economică, îndeplinind funcțiile de compensare și cumulare.

În condițiile economiei de trecere, o importanță deosebită în industria de asigurări revine mai multor factori.

În primul rând, asigurarea prezintă securitate suplimentară multiplelor interese ale persoanelor juridice și fizice, indiferent de caracterul și volumul măsurilor întreprinse de stat. În perioada actuală, povara cheltuielilor de lichidare a calamităților naturale și dezastrelor provocate de om, rămân pe seama bugetului de stat, posibilitățile căruia, din motive obiective, sunt limitate.

În al doilea rând, utilizarea mecanismului de asigurare în condițiile date asigură dezvoltarea rapidă a afacerii, îmbunătățeste tehnologiile de producție utilizate, ținând cont de specificul ramurilor principale ale economiei din

able to meet the competition, so as of December 31, 1996 there functioned in the Republic 55 insurance companies.

In 1996, the premiums of all insurance companies increased, amounting to 97 million MDL. For voluntary insurance - 73.1 million MDL, or 75.3% of total premiums, including: voluntary private insurance - 40.6 million MDL (41.8%); voluntary property insurance - 20.4 million MDL (21.1%), other types of voluntary insurance of 12 million MDL (12.4%). Mandatory insurance collected 23.9 million MDL, or 24.7% of total premiums. Leaders in terms of insurance contributions in 1996 were the insurance organizations „Asito”, „Asito-Trafic”, „Moldova-Astrovaz”, „Afes-M”, „Orateh”, „Seabeco-Asint”. The share of insurance premiums of the largest companies of the republic in total contributions amounted to 83.7% [4].

As for trends of development of the insurance market, the second stage of its formation was characterized by a continuation of the extensive growth in the areas, that have little in common with the classic insurance. The most widespread of them was voluntary private insurance and voluntary property insurance.

The beginning of the current stage of the Moldovan insurance market formation can be considered the period from 1996 to 1997.

The Government of the Republic of Moldova adopted on 10 June 1997 the Decree no. 533 “On some measures for the settlement of the insurance activity” [3]. The main reason for the onset of change in the development of insurance was the change in external conditions of its existence. The insurance market has shrunk considerably, and the competition embittered. The Insurance companies begun to look for ways of business development in new directions. The main competition among insurers moved to markets of legal entities and individuals’ risk insurance, more attention was paid to property insurance. This was facilitated by the Government of the Republic of Moldova Decree no. 484 of May 4, 1998 “On expenses on insurance of economic agents and physical persons which are engaged in the business activity, permitted for the deduction from entrepreneurial incomes, for the purpose of the taxation”, which brought out of taxation the expenses of enterprises for all types of compulsory insurance and voluntary insurance of its property, cargo and liability, personnel insurance against accidents.

Creating a national insurance system required the development and gradual implementation of measures, aimed at improving the quality of insurance services, which involves the active use of the internal potential of the country and its own investment opportunities.

To achieve this goal requires the proper organization of the national insurance system and accelerated development of certain socially important types of insurance. Insurance business covers all aspects of human life, production and socio-economic activities, performing compensation and cumulative - savings function.

In transition economies, the particular importance of the insurance industry is determined by several factors.

First, the insurance provides additional protection to the different interests of legal entities and individuals, regardless of the nature and scope of the measures taken by the Government. In this period, the main burden of the costs to

Republica Moldova, climatul acesteia și localizarea geografică.

Sistemul de asigurări contribuie la dezvoltarea sigură și durabilă a economiei țării, reprezentând o bază suplimentară pentru sporirea securității populației, asigurarea bunurilor cetățenilor și entităților economice. În același timp, dezvoltarea asigurărilor, într-o mare măsură, depinde de perfecționarea cadrului legal, eficiența politicilor fiscale și monetare a statului, calitatea supravegherii activității de asigurări și stabilitatea funcționării societăților de asigurări.

Dezvoltarea modernă a pieței de asigurări din Republica Moldova. La 13 septembrie 2004 prin Hotărârea Guvernului nr. 1012 „cu privire la aprobarea Concepției și obiectivelor dezvoltării și consolidării pieței asigurărilor în Republica Moldova pe termen mediu”, a fost aprobat Planul de acțiuni pentru realizarea Concepției și obiectivelor dezvoltării și consolidării pieței asigurărilor în Republica Moldova pe termen mediu (2004-2007). Principalul scop al Concepției este formarea unei piețe naționale a asigurărilor stabile, valoroase și funcționale, capabilă să devină un instrument real în protejarea intereselor cetățenilor, agenților economici și statului [5].

În rezultatul realizării eficiente a Concepției date, piața de asigurări din Republica Moldova, statul și inclusiv consumatorii serviciilor de asigurări, au beneficiat de cadrul legal la nivel european în domeniul de asigurări, deoarece, la momentul aprobării acesteia, baza legislativă nu reglementa totalmente activitatea de asigurări. În același timp, Inspectoratul de Stat pentru supravegherea asigurărilor și fondurilor nestatale de pensii nu aveau suficientă autoritate. Din aceste considerente, una din cele mai importante sarcini a fost stabilită la formarea unui organ de stat independent, împuternicit de funcții și drepturi similare Băncii Naționale din Republica Moldova și Comisiei Naționale de valori mobiliare. Astfel, având în vedere, intenția Republicii Moldova de integrare economică prin adoptarea și punerea în aplicare a normelor economice și comerciale, ce operează în spațiul economic european, în scopul implementării pe piața financiară a unui cadru de reglementare prudentă și sistem de supraveghere echivalent cu cel din Uniunea Europeană, la 26 decembrie 2006 a fost semnată de către Parlamentul Republicii Moldova legea „cu privire la asigurări” nr. 407-XVI, care a fost publicată în Monitorul Oficial al RM la 06 aprilie 2007.

Legea primestă asigură conformitatea maximă a cerințelor legislației din Republica Moldova cu standardele europene, axate pe dezvoltarea unei piețe eficiente, stabile și prudente, precum și orientarea acesteia spre cooperarea în viitor cu autoritățile de supraveghere din alte state. Prin legea dată, de asemenea, a fost stabilită autoritatea de supraveghere de stat și anume Comisia Națională a pieței financiare din Republica Moldova. O dată cu acestea, principalele obiective ale reglementării activității de asigurări din țară, sunt de a spori eficiența activității de supraveghere în scopul protejării intereselor asiguraților, menținerea unui mediu concurențial favorabil pe piața de asigurări și dezvoltarea infrastructurii acesteia în conformitate cu practica internațională de organizare a activității de asigurări.

Aprobarea noii legi „cu privire la asigurări” a asigurat

liquidate the consequences of natural disasters and man-made disasters laid on the state budget, the possibility of which, for obvious reasons, was limited.

Second, the use of insurance mechanisms in these conditions was ensured by a rapid development of entrepreneurial activity, further improvement of the used production technologies taking into account the features of the main sectors of the Moldovan economy, its climate and geographical location.

Considering that the insurance system contributes to reliable and sustainable development of the country economy, representing an additional basis for improving the level of protection of population, property insurance of citizens and economic agents. At the same time, the development of insurance largely depends on the perfection of the legislative framework, the effectiveness of fiscal and monetary policy of the state, the quality of supervision of the insurance activity and reliable operation of insurance companies.

The modern development of the insurance business in the Republic of Moldova. By Decree no. 1012 of September 13, 2004 the Government adopted the Concept and the objectives of the development and strengthening of the insurance market in the Republic of Moldova for a medium term (2004-2007) and approved an action plan to implement the Concept and the objectives of the development and strengthening of the insurance market in the Republic of Moldova for a medium term. The main objective of the Concept was the formation of a full, stable functioning of the national insurance market, able to become a real tool for protecting the interests of the state, citizens and economic agents [5].

As a result of the implementation of the planned measures proposed by the Concept, the insurance market of Moldova, the government and the consumers of insurance services directly obtained a legal basis of insurance at European level, as the current insurance legislation at the time did not fully regulate the activities in this area. At the same time, the State Inspectorate for Supervision of Insurance and private pension funds had no sufficient authority. Therefore, as one of the most important tasks was the creation of a new autonomous body with the functions and rights identical to those of the National Bank of Moldova and the National Securities Commission. Thus, considering the striving of the Republic of Moldova to the economic integration through the adoption and implementation of economic and commercial rules and regulations in force in the European Economic Area, in order to develop a prudential regulatory framework for financial markets and supervision system, equivalent to the existing one in the European Union, on December 26, 2006 the Chairman of the Parliament of the Republic of Moldova signed a new Law “on Insurance” no. 407 - XVI, which was published in the Official Gazette no. 47 – 49 on April 6, 2007.

The adopted law ensured maximum compliance with the requirements of the insurance laws of the Republic of Moldova to European standards, oriented to the development of an effective, stable and correct insurance market, as well as cooperation in the future with the supervisory authorities of other countries. This law also defined the state supervision body of insurance activity, namely the National Commission on Financial Market of RM. Along with this, the main objectives of the regulation of insurance activity in our

pieței de asigurări o infrastructură stabilă și un nivel înalt a cerințelor de pregătire profesională a cadrelor în sfera de asigurări.

Concomitent cu aceste cerințe, de asemenea, a fost realizat un nivel înalt de protecție a agenților economici și a cetățenilor de diferite grupuri de riscuri, îmbunătățirea calității și lărgirea spectrului serviciilor de asigurări; îmbunătățirea calitativă a competitivității pieței naționale de asigurări și creșterea oportunităților investiționale; consolidarea procesului de integrare a pieței naționale de asigurări în sistemul internațional.

Conform dispozițiilor tranzitorii ale noii legi „cu privire la asigurări”, societățile de asigurări ce activau la momentul intrării în vigoare a acesteia au avut posibilitate de a continua activitatea de asigurări în baza licențelor primite anterior până la expirarea termenului acestora. De asemenea, acestea au avut posibilitatea de a majora capitalul statutar până la valoarea minimă prevăzută de noua lege în termen de 5 ani, nivelul căruia, în aprilie 2012, trebuia să atingă obligatoriu mărimea de 15 milioane de lei pentru activitatea în clasele de asigurări generale, deci s-a stabilit aplicarea coeficientului 1, pentru activitatea de asigurări în clasele de asigurări pe termen lung de viață coeficientul stabilit este de 1,5 la nivelul minim aprobat și 2 pentru activitatea de reasigurare [1].

Conceptele de bază adoptate în legea „cu privire la asigurări” ce a intrat în vigoare în anul 2007 reglementează, în special, activitatea tuturor participanților profesioniști pe piața de asigurări, inclusiv intermediarilor în asigurări, care și-au început activitatea din anul 2008 și către anul 2012 numărul acestora a constituit 77 de agenți economici, iar primele de asigurare subscrise de ei au atins nivelul de aproape 30% din suma totală a primelor brute de asigurare subscrise de piața de asigurări. În rezultatul modificărilor date în legislație, activitatea brokerilor în asigurări a fost supusă licențierii și au fost stabilite anumite cerințe în activitatea brokerilor și agenților de asigurare.

O dată cu aprobarea legii „cu privire la asigurări” la 22 decembrie 2006 a fost aprobată și apoi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova legea „cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule”, care a permis acumularea volumului de prime și majorarea acestora în produsul intern brut. Legea dată, de asemenea, prevede implementarea sistemului unic automatizat a informației cu privire la asigurarea obligatorie a răspunderii civile auto, ce este o cerință obligatorie pentru promovarea produsului dat în spațiul european [2]. Sistemul dat a fost pus în aplicare, începând cu 01 februarie 2013. Formarea unei baze de date unice este una din sarcinile principale în dezvoltarea sistemului de asigurări obligatorii, care va asigura o supraveghere eficientă a conformității cu legislația în vigoare (disponibilitatea poliței de asigurare, implementarea sistemului bonus-malus, excluderea polițelor false etc.) și facilita accesul persoanelor cointerestate la informația cu privire la existența poliței de asigurare obligatorie pentru anumite unitate de transport.

Președintele Parlamentului Republicii Moldova la 03 martie 2011 a aprobat legea nr.35 „pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebankare pe anii

country are the increase of the effectiveness of the activity of the supervision body for the protection of the legitimate interests of the insured, as well as the maintenance of a favorable competitive environment on the insurance market and the development of its infrastructure in compliance with international practice, organization of insurance business.

The adoption of the new law “On insurance” provided a stable infrastructure of the insurance market and a high level of professional training of staff in the field of insurance.

Along with these requirements, there was also achieved a high level of protection of economic agents and citizens against different groups of risks, high quality and a wide range of insurance services, qualitative improvement of the competitiveness of the national insurance market and increase of its investment opportunities, strengthening the process of national insurance market integration in the international system.

In accordance with the transitional provisions of the new Law “on Insurance”, the insurance companies operating at the time of its introduction could continue the insurance activity in accordance with the previously obtained licenses before the expiry of their validity. There was also provided the opportunity to increase the authorized capital up to the minimum level stipulated by the new law within 5 years, the level of which in April 2012 was to achieve a mandatory of 15 million MDL for the activities of non-life insurance, ie there was applied the rate 1, for the activities of life insurance - the rate 1.5 to a minimum level and the rate 2 for reinsurance business solely [1].

Basic concepts of the Law “on Insurance” adopted in 2007, specifically regulates the activity of all professional participants of the insurance market, including the insurance intermediaries, who started their activity in 2008, and by 2012, their number amounted to 77 economic agents, and insurance premiums signed by them reached in 2012 almost 30% of the total gross premiums collected by the whole insurance market. As a result of these amendments in the legislation there was introduced licensing of the activity of the insurance brokers and established certain requirements for the activity of insurance brokers and insurance agents.

Simultaneously with the approval of the Law “on Insurance”, on December 22, 2006 there was approved and published in the Official Gazette of RM the Law “on mandatory insurance of civil liability for damage caused by vehicles”, which allowed to accumulate the amount of insurance premiums and increase its level in the gross domestic product of the country. The law also provided for the establishment of a centralized database of motor vehicle liability insurance, which is required for the promotion of this class of insurance in the European space. [2] This system was introduced on February 01, 2012. Creating a single database is an important task of the insurance system development and will make it possible to provide effective supervision of the compliance with the applicable law (existence of the insurance policy, introduction of a bonus-malus system, exclusion of fake insurance policies, etc.) and will ensure easier access of the persons concerned to the information on the existence of the compulsory insurance policy of a specific motor vehicle.

On March 3, 2011 the Chairman of the Parliament of the Republic of Moldova signed the law No. 35 “On approval of

2011-2014 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebankare pe anii 2011-2014”. În scopul consolidării pieței de asigurări din Republica Moldova, principalul obiectiv în domeniul asigurărilor este formarea unei piețe stabile și transparente, bazată pe tehnologii moderne de asigurare, capabilă să protejeze interesele cetățenilor și ale agenților economici, precum și să devină o sursă importantă de investiții pentru dezvoltarea economiei țării.

Dezvoltarea cu succes a activității de asigurări este imposibilă în condiții naționale de auto-izolare, fără utilizarea experienței internaționale.

Diferite modele și soluții, practicate în domeniul asigurărilor în țările dezvoltate au fost implementate și în Republica Moldova. Directivele UE ce țin de licențierea activității de asigurări; stabilirea clasificării tipurilor de asigurări după riscurile asigurate și obiectul asigurării; cerințele diferențiate cu privire la mărimea capitalului statutar al asigurătorilor, în funcție de tipul de activitate în domeniul asigurărilor și, de asemenea: cerințele față de formarea și menținerea rezervelor de asigurare; respectarea marjei minime de solvabilitate a asigurătorului; cerințele față de activele ce se admit pentru acoperirea rezervelor tehnice și marjei minime de solvabilitate, au stat la baza elaborării actelor normative ce funcționează recent în industria asigurărilor din Republica Moldova [4].

În urma influenței schimbărilor intense din ultimii ani au avut loc schimbări calitative pe piața de asigurări din Republica Moldova. A crescut cererea la serviciile de asigurări ce se petrece, fără îndoială, prin îmbunătățirea calității prestării acestora și implementarea noilor tipuri de asigurări.

În ultimii ani au avut loc schimbări și în structura participanților profesioniști pe piața de asigurări din Republica Moldova, după cum se observă în figura 1.

the Strategy of development of non-banking financial market for 2011-2014” and the Action Plan for the Development Strategy of the non-bank financial Market for 2011-2014. To strengthen the insurance market of Moldova, the main objective of insurance is to form a stable and transparent market based on advanced technologies of insurance, able to protect the interests of citizens and businesses, as well as to become an important source of investment for the economic development of the country.

The successful development of the insurance business is impossible in conditions of national self-isolation, without the use of proven international experience.

Many models and solutions developed in the developed countries in the field of insurance and its regulation, found practical application in Moldova. EU Directives on the licensing of insurance activity, established a classification of types of insurance of the insurance risks and insurance objects, differentiated requirements for the amount of the authorized capital of insurers, depending on the type of the proposed insurance activity, as well as: requirements for the formation of technical reserves and borrowings, comply with the solvency margin of insurers and the ratio of liquidity; requirements to the assets of the insurer, used to cover the technical reserves and the minimum solvency margin became the basis for the development of regulations now in use in Moldova.

In recent years under the influence of huge changes, there occurred qualitative changes in the insurance market of the Republic of Moldova. The improved the demand for insurance services that is undoubtedly the result of the improving of quality of provision and the introduction of new types of insurance.

Over the past few years there have also been changes in the structure of the professional participants of the insurance market in Moldova as seen in figure 1.

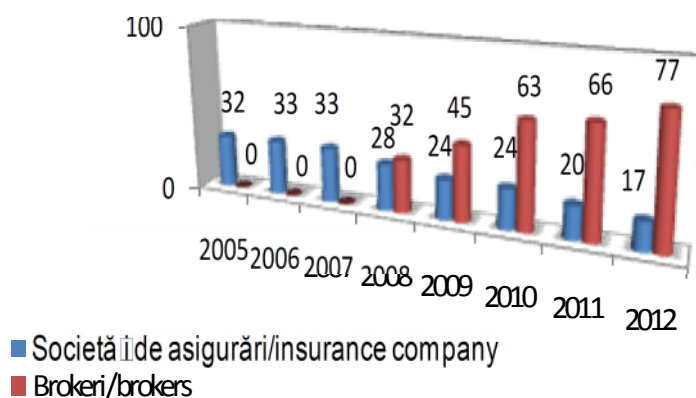

Fig. 1. Evoluția numărului participanților profesioniști pe piața de asigurări din Republica Moldova, 2005-2012 /

Fig. 1. Evolution of the number of professional participants of the insurance market in Moldova, 2005-2012

Sursa/Source: www.cnpf.md, [6]

În perioada anului 2012 societățile de asigurări au subscris 1089,3 milioane de lei prime de asigurare sau 69,9 milioane de euro în comparație cu 61,6 milioane de euro în anul 2011.

Din figura 2 se observă creșterea primelor brute subscrise (PBS) în ultimii ani de dezvoltare a pieței de asigurări.

During the period of 2012, the insurance companies have signed 1089.3 million MDL premiums on direct insurance or 69.9 million euros compared with 61.6 million euros achieved in 2011.

In figure 2 it is clearly visible the increase in gross written premiums (GWP) for the last years of the development of the insurance market.

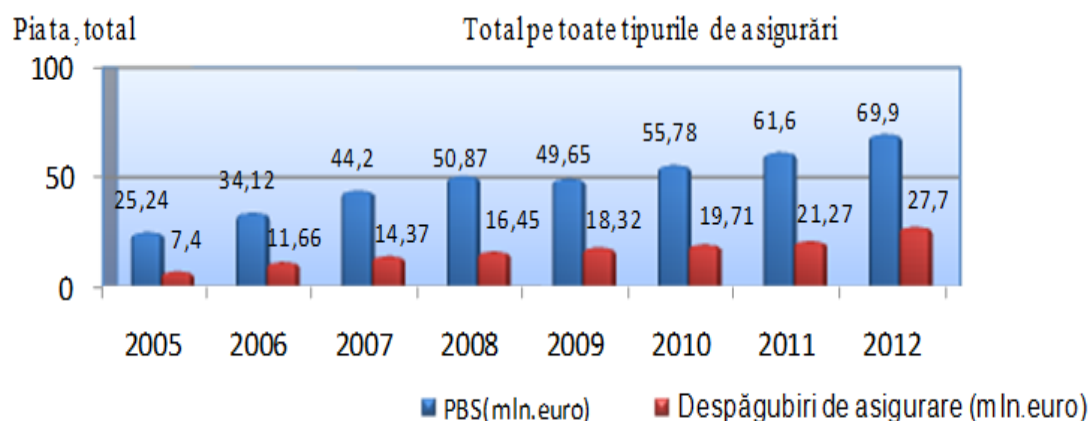

Fig. 2. Evoluția PBS pe toate tipurile de asigurări și despăgubirile de asigurare plătite de societățile de asigurări în perioada anilor 2005-2012/

Fig. 2. Evolution of the GWP for all types of insurance and paid insurance claims by insurance companies in the period 2005-2012

Sursa/Source: www.cnpf.md, [6].

În anul 2012 primele zece companii, lideri pe piața de asigurări din țară, au subscris 90,2% din suma totală a primelor de asigurare, iar 10% de prime au fost subscrise de către ceilalți participanți profesioniști pe piața de asigurări din Republica Moldova (la sfârșitul anului 2012 în țară activau 17 societăți de asigurări).

According to the results of 2012 the top ten leading insurance organizations of the country collected 90.2% of the total premiums, the other about 10% of insurance premiums were collected by other participants of the insurance market of the Republic of Moldova (by the end of 2012 in the country there were 17 operating insurance companies).

Tabelul 1/Table 1

Primele zece societăți de asigurări din Republica Moldova pe primele de asigurare subscrise în anul 2012/
The top ten insurance companies of the Republic of Moldova, according to the volume of premiums collected by the end of 2012

Nr./ Nombr	Denumirea societății de asigurări/ Name of insurance company	mln. lei	euro
1	MOLDASIG SA	334,36	20,90
2	ASITO SA	166,17	10,38
3	MOLDCARGO SA	130,68	8,16
4	GRAWE CARAT ASIGURĂRI SA	118,68	7,42
5	DONARIS-GROUP SA	85,23	5,33
6	EUROASIG SA	45,40	2,84
7	VICTORIA ASIGURĂRI SA	40,91	2,56
8	ACORD-GRUP SA	39,56	2,47
9	TRANSELIT SA	28,69	1,80
10	KLASSIKA ASIGURĂRI SA	18,85	1,18

Sursa/Source: www.cnpf.md, [6]

Lideri în anul 2012, pe primele de asigurare subscrise sunt societățile de asigurări prezentate în tabelul 1.

Pentru evaluarea pieței de asigurări o importanță semnificativă o au indicatorii calitativi. În primul rând, acest indicator este raportul dintre primele de asigurare subscrise la produsul intern brut (PIB). Prima brută subscrisă (PBS) în PIB în anul 2012 a constituit 1,23%, ce este aproape de 10 ori mai mică decât în alte țări dezvoltate.

The main leaders according to the results of 2012, in terms of collected insurance premiums are the insurance companies presented in the table 1.

Important for the assessment of the insurance market are relative indicators. First of all, this is the index as the ratio of total insurance premiums to gross domestic product. The share of gross written premiums (GWP) in GDP in 2012 amounted to 1.23%, which is almost 10 times less than in other developed countries.

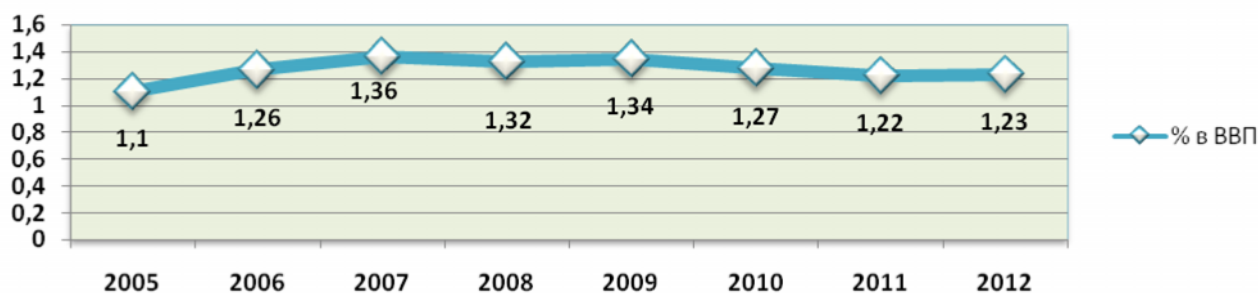

Fig. 3. Ponderea primelor brute subscrise (PBS) în PIB, Republica Moldova, %/

Fig. 3. The share of gross written premiums (GWP) in GDP in the Republic of Moldova, %

Sursa/Source: www.cnpf.md, [6].

Indicatorul primei brute subscrise în PIB este un indicator calitativ a nivelului de trai al populației din Republica Moldova. Din analiza prezentată este vizibil, că în perioada anilor 2005-2012, indicatorul dat a crescut numai în perioada anilor 2005-2009, iar din anul 2009, indicatorul dat a început să scadă și în anul 2011 a ajuns până la 1,22% în PIB. Numai începând cu anul 2012 indicatorul primei brute subscrise în PIB a început să crească și a atins nivelul de 1,23%.

În ultimii ani pe piața de asigurări a Republicii Moldova se observă o creștere a sumelor totale pe despăgubirile de asigurare plătite o dată cu creșterea rapidă a primelor de asigurare subscrise (figura 3).

Indicator of the share of gross written premiums in GDP is a qualitative indicator of the standard of living of the population of our country. The above analysis shows that in the period 2005-2012, this indicator rose during the period 2005 – 2009, and since 2009 this indicator began to decline and in 2011 it reached the level of 1.22% of GDP. Only since 2012 the indicator of share of gross written premiums in GDP began to grow slightly and reached up to 1.23%.

Over recent years, on the insurance market of the Republic of Moldova it has been noticeable an increase in the total amount of insurance payments on the background of the rapid growth of insurance premiums (figure 3).

Tabelul 2/Table 2

**Primele zece societăți de asigurare din Republica Moldova
ce au plătit cele mai mari despăgubiri de asigurare în anul 2012 /
The top ten insurance companies in the Republic of Moldova,
performing the greatest insurance premiums by 2012**

Nr./ Number	Denumirea societății de asigurări/ Name of insurance company	mln. lei
1	MOLDASIG SA	160 ,98
2	ASITO SA	59 ,23
3	MOLDCARGO SA	43, 99
4	DONARIS-GROUP SA	34 ,62
5	MOLDOVA-ASTROVAZ SA	25 ,02
6	GRAWE CARAT ASIGURĂRI SA	22 ,24
7	VICTORIA ASIGURARI SA	20 ,16
8	EUROASIG SA	17 ,78
9	KLASSIKA ASIGURĂRI SA	9 ,39
10	TRANSELIT SA	8 ,61
	Celelalte societăți de asigurări	28,49
Total plăți pe piața de asigurări		430,51

Sursa/Source: www.cnpf.md, [6].

Datele prezentate în tabelul 2 arată, că societățile de asigurări – lideri, ce au subscris cele mai mari volume pe primele de asigurare, sunt și cei mai mari plătitori a despăgubirilor de asigurare pe piața de asigurări din Republica Moldova. Suma totală a despăgubirilor de asigurare plătite în anul 2012 au constituit 430,5 milioane de lei. Cota primelor 10 societăți de asigurări în suma totală a constituit 93,38%.

The data shown in Table 1., indicate that the insurance companies, which appear in line with the leading ones with the greatest performance in terms of insurance premiums, are registered in the list of the largest payers of insurance premiums and claims on the insurance market of the Republic (table 2). The total amount of insurance payments and reimbursements in 2012 throughout the country's insurance market amounted to 430.5 million MDL. The share of the top 10 insurance companies in the total payout is 93.38%.

Concluzii. În ultimii ani, s-a schimbat atitudinea societății față de asigurări, în primul rând din partea organelor legislative și executive. A fost implementată și continuă să se perfecționeze legislația în asigurări. A sosit timpul, când se înțelege că asigurările pot să influențeze semnificativ procesele economice ce au loc în societate și, din această cauză, necesită susținere din partea statului. Au fost făcuți primii pași spre integrarea pieței de asigurări din Republica Moldova cu piața internațională de asigurări.

Dezvoltarea rapidă a industriei naționale de asigurări, ținând cont și de potențialul existent a altor segmente a pieței financiare din țară, a influențat considerabil reformele economice din Republica Moldova.

Conclusions. Over the last few years it has radically changed the attitude towards insurance in society, and especially on the part of the legislative and the executive powers. It has been developed and continues to improve the insurance legislation. It is understood that insurance can have a significant impact on the economic processes, taking place in society, and therefore it needs a government support. There are made the first steps towards integration of the insurance market of Moldova in the international insurance business.

The development of an accelerated pace of the national insurance industry, taking into account the existing potential of other segments of the financial market of the country has given a powerful impetus to positive economic reforms in Moldova.

Referințe bibliografice / References

1. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurări: nr. 407-XVI din 21.12.2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 47-49, art. 213.
2. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule: nr. 414-XVI din 22.12.2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 32-35, art. 112.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la unele măsuri de reglementare a activității de asigurare: nr. 533 din 10.06.1997. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1997, nr. 048, art. 504.
4. Buletin special al Comisiei Naționale a Pieței Financiare din 12.11.08 [accesat 20 iunie 2013]. Disponibil: www.cnpf.md
5. Raport anual al Comisiei Naționale a Pieței Financiare anii 2005-2012 [accesat 22 iunie 2013]. Disponibil: www.cnpf.md
6. Comisia Națională a Pieței Financiare [accesat 18 septembrie 2013]. Disponibil: www.cnpf.md [accesat 18 iunie 2013]. Disponibil: www.xprimm.md
7. ГОМЕЛЛЯ, В.Б. Отношение государства к страхованию. В: Страховое ревью. 2003, № 9, сс. 43-45.

Recomandat spre publicare: 17.07.2013

EVALUAREA CĂILOR ȘI METODELOR DE EFICIENTIZARE A REZULTATULUI ACTIVITĂȚII DE GESTIUNE A ANTREPRENORULUI CONSTRUCTIV

Stela EFROS, lector magistru, drd. ULIM
Natalia BURLACU, dr. hab., prof. univ., ULIM

Acest articol descrie particularitățile și criteriile de calitate ale activității constructive a businessului. Este abordată importanța de evaluare și gestionare a activităților sale cu eficiență specifică. Problema creșterii eficienței managementului antreprenoriatului constă în creșterea veniturilor din muncă a antreprenorilor. Cele mai eficiente moduri sunt îndreptate spre: dezvoltarea competențelor, deciziile de îmbunătățire a calității, îmbunătățirea stilului și metodelor de management și altele.

Cuvinte cheie: antreprenoriat, eficientizare, gestiune, economie, management

Introducere. Descrierea particularităților și dimensiunii calitative a activității antreprenorului constructiv favorizează importanța evaluării activităților specifice acestuia și direcționarea spre eficientizare.

Evaluarea are o deosebită importanță în planul desfășurării activității antreprenoriale, ea fiind utilizată ca instrument de eficientizare și îmbunătățire a performanțelor întreprinderii. De asemenea, în planul gestiunii eficiente a activităților antreprenorului constructiv, rezultatele evaluării periodice garantează dezvoltarea antreprenoriatului în ansamblul economiei țării [5, p. 64].

Continuând cercetarea și mizând pe metoda "personificării și subiectivizării" expusă de autor, se concretizează în aceeași ordine de idei că:

❖ Antreprenoriatul constructiv este personificat sau subiectivizat prin antreprenorul constructiv.

❖ Activitatea antreprenorului constructiv – reprezintă totalitatea acțiunilor în cadrul muncii de zi cu zi.

❖ Munca antreprenorului constructiv este diversă. Acțiunile lui sunt multiple. O parte din muncă este efectuată succesiv, alta – paralel. Deseori, acțiunile de muncă ale antreprenorului constructiv sunt legate între ele printr-o rețea astfel, încât pentru efectuarea unei acțiuni trebuie îndeplinite numaidecât un șir de alte acțiuni. Totodată, acțiunile legate între ele pot fi efectuate de mai mulți executori. De aici reiese coordonarea acțiunilor efectuate, ceea ce redă importanța rolului organizării muncii colective.

❖ Scopul formulat de autor – a găsi metodele și căile de eficientizare a productivității muncii (rezultatul activității) antreprenorului constructiv în cadrul efectuării activității antreprenoriale.

❖ Pentru atingerea scopului propus, este necesar de a demonstra capacitatea de măsurare a cheltuielilor și rezultatelor muncii antreprenorului constructiv, adică trebuie elaborat indicele rezultatului activității antreprenorului constructiv.

Conținut de bază. În cazul antreprenoriatului apare confruntarea cu unele dificultăți. Se știe că productivitatea muncii unui lucrător este volumul producției fabricate de

THE EVALUATION OF THE WAYS AND METHODS AS EFFICIENT MANAGEMENT ACTIVITY RESULT OF THE CONSTRUCTIVE ENTREPRENEUR

Stela EFROS, lecturer MA, PhD student, ULIM
Natalia BURLACU, PhD, Associate Professor, ULIM

This article describes the quality dimensions of the constructive entrepreneur's business activity. It approaches the importance of assessing and directing its activities toward specific efficiency. The question of raising the efficiency of management of entrepreneurship lies in increasing labor income entrepreneurs. The efficient ways are directed towards: skills development, quality improvement decisions, improving the style and methods of management and others.

Key words: entrepreneurship, efficiency, management, economics, management

JEL Classification: G24, G29, E24

Introduction. This article describes quality peculiarities and dimensions of the constructive entrepreneur's activity which promotes the importance of its specific activities assessment and its direction toward efficiency.

The evaluation has a special importance regarding the entrepreneurship's activity development, it is being used as an efficiency and improvement tool of the enterprise performances. It is known that in an efficient management of the entrepreneur's activities, the results of the periodic assessment guarantee the entrepreneurship's activities at the country's economy level [5, p. 64].

Continuing the research and relying on the "personification and subjectivity" method exposed by author, it is possible to concrete also that:

❖ The entrepreneurship becomes personified and subjective by the constructive entrepreneur.

❖ The activity of the constructive entrepreneur represents the totality of the daily actions.

❖ The constructive entrepreneur's work is various. His actions are multiple. A part of his work is made successively; the other part is made simultaneously. Often, the constructive entrepreneur's actions are linked by a network, in this way the achievement of one of the actions needs the accomplishment of others. Also, the actions linked between them may be accomplished by different executors. This suggests that the coordination of the executed actions has an important role in the collective work organization.

❖ The aim stipulated by the author is to find the methods and efficient ways of work productivity (the result of the activity) of the constructive entrepreneur during the entrepreneurship's activity accomplishment.

❖ In order to attain this aim, it is necessary to demonstrate the capacity of expenditures measurement and the results of the constructive entrepreneur's work, in other words it is necessary to elaborate activity result index of the constructive entrepreneur.

Basic content. There are some difficulties in the case of the entrepreneurship. It is known that the work

el, exprimat în natură sau în cost, într-o unitate de timp. În cazul activității de producție, indicii "productivitatea muncii" are un sens concret. Întotdeauna se poate măsura numărul de piese, bucăți de produse, etc. fabricate de un lucrător într-o oră, o lună, un an. Dar și aici, la unele profesii se întâlnesc dificultăți. De exemplu, este complicat de a măsura volumul producției "fabricate" de un reglor sau de un lucrător care repară utilajele.

Însă și mai dificil este a măsura rezultatul muncii unui lucrător din sfera intelectuală. Așadar, este greu a măsura rezultatul muncii unor profesii cum ar fi savanți, proiectanți, învățători, programatori, consultanți, muzicieni, jurnaliști etc. De exemplu: cum se poate măsura productivitatea muzicianului, dacă el a compus o muzică foarte bună, dar orchestra o interpretează oribil. Se poate spune că productivitatea acestui muzician este înaltă?

Aceste deosebiri - caracterul intelectual al muncii și forma de muncă colectivă sunt caracteristice și activității antreprenorului. Prin urmare, măsurarea productivității muncii (rezultatului) antreprenorului este legată de aceleași dificultăți.

Înainte de a examina aceste dificultăți și a găsi procedeele de depășire a lor, intervine întrebarea: Pentru ce ar trebui indicii "productivitatea muncii antreprenorului"? Răspunsul este evident: ca activitatea antreprenorului constructiv să poată fi gestionată eficient și ca să se poată motiva următoarele momente:

- astăzi antreprenorul unei întreprinderi date activează mai bine sau mai rău decât ieri;
- rezultatul activității antreprenorului unei întreprinderi este mai înalt sau mai jos decât al alteia;
- este aceeași importanța numerică a rezultatului planificat al antreprenorului la elaborarea programelor și planurilor dezvoltării întreprinderii, sau s-a modificat în direcție negativă.

Pentru soluționarea acestor probleme poate fi utilizat, în esență, unul dintre următorii indici egali care ar permite evaluarea activității antreprenorului în coordonatele pozitiv - negativ:

- productivitatea muncii antreprenorului;
- productivitatea antreprenorului;
- rezultatul activității antreprenorului;
- eficiența antreprenorului etc.

Autorul propune de a utiliza termenul "rezultatul activității antreprenorului" ca sinonim al termenilor "productivitatea muncii antreprenorului" sau "productivitatea antreprenorului", reieșind mai degrabă din sesizarea semnificației "rezultat" decât din analiza lexicală detaliată a acestui termen. Izvoarele sesizărilor lexicale în formă de argumente în favoarea acestui termen sunt date în Tabelul 1.

Dificultățile de terminologie sunt condiționate în primul rând de faptul că în cazul antreprenorilor nu se știe ce poate fi considerat "produs al activității". Se presupune că produsul antreprenorului este informația percepută și deținută care îi oferă șanse antreprenorului constructiv de a dezvolta activitatea în baza oportunităților sesizate. Însă informația este o categorie abstractă. Ea, desigur, poate fi măsurată în biți, baiți. Dar cu aceste măsuri poate fi măsurat volumul de informație (de exemplu, la calcularea volumului discului sau a

productivity of a worker is the volume of the production made by him, expressed in nature or cost, in a certain unit of time. In the case of the production activity, "productivity work" index has a concrete meaning. It is always possible to count a number of pieces, parts of products, etc. made by the worker in an hour, a month or a year. Even here, there are some difficulties in some professions. For example, it is complicated to measure the volume of the "made" production of a setter or a worker that repairs equipment.

But it is more difficult to measure the result of a worker from intellectual sphere. So, it is difficult to measure a work result of such professions as scientists, designers, teachers, programmers, consultants, musicians, journalists and others. For example: how can we measure the musician productivity, if the musician created a very good music, but the orchestra plays it in a horrible way? Can we say that the productivity of this musician is high?

These differences – the intellectual character of the work and the collective work model are characteristic for the entrepreneur's activity. Therefore, measuring the work productivity (the result) of the entrepreneur is linked to the same difficulties.

Before examining these difficulties and finding the methods of their overcome, a question interferes: Why is it necessary the index of "entrepreneur's work productivity"? The answer is evident: it is necessary to manage efficiently the activity of the constructive entrepreneur and to motivate the following:

- today, the entrepreneur of a certain enterprise works better or worse than yesterday;
- the entrepreneur's activity result of a certain enterprise is higher or lower than of other;
- the numerical importance of the entrepreneur's planned result for the plans and programs elaboration of the enterprise development is the same or modified in the negative direction.

In order to solve these problems, it can be used the following equal indexes which would allow the evaluation of the entrepreneur's activity as positive or negative:

- the productivity of the entrepreneur's work;
- the productivity of the entrepreneur;
- the result of entrepreneur's activity;
- entrepreneur's efficiency, etc.

The author proposes to use the term "the result of the entrepreneur's activity" as synonym of the terms "the productivity of the entrepreneur's activity" or "entrepreneur's activity", fact concluded from the understanding of the meaning "result" than from the detailed lexical analysis of this term. The sources of the lexical understandings as arguments for this term are shown in the Table 1.

The terminological difficulties are conditioned first of all by the fact that in case of the entrepreneurs, it is not known what is considered a "product of the activity". It supposes that the entrepreneur's product is the perceived and held information which offers chances to the constructive entrepreneur to develop the activity based on seized opportunities. The information is not an abstract category. It can be measured in bits, bytes. With these measures, it can be measured the information volume (for example, the calculation of the disk's volume or of the

failului). Dar volumul de informație în biți sau baiți nu poate determina volumul ”produsului muncii antreprenorului”.

file). But this information volume in bits, bytes cannot determine the volume of the “entrepreneur’s work product”.

Tabelul 1/ Table 1

Compararea termenilor ce caracterizează rezultatul antreprenorilor
Terms comparison which characterize the entrepreneur’s result

Formularea termenului/ The formulation of the term	Argumentarea utilizării termenului The argumentation of the term’s use	
	”pro”	”contra”
1. Productivitatea muncii antreprenorului / The productivity of the entrepreneur’s work	Reflectă esența indicelui de calculare a valorii rezultatului muncii sau activității / It reflects the essence of the value calculation index for the result of the work or activity	Se asociază cu procesul de muncă. Printre altele, activitatea antreprenorului nu este numai un proces de muncă, dar și executarea funcțiilor de reprezentant, de lider, de menținere a autorității etc. / It is associated with the work process. Inter alia, the entrepreneur’s activity is not just a work process, but it is also the accomplishment of the representative, leader and authority keeping functions
2. Productivitatea antreprenorului/ Entrepreneur’s productivity	Este utilizat de către unii autori pentru evaluarea rezultatului muncii. Reflectă esența indicelui de calculare. Are analog englez – ”productivity” / It is used by some authors in order to evaluate the work’s result. It has an English analogue – ”productivity”	Surplus de polisemie, nedeterminat, în utilizare cere condiții esențiale. Poate avea câteva unități de măsură / Polysemic surplus, non-determined, it needs essential conditions in use. It can have some measurement units.
3. Rezultatul activității antreprenorului / The result of the entrepreneur’s activity	Reflectă esența indicelui de calculare a valorii rezultatului muncii sau activității / It reflects the essence of the value calculation index for the result of the work or activity	Mai puțin polisemantic. Polisemia poate fi exclusă prin determinarea esenței termenului. Atunci apare posibilitatea de a utiliza o singură unitate de măsură. / Less polysemic. The polysemitism can be excluded by the essence determination of the term. Then it appears the possibility a single measurement unit.
4. Eficiența antreprenorului / Entrepreneur’s efficiency	Într-o măsură oarecare, reflectă esența indicelui de calculare a valorii rezultatului muncii sau activității / To a certain extent, it reflects the essence of the value calculation index for the result of the work or activity	Surplus de polisemie. Termenul nu este convenabil, deoarece reflectă o măsură relativă. În utilizare cere condiții esențiale. Poate avea câteva unități de măsură. / Polysemic surplus. The term is not appropriate, because it is a relative measure. It needs essential conditions in use. It can have some measurement units.

Sursa : Elaborat de autor/ Source: Elaborated by the author.

Se mai poate presupune că produsul muncii antreprenorului este decizia luată în vederea utilizării resurselor disponibile gestiunii activității, în vederea producerii sau oferirii de produse și servicii necesare societății. Dar cum poate fi măsurat acest produs, odată ce deciziile sunt foarte diferite? Multe decizii ale antreprenorului sunt elaborate ca idei, documente sub formă de : ordin, dispoziție, plan, program, însărcinare, raport etc. Atunci se poate presupune că produsul muncii antreprenorului este numărul de documente elaborate de el. Însă chiar la cea mai neînsemnată analiză a acestei presupunerii autorul concluzionează că numărul de documente elaborate de antreprenor reflectă, în cea mai mică măsură, produsul lansat de antreprenor. Dar cum rămâne cu ideile, ședințele, negocierile, dispozițiile verbale, comunicarea, prezentările efectuate în aceeași ordine de importanță, precum și documentele. În această realitate este evident că numărul de documente elaborate nu poate pretinde la un indice de măsurare a volumului de muncă și a problemelor antreprenorului.

Autorul consideră că, pentru a măsura rezultatul activității antreprenorului, ar trebui să fie utilizată totalitatea indicilor care caracterizează, în particular, anumite limite ale activității antreprenoriale, deoarece rezultatul activității antreprenorului unei întreprinderi poate fi evaluat, cel puțin, din două puncte de vedere :

1. Pe de o parte, rezultatul activității antreprenorului se reflectă în rezultatul activității întreprinderii (volumul de vânzări ale producției, profitul etc.).

We can suppose also the entrepreneur’s work product is the decision made in order to use the available resources of the activity’s management to produce or to offer products or services necessary for the society. How can it be measured? The decisions are very different. Many of entrepreneur’s decisions are elaborated as ideas, documents as orders, dispositions, plans, programs, tasks, reports, etc. In this way, it is supposed that the product of entrepreneur’s work is the number of documents elaborated by him. But at the most insignificant analysis of this supposition, the author concludes that the number of documents elaborated by the entrepreneur reflects the smallest measure of the product launched by entrepreneur. But, how about the ideas, sessions, negotiations, verbal dispositions, communication, presentations made with same importance as documents. In this reality, it is obvious that the number of elaborated documents cannot attain a measurement index as a work volume and as entrepreneur’s problems.

The authors considers that to measure the result of the entrepreneur’s activity, it should be used the totality of indexes which characterize particularly certain limits of the entrepreneurship activity, because the result of the entrepreneur’s activity can be evaluated, at least, from two points of view.

1. From one side, the result of the entrepreneurs’ activity reflects the result of enterprise activity (production sales volume, profit, etc.).

2. From the other side, the entrepreneur’s activity

2. Pe de altă parte, rezultatul activității antreprenorului constă în productivitatea muncii de fiecare zi a antreprenorului, managerului, specialiștilor și executorilor întreprinderii.

Ținând cont de aceste observații, autorul propune utilizarea a patru indici care ar da posibilitatea de a evalua rezultatul activității antreprenorului constructiv în coordonatele pozitiv - negativ:

- 1) Produsul antreprenorului constructiv exprimat în cost;
- 2) Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului;
- 3) Competența antreprenorului constructiv;
- 4) Produsul antreprenorului constructiv în normă/oră.

❖ Produsul antreprenorului constructiv exprimat în cost poate fi determinat ca relația dintre volumul producției realizate (sau a profitului) a întreprinderii (în MDL) pentru o oarecare perioadă de timp (de exemplu, pe an) și numărul de persoane din aparatul de conducere, adică antreprenor, proprietar, manager. Unitatea de măsură a acestui indice este lei/om. Acest indice al rezultatului antreprenorului constructiv face posibilă măsurarea productivității acestuia în diverse întreprinderi, precum și productivitatea conducătorilor și specialiștilor unei întreprinderi în diferite etape de timp. Totodată, acest indice are și neajunsuri, deoarece semnificația noțiunii de "produs" nu depinde numai de munca antreprenorului, dar și de nivelul de utilitate a întreprinderii cu tehnică, de conjunctura pieței, de productivitatea muncii lucrătorilor acestei întreprinderi, de vechimea întreprinderii etc.

❖ Indicele "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" evaluează rezultatul total al activității antreprenorului. Dar, cu toate acestea, este mai concret în comparație cu indicele "produs", deoarece el depinde numai de munca proprie a antreprenorului. În continuare, în baza cercetării operaționale, se va analiza acest indice mai detaliat. Cercetarea operațională reprezintă ansamblul de principii, metode și mijloace destinate elaborării de modele matematice ale fenomenelor și proceselor, în cazul dat, antreprenoriul constructiv, în vederea adoptării unor decizii care să contribuie la modificarea acestora în direcția dorită de antreprenor. Cercetarea operațională se bazează pe aplicarea combinată a principiilor analizei științifice, logicii și interpretării în scopul soluționării unor probleme cantitative care apar în procesul de adoptare a deciziilor manageriale. Principalele obiective ale cercetării operaționale sunt următoarele: **a)** fundamentarea cantitativă a deciziilor; **b)** compararea variantelor decizionale posibile de organizare a operațiilor; **c)** evaluarea influențelor probabile ale diferiților factori asupra rezultatelor activității [3, p.231].

Astfel, în baza cercetării operaționale, autorul admite că profitul activității de antreprenoriat este alcătuit din trei factori, dintre care :

1. Capitalul (resursele financiare);
2. Munca (resursele umane), factori obiectivi ai "tiunghiului metodologic";
3. Contribuția antreprenorului constructiv, ca factor personificat și subiectiv al antreprenoriului, care reunește primii doi factori și prin aceasta influențează mărirea profitului.

result consists of daily work productivity of the entrepreneur, of the manager, specialists and executors of the enterprise.

Taking into consideration all these observations, the author proposes the utilization of four indexes which would give the possibility to evaluate the result of the constructive entrepreneur's activity as positive or negative:

- 1) Product of the constructive entrepreneur expressed by cost.
- 2) The efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit.
- 3) The competence of the constructive entrepreneur
- 4) The product of the constructive entrepreneur as quota/hour.

❖ The product of the constructive entrepreneur expressed by cost can be determined as the relationship between the volume of the fulfilled production (or of the profit) of the enterprise for a certain period (for example, a year) and the number of persons from the direction, namely the entrepreneur, the owner, the managers. Measure unite of this index is lei/person. This index of the constructive entrepreneur's result makes possible its productivity measurement from different enterprises, also the leaders and specialists' productivity of an enterprise in different periods of time. Also, this index has drawbacks, because the significance of the notion "product" does not depend only of entrepreneur's work, but it depends also of technical utility level of the enterprise, market juncture, workers work productivity from the enterprise, enterprise's age, etc.

❖ The index "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" assesses the total result of the entrepreneur's activity. But, it is more concrete than the index "product", because it depends only of the entrepreneur's own work. And we will continue to analyze more detailed this index according to the operational research. The operational research represents the set of principles, methods and means for the elaboration of phenomena and mathematic processes models; in this case for the constructive entrepreneurship as a possibility to make decisions which will contribute at their modification in the entrepreneur's needed direction. The operational research is based on combined application of the logic, scientific analysis principles and interpretation in order to solve certain quantitative problems appeared during adoption of the managerial decisions. The main objectives of the operational research are the following: **a)** quantitative substantiation of the decisions; **b)** the comparison of the possible decisional variants in operations' organization; **c)** the assessment of the possible influences of different factors on activity's result [3, p. 231].

So, basing on operational research, the author admits that the profit of the entrepreneurship's activity consists of three factors:

1. Capital (financial resources)
2. Work (human resources), objective factors of the "methodological triangle"
3. The contribution of the constructive entrepreneur as subjective and personified factor of the entrepreneurship which unites the first two factors, thereby it influences the

Deci în baza acestor factori se creează modelul matematic, în scopul calculării indicelui "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului". Acesta se exprimă prin formula:

$$P = P_k + P_l + P_a \quad (2.1.)$$

unde, P – profitul întreprinderii pentru un an, lei;

P_k – partea profitului ca produs al capitalului (rentabilitatea capitalului), lei;

P_l – partea profitului ca produs al muncii (eficiența muncii), lei;

P_a – partea profitului ca produs al antreprenoriatului constructiv, lei.

Pentru a înțelege mai bine funcționalitatea formulei în evaluarea profitului produs de antreprenoriatul constructiv, autorul apelează la coeficientul de corelație.

Corelația reprezintă evaluarea puterii de asociere dintre două variabile continue [2, p.125]. În cazul cercetat de autor variabilele sunt valoarea capitalului (K) și valoarea muncii (L), iar corelația acestor variabile reflectă modalitatea de a măsura intensitatea legăturii dintre ele. Autorul a considerat oportună utilizarea coeficientului de corelație datorită capacității acestuia de a identifica legătura dintre două variabile, posibilitatea de cuantificare a variabilelor și de stabilire a direcțiilor legăturilor dintre variabile [1, p.46]. De regulă valoarea coeficientului de corelație poate varia între +1 și -1. O valoare apropiată de +1 indică o corelație pozitivă puternică; o valoare apropiată de -1 indică o corelație negativă puternică, iar o valoare apropiată de zero indică faptul că cele două variabile sunt independente și cunosc un grad scăzut de corelație directă.

În această ordine de idei, autorul propune un coeficient de corelație liniară simplă, notat prin r cu valoarea de **0,1**. Această valoare este atribuită din considerentul că cele două variabile sau indicatori – capitalul (K) și munca (L) – se prezintă ca fiind independente în activitatea de antreprenoriat, dar totodată sunt corelate într-o anumită măsură în asigurarea rezultatelor activității.

Astfel, în formulă valoarea capitalului și a muncii va lua o altă formă, suplimentată de coeficientul de corelație :

$$(P_k + P_l) = r * (K + L) \quad (2.2.)$$

Atunci partea profitului ca produs al antreprenoriatului constructiv este egal:

$$P_a = P - r * (K + L) \quad (2.3.)$$

unde, K – valoarea capitalului (de exemplu, valoarea activelor), lei,

L – valoarea muncii (de exemplu, remunerarea anuală a personalului), lei.

r – coeficient de corelație

Pentru evaluarea mărimii indicatorului "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului", în condițiile concrete ale unei întreprinderi pot fi evidențiate trei variante (Fig. 2).

Varianta I. Profitul întreprinderii pentru un an (P) depășește partea profitului ca produs al capitalului și al muncii, adică: $P > r * (K + L)$. În această situație, "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" este **mai mare** decât zero, adică $P_a > 0$.

Varianta II. Profitul întreprinderii pentru un an (P) este mai mic decât partea profitului ca produs al capitalului și al

growth of the profit.

By these two factors, it is created the mathematic model in order to calculate the index of the "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit". It can be expressed by the formula:

$$P = P_k + P_l + P_a \quad (2.1.)$$

Where, P – is the profit of the enterprise per year, lei;

P_k – is the part of the profit as product of the capital (the capital profitableness), lei;

P_l – is the part of the profit as work product (the work efficiency), lei;

P_a – is the part of the profit as product of the constructive entrepreneurship, lei.

To understand better the formula's functionality in the profit product assessment of the constructive entrepreneurship, the author appeals at the correlation coefficient.

The correlation represents the power assessment of the association between two continued variables [2, p. 125]. In the case studied by the author, the variables are the capital's value (K) and work's value (L), and the correlation of these variables reflects the way to measure the link intensity between them. The author considered favorable the use of the correlation coefficient thanks to its capacity to identify the link between the two variables, the quantification possibility of the variables and their links' directions determination [1, p. 46]. Usually, the value of the correlation coefficient may vary between +1 and -1. An appropriate value +1 indicates a strong positive correlation; an appropriate value -1 indicates a strong negative correlation, and an appropriate value 0 indicates that the two variables are independent and show a low degree of direct correlation.

In this way, the author proposes a simple and straight correlation coefficient, marked by r with the value **0,1**. This value is attributed because the two variables or the indicators capital (K) and the work (L) present themselves as independent in the entrepreneurship's activity, but in mean time they are correlated to a certain degree in order to assure the activity's results.

So in the formula, the value of the capital and of the work will take a different form, supplemented by the correlation coefficient:

$$(P_k + P_l) = r * (K + L) \quad (2.2.)$$

Then the part of the profit as product of the constructive entrepreneurship is equal to:

$$P_a = P - r * (K + L) \quad (2.3.)$$

Where, K – is the value of the capital (for example, assets value), lei,

L – is the value of the work (for example, annual staff remuneration), lei.

r – correlation coefficient

We can highlight three variants in order to asset the size of the indicator "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" in enterprise's concrete conditions (fig. 2).

1st Variant. The profit of the enterprise for a year (P) overcomes the part of the profit as product of the capital and of the work, it means $P > r * (K + L)$. In this situation, "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" is **higher** than zero, it means $P_a > 0$.

muncii, adică : $P < r * (K + L)$. În această situație, "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" este **mai mic** decât zero, adică $P_a < 0$.

Varianta III. Profitul întreprinderii pentru un an (P) nu există, se înregistrează pierdere, adică $P < 0$. În acest caz, "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" este la fel **mai mic** decât zero, adică $P_a < 0$.

Indicele "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" poate fi utilizat pentru realizarea diferitor obiective.

În primul rând, pentru planificarea, analiza și evaluarea eficacității muncii antreprenorului cu scopul de a promova bunăstarea materială.

În al doilea rând, indicele poate servi ca bază de orientare în elaborarea planurilor, programelor, măsurilor de creștere a productivității muncii antreprenorilor, managerilor, specialiștilor.

În al treilea rând, indicele descris poate fi utilizat în determinarea nivelului de dezvoltare a diferitor întreprinderi din domeniul antreprenorial cu activități în diverse ramuri ale economiei.

În continuare, autorul prezintă schematic variantele privind evaluarea mărimii indicelui "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului".

2nd Variant. The profit of the enterprise for a year (P) is lower than the part of the profit as product of the capital and of the work, it means: $P < r * (K + L)$. In this situation "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" is **lower** than zero, it means: $P_a < 0$.

3rd Variant. The profit of the enterprise for a year (P) does not exist, it is registered as loss, it means $P < 0$. In this case, "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" is as **lower** as zero. It means $P_a < 0$.

The index "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" can be used in order to accomplish different objectives.

First of all, to plan and to asset the work's efficiency in order to promote material well – being. Secondly, the index can serve as orientation base for the elaboration of the plans, programs, and productivity growth measurement of the entrepreneurs, managers and specialists work. In the third, the described index can be used in order to determine the development level of different enterprises from the entrepreneurship's domain with activities in different branches of the economy.

In the following, the author presents schematically the variants regarding the index size asset of "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit".

Varianta I. $P > r * (K + L)$ "Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" este mai mare decât zero : $P_a > 0$			Varianta II. $P < r * (K + L)$ "Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" este mai mic decât zero : $P_a < 0$			Varianta III. $P < 0$ "Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" este mai mic decât zero : $P_a < 0$		
VENITURI	RPROFIT	"Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" ($P_a > 0$)	VENITURI	RPROFIT	"Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" ($P_a < 0$)	CHELTUIELI	PIERDERI	"Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" ($P_a < 0$)
		Partea profitului ca produs al capitalului (rentabilitatea capitalului) ($r * K$)			Partea profitului ca produs al capitalului (rentabilitatea capitalului) ($r * K$)			Partea profitului ca produs al capitalului (rentabilitatea capitalului) ($r * K$)
	CHETUIELI	Partea profitului ca produs al muncii (eficiența muncii) ($r * L$)		CHETUIELI	Partea profitului ca produs al muncii (eficiența muncii) ($r * L$)		VENITURI	Partea profitului ca produs al muncii (eficiența muncii) ($r * L$)

Fig. 1. Variantele evaluării mărimii indicelui "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" /

Fig. 1 The variants of the index size asset of "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit"

Sursa/ Source: Elaborat de autor /Elaborated by the author.

Dacă rentabilitatea capitalului este datorată proprietarului, iar eficiența muncii este datorată angajaților, atunci randamentul antreprenoriatului constructiv este meritul antreprenorului constructiv. Desigur, la mod general, profitul final obținut din activitatea antreprenorială

If the capital profitableness is due to the owner, and the work efficiency is due to the employees, then the efficiency of the constructive entrepreneurship is due to the constructive entrepreneur. Of course, generally the final profit from the entrepreneurial activity belongs to the entrepreneur. But, by

aparține antreprenorului. Însă prin formula propusă de autor se poate distinge contribuția directă și personală pe care o asigură antreprenorul constructiv. Prin urmare se poate determina nivelul de competențe, adică cunoștințele, capacitățile și abilitățile profesionale ale actorului principal al antreprenoriatului constructiv.

În continuitatea ideilor expuse referitor la formula de calcul al indicelui "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" și reprezentării schematice a celor trei variante de evaluare, autorul prezintă un exemplu de calcul, în baza datelor convenționale, pentru a explicita valoarea aportului personal al antreprenorului constructiv la formarea profitului activității.

the author's formula, we can see the direct and personal contribution guaranteed by the constructive entrepreneur. Hence, it is possible to determine the competences' level; it means the knowledge, the professional abilities of the main actor from the constructive entrepreneurship.

In order to follow the sequence of the ideas regarding the index calculation formula of "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit" and of the schematic representation of the three asset variants, the author presents a calculation example, based on conventional data, in order to explain the value of the personal contribution of the constructive entrepreneur at the activity's profit formation.

Tabelul 2/ Table 2

Calcularea indicelui "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului", în baza datelor convenționale/The index calculation of "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit"

Nr	Indicatori /Indicators	Datele indicatorilor/ Indicators data		
		Varianta I	Varianta II	Varianta III
1	Profit (P), mii. lei/an / Profit (P), thousands. lei/year	80	40	-
2	Pierderi (-P), mii lei / Losses (-P), thousands lei	-	-	- 10
3	Capitalul (K), mii. lei / Capital (K), thousands. lei	350	350	350
4	Costul muncii (L), mii. Lei / Work cost (L), thousands. l	64	64	64
5	Coeficientul de corelație/ Correlation coefficient	0,1	0,1	0,1
6	$r^* (K+L) = 0,1 * (rd.3+rd.4)$	41,4	41,4	41,4
7	Partea profitului ca produs al capitalului ($P_k = r * K = rd.5 * rd.3$), mii. lei/an / Part of the profit as product of the capital ($P_k = r * K = rd.5 * rd.3$), thousands. lei/year	35 (44% a profitului/ of the profit)	35 (88% a profitului/ of the profit)	35
8	Partea profitului ca produs al muncii ($P_l = r * L = rd.5 * rd.4$), mii. lei/an/ Part of the profit as work product ($P_l = r * L = rd.5 * rd.4$), thousands. lei/year	6,4 (8% a profitului)	6,4 (16% a profitului)	6,4
9	Randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului [$Pa = (P - P_k - P_l) = (rd.1 - rd.7 - rd.8)$], mii. lei / The efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit [$Pa = (P - P_k - P_l) = (rd.1 - rd.7 - rd.8)$], thousands. Lei	38,6 (48% a profitului / of the profit)	-1,4 (-4% a profitului/ of the profit)	-51,4
10	Capitalul antreprenorului constructiv [$A = (Pa/r) = (rd.9/rd.6)$], mii. lei / The capital of the constructive entrepreneur [$A = (Pa/r) = (rd.9/rd.6)$], thousands. Lei	386	-14	-514

Sursa: Elaborat de autor / Source: Elaborated by the author.

După cum se observă din Tabelul 2, indicele "randamentul antreprenorului" poate avea semnificație negativă. Dar poate fi trasă încă o concluzie din Tabelul 2:

➤ prin indicele "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului" se poate calcula un indice absolut nou – "capitalul antreprenorului constructiv" care de rând cu capitalul fizic și capitalul uman (costul muncii) caracterizează activitatea întreprinderii.

As we can see from the Table 2, the index of the "entrepreneur's efficiency" can have negative meaning. But we can conclude also one thing from the Table 2:

➤ By the index "the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit", it is possible to calculate an absolutely new index – "the capital of the constructive entrepreneur", which together with physical capital and human capital (work's cost) characterizes the enterprise's activity.

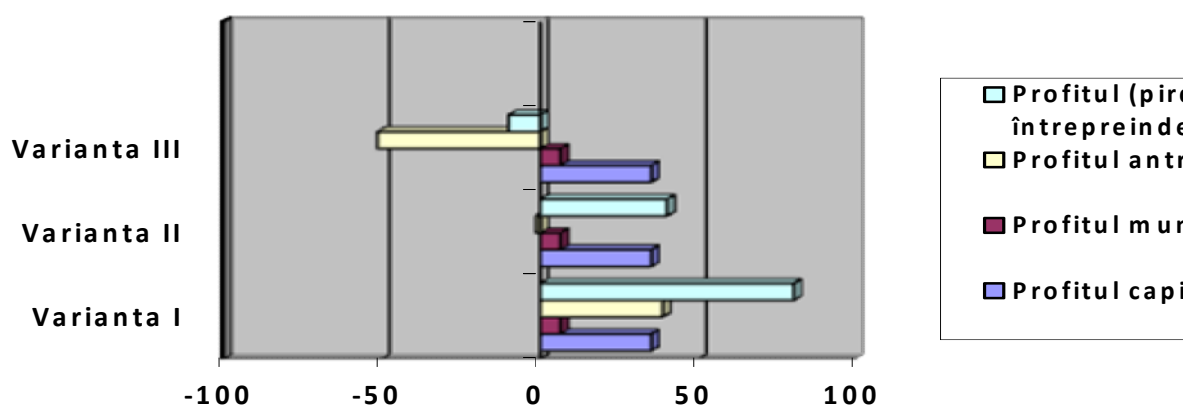

Fig. 2. Corelația dintre profitul (pierdere) întreprinderii și profitul capitalului, muncii și al antreprenorului /
Fig. 2 The correlation between the profit (losses) of the enterprise and the profit of the capital, work and entrepreneur

Sursa: Elaborat de autor /Source: Elaborated by the author.

Calculul indicelui "randamentul antreprenorului constructiv, ca parte a profitului", în baza datelor convenționale este prezentat în Figura 2, printr-un grafic care permite vizualizarea corelației dintre profitul sau pierderea întreprinderii înregistrate pentru un an de gestiune și profitul asigurat de prezența capitalului, a muncii și a antreprenorului competent sau mai puțin talentat.

❖ Pentru soluționarea problemei privind mărirea rezultatului activității antreprenorului, poate fi utilizat un indice indirect – "competența antreprenorului". Prin termenul "competență" se subînțelege cunoștințele, capacitățile, abilitățile, deprinderile proprii antreprenorului constructiv în inițierea și gestiunea activității antreprenoriale. În acest context, autorul presupune că dacă volumul cunoștințelor, capacităților, abilităților, deprinderilor va crește, atunci și rezultatul va crește. Drept exemplu de competențe ale antreprenorului se enumeră:

- capacitatea de a fi lider, gestor, îndrumător;
- capacitatea de a petrece ședințe, negocieri;
- capacitatea de a face o prezentare;
- posedarea tehnicii de a realiza tratative și convorbiri;
- posedarea rapidă a computerului și a tehnicii de lucru;
- deprinderi de gândire rațională și vorbire coerentă;
- erudiție profesională;
- capacitate de a munci, flexibilitate, hotărâre, succesiune, insistență, responsabilitate, sociabilitate și altele.

Competențele enumerate pot fi măsurate prin intermediul testelor sau prin alte metode. Așadar, se poate determina nivelul atins de competențe și competențele pe care nu le posedă antreprenorul și care în ultimă instanță va da posibilitate de a ridica competențele antreprenorului întreprinderii. Însă și acest indice are lacune :

- În primul rând, prin metodele existente de evaluare a nivelului competențelor se pot comite unele greșeli.
- În al doilea rând, acest indice măsoară rezultatul

The index calculation of the efficiency of the constructive entrepreneur as part of the profit", based on conventional data, is presented in the Figure 2 by a graph which allows the possibility to see the correlation between the profit or the loss of the registered enterprise for a year management and for the profit guaranteed by the presence of the capital, of the work and of the competent entrepreneur or less talented.

❖ In order to solve the problem regarding the increase of the entrepreneur's activity result, it can be used an indirect index – "the entrepreneur's competence". By the term "competence", we understand the knowledge, the capacities and the abilities specific to the constructive entrepreneur for the initiation and the management of the entrepreneurial activity. That is why, the author supposes, if the volume of the knowledge, capacities and abilities grows, then the result will grow also. As example of entrepreneur's competences are:

- the capacity to be a leader, a manager, a guide;
- the capacity to organize sessions, negotiations;
- the capacity to make a presentation;
- the ability to negotiate and have a discussion;
- computer knowledge and quick work technique;
- the ability to think rationally and to have a coherent speech;
- professional erudition;
- the capacity to work, flexibility, decision, sequence, insistence, responsibility, sociability and others.

The listed competences can be measured through tests or other methods. Thus, it is possible to determine the level attained by the competences and which competences do not possess the entrepreneur, and this fact will make possible to raise the competences of the enterprise's entrepreneur. But this index has gaps also:

- First of all, by the existent methods of competences level assessment, mistakes are committed;
- Secondly, this index measures only directly the result of the entrepreneurs. Therefore, it cannot be used in the results' comparison of the entrepreneurs from different enterprises.

antreprenorilor doar indirect. De aceea, nu se poate utiliza la compararea rezultatelor antreprenorilor din diferite întreprinderi.

- În al treilea rând, acest indice se poate diviza în mai mulți subindici, în funcție de tipul competenței, adică nu este complex. Această dificultate poate fi depășită prin utilizarea metodicii de elaborare a așa-numitului "profil al competenței", când unele abilități și deprinderi pot fi incluse într-un indice integrat.

- În al patrulea rând, indicele "competență" măsoară potențialul antreprenorului, dar nu este clar cum este folosită această competență de către un antreprenor în practică.

❖ Aceste lacune îi sunt proprii și indicelui normă/oră a activității antreprenorului. Actualmente, acest indice se folosește la planificarea și evaluarea muncii reglatorilor, programatorilor, consultanților pentru problemele de gestiune, profesorilor universitari și altora.

În opinia autorului, pentru planificarea și evidența activității, potențialului antreprenorului și produsului muncii lui trebuie utilizat indicele normă/oră. Fiecare antreprenor care se ocupă de planificare, evidență, activitate în regim de autogestiune este examinat de autor ca o structură producătoare de norme/oră. Antreprenorul are potențial exprimat în normă/oră și munca îndeplinită se măsoară în normă/oră. În cadrul muncii îndeplinite, antreprenorul cheltuie om/ore (ore astronomice ale vieții lui) și produce normă/ore de produse (probleme de gestiune soluționate). Pentru claritate autorul concretizează: om/oră sunt orele care pot fi măsurate cu cronometrul (secundometrul). Normă/oră este unitatea convențională de timp prin care se măsoară volumul de lucru [4, p.78].

Indicele normă/oră poate fi folosit, deoarece potențialul de productivitate a fiecărui om este diferit. Adică, om/oră a fiecărui specialist are un randament de producere diferit, deoarece randamentul depinde de tipul personalității, de studii, experiență, talent și de alte calități ale unei persoane concrete. Mai mult, randamentul om/oră al unui lucrător poate fi diferit în diferite perioade ale vieții lui.

Orice produs al activității (produsul muncii) poate fi măsurat în normă/oră, adică în orele cheltuite pentru acest produs de un lucrător normal în condiții normale de muncă. Într-o om/oră, un lucrător concret poate îndeplini mai mult sau mai puțin de o normă/oră. Se știe că productivitatea muncii a diferiților programatori care lucrează într-o organizație poate fi diferită chiar de zece și mai multe ori. Și încă mai mult se deosebește rezultatul lucrătorilor de creație (scriitori, compozitori, pictori, savanți, conducători). Măsurând problemele în normă/ore, se poate compara rezultatele activității antreprenorului de ieri și de azi, se poate compara rezultatul muncii diferiților antreprenori. În acest context, apare întrebarea: cum se planifică normele/oră ale volumului de lucru și problemele activității de antreprenariat, de exemplu, pentru o săptămână. La această întrebare pot fi date mai multe răspunsuri:

- a) în baza normativelor volumului de lucru al activităților de gestiune;
- b) prin intermediul normării microelementare;
- c) prin intermediul acordurilor antreprenor-executor;
- d) prin intermediul planificării volumului de muncă de către antreprenor.

Prima variantă este imposibilă, deoarece munca

- The third, this index can divide in more sub-indexes, according to the competence, so it is not complex. This difficulty can be overcome by the use of elaboration methodology of so-called "competence's profile", when some abilities and skills can be included in one index.

- The fourth, the index "competence" measure the entrepreneur's potential, but how it is used by the entrepreneur in practice, it is an unknown fact.

❖ These gaps are specific also for the index quota/hour of the entrepreneur's activity. Actually, this index is used in planning and assessment of the setters' work, programmers, management advisers, professors and others.

According to the author's mind, for the planning and activity's account, it is necessary to use the index quota/hour in order to determine the entrepreneur's potential and his work's product. Each entrepreneur, who deals with planning, accounting and activity in auto-management way, it is examined by the author as a structure producing quotas/hour. The entrepreneur has the potential expressed in quota/hour and the work accomplished in quotas/hour. For the accomplished work, the entrepreneur spends man/hour (astronomical hours of his life) and produces quota/hour products (management problems solved). For more clarity, the author concretizes: man/hours are hours which can be measured with the chronometer. Quota/hour is the conventional unit of time by which it is measured work volume [4, p.78].

The index quota/hour can be used, because the productivity potential of each human being is different. That means, man/hour of each specialist has different production efficiency, forasmuch the efficiency depends on personality, studies, experience, talent and other qualities of a concrete person. More than that, the efficiency man/hour of a worker can be different in different periods of his life.

Each activity product (work product) can be measured in quota/hour, it means the spent hours for this product by a normal worker in normal work conditions. In a man/hour, a concrete worker can accomplish more or less of a quota/hour. It is known that the work productivity of different programmers who work in an organization can be different tenfold or more. And it is much more different the result of the creation workers (writers, composers, painters, scientists, leaders). If to measure the problems in quota/hour, it is possible to compare the results of the yesterday and today entrepreneur's activity and the work results of different entrepreneurs. Therefore, the following question appears: how is it planned the quotas/hour of the work volume and the entrepreneurship activity problems for a week? There are some answers to this question:

- a) On regulations of the work volume of management activities;
- b) Through micro-elementary standardization;
- c) Through agreements entrepreneur-executor;
- d) Through the work volume planning by the entrepreneur.

The first variant is impossible, because the entrepreneur's work means a lot of problems and activities. Thus, the author is convinced that it is not possible the standardization of the work volume and management

antreprenorului înseamnă o mulțime de probleme și activități. Așadar, autorul este convins că nu este posibilă normarea volumului de lucru și a problemelor de gestiune.

A doua variantă este relevantă în activitatea de gestiune a antreprenorului, deoarece normarea microelementară este folosită astăzi pentru determinarea volumului de lucru în cadrul așa-numitului sistem de asigurare cu documente a inițierii și gestiunii întreprinderii. Normativele permit a calcula volumul de lucru (om/oră), al pregătirii proiectelor de documente, perfectarea și emiterea lor; volumul de lucru privind propunerile, plângerile, cererile lucrătorilor; volumul dactilografelor, tirajării și înregistrării documentelor etc.

Variantă a treia și a patra sunt și ele indicate pentru determinarea volumului de muncă și a problemelor îndeplinite de antreprenor. Determinarea volumului de lucru (în normă/ore) în pereche antreprenor-executor este reală și practică, deși trebuie de recunoscut că aceste metode sunt supuse riscului de voluntariat.

Indicele normă/oră poate fi folosit la planificarea și evidența lucrului îndeplinit de antreprenor. Prin urmare, poate fi folosit și la gestiunea rezultatelor activității antreprenorilor. Cu alte cuvinte, indicele normă/oră permite a pune și a ridica problema rezultatului activității antreprenorului constructiv, temă care a fost abordată în cadrul acestei cercetări.

În demersul cercetării, problema privind ridicarea eficienței gestiunii activității de antreprenoriat rezidă în mărirea rezultatului muncii antreprenorilor pentru ca partea stângă a diagramei "Pierderi (cheltuieli) din cauza lacunelor antreprenorului" din Figura 2 să fie cât mai aproape de zero și să tindă spre creștere. Așadar, apare problema mării rezultatului eficienței muncii antreprenorilor. O problemă serioasă care poate avea mai multe direcții cum ar fi :

- dezvoltarea competențelor;
- ridicarea calității deciziilor luate;
- perfecționarea stilului și metodelor de gestiune;
- perfecționarea tehnicii proprii de muncă;
- implementarea tehnologiilor informaționale;
- tehnologizarea gestiunii;
- implementarea tehnologiilor eficiente de planificare și evidență a activității manageriale a antreprenorului constructiv.

Concluzie. Autorul consideră implementarea inovațiilor de gestiune a activității de antreprenoriat nu ca problemă și scheme aparte, dar ca tehnologii contemporane de gestiune care pot ridica semnificativ rezultatul activității antreprenorilor, mai întâi, datorită reglementării severe a proceselor de gestiune și instaurării ordinii. Autorul susține că, după cum tehnologiile avansate de producție ridică productivitatea întreprinderii, tot așa și tehnologiile de gestiune ridică foarte mult productivitatea antreprenorilor în cadrul activității lor. Tehnologia planificării și evidenței activității manageriale a antreprenorului constructiv, în primul rând, economisește timpul, sporește gradul de organizare a activității de antreprenoriat. Aceasta duce la mărirea productivității activității antreprenorului constructiv. Ceea ce va încerca autorul să demonstreze în continuarea cercetării asupra temei date.

Cercetarea personificată a antreprenoriatului constructiv

problems.

The second variant is more relevant in the management activity of the entrepreneur, because the micro-elementary standardization is used today in order to determine the work volume within so-called guarantee system with documents for the initiation and enterprise's management. The regulations allow to calculate the work volume (man/hour) of preparation of documents projects, their completing and issuing; the work volume concerning the proposals, complaints, workers demands; typists volume, duplicating and recording documents, etc.

The third and the fourth variant, they indicate also the work volume determination and the problems accomplished by the entrepreneur. The determination of the work volume (in quota/hour) in pair entrepreneur-executor is real and practical, but it is necessary to admit that these methods are submitted to the voluntary risk.

The index quota/hour can be used in the planning and the accounting of the accomplished work by the entrepreneur. Hence, it can be used in the management of the entrepreneurs' activity results. In other words, the index quota/hour allows to put and to raise the result problem of the constructive entrepreneur's activity, subject analyzed in this research.

During the research, the problem concerning the management efficiency raise of the entrepreneurship's activity lies in growth's result of the entrepreneurs' work in the way that the left side of the diagram "Losses (expenditures) because of the entrepreneur's gaps" from Figure 2 to be closer to zero and to strive for growth. So, it appears the problem of the result growth of entrepreneurs' work efficiency. A serious problem, which can have more directions like:

- Competences development;
- Quality raise of the made decisions;
- Style and management methods improvement;
- Improvement of the own work technique;
- Informational technologies implementation;
- A technologized management;
- Implementing efficient technologies of planning and accounting the managerial activity of the constructive entrepreneur.

Conclusions. The authors considers the implementation of the management innovations in the entrepreneurship's activity not as a problem and scheme separately, but as modern management technologies, which will increase significantly the result of the entrepreneurs' activity, first of all, due to the severe regulation of the management processes and order establishment. The author sustains that as the advanced technologies raise the enterprise productivity, so the management technologies raise a lot the entrepreneurs' activity within their activity. The planning technology and the managerial activity account of the constructive entrepreneur, first of all, save the time, enhance the organization degree of the entrepreneurship's activity. This fact leads to the productivity increase of the constructive entrepreneur's activity. The author will try to demonstrate this subject in the following research.

The personified research of the constructive entrepreneur created the possibility to the author to

a creat posibilitate autorului de a elabora metode de evaluare a rezultatului activității antreprenorului constructiv în baza următorilor indici: produsul antreprenorului constructiv exprimat în cost, randamentul antreprenorului constructiv ca parte a profitului, competența antreprenorului constructiv, produsul antreprenorului constructiv în normă/oră. În final, autorul conchide că problema privind ridicarea eficienței gestiunii activității de antreprenoriat rezidă în mărirea rezultatului muncii antreprenorilor, iar căile de eficientizare sunt direcționate spre: dezvoltarea competențelor, ridicarea calității deciziilor luate, perfecționarea stilului și metodelor de gestiune, perfecționarea tehnicii proprii de muncă, implementarea tehnologiilor informaționale, tehnologizarea gestiunii, implementarea tehnologiilor eficiente de planificare și evidență a activității manageriale a antreprenorului constructiv.

elaborate assessment methods of the constructive entrepreneur's result, on the following indexes: the product of the constructive entrepreneur expressed in cost, the constructive entrepreneur's efficiency, as part of the profit, the competence of the constructive entrepreneur, the product of the constructive entrepreneur in quota/hour. Finally, the author concludes that the problem regarding the efficiency raise of the entrepreneurship activity's management consists of increase of entrepreneurs work result, and the efficiency ways are directed to: competences development, quality raise of the made decisions, style and management methods improvement, improvement of the own work technique, implementation of the informational technologies, implementing efficient technologies of planning and accounting the managerial activity of the constructive entrepreneur.

Referințe bibliografice / References

1. BENESCU, M.A. *Activitatea de compunere și rezolvare a problemelor de matematică*. Caracal: Hoffman, 2012. 340 p.
2. GHIC, G., Mihăilă, M.J. *Matematică aplicată în economie: manual de studiu individual*. București: Pro Universitaria, 2012. 304 p.
3. GILBERT, A., CHURCHILL, Jr. *Marketing Research: Methodological Foundations*. New York: The Dryden Press, 1999. 1017 p.
4. MATIȘ, D. et al. *Statistici privind indicatori utili analizei economice și evaluării proprietăților*. Cluj-Napoca: Ed. Grinta, 2012. 162 p. ISBN 978-973-126-361-8
5. VINTILĂ, G. *Diagnosticul financiar și evaluarea întreprinderii*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1998. 312 p.

Recomandat spre publicare: 11.06.2013

PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE ÎN PERIOADA POST-CRIZĂ ȘI DE CREȘTERE ECONOMICĂ

Oleg CEBOTARI, drd., USM
Alexandru GRIBINCEA, dr.hab., prof.univ., USM

Economia mondială este în pragul unei alte recesiuni majore, precum a fost anunțat în raportul de anul trecut, economia mondială a slăbit considerabil în 2012. Un număr tot mai mare de țări dezvoltate au căzut din nou într-o recesiune dublă, în special în Europa, în timp ce cei care se confruntă cu o datorie, economie non-viabilă s-au scufundat mai adânc în recesiune. Multe țări dezvoltate sunt prinse într-o spirală descendentă de consolidare, cu șomaj ridicat, o cerere la nivel mondial slab exacerbă de austeritate fiscală, datoria publică ridicată și un sistem financiar încă fragil.

Dificultăți economice în țările dezvoltate, de asemenea, afectează țările în curs de dezvoltare și economiile în tranziție prin exporturi slabe și volatilitatea crescută a fluxurilor de capital și a prețurilor materiilor prime. Economii în curs de dezvoltare mari, cu toate acestea, se confruntă, cu probleme interne, iar unele țări, printre care China, se confruntă cu o scădere a investițiilor, finanțarea constrângerii care rezultă în unele sectoare ale economiei și capacitatea de exces de producție în altă parte. Cele mai multe țări cu venituri mici au fost până în prezent relativ rezistente la încetinirea creșterii economice în țările dezvoltate și cu venit mediu, dar acum sunt afectate de intensificarea impactului negativ. Perspectivele pentru următorii doi ani sunt pline de provocări, incertitudini și riscuri cu care se confruntă. Creșterea produsului brut mondial (WGP) este de așteptat să ajungă la 2,2 la sută în 2012 și rămâne cu mult sub potențial, la 2,4 la sută în 2013 și 3,2 la sută în 2014. În acest ritm moderat, multe economii vor fi în imposibilitatea de a recupera pierderile severe de locuri de muncă în timpul "Marii Recesiuni".

Cuvinte cheie: economie mondială, recesiune, dezvoltare, creștere economică, post-criză.

Economia globală se află la un pas de o altă recesiune majoră. Potrivit raportului ONU, economia mondială a diminuat considerabil în anul 2012. Un număr tot mai mare de țări dezvoltate au suportat o recesiune profundă, care se repetă, în special, în Europa, în timp ce țările care se confruntă cu datorii în exces au intensificat recesiunea. Majoritatea țărilor dezvoltate au constituit o spirală descendentă, sporind șomajul, moderând cererea la nivel mondial, exacerbata de austeritatea fiscală, a datoriei publice înalte și a sistemului financiar, deocamdată, fragil.

Dificultățile economice din țările dezvoltate afectează, de asemenea, țările în curs de dezvoltare și economiile în tranziție, prin diminuarea exporturilor și volatilitatea crescută a fluxurilor de capital și a prețurilor la materia primă. Marile economii emergente, de asemenea, se confruntă cu probleme

WORLD ECONOMIC PERSPECTIVES IN THE POST-CRISIS AND ECONOMIC GROWTH PERIODS

Oleg CEBOTARI, PhD student, USM
Alexandru GRIBINCEA, PhD, Professor, USM

L'économie mondiale est au bord d'un nouveau ralentissement majeur. Comme annoncé dans le rapport de l'année dernière, l'économie mondiale s'est considérablement affaiblie en 2012. Un nombre croissant de pays développés sont retombés dans une récession à double creux, notamment en Europe, tandis que ceux faisant face à un surendettement non-viable ont sombré encore plus profondément dans la récession. De nombreux pays développés sont pris dans une spirale descendante se renforçant grâce à un chômage élevé, une faiblesse de la demande globale exacerbée par l'austérité budgétaire, un endettement public élevé et un système financier toujours fragile.

Les difficultés économiques des pays développés affectent également les pays en développement et les économies en transition à travers l'affaiblissement de leurs exportations et la volatilité accrue des flux de capitaux et des prix des matières premières. Les grandes économies en développement sont cependant également confrontées à des problèmes intérieurs, et certains pays dont la Chine font face un déclin des investissements, résultant des contraintes de financement dans certains secteurs de l'économie et d'une capacité de production excédentaire ailleurs. La plupart des pays à faible revenu ont jusqu'ici relativement bien résisté au ralentissement économique des pays développés et à revenu intermédiaire, mais sont à présent aussi affectés par l'intensification des retombées négatives. Les perspectives pour les deux prochaines années sont pleines de défis, d'incertitudes et les risques orientés vers la baisse. La croissance du produit mondial brut (PMB) devrait atteindre 2,2 pour cent en 2012 et rester bien en deçà de son potentiel à 2,4 pour cent en 2013 et 3,2 pour cent en 2014. A ce rythme modéré, de nombreuses économies seront incapables de recouvrer les pertes sévères d'emplois subies durant la «grande récession».

Key words: global economy, recession, development, growth, post-crisis.

JEL Classification: F00, F43, F49

The global economy is one step away from another major recession. According to the UN report, the world economy has diminished considerably in 2012. A growing number of developed countries have suffered a deep and repeated recession, especially in Europe, as countries facing excessive debt recession have intensified. Most developed countries have been on a downward spiral, increased unemployment, moderated global demand exacerbated by the fiscal austerity, high public debt and the financial system is yet fragile.

The economic problems in developed countries affect also developing countries and transition economies, by reducing exports and increased volatility of capital flows and prices of raw materials. Major emerging economies

interne, iar unele țări, inclusiv China, din cauza reducerii investițiilor, suportă constrângeri de finanțare în anumite sectoare ale economiei și excesul capacității de producție. Până în prezent, majoritatea țărilor cu venituri mici și intermediare au rezistat relativ bine la încetinirea economică în țările dezvoltate, dar actualmente sunt afectate, de asemenea, de intensificarea impactului negativ. Perspectivile pentru următorii doi ani sunt marcate de provocări, incertitudini și riscuri spre scădere.

Creșterea produsului mondial brut (PMB) a atins 2,2 la sută în anul 2012, indicând un nivel sub potențial, în 2013 – 2,4 la sută și în 2014 va atinge 3,2 la sută (Fig.1). În acest ritm moderat, multe economii nu vor putea recupera pierderile considerabile de locuri de muncă, suportate în timpul „Marii Recesiuni”.

also face internal problems and some countries, including China, through lower investment support funding constraints in certain sectors of the economy and excess production capacity. So far, most low-income and intermediate countries resisted relatively well in the economic downturn, but currently are also affected by the increasing negative impact. The outlook for the next two years is marked by challenges, uncertainties and risks of failure.

Increased gross world product (PMB) reached 2.2 percent in 2012, indicating a level below potential in 2013 to 2.4 percent, and in 2014 to 3.2 percent - (Fig. 1). Many moderate economies will not recover significant job losses incurred during the „Great Depression.”

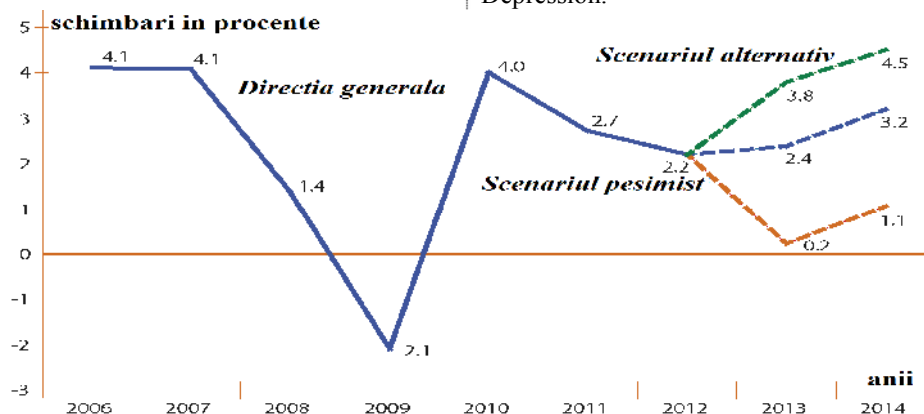

Fig. 1. Perspectives in a weak and uncertain global economy

Fig. 1. Perspective slabe și incerte în economia mondială

Sursa/ Source: Raportul ONU, 2013, www.un.org /UN Report, 2013, www.un.org

Criza mondială continuă a locurilor de muncă

Rata șomajului rămâne la un nivel înalt în întreaga lume, în special în țările dezvoltate și în Europa, unde situația este mult mai dificilă. Rata șomajului a fost în creștere continuă, atingând în anul 2012 un nivel record de aproximativ 12 la sută în zona euro, o creștere cu peste un punct față de anul precedent. Îndeosebi, situația a degradat în Grecia și Spania, unde peste un sfert din forța de muncă sunt șomeri. Doar câteva țări, precum: Austria, Germania, Luxemburg și Olanda, indică o rată scăzută a șomajului de aproximativ 5 la sută. Rata șomajului din Europa Centrală și de Est a crescut neînsemnat, în anul 2012, ca urmare a austerității fiscale. În Japonia mai puțin de 5 la sută de muncitori sunt șomeri. În Statele Unite, rata șomajului a scăzut sub pragul de 8 la sută începând cu luna septembrie 2013.

Totodată, proporția șomajului pe termen lung (peste un an) în țările dezvoltate a depășit 35 la sută în iulie 2012 afectând aproximativ 17 milioane de lucrători. O astfel de creștere a duratei de șomaj cauzează consecințe negative semnificative și de durată atât pentru lucrătorii care au pierdut locul de muncă, cât și economiei în ansamblu.

Liderii din țările dezvoltate trebuie să includă în prioritățile principale pentru anul viitor crearea unui număr mai mare de locuri de muncă viabile pe termen lung. Dacă creșterea economică în țările dezvoltate se va menține lentă, precum prevede scenariul de referință, rata ocupării forței de muncă în aceste țări nu va reveni la pre-criză până după anul 2016 (Fig. 2).

The continuing global crisis of unemployment

Unemployment remains at a high level throughout the world, especially in developed countries and also in Europe, where the situation is more difficult. Unemployment was still rising, reaching, in 2012, a record of 12 percent in the euro area increased by more than one point from the previous year. In particular, the situation has worsened in Greece and Spain, where more than a quarter of the workforce are unemployed. Only a few countries, such as Austria, Germany, Luxembourg and the Netherlands, indicate a low unemployment rate of around 5 percent. Unemployment in Central and Eastern Europe increased insignificantly in 2012 due to fiscal austerity. In Japan, less than 5 percent of workers are unemployed. In the U.S., the unemployment rate fell below 8 percent since September 2013.

However, the proportion of long-term unemployment (over one year) in developed countries has exceeded 35 percent in July 2012, therefore affecting about 17 million workers. Such an increase in the duration of unemployment causes significant and lasting negative consequences for both workers who have lost their jobs and the overall economy.

For the next year, the leaders of developed countries should include in their main priorities the creation of more viable jobs in the long term. If economic growth in developed countries will remain slow and provide a baseline rate of employment, in these countries the economy will not return to pre-crisis until after 2016 (Fig. 2).

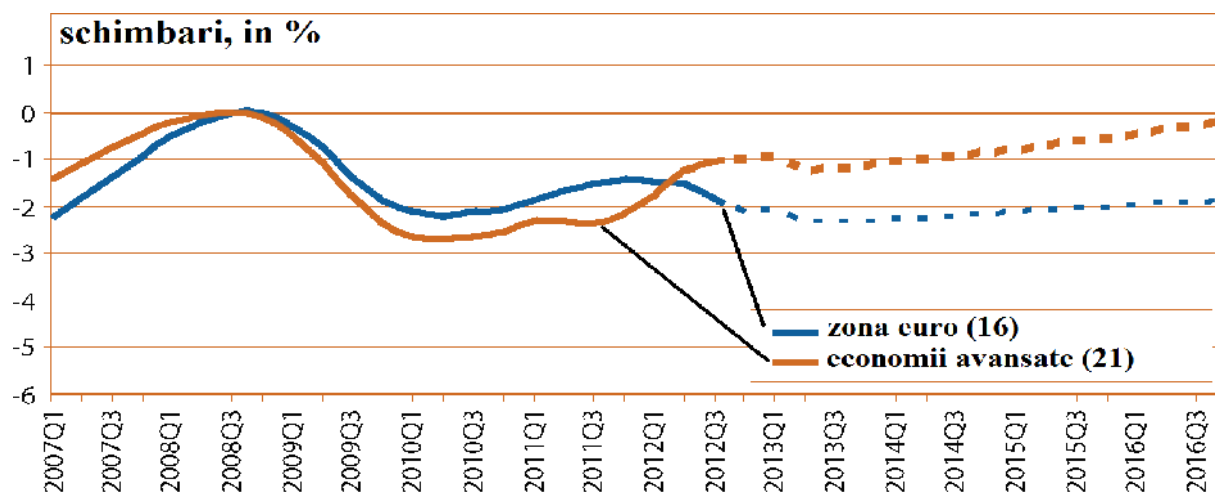

Fig. 2. Criza continuă a locurilor de muncă în Europa și SUA

Fig. 2. The jobs' crisis continues in Europe and the U.S.

Sursa/Source: Raportul ONU, 2013, www.un.org /UN Report, 2013, www.un.org

Situația ocupării forței de muncă variază considerabil în țările în curs de dezvoltare. În majoritatea economiilor din Asia de Est și America Latină rata șomajului a coborât sub nivelul de dinaintea crizei financiare globale.

Încetinirea ritmului de creștere, la sfârșitul anului 2011 și în 2012, nu a condus spre o creștere notabilă a ratei șomajului în aceste două regiuni, un aspect care poate fi interpretat pozitiv, cu condiția ca șomajul, în general, să nu crească decât cu întârziere, din cauza unui declin economic. În cazul în care creșterea economică va continua declinul, rata șomajului ar putea crește în mod semnificativ. În Africa, în pofida creșterii produsului intern brut (PIB) relativ puternic, ocuparea forței de muncă rămâne o problemă majoră pe continent, atât în ceea ce privește numărul, cât și calitatea locurilor de muncă. Crearea locurilor de muncă de calitate este, de asemenea, o provocare comună pentru toate țările în curs de dezvoltare. Raportul precar al muncitorilor săraci și a celor care sunt încadrați în câmpul muncii în sectorul informal continuă să crească. În plus, șomajul tinerilor și dezavantajele femeilor la angajare rămân preocupări sociale și economice importante în multe țări în dezvoltare.

Reducerea sărăciei și progresul înregistrat spre alte Obiective de Dezvoltare a Mileniului ar trebui să încetinească

Economia globală slabă și vulnerabilitatea în ocuparea forței de muncă în țările în curs de dezvoltare împiedică eforturile de reducere a sărăciei și limitează spațiul bugetar necesar pentru a investi în educație, sănătate și în alte domenii critice, pentru a accelera progresul către realizarea Obiectivelor de Dezvoltare a Mileniului (ODM). Acest lucru este valabil în special pentru țările mai puțin dezvoltate (TPD), care sunt extrem de vulnerabile la șocurile prețurilor materiilor prime și primesc o finanțare externă și asistență publică pentru dezvoltare (APD) mai reduse din cauza dificultăților și austerității crescute în țările donatoare.

Creșterea globală a emisiilor de gaze cu efect de seră rămâne alarmantă

În paralel cu dezvoltarea economică lentă în țările dezvoltate, gazele cu efect de seră (GES) emise de țările din Anexa I a Protocolului de la Kyoto sunt estimate cu o diminuare de aproximativ 2 la sută anual în 2011 și 2012. Această scădere contrastează cu creșterea cu 3 la sută pe care aceste țări au

The employment situation varies considerably in developing countries. In most economies in East Asia and Latin America, the unemployment rate fell below the usual level before the global financial crisis emerged.

Slowdown in late 2011 and in 2012 has not led to a noticeable increase in unemployment in these two regions, an issue that can be interpreted positively, provided that unemployment generally does not increase, is only delayed due to an economic downturn. If growth continues to decline, the unemployment rate could rise significantly. In Africa, despite the growth of gross domestic product (GDP) being relatively strong, employment remains a major problem on the continent, both in terms of number and quality of jobs. Creating quality jobs is also a common challenge for all developing countries. Reports of poor and precarious workers who are engaged in work in the informal sector continues to grow. In addition, youth unemployment and employment disadvantages women and economic concerns remain important in many developing countries.

Poverty reduction and progress towards the other Millennium Development Goals should slow down

Weak global economy and vulnerability in employment in developing countries impede efforts to reduce poverty and limited fiscal space needed to invest in education, health and other areas critical to accelerate progress towards achieving the Millennium Development Goals (MDGs). This applies in particular to the least developed countries (LDCs), which are highly vulnerable to commodity price shocks and receive lower external funding and official development assistance (ODA) due to the difficulties and increased austerity in donor countries.

The overall increase in emissions of greenhouse gases remains alarming

In parallel with the slow economic development in developed countries, greenhouse gases (GHG) emitted by Annex I countries of the Kyoto Protocol are estimated with a decrease of about 2 percent annually in 2011 and 2012. This decrease contrasts with a 3 percent growth that

parcurs-o în anul 2010, dar se alătură la declinul de 6 la sută survenit în 2009, în rezultatul unei contracții severe a PIB-ului cauzată de Marea Recesiune. Având în vedere creșterea economică globală slabă, emisiile din țările din Anexa I ar trebui să continue să scadă în 2013 și 2014. Țările din Anexa I au atins obiectivul Protocolului de la Kyoto de a reduce emisiile cu cel puțin 5% în raport cu nivelurile din 1990 în perioada de angajament 2008-2012.

În același timp, emisiile de GES în multe țări în curs de dezvoltare cresc cu un ritm rapid, iar comunitatea internațională este departe de a fi pe cale de a reduce emisiile în proporțiile necesare, pentru a menține concentrația de dioxid de carbon (CO₂) în atmosferă mai puțin de 450 părți per milion (pentru stabilizarea schimbărilor climatice și limitarea creșterii temperaturii la 2°C în raport cu nivelul preindustrial). Pentru a evita depășirea acestei limite, emisiile de GES trebuie reduse cu 80 la sută până la jumătatea secolului al XXI-lea.

Potrivit ritmului actual, acesta este un obiectiv irealizabil. Modalități de creștere a ecologiei trebuie să fie găsite astăzi, deși investițiile solicitate pentru a realiza acest obiectiv sunt scumpe, care vor permite, de asemenea, relansarea creșterii pe termen scurt pentru corectarea unor dezechilibre internaționale pe termen mediu și lung.

Inflația rămâne moderată în cele mai dezvoltate economii...

Ratele inflației rămân moderate în majoritatea economiilor dezvoltate. Diferențele semnificative în producție și presiunea de reducere a salariilor, în multe țări, mențin anticipațiile inflaționiste la un nivel scăzut. În Statele Unite inflația a scăzut de la 3,1 la sută, în 2011, la aproximativ 2,0 la sută, în 2012, iar o nouă moderație este planificată pentru anul 2013. În zona euro inflația rămâne peste obiectivul de 2 la sută din băncile centrale. Inflația de bază, care exclude modificările de preț ale elementelor volatile, cum ar fi energia, alimentele, alcoolul și tutunul, a fost mult mai slabă, de aproximativ 1,5 la sută, fără semne de presiune ascendentă. În 2013 se prevede ca inflația să scadă ușor, ca și în noile state-membre ale Uniunii Europene (UE). În Japonia deflația continuă, în ciuda faptului, că banca centrală a sporit obiectivul de inflație pentru a stimula așteptările inflaționiste.

... și este în scădere în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare

În anul 2012, inflația a scăzut în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare, dar rămâne la un nivel înalt în unele țări. În anii 2013 și 2014 creșterea preconizată a prețurilor la alimente, la nivel mondial, cauzată de secetă în unele regiuni producătoare, nivelul ridicat al prețurilor la petrol și constrângerile privind oferta, specifice anumitor țări, sunt în măsură să exercite presiuni ascendente asupra inflației din țările în curs de dezvoltare. În multe țări din Africa inflația a fost în scădere, dar rămâne a fi înaltă, de aproximativ 10 la sută în Angola, Nigeria ș.a. Se preconizează ca inflația să rămână moderată în Asia de Est, fiind o provocare pentru majoritatea țărilor din Asia de Sud-Est, unde rata medie a inflației a fost de peste 11 la sută în 2012, cu posibilitatea de a rămâne peste 10 la sută în 2013 și 2014. Totodată, inflația rămâne scăzută în majoritatea economiilor din Asia de Vest, deși este încă ridicată (peste 10 la sută) în Yemen și foarte mare (30 la sută) în Republica Arabă Siriană. Rata inflației în Caraibe și America Latină, în general, se presupune că va rămâne în jurul valorii de 6 la sută.

Comerțul internațional și prețurile materiei prime

Expansiunea comerțului mondial de mărfuri – decelerație

these countries have traveled in 2010, but also joins the decline of 6 percent occurred in 2009, as a result of a severe contraction in GDP caused by the Great Recession. Given the weak global economic growth, emissions in Annex I countries should continue to decline in 2013 and 2014. Annex I countries have achieved the Kyoto Protocol to reduce emissions by at least 5 % compared to levels in 1990 in the commitment period 2008-2012 .

At the same time, GHG emissions in many developing countries grow at a rapid pace, and the international community is far from being on track to reduce emissions in the proportions necessary to maintain the concentration of carbon dioxide (CO₂) in the atmosphere less than 450 parts per million (to stabilize the climate change and to limit the temperature increase of 2° C compared to the pre-industrial level). To avoid exceeding this limit, GHG emissions must be reduced by 80 percent by the middle of the XXI century.

According to the current pace, it is an unattainable goal. Organic growing methods must be found today, though investment required to achieve this are expensive, but which will allow also renew growth in the short term and long term correction of international imbalances in the medium.

Inflation remains moderate in most developed economies ...

Inflation rates remain moderate in most developed economies. Significant differences in production and pressure to reduce wages in many countries, therefore inflation expectations remain low. In the U.S., inflation fell from 3.1 percent in 2011 to about 2.0 percent in 2012 and a new moderation is planned for 2013. In the euro area, inflation remains above the 2 percent of central banks. Core inflation, which excludes volatile price changes of items such as energy, food, alcohol and tobacco was much lower, about 1.5 percent, with no signs of any upward pressure. In 2013, it is expected that inflation will decline slightly in the new member states of the European Union (EU). In Japan, deflation continues in spite of the fact that the central bank increased its inflation target to boost inflation expectations.

... and is declining in most developing countries

In 2012, inflation fell in most developing countries, but remains at a high level in some countries. Between 2013 and 2014, the projected increase in food prices worldwide, caused by drought in some regions producing the high level of oil prices and supply constraints specific to certain countries, which are able to exert upward pressure on the inflation in developing countries. In Africa, inflation has been declining in many countries, but remains high at 10 percent in Angola, Nigeria and elsewhere. Inflation is expected to remain moderate in East Asia, and is a challenge for most countries in Southeast Asia, where the average inflation rate was over 11 percent in 2012, with the ability to remain above 10 percent in 2013 and 2014. However, inflation remains low in most Western economies in Asia, although it is still high (over 10 percent) in Yemen and very high (30 percent) in the Syrian Arab Republic. Inflation in the Caribbean and Latin America in general is expected to remain around 6 percent.

puternică

Creșterea comerțului mondial a încetinit pentru al doilea an consecutiv, de la 12,6 la sută în 2010, la 6,4 la sută în 2011, și 3,2 la sută în 2012. Dezvoltarea economică globală slabă, în special în Europa și în alte economii dezvoltate, este principalul factor din spatele acestei încetineri. În scenariul de bază, creșterea comerțului mondial va fi reluată moderat în 2013, înainte de a se apropia, în 2014, de rata de creștere pe termen lung, care este de 5 la sută. Cu toate acestea, țările în curs de dezvoltare au rezistat mai bine la încetinirea economiei globale, iar importanța acestora în comerțul internațional este în creștere, parțial datorită integrării extinse în lanțurile valorilor globale.

Prețurile materiilor prime rămân ridicate și volatile

Prețurile mai multor materii prime au fost, de asemenea, mai mari în 2012 comparativ cu cele din anul 2011, parcurgând mai multe episoade de volatilitate pronunțată. Conform punctului maxim atins în primul trimestru al anului în rezultatul operațiunilor de refinanțare pe termen lung, Banca Centrală Europeană (BCE) a reînviat pentru scurt timp iluzia unei redresări economice rapide, prețurile pentru majoritatea materiilor prime scăzând nesemnificativ în al doilea trimestru. Prețurile produselor alimentare și petrolului în unele țări au rămas mari în al treilea trimestru din cauza unor fenomene meteorologice nefavorabile și a creșterii tensiunilor sociale din Orientul Mijlociu. În schimb, prețurile la minerale, metale și minereuri au continuat să se reducă, datorită activității slabe a economiei globale. Exportatorii de materii prime, care au beneficiat de ameliorare a termenelor de schimb în ultimii ani, rămân expuși la presiuni descendente asupra prețurilor. Într-un context de lichiditate abundentă, speculația financiară și dezvoltarea de produse noi, susținute de materii prime, probabil, vor crește în continuare volatilitatea pe piețele produselor de materii prime. Prețurile la produsele alimentare sunt prevăzute a fi moderate odată cu scăderea cererii la nivel mondial, atât timp cât condițiile meteorologice nu au devenit comparativ mai nefavorabile. Cu toate acestea, având în vedere că piețele sunt extrem de constrânse și stocurile de utilizare sunt foarte scăzute pentru cele mai multe alimente de bază, chiar și șocurile mici de alimentare ar putea provoca noi creșteri de preț.

Extinderea comerțului cu servicii sporește emisiile globale de gaze cu efect de seră

Recuperarea puternică a comerțului cu servicii, experimentată în toate regiunile și grupurile de țări în 2010, a început să diminueze în ultimul trimestru al anului 2011. Totodată, sectorul financiar s-a redus în unele țări dezvoltate, fiind sectoare cu emisii ridicate de carbon, de exemplu, transportul și turismul continuă să crească în țările în curs de dezvoltare. Serviciile transportului de mărfuri sporesc continuu odată cu extinderea prin intermediul lanțurilor valorice globale. Extinderea transportului de mărfuri este, cu siguranță, o sursă importantă de venituri de schimb valutar, în special pentru unele țări în curs de dezvoltare, dar în principal contribuie, în mod semnificativ, la emisiile mondiale de CO₂ (Fig. 3).

*International trade and commodity prices**Expansion of world trade in goods - strong deceleration*

World trade growth slowed a decrease for the second consecutive year, from 12.6 percent in 2010 to 6.4 percent in 2011 and 3.2 percent in 2012. Weak global economic development, particularly in Europe and other developed economies is the main factor behind the slowdown. In the baseline scenario, world trade will resume moderate growth in 2013, before approaching the long-term growth rate in 2014, which is 5 percent. However, developing countries have resisted better in a slowing global economy and their importance in international trade is increasing, partly due to extensive integration in global value chains.

Commodity prices remain high and volatile

Prices of many materials were also higher in 2012 compared to those of 2011, covering several highly volatile episodes. Accordingly peaking in the first quarter, as a result of long-term refinancing operations, the European Central Bank (ECB) has revived briefly the illusion of a quick economic recovery, prices for most commodities falling slightly in the second quarter. Food and oil prices in some countries have remained high in the third quarter due to adverse weather conditions and increased tensions in the Middle East. In contrast, prices of minerals, metals and ores continued to decline due to weak global economic activity. Exporters of raw materials, which benefited from improved terms of trade in recent years, remain exposed to downward pressure on prices. In a context of abundant liquidity, financial speculation and new product development, supported by raw materials will probably further increase volatility in commodity markets and products. Food prices are expected to be moderate with a decrease in global demand, as long as weather conditions have become comparatively unfavorable. However, given that markets are highly constrained and stocks are of very low usage, for most basic foods, even small shocks may cause further increases in food prices.

Expanding trade in services increases global emissions of greenhouse

Strong recovery of trade and services, experienced in all regions and groups of countries in 2010, began to diminish in the last quarter of 2011. However, the financial sector has decreased in some developed countries, the sectors with high carbon emissions, for example, transport and tourism continue to grow in developing countries. Freight services increase continuously with the expansion through global value chains. Extension of the carriage of goods is certainly an important source of foreign exchange earnings, especially for some developing countries, but mainly contributes significantly to global emissions of CO₂ (Fig. 3).

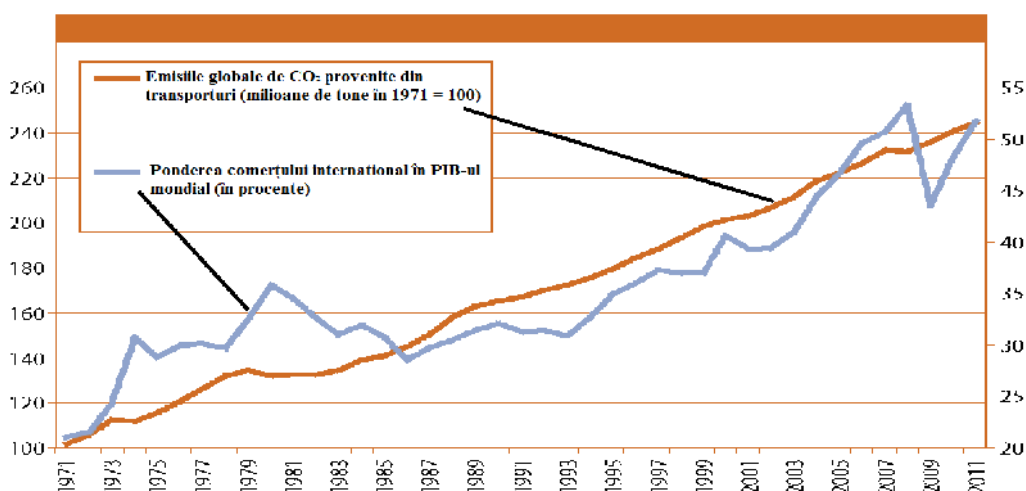

Fig. 3. Graficul emisiilor de CO₂ din cauza transportului și cota de comerț internațional în produsului intern brut mondial a crescut în tandem de CO₂

Fig. 3. Graph of CO₂ emissions from transport and international trade share in world GDP which rose in tandem with CO₂ emissions

Sursa/ Source: Banca Mondială, 2012, www.worldbank.org/ World Bank 2012, www.worldbank.org

Prin urmare, liderii mondiali trebuie să acorde o atenție mai mare impactului negativ asupra mediului exercitat, la scară mondială, de către organizația de producție prin intermediul firmelor multinaționale și lanțurilor de valori globale.

Finanțarea internațională pentru dezvoltare. Fluxurile de capital privat rămân volatile.

Din cauza crizei, fluxurile internaționale de capital privat către țările emergente și în curs de dezvoltare au rămas extrem de volatile, în timp ce stabilitate relativă au recăpătat piețele valutare și financiare în primele luni ale anului 2012. Volatilitatea a reapărut mai târziu, parțial din cauza temerilor în creștere ale investitorilor cu privire la sustenabilitatea finanțelor publice din Europa, provocând un exod de capital pentru investițiile considerate sigure. În plus, multe bănci europene continuă răscumpărarea datoriilor, care împiedică creditarea pentru economiile în curs de dezvoltare și în tranziție. Semnele încetinirii creșterii economice din Brazilia, China și India au redus, în special, fluxurile de capital către aceste țări.

Acumularea de rezerve valutare s-a moderat.

Ritmul la care țările emergente și cu economiile în tranziție acumulează rezervele valutare s-a redus nesemnificativ în 2012, parțial, ca urmare a intrărilor mai mici de capital. Cu toate acestea, acumularea în continuare a rezervelor valutare relevă persistența incertitudinii cu privire la starea economiei globale și că statele continuă să se asigure împotriva șocurilor externe. Rezervele de valută ale principalelor țări dezvoltate, deținute în valută de către țările în curs de dezvoltare și economiile în tranziție, depășesc cu mult intrările de capital în aceste țări și, prin urmare, continuă să efectueze transferuri substanțiale de capital net către țările dezvoltate. În anul 2012, fluxul net de ieșiri a sporit, constituind o valoare estimată de 845 miliarde USD, față de un trilion de dolari în 2011. Totodată, țările mai puțin dezvoltate (ȚPD) au primit transferuri nete pozitive la o sumă estimată de 17 miliarde USD în 2012 (Fig. 4).

Therefore, world leaders should pay more attention to the negative environmental impact, exercised globally by the organization of production through multinational companies and global value chains.

International development financing. Private capital flows remain volatile.

Due to the crisis, private and international capital flows to emerging and developing countries have remained highly volatile, while relative stability regained currency and financial markets in the early months of 2012. Volatility reappeared later, partly because of growing fears of investors about the sustainability of public finances in Europe, causing an exodus of capital for investments to be considered safe. In addition, many European banks continue to deleverage, which prevents lending to emerging economies to go into the transition period. Signs of economic slowdown in Brazil, China and India in particular have reduced capital flows to these countries.

The accumulation of foreign reserves has been moderate.

The pace at which emerging and transition economies accumulate foreign exchange reserves fell slightly in 2012, partly due to lower capital inflows. However, further accumulation of foreign exchange reserves reveals persistent uncertainty about the state of the global economy and that states perceive to insure against external shocks. Currency reserves held in foreign currencies of the major developed countries to developing countries and economies in transition far outweigh capital inflows into these countries and therefore continue to make substantial net capital transfers to developing countries. In 2012, the net output increased, representing an estimated \$ 845 billion, compared to a trillion dollars in 2011. However, the least developed countries (LDCs) have received positive net transfers from an estimated \$ 17 billion USD in 2012 (Fig. 4).

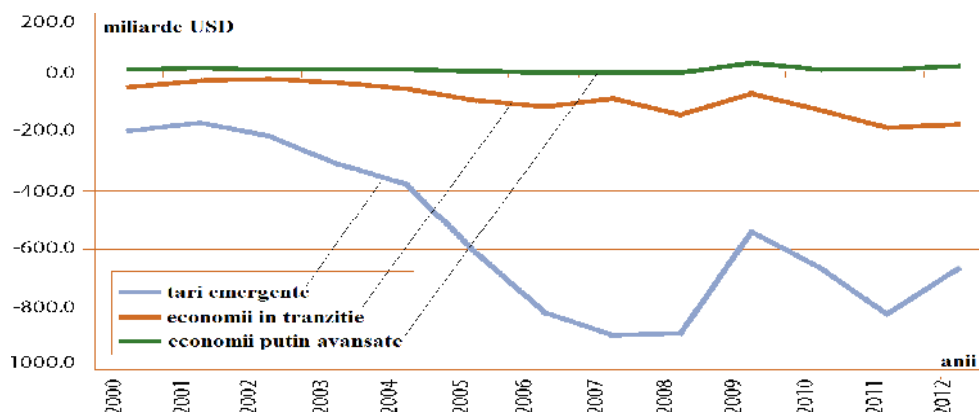

Fig. 4. Asistența AOD pentru dezvoltare este în scădere

Fig. 4. ODA assistance in development is declining

Sursa /Source: Raportul ONU, 2013, www.un.org /UN Report, 2013, www.un.org

Transferuri financiare nete au continuat din țările în curs de dezvoltare spre țările dezvoltate.

Fluxurile nete de asistență oficială pentru dezvoltare (AOD) ale țărilor-membre ale Comitetului de Asistență pentru Dezvoltare al Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) au atins nivelul de 133.5 miliarde USD în 2011, atestând o creștere ușoară comparativ cu 128.5 miliarde USD în 2010. În termeni reali, totuși, acest lucru reprezintă o scădere cu 3 la sută, aprofundând în continuare decalajul în obiectivul comunității internaționale de a mobiliza 167 de miliarde USD pentru asistență în dezvoltare. Rezultatele preliminare ale anchetei OCDE privind planurile de cheltuieli prevăzute de țările donatoare indică faptul, că ajutorul programabil pentru țară (APT) – un subset de ajutor care constă din programe și proiecte, ce dispun de previziuni de evoluție a asistenței care va fi furnizată – va trebui să sporească cu circa 6 la sută în 2013. Această creștere se datorează, în principal, majorării prețurilor la împrumuturile preferențiale de la organizațiile multilaterale care au beneficiat recent de reconstituiri de fonduri. Cu toate acestea, APP ar stagna în 2013-2015, reflectând impactul întârziat al crizei economice mondiale, precum și cel al politicilor de austeritate asupra bugetelor de asistență în țările donatoare.

Incertitudini și riscuri.

O agravare a crizei în zona euro, „faleza fiscală” în Statele Unite și o aterizare dură a creșterii economice în China ar putea declanșa o nouă recesiune globală.

Scenariul de bază este afectat de incertitudini și riscuri importante, riscuri cu sensul de reducere. În primul rând, criza economică din zona euro ar putea continua să se agraveze și să creeze mai multe agitații. Dinamica periculoasă între fragilitatea sectorului bancar și criza datoriilor suverane influențează negativ bilanțurile autorităților publice și ale băncilor. Politicile de austeritate bugetară nu agravează criza economică: eforturile de asanare, efectuate concomitent de multe țări, duc la o slăbire a cererii, a veniturilor și, prin urmare, la o creștere a datoriei, declanșând solicitări în favoarea reducerilor suplimentare bugetare. Situația ar putea să se agraveze considerabil, cu posibile întârzieri de punere în aplicare a programului de răscumpărare a obligațiunilor suverane pe piața secundară (numit și program de tranzații monetare în numerar, tradus din limba engleză *Tranzacții Monetare Câștigătoare* (TMC)) și alte măsuri de sprijin pentru

Continued net financial transfers from developing countries to developed countries

Net flows from official development assistance (ODA) of the member countries of the Development Assistance Committee of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) amounted to 133.5 billion USD in 2011, attesting to a slight increase compared to 128.5 billion USD in 2010. In real terms, however, this represents a decrease of 3 percent, further deepening the gap in the international community's goal of mobilizing USD 167 billion for development assistance. In preliminary OECD findings spending plans, the donor countries provided indicate that the country programmable aid (APT) - a subset of the aid consists of programs and projects that have predictions for the evolution of assistance to be provided - will need to increase to about 6 percent in 2013. This increase is due mainly to higher prices of soft loans from multilateral organizations that have recently benefited from reconstruction funds. However, the APP would stagnate in 2013-2015, reflecting the delayed impact of the global economic crisis and the austerity policies on health budgets in donor countries.

Uncertainties and risks

A worsening of the crisis in the euro zone "fiscal cliff" and in the United States, and a hard landing of growth in China could trigger a new global recession.

The baseline scenario is affected by significant uncertainties and risks, reduction purposes risks. First, the economic crisis in the euro area could continue to worsen and create more turbulence. Dangerous dynamics between the fragility of the banking and sovereign debt crisis will negatively affect the government balance sheets of banks. Austerity policies do not aggravate the economic crisis: rehabilitation efforts conducted simultaneously by many countries, leading to a weakening of demand, income and therefore to an increase in debt, triggering demands for additional budget cuts. The situation could worsen considerably, with possible delays implementing a buyback program of sovereign bonds on the secondary market (also called monetary transactions in cash program, and other support measures for members who need it. Such delays may

membrii care au nevoie de acesta. Atare întârzieri ar putea apărea ca urmare a dificultăților politice de a găsi o înțelegere între țările care au nevoie de asistență și „Troika” constituită de UE, BCE și FMI și/sau din cauza efectelor negative ale programelor de austeritate bugetară și dificultăților mai mari decât era de așteptat de la aplicările ajustărilor structurale.

În astfel de scenarii, simulat de Modelul de previziuni economice globale al Națiunilor Unite, zona euro s-ar putea confrunta cu o pierdere cumulată de mai mult de 3 la sută a propriului PIB în perioada anilor 2013-2015, iar economia globală – cu o pierdere mai mult de 1 la sută (Fig. 5).

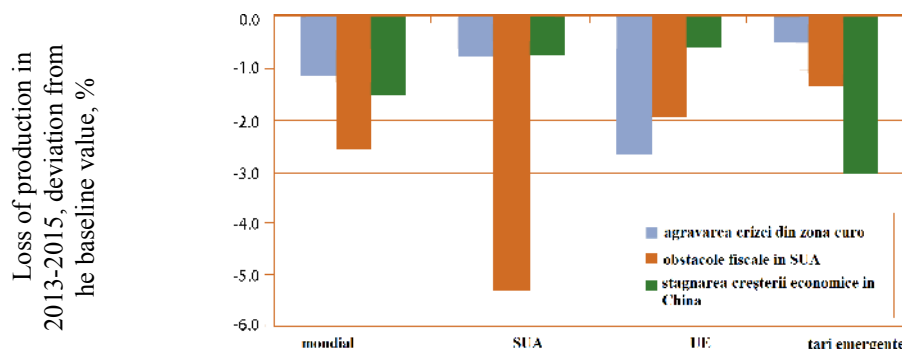

Fig. 5. Impact of economic risk in different regions of the world economy/

Fig. 5. Impactul riscului economic din diferite regiuni asupra economiei mondiale

Sursa /Source: Raportul ONU, 2013, www.un.org /UN Report, 2013, www.un.org

În al doilea rând, Statele Unite nu ar putea evita „faleza fiscală”. Un impas politic, ce ar împiedica Congresul de a ajunge la un acord privind bugetul nou, ar declanșa reduceri bugetare automate, inclusiv cheltuieli mai mici ale Guvernului de aproximativ 98 de miliarde USD anual, timp de zece ani și creșterea taxelor de 450 de miliarde USD în 2013; în perioada 2013-2015, aceste măsuri putând reduce PIB-ul cu aproximativ 4%. Potrivit unui atare scenariu, creșterea economică globală va fi redusă de la jumătate, la 1,2 la sută în 2013, iar până în 2015 producția globală ar fi de 2,5 la sută mai mică decât nivelul de referință. Pierderea pentru țările în curs de dezvoltare reprezintă aproximativ 1 la sută din PIB-ul lor.

Un al treilea risc este posibilitatea unei aterizări dure a creșterii economice din una sau mai multe țări mari în curs de dezvoltare, inclusiv China. Creșterea a încetinit semnificativ în anul 2012 într-un număr mare de economii în curs de dezvoltare, inclusiv Brazilia, China și India, care au parcurs o lungă perioadă de creștere, susținută înainte de criza financiară globală și au reușit să recupereze rapid în 2010, după Marea Recesiune. Având în vedere incertitudinile cu privire la cererea externă și a diferitelor provocări proprii lor, riscul unui declin mai important decât era de așteptat în aceste țări nu este neglijabil. În cazul Chinei, de exemplu, exporturile au continuat să scadă în anul 2012 din cauza cererii scăzute în țările dezvoltate. În această perioadă, creșterea de investiții, care a contribuit cu peste 50 la sută din creșterea PIB-ului Chinei, în ultimele decenii, a cunoscut o încetinire. Acest lucru se datorează, printre altele, consolidării în reglementarea pieței imobiliare, unui stimul bugetar mai conservator și constrângerilor financiare cu care se confruntă autoritățile locale în punerea în aplicare a noilor proiecte. Din cauza acestor factori, creșterea economică a Chinei ar putea slăbi mai mult decât era de așteptat. În cazul în care creșterea economică în China va încetini cu aproximativ 5 la sută anual, țările în curs de dezvoltare ar putea suferi o pierdere

occur due to political difficulties to find an agreement between countries that need assistance and Troika consisting of the EU, ECB and IMF and/or because of the negative effects of austerity programs and the greater difficulties than was expected from the application of the structural adjustments.

In such a scenario, the model simulated global economic outlook of the United Nations, the eurozone could face a cumulative loss of more than 3 percent of their GDP in 2013-2015 and the global economy – could lose more than 1 percent (Fig. 5).

Second, the United States could avoid a "fiscal cliff." A political deadlock preventing Congress to reach agreement on a new budget would trigger automatic spending cuts, including lower government spendings to about 98 billion USD annually for ten years, and tax increases of 450 billion USD in 2013. In the period 2013-2015, these measures could reduce GDP by about 4%. Under such a scenario, global growth will be reduced by half to 1.2 percent in 2013 and by 2015 and the global production would be 2.5 percent lower than the benchmark. The loss for developing countries accounts for about 1 percent of their GDP.

A third risk is the possibility of a hard landing growth of one or several large developing countries, including China. Growth slowed significantly in 2012 in a number of emerging economies, including Brazil, China and India have come after a long period of growth, supported before the global financial crisis and managed to recover quickly in 2010 after the Great Recession. Given the uncertainties regarding external demand and the various challenges of their own, the risk of a significant decline than expected in these countries is not negligible. In the case of China, for example, exports continued to decline in 2012 due to low demand in developed countries. During this period, the increase in investment, which contributed to over 50 percent of China's GDP growth in recent decades has slowed. This is due, among other things, to a strengthening real estate market regulation, a more conservative fiscal stimulus and financial constraints faced by local authorities in the implementation of new projects. Because of these factors, China's economic growth could weaken more than expected. If economic growth in China will slow to about 5 percent annually, developing countries may suffer a cumulative loss of

cumulată de aproximativ 3 la sută din propriul PIB în anii 2013-2015, iar în lume, în ansamblu, aproximativ 1,5 la sută.

Provocări politice.

Conținutul politicilor actuale rămâne, în mare măsură, insuficient pentru o redresare economică și ocupare a forței de muncă. Diminuarea ritmului de creștere economică și incertitudinile politice aruncă o umbră asupra perspectivelor economice mondiale. Cele mai multe țări dezvoltate au adoptat politici mixte care combină austeritatea bugetară și expansiunea monetară pentru a reduce datoria publică și costurile de refinanțare și a sparge dinamica negativă între fragilitatea sectorului bancar și datoriile suverane. În acest fel, liderii politici speră a calma piețele financiare și a restabili încrederea consumatorilor și investitorilor. Această combinație este însoțită de reforme structurale în domeniul prestațiilor sociale, piețelor forței de muncă și reglementărilor de afaceri, care, împreună, este de așteptat să stimuleze creșterea economică și reducerea șomajului. Totodată, gestionarea problemelor ce vizează datoriile, șomajul și creșterea economică redusă pare a fi drept provocări mult mai problematice, pe care liderii politici nu le-au prevăzut.

O altă problemă vizează eforturile de consolidare bugetară din cele mai dezvoltate țări, care se concentrează mai mult pe reducerea costurilor și creșterea veniturilor. Primul mod este mult mai prejudiciabil creșterii economice pe termen scurt, în special, când economia este în proces de scădere. În multe țări dezvoltate reducerile investițiilor publice sunt mai severe decât pentru alte cheltuieli, care împiedică, de asemenea, creșterea economică pe termen mediu. În cele mai multe cazuri, reducerile de cheltuieli implică reforma prestațiilor sociale, ceea ce slăbește stabilizatorii economici pe termen scurt prin pensii mai mici, reducerea alocațiilor pentru șomaj și/sau deplasare și a cheltuielilor de sănătate pentru menajeri. În plus, măsurile de austeritate bugetară includ o inegalitate mai înaltă pe termen scurt, subminând mobilitatea socială și creșterea productivității pe termen lung.

Majoritatea țărilor în curs de dezvoltare și economiile în tranziție dispun de finanțe publice puternice. Confruntându-se cu încetinirea creșterii economice la nivel mondial, unele țări au ales să promoveze eforturile de consolidare bugetară. Deficitele bugetare ar putea crește în majoritatea țărilor cu venituri mici din cauza scăderii veniturilor publice, produse de o încetinire a exporturilor de materii prime și ponderii în creștere a subvențiilor la alimente și resurse energetice. Țările emergente sunt, la fel, îngrijorate de potențialele efecte negative ale măsurilor de atenuare a stabilității macroeconomice și financiare cantitative a propriilor economii prin volatilitatea crescută a prețurilor materiilor prime, a fluxurilor de capital și a ratelor de schimb.

Conținutul politicilor actuale pare, în mare măsură, insuficient pentru a împiedica economia globală să se deplaseze spre o nouă recesiune. Pentru a genera creșterea economică și crearea locurilor de muncă sunt necesare acțiuni mai concertate și mai tranșante.

Perspectivile severe și riscurile cu care se confruntă economia mondială constituie un apel, o acțiune mult mai energică. Eforturile solicitate reprezintă o provocare. În același timp, această provocare este o oportunitate de a armoniza mai bine inițiativele întreprinse pentru a rezolva problemele imediate cu obiectivele de dezvoltare durabilă care se vor prelungi pe termen lung.

Rezolvarea incertitudinilor politice

about 3 percent of their GDP in 2013-2015, and the world as a whole, about 1.5 percent.

Political challenges.

The content of current policies remains largely insufficient for an economic recovery and employment to work. Slowing growth and political uncertainties cast a shadow over the global economic outlook. Most developed countries have adopted a policy combining fiscal austerity and monetary growth to reduce public debt refinancing costs and break the negative dynamics between the fragility of the banking and sovereign debt. In this way, political leaders hope to calm financial markets and restore the confidence of consumers and investors. This combination is accompanied by structural reforms in social services, labor markets and business regulations, which together are expected to stimulate growth and reduce unemployment.

However, management problems concerning debt, unemployment and low economic growth seems to be more problematic as the challenges that political leaders have not provided.

Another problem concerns the fiscal consolidation efforts in the most developed countries, focusing more on reducing costs and increasing revenues. The first way is a more harmful short-term economic growth, especially when the economy is in the process of falling. In many developed countries, public investment cuts are more severe than for other expenses, which also hinders economic growth in the medium term. In most cases, spending cuts involve reform of social benefits, which weakens economic stabilizers in the short term through lower pensions, reduced unemployment benefits and/or travel and health costs for garbage. In addition, austerity measures include a higher short-term inequality, undermining social mobility and long-term productivity growth.

Most developing countries and economies in transition have strong public finances. Faced with the global economic downturn, some countries have chosen to promote fiscal consolidation efforts. Budget deficits could increase in most low-income countries due to lower revenues, produced by a slowdown in exports of raw materials and the growing share of food and energy subsidies. Emerging countries are also concerned about the potential negative effects of quantitative macroeconomic mitigation measures and financial stability of their economies through increased volatility of commodity prices, capital flows and exchange rates.

The content of the current policy seems largely insufficient to prevent the global economy to move toward a new recession. To generate economic growth and job creation more concerted action is needed.

Severe prospects and risks facing the global economy is a call to a much more vigorous action. The efforts required are a challenge. At the same time, this challenge is an opportunity to better harmonize the initiatives to solve immediate problems with the objectives of sustainable development that will extend the long term.

Solving political uncertainty

A first challenge is to dispel political uncertainty associated with the three main risks discussed in the

O primă provocare este de a risipi incertitudinile politice asociate cu cele trei riscuri principale discutate în scenariul pesimist. Aceste incertitudini trebuie îndepărtate rapid printr-o schimbare apropiată și o reprezentare mai clară a impactului politicilor naționale și internaționale. În zona euro, abordarea fragmentară, care a prevalat în ultimii doi ani, pentru a face față crizelor datoriei în diferite țări, ar trebui substituită cu o abordare mai cuprinzătoare și integrată, care poate soluționa criza sistemică a uniunii monetare.

Liderii politici din Statele Unite ar trebui să evite o diminuare bruscă a politicii bugetare și să depășească impasul politic, apărut la sfârșitul anului 2012. Țările mari în curs de dezvoltare se confruntă cu riscuri severe de încetinire economică, impuse a implementa politici anticiclice solide, cuplate cu măsuri pentru a remedia problemele structurale pe termen mediu. China, de exemplu, posedă o flexibilitate suficientă pentru a echilibra într-un mod mai puternic economia către cererea internă, inclusiv creșterea cheltuielilor de stat pentru serviciile publice cum ar fi: sănătatea, educația și securitatea socială.

A face politicile bugetare mult mai anticiclice, mai favorabile la crearea de locuri de muncă echitabile.

Politicile bugetare ar trebui să fie mai anticiclice, mai favorabile la crearea locurilor de muncă. Eforturile liderilor politici au vizat, până în prezent, în principal, consolidarea bugetară pe termen scurt, în special în rândul țărilor dezvoltate, care s-a adeverit a fi contraproductiv și doar a prelungit timpul necesar pentru a reduce nivelul datoriei. Atenția trebuie să fie orientată acum asupra mai multor axe. O primă prioritate de ajustare bugetară ar trebui să fie oferirea de mai mult sprijin direct pentru producție și creșterea ocupării forței de muncă prin stimularea cererii globale, dezvoltând o strategie, care ar asigura sustenabilitatea bugetară pe termen mediu și pe termen lung. În plus, așa cum multiplicatoarele bugetare sunt mai puternice în timpul recesiunii, acestea ar putea fi consolidate prin schimbarea priorităților bugetare pentru a favoriza cheltuielile care generează creșterea economică, ca exemplu, prin revenirea la reducerile investițiilor publice și consolidarea subvențiilor de angajare. În plus, efectele redistributive ale politicilor fiscale ar trebui să fie luate în considerare în mod corespunzător, nu doar pentru motive de echitate, ci, de asemenea, pentru implicarea lor în creșterea economică și în crearea locurilor de muncă. În cele din urmă, redresarea economică ar putea fi îmbunătățită pe termen scurt și pe termen lung, fiind bazată pe „creșterea ecologică”, prin stimulente fiscale și investiții în infrastructurile și noile tehnologii.

Instabilitatea piețelor financiare globale trebuie să fie ameliorată substanțial.

Instabilitatea piețelor financiare globale, indiscutabil, trebuie redresată. Atare provocare este dublă: în primul rând, o sinergie mai mare trebuie găsită între stimulul monetar și bugetar. Va fi nevoie de aplicarea politicilor monetare expansioniste în țările dezvoltate, dar impactul negativ asupra volatilității fluxurilor de capital și ratelor de schimb trebuie să fie luate în considerare. În acest scop, se va ajunge la un acord pe plan internațional, viteza și sincronizarea politicilor cantitative într-un cadru mai amplu al obiectivelor de setare pentru a corecta dezechilibrele mondiale. Cea de a doua parte a provocării constă în accelerarea reformei sectorului financiar în ansamblu, inclusiv a sistemului bancar tenebru (shadow banking), fapt esențial pentru a reduce riscurile sistemice și asumarea de riscuri excesive, care

pesimistic scenario. These uncertainties must be removed quickly by a changed approach and clear representation of the impact of national and international policies. In the euro area, a piecemeal approach that has prevailed in the past two years to deal with the debt crisis in various countries should be substituted by a more comprehensive and integrated approach that can address the systemic crisis of the monetary union.

Political leaders in the United States should avoid a policy of sudden budget reductions and overcome the political deadlock present at the end of 2012. Large developing countries face severe risks of economic slowdown, forced to implement strong countercyclical policies, coupled with measures to address structural problems in the medium term. China, for example, has sufficient flexibility to balance, in a stronger economy towards domestic demand, including increased state spendings on public services such as health, education and social security.

Making more countercyclical budgetary policies more favorable to creating fair jobs

Fiscal policies should be less cyclical and more conducive to job creation. Efforts targeted by political leaders, so far, are mainly short-term fiscal consolidation, especially among developed countries, which turned out to be counterproductive and only prolonged the time required to reduce debt levels. Attention must now be focused on several axes. A first priority budgetary adjustment should provide more direct support for production and increase employment by boosting aggregate demand, developing a strategy that would ensure fiscal sustainability in the medium and long term. In addition, as the budget multipliers are stronger during the recession, they could be strengthened by changing budget priorities to favor spending that generates economic growth, for example by returning to cuts in public investment and strengthening employment subsidies. In addition, the redistributive effects of fiscal policy should be considered, as appropriate, not only for reasons of equity, but also for their involvement in economic growth and job creation. Finally, the economic recovery could be improved in the short and long term, based on "green growth" through tax incentives and investment in infrastructure and new technologies.

Instability of global financial markets must be improved substantially

Instability of global financial markets needs to be undoubtedly rectified. Such challenge is twofold: first, a greater synergy must be found between stimulus money and budget. You will need to apply expansionary monetary policies in developed countries, but the negative impact on the volatility of capital flows and exchange rates must be taken into account. To this end, it will reach an international agreement, the speed and timing of quantitative policies in a broader set of objectives to correct global imbalances. The second part of the challenge is to accelerate the reform of the financial sector as a whole, including the shadow banking system (shadow banking), which is essential to reduce

au sporit/intensificat instabilitatea financiară în țările dezvoltate, volatilitatea fluxurilor de capital către țările în curs de dezvoltare și a încetinit semnificativ creșterea economiei mondiale.

Resurse suficiente trebuie să fie disponibile țărilor emergente.

La dispoziția țărilor în curs de dezvoltare trebuie oferite mai multe resurse, în special celor cu spațiu bugetar mic și care se confruntă cu provocări semnificative de dezvoltare. Atare resurse vor fi necesare pentru a accelera progresul către ODM și a produce investiții care generează dezvoltarea durabilă, în special, pentru țările mai puțin dezvoltate. Austeritatea bugetară din țările donatoare a afectat, de asemenea, bugetele de ajutor, reflectate în diminuarea ODA în termeni reali în 2011. Reduceri suplimentare sunt planificate în următorii ani. În afară de respectarea angajamentelor deja luate de către țările donatoare, acestea din urmă ar trebui să ia în considerare mecanismele de decuplare a fluxurilor de ajutoare în ciclul lor economic, pentru a evita pierderile drastice de asistență pentru dezvoltare în perioada crizei și anume, când necesitatea este mai mare.

Un scenariu proiect pentru relansarea mai susținută a creșterii economice și a ocupării forței de muncă prin politica concertată și realizabilă.

Politica privind stimularea creșterii economice într-o manieră durabilă mai ecologică și de creare a locurilor de muncă în timp, privind reducerea nivelului datoriilor suverane și dezechilibrelor globale pe termen mediu este fezabilă în conformitate cu previziunea unui scenariu alternativ produs al Modelului de politici globale al SUA. Continuarea politicilor actuale, chiar dacă acestea nu ar trebui să fie însoțite de o degradare a crizei euro, nu poate conduce la o creștere relativ scăzută a PMB de aproximativ 3 procente anual, care este departe de a fi suficientă pentru a soluționa criza locurilor de muncă sau reducerea nivelului datoriei publice. Scenariul alternativ, bazat pe politici pentru a sprijini implementarea principiilor enunțate mai sus, va permite accelerarea creșterii economice mondiale la 4,5 la sută anual în 2013 și 2017, în timp ce partea datoriei publice, în raport cu PIB, s-ar stabiliza înainte de a scădea în 2016. Rata ocupării forței de muncă în principalele țări dezvoltate va reveni treptat la nivelul de până la criză în termeni absoluți până în 2014 și în termeni relativi (luând în considerare numărul populației active) până în 2017. Deci, relansarea ocupării forței de muncă va apărea mult mai devreme decât în scenariul de bază, dar va necesita încă mulți ani, în ciuda concentrării politicilor internaționale, pentru a promova creșterea economică și ocuparea forței de muncă. În plus, cca 33 de milioane de locuri de muncă suplimentare vor fi create în fiecare an pe parcursul anilor 2013 și 2017 în țările în curs de dezvoltare și în economiile în tranziție.

systemic risks and excessive risk taking, which increased/enhanced financial instability in developing countries, volatility of capital flows to developing countries and global economic growth has slowed significantly.

Sufficient resources should be available to developing countries.

Developing countries should be given more resources, particularly those with lower budget space and which face significant development challenges. Such resources will be needed to accelerate progress towards the MDGs and sustainable investments, especially for less developed countries. Fiscal austerity in donor countries affected also aid budgets reflected in ODA in real terms decrease in 2011. Further cuts are planned in the coming years. In addition to meeting the commitments made by donor countries, the latter should consider mechanisms to decouple aid flows in their economic cycle to avoid drastic losses of development assistance during the crisis, namely, the increased need.

A scenario project for a more sustained recovery in economic growth and employment through concerted and workable policy.

A policy to stimulate economic growth in a sustainable, greener environment and create jobs over time, the reduction of sovereign debt and global imbalances over the medium term is feasible under the alternative scenario which forecast a product of the global policy model in the USA. Continuation of current policies, even though they should not be accompanied by a degradation of the euro crisis, may lead to a relatively low PMB growth about 3 percent annually, which is far from enough to solve the jobs crisis or reduction of public debt. The alternative scenario based on policies to support implementation of the principles outlined above will allow accelerating global growth to 4.5 percent annually in 2013 and 2017, while the public debt would stabilize relative to GDP before the decrease in 2016. Employment rates in major developed countries will gradually return to pre-crisis levels by 2014 in absolute terms and relative terms (taking into account the active population) by 2017. Therefore, the employment recovery will occur much earlier than in the baseline scenario, but will require many years, despite international policy focusing to promote growth and employment. In addition, about 33 million additional jobs will be created each year during the years 2013 and 2017 in developing countries and economies in transition.

Referințe bibliografice / References

1. World Economic Situation and Prospects 2013 [accesat 10 february 2013]. Disponibil: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp2013/wesp13update.pdf>
2. The world in 2013 [accesat 18 february 2013]. Disponibil: <http://www.economist.com/theworldin/2013>
3. Doing Business 2013 [accesat 20 february 2013]. Disponibil: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
4. UK economy growing at fastest rate in the developed world [accesat 16 february 2013]. Disponibil: <http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/10354575/UK-economy-growing-at-fastest-rate-in-the-developed-world.html>
5. IHS Top 10 Economic Predictions for 2013. World growth will stabilize in 2013 [accesat 19 february 2013]. Disponibil: <http://www.ihs.com/info/ecc/a/economic-predictions-2013.aspx>
6. IMF sees epic change in world economy [accesat 18 february 2013]. Disponibil: <http://www.infowars.com/imf-sees-epic-change-in-world-economy/>
7. Raportul Băncii Mondiale. 2013 [accesat 20 february 2013]. Disponibil: www.worldbank.org
8. Raportul ONU. 2013 [accesat 15 february 2013]. Disponibil: www.un.org

Recomandat spre publicare: 12.05.2013

ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA PROTECȚIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

*Iulian Denis PURDESCU,
Universitatea de Stat din Moldova*

Pentru a forma un sistem de protecție socială națională prosper trebuie să cunoaștem evoluția acestuia. Evident, în elaborarea politicii eficiente cu privire la dezvoltarea sistemului de asigurări sociale, un rol important îi revine studiului practicii acumulate în trecut. În articol autorul meditează asupra evoluției sistemului de asigurări sociale, politicilor cu privire la protecția socială, modului de formare și repartizare a resurselor financiare și materiale.

Cuvinte cheie: sistem, protecție socială, asigurări sociale, politici, reforme, mecanisme, eficiență.

Introducere. Schimbările economice și sociale ce se produc în comunitate, necesită o permanentă adaptare și readaptare a sistemelor de protecție socială, fapt ce impune studiul evoluției sistemelor respective practicate pe parcursul anilor. Scopul investigației este studiul evoluției, tendințelor și mutațiilor structurale în sistemele de protecție socială și sistemele de asigurare socială, factorii care le cauzează și formularea unor propuneri ce le-ar face mai eficiente.

Conținutul de bază. Necesitatea asigurărilor sociale. Pe parcursul secolului XIX, în țările cunoscute astăzi ca națiuni industrializate dezvoltate, a apărut clasa muncitorilor industriali, a căror existență a fost dependentă în totalitate de plata salariilor și a cuantumurilor acestora. Eroarea socială principală comisă în anii respectivi a constatat în „menținerea ideii optimiste”, că muncitorii se pot descurca singuri, sunt imaginativi și capabili să-și acopere riscurile individual sau pe baza unor angajamente colective sau benevole [1].

Timpul a evidențiat, că muncitorii erau total absorbiți de existența lor zilnică și cu greu aveau să-și pună problema viitorului în scopul economisirii de venituri pentru eventualele necesități de mâine. Nu s-a găsit nimic care să contracareze riscurile legate de boală, șomaj, bătrânețe, evenimentele aleatoare, care afectau capacitatea muncitorului de a-și asigura traiul.

Astfel, pentru muncitori, necesitatea dreptului la asigurări sociale, deci și la pensie, a apărut la sfârșitul secolului XIX, ca urmare a dezvoltării industriilor, care, după cum este cunoscut, erau surse de accidente de muncă și boli profesionale. Inițial s-au acordat doar ajutoare pentru incapacitate temporară de muncă, pensii de invaliditate, precum și pensii de urmași ai celor decedați din cauzele menționate mai sus și numai ulterior au fost acordate și pensii de bătrânețe [2].

Ulterior au fost întreprinse măsuri, care s-au constituit într-un adevărat sistem de securitate socială, pe care o asigură societatea pentru membrii săi printr-o serie de măsuri în toate situațiile, în care ei nu mai sunt capabili să-și obțină prin eforturi proprii mijloacele necesare unui trai decent. Sistemul de securitate socială are drept scop fundamental compensarea prin foloase în bani sau servicii a

ASPECTS REGARDING THE EVOLUTION OF SOCIAL PROTECTION IN ROMANIA

*Iulian Denis PURDESCU,
Moldova State University*

In order to form a prosperous national social protection system we must know its evolution. Obviously, to elaborate an efficient policy on the development of the social protection system an important role lies in the practice study accumulated in the past. In the article the author reflects on the development of social insurance system, policies on social protection, the formation and distribution of financial and material resources.

Key words: system, social protection, social insurances, policies, reforms, efficiency.

JEL Classification: G22, I30, I39, H54, H55, P21

Introduction. Economic and social changes that occur in the community require constant adjustment and readjustment of social protection systems which regards the study of the evolution of those systems practiced over the years. The purpose of the investigation is to study of evolution, trends and structural changes in social protection systems and social insurance systems, of factors that cause them and formulate some suggestions that would make them more efficient.

The basic content. The necessity of social insurances. During the XIXth century, in the today known countries as being industrialized developed nations, industrial working class emerged whose existence depended on the payment of salaries and their amounts. The main social error committed in those years was the "the maintenance of the optimistic idea" that workers can handle themselves, they are imaginative and able to cover their individual risks or based on collective or benevolent commitments [1].

The time emphasized that workers were totally absorbed by their daily existence and could hardly put the problem of the future as a purpose of incomes' conservation for possible tomorrows needs. Nothing was found to counteract the risks of sickness, unemployment, old age, random events that affected the worker's ability to provide a living.

Thus, for the workers, the need of social insurances right, as well as topension, emerged in the late nineteenth century due to industries' development, which as it is known, were sources of professional accidents and occupational diseases. Firstly, there were given aids only for temporary work disability, invalidity pensions, as well as survivorship pensions of the deceased ones as a result of the causes mentioned above, and only later were granted old age pensions [2].

Later on, were taken measures that have been established in a real social protection system that provided the company to its members by series of measures in all the situations in which they are no longer able to get through their own efforts the means necessary for a decent living. The social protection system has as a fundamental aim to compensate by benefits in cash or services the impossibility to obtain wages incomes in some risk situations that the

imposibilității obținerii veniturilor salariale în unele situații de risc, cu care se confruntă cei asigurați.

Instituirea asigurărilor sociale este atribuită reformatorilor conservatori von Bismarck și von Taffe, care între anii 1871 și 1891 au promovat primele legi referitoare la asigurătorii din Germania.

Scopul urmărit de reformatorii conservatori n-a fost doar umanitar, fără motivații politice ci, de fapt [3]:

1. Se urmărea intensificarea diviziunii sociale între diverse categorii, clase de salariați prin introducerea unor legi și privilegii variate de la un grup de angajați la altul.

2. Se urmărea legătura directă dintre individ și monarhie sau autoritatea centrală de stat.

Principiile protecției sociale au reprezentat exprimarea solidarității muncitorilor prin contribuția plătită cu regularitate pentru a face posibilă sprijinirea colegilor, când aceștia se aflau la nevoie, precum și interesul patronilor în finanțare, asigurările sociale fiind benefice atât pentru salariați, cât și pentru patroni. Contribuția era obligatorie pentru salariați (calificați sau nu, tineri sau bătrâni, bărbați și femei) indiferent de starea lor de sănătate. De remarcat, însă, că inițial acoperirea, spre exemplu, a sistemelor de pensii era foarte redusă din următoarele două motive [4]:

- ponderea redusă a salariaților în populație;
- vârsta de pensionare nu era similară cu cea din momentul de față sau chiar mai mică, ci era de 70 de ani, ulterior scăzând în Europa spre 65 sau chiar 60 de ani.

Unele state au reacționat și au urmat modelul Germaniei imediat, altele, dimpotrivă, au introdus astfel de legi mai târziu, procesul având o dezvoltare impetuoasă după crizele mondiale majore, cum a fost perioada de luptă împotriva declinului economic de la începutul anilor '30. România, din acest punct de vedere, se poate compara cu statele occidentale dezvoltate, fiind printre primele 4 țări europene, care au introdus la vremea respectivă un sistem de asigurări obligatoriu.

Protecția socială la început de cale. Apariția dreptului la asigurări sociale a avut motivații diferite în țara noastră. În consecință, se evedențiază drepturile de asigurări sociale ce s-au acordat funcționarilor statului și drepturile de asigurări sociale acordate muncitorilor. Pentru funcționarii statului, inclusiv pentru militarii de carieră, drepturile de asigurări sociale, dintre care cel mai important este dreptul la pensie, se justifică, ca o recunoaștere adusă acestor categorii pentru serviciile puse în slujba țării, a devotamentului în perioada, în care au deservit-o.

Formarea sistemului de asigurări sociale în România a reprezentat efectele unui proces îndelungat care a ilustrat, cu egală pregnanță nevoile de securitate socială a muncitorilor, într-un număr din ce în ce mai mare la sfârșitul secolului al XIX-lea, raportul dinamic de forțe între patronat și salariați, voința politică a conducătorilor statului român și, nu în ultimul rând, specificul național.

În anul 1918, în România sistemul de asigurări era organizat în cadrul a trei legi, una românească (Legea Nenițescu din anul 1912, asigurând foloase pentru maternitate, boală, bătrânețe, accidente de muncă) în vechiul regat, o lege maghiară în Ardeal și una austriacă în Bucovina. Legea Nenițescu, pentru prima dată în România, instituie asigurările obligatorii pentru accidente, boală,

insured face.

The establishment of social insurances is assigned to the conservative reformers von Bismarck and von Taffe, who Between 1871 and 1891 promoted the first laws on German insurers.

The aim followed by the conservative reformers was not just humanitarian without political motivations but, in fact [3]:

1. To look for the enhancement of social division between different categories, employers classes, by introducing various laws and privileges from one group of employers to another.

2. To seek for the direct connection of the individual to the monarchy or central state authority.

The principles of social protection represented the workers' solidarity by regularly paid contribution to enable colleagues support when these were in need, as well as the employers' interest in financing, social insurances being beneficial both for the employees and employers. Contribution was compulsory for the employees (qualified or not, young or old, men and women) regardless of their health state. However, to be noted is the fact that initially the coverage of, for example, pension systems was reduced because of the following two reasons [4]:

- the low share of employees in population;
- the retirement age was not similar to the present one or even smaller, but it was of 70 years old, which subsequently decreased in Europe to 65 or even 60 years.

Some states reacted and followed Germany's model very soon, others, on the contrary, introduced such laws later on, the process having thus an impetuous development after the major world crises, as it was the period of struggling against the economic decline during the beginning of the 30s. Romania, from this point of view, may be compared with the occidental developed states, being among the first 4 European countries that have introduced in that time a compulsory insurance system.

Social protection at its beginning. The emergence of social insurances right had various motivations in our country. Consequently, the rights of social insurances are emphasized which were granted to state officials and the social insurances rights given to workers. For the state officials, including the career soldiers, social insurances rights, among which the most important is the pension right, are justified as an acknowledgment brought for these categories for the services given to the country, for the devotion in the served period.

The formation of the social insurance system in Romania represented the effects of a long process which illustrated with equal significance the needs of workers for social protection, being in an increasing number by the end of the nineteenth century, the dynamic forces report between the employers and employees, the political wish of the Romanian state leaders, and not least, the national peculiarity.

In 1918, in Romania, the insurance system was organized under three laws, one Romanian (Nenitescu law since 1912, providing benefits for maternity, sickness, old age, work accidents) in the old kingdom, a Hungarian in Ardeal and one in Austrian Bucovina. Nenitescu law, for the first time in Romania, establishes mandatory insurances for

maternitate, bătrânețe, invaliditate pentru salariații corporațiilor. Contribuțiile pentru pensia de bătrânețe erau plătite în părți egale de către muncitor, patron și stat. Limita de vârstă era de 65 de ani, iar perioada minimă de cotizare de 23 de ani.

Unificarea sistemului de asigurări sociale a avut loc în anul 1933, prin legea Ioanițescu. Potrivit legii respective, managementul sistemului de asigurări se atribuie statului și patronilor. Printre elementele negative ale legii sunt neinclusiunea în sistem atât a agricultorilor, cât și a pensiei de bătrânețe și a ajutorului de șomaj printre beneficii.

În anul 1938 pensia de bătrânețe este reintrodusă, astfel, în deceniul patru al secolului XX se poate estima, că populația activă din mediul urban în România era acoperită prin asigurări sociale într-un grad crescut.

Sistemul de asigurări de stat deținut de România în intervalul postbelic până în momentul de față este caracterizat, ca fiind unul de tip PAYG, cheltuielile pentru pensiile respective fiind acoperite de generația activă, urmând ca și ei să fie susținuți, la rândul lor, de generațiile viitoare.

Aplicarea în practică a politicii sociale a statului român a contribuit la cristalizarea și la perfecționarea pe plan național a unui sistem de asigurări sociale cu trăsături caracteristice, determinate de condițiile concrete de dezvoltare a României.

Asigurările sociale după instalarea regimului comunist. Odată cu instalarea regimului comunist în România protecția socială a avut a suferi modificări considerabile. Astfel, prin legea nr. 10/1949, toate fondurile publice sau private au fost introduse în bugetul de stat. După anul 1949 pilonul fundamental al protecției sociale a devenit pensia, alocațiile de șomaj și cele de asistență socială fiind nerecunoscute.

În aceste situații, fondului de asigurări sociale i se plasează un procent ridicat de resurse financiare pentru protecția socială, însă cheltuielile fondului prioritar sunt orientate, în mod deosebit, pe furnizarea de pensii. Potrivit legii din anul 1949 valoarea pensiei de bătrânețe reprezintă 50-80% din salariu. Sigur, în buget sunt prevăzute cheltuieli și pentru cazurile de boală, deces, maternitate, dar ele, semnificativ, sunt mai reduse.

Astfel, se poate spune că România după anul 1949 își alcătuiește un sistem înnoit de asigurări sociale, cu o acoperire crescută a salariaților și beneficii variate.

În anul 1954 sunt incluse avantaje de pensionare anticipată și majorarea indemnizației pentru cei din grupele de muncă periculoasă. Baza de calcul utilizată reprezintă câștigul mediu brut lunar din ultimele 12 luni, plafonat la o anumită sumă. Contribuțiile, toate unități ale statului, sunt plătite de către angajatori. În anul 1959, în lege sunt incluse casnicele și muncitorii agricoli, care pot contribui acum la sistem [5].

Aceste persoane au fost, în proporție însemnată, asigurate pe un interval redus de timp sau neasigurate. Generațiile următoare, cele care au pătruns pe piața muncii în perioada de creștere economică din anii 1950-1970, au acumulat, pe de altă parte, un număr de puncte suficient de mare pentru a primi o pensie însemnată.

Obligativitatea încadrării în muncă, dar și obligativitatea cotizării angajatorului, au condus la o

accidents, sickness, maternity, old age, and disability for corporate employees. Contributions for old age pension were paid in equal parts by the worker, employer and state. The age limit was 65 years, and the minimum contribution period was of 23 years.

The unification of the social insurances system took place in 1933, by Ioanitescu law. According to this law, the management of the insurance system is assigned to the state and employers. Among the negative elements of the law are the non-inclusion among the benefits in the system both of farmers, as well as old age pension, and of the unemployment aid.

In 1938 the old age pension is reintroduced, thus, the fourth decade of the twentieth century, it can be estimated that the active population in the Romanian urban areas covered by social insurances at a high degree.

The state insurance system held by Romania within the post-war decade until the present times is characterized as the PAYG type, the costs of these pensions being covered by the active generation, following the fact that in the future they will be supported by the next generation.

The application in practice of the Romanian state social policy contributed to the crystallization and improvement at national level of a social insurances system with typical features, determined by Romania's actual development conditions.

Social insurances after communist regime establishment. Once the communist regime was established in Romania social protection suffered considerable changes. Therefore, by law 10/1949 all public or private funds were introduced in the state budget. After 1949, the fundamental pillar of social protection has become the pension, while the unemployment benefits and those of social assistance were unrecognized.

In these situations, a high per cent of financial resources is placed to the social insurance fund for social protection, but the expenses of the primarily fund are mainly oriented on pensions' provision. According to the Law from 1949 the value of old age pension represents 50-80% of salary. Certainly, in the budget are provided expenses for illness cases, death, maternity, but they are significantly lower.

Thus, we can say that Romania after 1949 compiles a renewed insurance system with increased coverage for employees and various benefits.

There are included early retirement pension advantages and increased compensations for those groups working in dangerous conditions in 1954. The base calculation used is monthly gross earnings for the last 12 months, limited at a certain amount. Contributions are paid by employers, all being state units. In 1959, the housewives and farm workers/agricultural workers are included in the law, who can contribute now to the system [5].

These people were in a large proportion, insured or uninsured on a reduced time interval. The next generations, those who entered the labor market during the economic growth in the years 1950-1970 will accumulate, on the other hand, a sufficient number of points to receive a significant pension.

The employment commitment and also the employer's contribution have led to a very high coverage

acoperire într-un procent foarte ridicat al populației cu asigurări sociale. Rata de angajare înaltă și astfel rata mare de adunare a contribuțiilor a făcut ca sistemul să acționeze fără dezechilibre financiare. Protecția socială era oferită în exclusivitate salariaților și celor ce corespund lor. Din cauza cheltuielilor ridicate, fondul a necesitat o reechilibrare, în perioada anilor 1968-1972, aceasta realizându-se prin reducerea valorii pensiei.

Prin legea din anul 1977 se înfăptuiesc câteva schimbări de fond și astfel se mărește vechimea necesară, cu 5 ani ajungându-se la 25 de ani pentru femei și 30 de ani pentru bărbați, scad sever beneficiile pentru pensiile de invaliditate, se introduce pensia pentru membrii CAP-urilor și țărani individuali necooperativizați.

Unul din neajunsurile legii este cauzat de faptul, că agricultorii sunt dezavantajați în mod grav față de muncitori atât în ceea ce privește vârsta de pensionare și anii de vechime, cât și în ceea ce privește beneficiile primite, mai reduse. Astfel, apar sisteme despărțite de asigurări pentru cooperative meșteșugărești, culte, avocați, uniunile de creație, militarii și angajații poliției.

Contribuțiile la sistemul de pensii reprezintă după anul 1977, 14% din fondul de salarii al angajatorului, salariații participând la fondul pentru pensia suplimentară doar cu 2 la sută, Fondul de asigurări pentru agricultori fiind susținut prin contribuțiile cooperativelor agricole, vârsta de pensionare în agricultură fiind de 65 de ani pentru bărbați și 60 pentru femei. Condițiile de eligibilitate pentru agricultori au suferit transformări după anul 1989, însă beneficiile acestora s-au păstrat în continuare la un nivel foarte scăzut.

Pentru alocarea pensiei în formă integrală, vârsta de pensionare legală, era la acea vreme, de 57 de ani (55 de ani la cerere) pentru femei și 62 de ani (60 de ani la cerere) pentru bărbați, vechimea în muncă obligatorie fiind de 25 de ani la femei și de 30 de ani la bărbați. Aceste criterii de eligibilitate s-au păstrat din anul 1977 până la noua lege din anul 2000. Pentru condiții grele de muncă se acordau sporuri de vechime și reducerea vârstei de pensionare [6].

Beneficiile de pensii în epoca comunistă se poziționau la un nivel comparabil cu veniturile salariaților, excepție făcând pensiile agricultorilor foarte scăzute. În anul 1989 o mare parte din populație era acoperită de sistemul de pensii, acesta acționând fără probleme financiare majore, în condițiile unei rate de dependență a pensionarilor de populația activă scăzută încă.

Protecția socială după 1949. După anul 1989, toate țările Europei Centrale și de Est s-au confruntat cu o dezorientare în ascensiune între resursele disponibile și cele necesare pentru asigurarea beneficiilor. Această dezorientare a avut ca principale cauze [7]:

- reducerea activității economice și creșterea șomajului, ce au condus la diminuarea numărului de contributory;
- ascensiunea ratei de dependență prin creșterea numărului de pensionari ca urmare a pensionării anticipate realizate în primii ani după anul 1990;
- ineficiența parțială a sistemelor de colectare a contribuțiilor, alături de dezvoltarea evaziunii fiscale și a sectorului informal al economiei;
- ascensiunea inflației, ce a avut ca rezultat erodarea beneficiilor de pensii.

Factorii respectivi au provocat tulburări financiare

per cent with insurance of the population. High employment rate and thus the big rate of gathering contributions made the system to act without financial imbalances. Social protection was exclusively offered to employees and their co-responders. Due to the raised expenses, the fund needed a rebalancing, during the period 1968-1972, this being achieved by reducing pension value.

There are made some substantive changes by law of the year 1977 and hence the work experience is increased with 5 years getting to 25 years for women and 30 for men, the benefits for invalidity pensions decrease severely, the pension for CAP members and uncooperative individual farmers is introduced.

One of the law's drawbacks is caused by the fact that farmers are seriously disadvantaged against/to the workers both regarding the retirement age and working experience years, as well as the benefits received, which are more reduced. Consequently, there appear divided insurance systems for craft cooperatives, cults, lawyers, creation unions, officers and police employees.

Contributions to the pension system represent after 1977, 14% of the employers' wages fund, the employees participating to the additional pension fund with only 2 per cent. The insurance fund for farmers is being supported by contributions of agricultural cooperatives, the retirement age in agriculture being of 65 years old for men and 60 for women. The eligibility conditions for farmers have been changed after 1989, but their benefits were still kept at a very low level.

In order to allocate the pension in a full form, the statutory retirement age, was at that time, of 57 years (55 years on request) for women and 62 years (60 years on request) for men, the compulsory work experience period being of 25 years for women and 30 years for men. These eligibility criteria were retained from 1977 to the new law in 2000. For hard working conditions were granted bonuses and reduced the retirement age [6].

The pension benefits during the communist period were positioned a comparable level with the employees' wages, except farmers pensions that were very low. In 1989 a large part of the population was covered by pensions, and this was acting without any big financial problems, in the conditions of a retired peoples' rate by the active population that was still low.

Social protection after 1949. After 1989, all the Central and Eastern European countries faced with rising disorientation between the available and necessary resources to insure the benefits. This disorientation had as main causes [7]:

- to reduce the economic activity and increase the unemployment, which led to the decrease in the number of contributors,
- to ascent the dependency rate by the growing number of retirees due to the anticipated pension made in the first years after 1990,
- the partially inefficiency of the contribution collection systems, along with fiscal evasion development and informal sector of economy,
- the inflation ascension, which had to the erosion of pensions' benefits.

majore în resursele necesare pentru formarea fondurilor de pensii. Erodarea beneficiilor, indexarea neîndeștătoare, inechitatea mecanismelor de alocare și indexare au produs inegalități importante între persoane cu contribuții reale egale dar cotizate în perioade distincte.

Reformarea sistemului de pensii în țările Europei Centrale și de Est, inclusiv în România, a devenit astfel o utilitate după anul 1990 și pentru aceasta au fost luate două tipuri de măsuri:

- pe termen scurt, de urgență, orientate spre ajustarea beneficiilor prin indexare repetată ca răspuns la deteriorarea lor de către inflație;

- pe termen lung, care a reprezentat despărțirea fondurilor de pensii și a administrării lor de bugetul și administrația centrală a statului.

Decretul Lege nr. 70/1990 a derivat îmbunătățirea regimului pensionării sub pragul minim de vârstă al celor ce au lucrat în condiții grele de muncă și, totodată, s-a recunoscut dreptul la recalcularea pensiei în favoarea pensionarilor, care au lucrat după împlinirea vârstei de pensionare ori s-au angajat ulterior pensionării. Acest act normativ a modificat plafoanele de vechime în muncă, care acordau dreptul la pensie, a stabilit modul de recunoștere a dreptului la pensie de invaliditate și a fixat cuantumul acesteia.

Prin adoptarea Legii nr. 1/1990 și a modificărilor ulterioare s-a creat cadrul legislativ necesar acoperirii riscului social, decurgând din șomaj și a contribuit la lărgirea conținutului sistemului de asigurări sociale românești.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 73/1991 au fost stabilite noi perioade, asimilate vechimii în muncă, ce confereau accesul la pensie acelor, care le invocau în favoarea lor. În această perioadă, pe fondul unei inflații galopante, în numeroase rânduri, au fost indexate pensiile, iar cele mici au fost majorate.

O modificare importantă a legislației pensiilor vizează jurisdicția în acest domeniu și se referă la atribuirea de competență jurisdicțională tribunalelor cu privire la soluționarea litigiilor generate de exercitarea dreptului la pensie. Din acest punct de vedere, apreciem drept extrem de benefică soluția adoptată, întrucât ea „reabilitează” puterea judecătorească, aducând în sfera sa de decizie litigiile privind pensiile [8].

Acțiunea de reformare a sistemului de asigurări sociale a avut ritm lent și domeniu limitat. Principala activitate legislativă în această direcție a reprezentat-o reglementarea ajutorului de șomaj, ca drept de asigurări sociale, chestiune ignorată total în trecut.

Ajutorul de șomaj a fost reglementat de Legea privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă (M.O. nr. 103-6 februarie 2002) [9].

Totodată, au fost reglementate anumite ajutoare sociale în favoarea celor, care nu beneficiază de pensii și sunt incapabili de muncă.

Toate aceste măsuri au contribuit la lărgirea cadrului asigurărilor sociale și au constituit, în același timp „germenele” legislativ românesc pentru transformarea sistemului de asigurări sociale într-unul perfect compatibil cu standardele normative europene și eficient în raport cu nevoile, pe care este chemat să le atisfacă.

These factors have caused major financial disturbances in the necessary resources for pensions' funds formation. Benefits' erosion, insufficient indexing, inequitable allocation and indexing mechanisms created important imbalances between people with real contributions equal but paid in different periods.

Reformation of pensions system in the Central and Eastern European countries, including Romania has thus become a utility after 1990 and therefore was taken two kinds of measures:

- on short term, of emergency, oriented to benefits adjustment through repeated indexing in response to their deteriorating by the inflation;

- on long term that represented pension funds separation and their management by the state budget and the state central administration.

Law decree nr. 70/1990 derived the improvement of pension regime/procedures below the minimum retirement age of those who worked in hard working conditions and also it was recognized the right to pension's recalculation to pensioners who worked after reaching the time of retirement age or were employed after retirement. This regulation has changed the work experience limit that provided the right to a pension, established the way for the invalidity pension right acknowledgement and set its amount.

By adopting the Law nr. 1/1990 and its following amendments, it was created the legal framework necessary to cover the social risk derived from the unemployment and contributed to the enlargement of the Romanian social insurance system.

With the entry into force of the Law 73/1991 new periods were founded, assimilated by the work experience, which provided pension access to those who invoked them in their favor. In this period, amid an alarming/fulminant inflation, pensions were indexed many times and the small ones were increased.

An important change in the pensions' legislation aims jurisdiction in this field and addresses the allocation of judicial competences to courts as to solve disputes arising from implementation of pension rights. From this point of view, we appreciate the adopted solution as highly beneficial, whereas it 'rehabilitates' the judicial power bringing to its area of decision disputes regarding pensions [8].

The action of insurance system reformation had a slow pace/rhythm and a limited domain. The main legal activity in this direction represents the unemployment aid regulation, as a right to social insurances, a situation that was totally ignored in the past.

Unemployment aid was regulated by the Law regarding the unemployment insurance system and employment stimulation for labor force (OJ. nr. 103- February 6th 2002).⁹

There were also adjusted specific social benefits in the favor of those without pensions and are unable to work.

All these measures have contributed to the enlargement of social insurance framework and established in the same time the legal "germ" for transformation of Romanian social insurance system in one fully compliant with the European normative standards and efficient in comparison with the needs it is required to assure.

În ceea ce privește alte categorii de drepturi de asigurări sociale decât pensia, le-au fost aduse unele modificări față de legislația anterioară, fapt ce a contribuit la diversificare și la un progres în sistemul de asigurări sociale. Astfel, indemnizațiile pentru incapacitate de muncă în cazul accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, au fost majorate, reprezentând în prezent 50-85% din salariul de bază și celelalte drepturi salariale aferente.

De asemenea, au fost reglementate o serie de ajutoare sociale cum ar fi [9]:

- ajutoare bănești trimestriale acordate persoanelor incapabile de muncă, fără venituri proprii și ai căror susținători legali nu au un venit, care să le asigure un trai decent;
- alocații de întreținere pentru minorii aflați în plasament familial sau încredințați unor familii;
- ajutoare bănești ocazionale pentru bătrâni, pensionari și nepensionari.

Referitor la prestațiile familiale, menționăm faptul, că și în prezent principala formă de realizare a acestora o reprezintă alocația de stat pentru copii.

Deși, cuantumul se determina proporțional cu dimensiunea contribuției fiecărui cetățean, pensiile din sistemul PAYG se formau în rezultatul unei anumite redistribuiri bazate pe principiul solidarității sociale, atât între generații, cât și între categorii de pensionari. În rezultatul acestei redistribuiri mulți dintre cetățeni sunt dezavantajați și nu ar contribui dacă nu ar fi obligați.

Protecția socială curentă. În perioada actuală, sistemul național de asigurări sociale are următoarele componente [10]:

- a. asigurările sociale de stat;
- b. asigurările sociale din cooperarea meșteșugărească și a meșteșugarilor cu ateliere proprii;
- c. asigurările sociale din asociațiile agricole;
- d. asigurările sociale ale agricultorilor cu gospodărie proprie;
- e. asigurările sociale ale avocaților;
- f. asigurările sociale ale slujitorilor cultelor.

Prin instituirea sistemului public național de asigurări sociale s-a creat un cadru unitar de aplicare a legislației în domeniu, se economisesc resurse materiale și umane, se creează flexibilitate în redistribuirea resurselor disponibile, în funcție de cerințele pentru anumite prestații, se întărește controlul privind constituirea și utilizarea resurselor.

Actualmente, în țara noastră din sistemul public de asigurări sociale se alocă resurse destinate pensiilor pentru limită de vârstă, pensiilor anticipate, pensiilor anticipate parțial, pensiilor de invaliditate și pensiilor de urmaș.

Pentru a obține pensia pentru limită de vârstă, asigurații trebuie să îndeplinească, în mod cumulativ, la data pensionării, prevederile privind vârsta, standardul de pensionare și stagiul minim de cotizare realizat în sistemul public. Vârsta standard de pensionare este de 60 de ani pentru femei și 65 de ani pentru bărbați.

Perioada minimă de cotizare în România, atât pentru femei, cât și pentru bărbați este de 15 ani, iar stagiul întreg de cotizare este de 30 de ani pentru femei și de 35 de ani pentru bărbați. Atingerea vârstei standard de pensionare, creșterea stagiului minim de cotizare de la 10 la 15 ani,

In regard to other categories of other social insurances rights than pension, were made some changes from the previous legislation which contributed to diversification and progress in the social insurance system. Thus, the allowances for work inability in the case of work accidents and professional diseases were increased, representing currently 50-85% of the base salary and the other corresponding salary rights.

In the same time, there were regulated a series of social benefits such as: [9].

quarterly financial aids given to persons incapable of work without individual incomes and whose legal supporters do not have an income to provide a decent living;

- maintenance allowances for the minors that are in a family care or entrusted to some families;
- occasional money aids for the elderly, retirees and non-retirees persons.

With reference to family benefits, we state the fact that even nowadays their main form is the state allowance for children.

Even though, the amount is determined proportionally with the contribution dimension of each citizen, the pensions from the PAYG system were formed as a result of a certain redistribution based on solidarity principle both intergenerational and among the pensioners categories. The result of this redistribution had disadvantaged many citizens and they would not contribute if not being forced/obliged.

Current social protection. At the present time, the national insurance system has the following components [10]:

- a. state social insurances;
- b. social insurances of craft cooperation and of the craftsmen with their own workshops;
- c. social insurances of agricultural associations;
- d. social insurances of farmers who have their own household/husbandry;
- e. social insurances of lawyers;
- f. social insurances of cults' servants;

Establishing the national public social insurance system it was created a unitary framework of legislation/law application in field, material and human resources are saved, it is formed a flexibility in the redistribution of available resources, depending on the demands for certain benefits, it is reinforced the control in regard to the formation and use of resources.

Currently, in our country from the social insurance system are allocated resources for limited age pensions, early retirement pensions, partially early retirement pensions, invalidity pensions and survivorship pensions.

In order to get the limited age pension, the insured must fulfill, cumulatively, on retirement date, the outlines/features of age, the retirement standard and the minimum period of contribution made in the public system. The standard age of retirement is 60 years for women and 65 for men.

The minimum period of contribution in Romania, both for women and men is of 15 years, and the entire contribution period is of 30 years for women and 35 for men. Achieving the standard retirement age, the increase of the minimum contribution period from 10 to 15 years, as

precum și atingerea stagiului complet de cotizare se va realiza în termen de 13 ani de la data intrării în vigoare a Legii pensiilor.

În bugetul asigurărilor sociale categoric domină componenta sistemului public de pensii. Fiecărui din cei 4694,6 mii de pensionari prin Casa Națională de Pensii Publice i se acordă o pensie medie lunară de 791 lei, iar fiecare din cei 158 mii de pensionari plătiți prin Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Administrației și Internelor și Serviciul Român de Informații are pensie medie lunară de 2473 de lei sau de 3,13 ori mai mare.

Concluzii. În concluzie, constatăm, că sistemul public național al asigurărilor sociale al țării noastre, fiind în continuă dezvoltare și perfecționare a înregistrat anumite progrese.

Însă, cu toate progresele înregistrate în diversificarea prestațiilor de asigurări sociale, actualul sistem:

1. Nu corespunde nevoilor de securitate socială a populației, cu precădere, în cazul celor aflați în incapacitate de muncă sau lipsiți complet ori parțial de venituri suficiente pentru un trai decent.

2. Nu poate realiza asigurarea împotriva riscurilor sociale sau asigurarea nu este suficientă pentru a putea obține un venit decent la bătrânețe.

3. Pensiile publice denumite „pilonul I” sunt prezente, chiar dacă importanța lor s-a micșorat în favoarea asigurărilor private.

Considerăm oportună:

- responsabilitatea asigurării unui venit decent la bătrânețe, ca fiind o datorie ce revine în primul rând individului, care trebuie să-și organizeze viața în așa fel, încât economiile sale să-i permită la o vârstă înaintată să ducă o viață decentă și să nu depindă de ajutoarele sociale;

- se cere asigurat un echilibru optim între nivelul salariilor și cel al pensiilor, precum și satisfacerea nevoilor actuale și de viitor ale pensionarilor și, în general, ale tuturor beneficiarilor drepturilor de asigurări sociale;

- este necesar de a micșora decalajul între mărimea pensiei acordate de Casa Națională de Pensii și cele oferite de Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Administrației și Internelor și Serviciul Român de Informații.

well as reaching the complete contribution period, will be realized in 13 years after the entry into force of pensions' law.

In the social insurance budget definitely dominates the public pension system component. Each of the 4694.6 retirees by the National House of Public Pensions is granted a monthly average pension of 791 lei, and each of the 158 000 pensioners paid by the Ministry of Defense, the Ministry of Administration and Internal Affairs and the Romanian Informational Service, has a monthly average pension of 2473 lei or by 3.13 times higher.

Conclusions. In conclusion, we state that national public system of social insurances of our country is in a continuous improvement and development and has made some progresses.

However, with all the progresses registered in the diverseness of social insurances benefits, the current system:

1. Does not correspond to the social insurance needs of the population, especially, in the case of those who are in an employment disability or partially or completely deprived of enough incomes for a decent living.

2. Does not realize the insurance against the social risks or the insurance is not enough to get a decent income in old age.

3. Public pensions named "pillar/pylon I" are present even if their importance has declined in the favor of the private insurances.

We regard as appropriate that:

- the responsibility to insure a decent income in old age as a duty that goes firstly to the individual who must organize his life so that his savings allow him in the older age to live a decent life and not to depend on the social aids;

- an ensured optimal balance is required between the level of wages and pensions, as well as meeting the current and future needs of retirees, and in general, of all the beneficiaries of social insurances rights;

- it is necessary to decrease the difference/gap between the amount of the pension granted by the National House of Public Pensions and those offered by the Ministry of Defense, the Ministry of Administration and Internal Affairs and the Romanian Informational Service.

Referințe bibliografice / References

1. ANGHELACHE, G., BELEAN, P. *Finanțe publice ale României*. București: Ed. Economică, 2003.
2. POPESCU, N. *Finanțe Publice. Finanțe - bugete - fiscalitate*. București: Ed. Economică, 2002. 336 p. ISBN 973-590-623-6.
3. NEGRU, T. *Economia asigurărilor: metode, tehnici, soluții*. București: Ed. Wolters Kluwer, 2010. 321 p. ISBN 978-606-8201-14-6.
4. BISTRICEANU, D. *Asigurări și reasigurări în România*. București: Ed. Universitară, 2006. 512 p. ISBN 973-749-057-6.
5. BADEA, D.G. *Manualul agentului de asigurări*. București: Ed. Economică, București, 2008. 424 p. ISBN 978-973-709-376-9.
6. CONSTANTINESCU, D.A. *Tratat de asigurări*. Vol. I. București: Ed. Economică, 2004. ISBN 973-709-012-8.
7. CONSTANTINESCU, D.A. *Tratat de asigurări*. Vol. II. București: Ed. Economică, 2004. 552 p. ISBN 973-709- 014-4.
8. VAIDEAN, V.L. *Sistemul românesc al asigurărilor de sănătate în context european*. Cluj-Napoca: Ed. Risoprint, 2010.
9. TĂNĂȘESCU, P. *Asigurări și protecție socială în România*. București: Ed. C.H. Beck, 2009. 88 p. ISBN 978-973-115-672-9.
10. MOARCĂȘ COSTEA, C.-A. *Istrumente de coordonare a sistemelor de securitate socială*. București: Ed. C.H. Bech, 2011. 205 p.

Recomandat spre publicare: 12.05.2013

PROBLEMELE ATRAGERII INVESTIȚIILOR ÎN INOVARE CA FACTOR DE CREȘTERE ECONOMICĂ A ȚĂRII

Tatiana ANDREEVA, drd., ULIM

În articol sunt analizate cele mai importante caracteristici ale activității de inovare, precum și problemele de atragere a investițiilor în inovație, atât la nivel de stat, cât și din partea partenerilor străini și a persoanelor fizice. De asemenea, sunt determinate cele mai importante direcții de impact al investițiilor asupra activității de inovare, dar, de asemenea, este identificat rolul investițiilor în inovare ca unul dintre factorii principali în creșterea economică a țării.

Cuvinte cheie: investiții în inovație, inovație, creștere economică, activitate de inovare, cercetare și dezvoltare științifică, proiecte inovaționale.

Introducere. Activitatea de inovare în diferite sectoare ale economiei reprezintă cel mai important factor de creștere economică. Cu toate acestea, pentru o mai bună desfășurare a proceselor de investiții din partea statului, administrațiilor regionale, întreprinderilor individuale, persoanelor fizice este necesară mobilizarea resurselor materiale, umane, financiare, informaționale, administrative, legale și altele. De exemplu, orice activități de cercetare și elaborare experimental-construcitive nu se realizează fără investiții, personal calificat, sprijin guvernamental.

Interdependența activității de investiție și a progresului tehnologico-științific are mai multe aspecte. Cel mai important dintre acestea este analiza investițiilor ca un catalizator de cercetare științifică, care este deosebit de important în condițiile de transformare a științei în forță de producere a societății. În acest context, trebuie creat modelul de finanțare a creșterii economice bazat pe inovații, care va oferi posibilitatea de dezvoltare a sectorului real al economiei datorită celor mai recente realizări ale progresului tehnico-științific și formarea structurii optime a producției sociale [1, p. 271].

Conținutul de bază. Activitatea de investiție, în prezent, joacă cel mai important rol în asigurarea creșterii economice durabile și calitative. În acest sens, considerăm un aspect important capacitatea țării de a mobiliza oportunitățile și resursele de investiție nu doar cele interne, ci și cele externe. Acest lucru va fi asigurat atunci, când în economia Moldovei vor fi create condiții favorabile pentru funcționarea capitalului de investiții din punctul de vedere al impozitării, protecției drepturilor de proprietate și a intereselor tuturor partenerilor de afaceri, va fi asigurată stabilitatea politică și o desfășurare economică favorabilă. Trebuie menționat și faptul, că investițiile în sectorul de inovare al economiei ar trebui să fie realizate din ambele părți. Prin urmare, este necesar de a investi nu doar în procesul de elaborare și implementare a inovațiilor în activitatea de producere. De asemenea, este important să se acorde atenție și investiției în producția propriu-zisă, modernizării tehnice și tehnologice, deoarece, la nivelul primitiv, producerea și tehnologiile, chiar și orice inovație, sunt sortite eșecului. Activitatea de inovație este motorul progresului economic, catalizatorul creșterii și

PROBLEMS OF THE ATTRACTION OF INVESTMENTS IN THE INNOVATION AS THE FACTOR OF THE ECONOMIC GROWTH OF STATE

Tatiana ANDREEVA, PhD student, ULIM

In article the most important features of innovative activity, and also a direction of its investment are considered both from the state, and from foreign partners and private persons. The most important vectors of influence of an investment component on innovative activity are defined, and also the role of investments into innovations as one of major factors of economic growth is shown.

Keywords: investments into innovations, innovations, economic growth, investment activity, research and development, the innovative project.

JEL Classification: Q55, O10, O30, O31

Introduction. Innovation activity in different sectors of economy is an important factor of economic growth. Nevertheless, for the most successful flow of investment processes from the state, regional authorities, individual enterprises, private individuals is required the mobilization of material, stuff, financial, information, administrative, lawful and other resources. For example, no scientific and experimental-design developments will obtain road into the life if will not be investments, personnel of corresponding qualification, state support.

The interrelation of investment activity, scientific and technical progress has several aspects. Most important of them is the examination of investments as the unique catalyst of scientific studies, which is especially important under the conditions of transforming the science into the direct productive force of society. In this connection must be formed the model of financing economic increase on the basis of innovations, the possibility of the development of the real sector of economy on the base of latest achievements of Scientific and technical progress and shaping of the optimum structure of public production [1, p. 271].

Basic text. Investment activity at present plays the most important role in the guarantee of a progressive and qualitative economic increase. In this connection to us is seemed crucial point the ability of the country to mobilize not only its internal, but also external investment opportunities and resources. This will be ensured when in the economy of Republic of Moldova will be created favorable conditions for the functioning of investment capital from the point of view of taxation, protection of the rights of property and interests of all partners in the business, political stability and acceptable economic course will be provide ford. One should speak also about the fact that the investments into the innovation sector of economy must be achieved both on top and from below. So, it is necessary to invest not only in process of development and introducing the innovations into the production activity. But it is important to also pay attention and to the investment of production itself, to conducting its technical and technological modernization, since with the primitive level of output and technologies any

dezvoltării economice. În condițiile actuale, pe primul loc este factorul de creștere a eficienței resurselor și a antreprenoriatului bazate pe cercetare, dezvoltare și inovare, care a condiționat formarea conceptelor inovaționale de creștere economică. O astfel de creștere, spre care au parcurs țările dezvoltate, nu se bazează pe producția și consumul bunurilor materiale, ci pe crearea și consumul produselor de informare, prin urmare, pe produsele de înaltă tehnologie (High-Tech), ceea ce semnifică, că acest tip de creștere nu este legat de problema „costuri / (intrare) - ieșire” și este determinată de gradul de consum al informațiilor. Principalele surse ale acestei creșteri sunt inovațiile și acumularea capitalului uman [2, p. 381]. Prin urmare, investițiile în activitatea de inovare pot fi analizate ca unul dintre cei mai importanți factori de creștere economică în Republica Moldova – formarea economiei de inovare. La complexul de măsuri, necesare pentru formarea economiei de tip inovațional în țară, putem atribui trei măsuri fundamentale:

a) majorarea volumului de finanțare și investire în cercetare și dezvoltare și perfecționarea mecanismelor lor;

b) aplicarea activă în practică a metodelor indirecte de sprijin financiar al mediului inovator – scutiri de taxe, preferințe vamale, creditare directă, leasing, garanții guvernamentale;

c) formarea clusterelor inovatoare, cu ulterioara finanțare din partea statului și a investitorilor străini.

Astfel, putem propune resursele acumulate de stat sub forma fondului de stabilizare și a rezervelor internaționale ale Băncii Naționale, utilizarea sub formă de investiții pentru dezvoltarea direcțiilor avansate ale nivelului global competitiv. Pe această bază, vom prezenta unele date, care susțin, că investirea în sectorul inovațional este destul de limitată în Republica Moldova și constituie problemă serioasă pentru economia țării.

even quite foremost innovations are doomed to failure. This type of the increase, to which passed the developed countries, is based not on production and consumption of material goods, but during creation and consumption of information products, i.e., the products of high technologies. This means that this type of increase is not connected with the problem of “expenditure - release” and is determined by the degree of the consumption of information. The basic sources of this economic increase are innovations and accumulation of human capital [2, p. 381].

Consequently, investments into the innovation activity can be examined as one of the important factors of economic increase in the Republic Of Moldova, formation of the innovation economy. To the package of measures, necessary for the formation in the country of innovation type economy the can be attributed three fundamental measures: 1) an increase in the volumes of financing and investment innovations, 2) to more actively use in practice indirect methods of the financial support of innovation medium - tax privileges, customs preferences, purposeful crediting, leasing, state guarantees; 3) the formation of innovation clusters with their subsequent point financing from the side of state and foreign investors.

Thus, it is possible to propose the resources, accumulated by the state in the form of stabilizer fund and international reserves of national bank, to use in the form of investments for the development of the foremost directions of world competitive level. Based on this, it is necessary to cite some data, which confirm, that the investment into the innovation sphere is completely limited in the Republic of Moldova, that it is serious problem for the economy of the country.

Tabelul 1/ Table 1

Indicatorii structurii și dinamicii fluxurilor de investiții străine în economia Republicii Moldova în anii 2001-2010, în mil. dolari/Indices of structure and dynamics of the inflows of foreign investments into the economy of the Republic of Moldova into 2001-2010 years. in mln.doll.USA

Indicatorii/ Indices	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Investițiile directe în economia internă/ Direct investments into the internal economy	549,14	636,70	713,9	843,85	1020,1	1258,2	1843,6	2566,5	2649,5	2825,9
Capitalul social/ Joint-stock capital	470,30	526,71	568,17	674,52	739,89	856,08	1125,60	1586,66	1667,07	1811,52
Băncile/ Banks	37,37	36,40	39,82	47,63	49,11	79,45	161,57	210,99	202,88	239,27
Alte sectoare/ Other sectors	432,93	490,31	528,35	626,89	690,78	776,63	964,03	1375,67	1464,19	1572,25
Veniturile reinvestite/ Reinvested incomes	-28,19	-55,62	-40,28	6,14	45,47	87,06	199,87	298,57	335,49	357,54
Băncile/ Banks	10,74	15,89	21,95	26,38	34,83	41,92	69,49	92,17	71,58	46,92
Alte sectoare, inclusiv inovațiile/ Other sectors, including of the innovation	-38,93	-71,51	-62,23	-20,24	10,64	45,14	130,38	206,40	263,91	310,62
Alt capital/ Other capital	107,03	165,61	186,02	163,19	234,82	315,09	518,18	681,33	647,03	656,84
Angajamente față de investitorii străini/ Obligations before the straight foreign investors	107,03	165,61	186,02	168,00	239,63	320,11	517,96	696,26	652,78	666,94
Investiții de portofoliu/ Portfelnye investments	161,46	133,70	110,85	51,50	46,08	51,05	53,87	56,87	49,27	55,50

Sursa/Source: www.bnm.md/ru/international_investment_position.

Potrivit datelor din tabel, concluzionăm că, în comparație cu dinamica de atragere a investițiilor străine în capitalul acționar sau în investiții de portofoliu, în domeniul de inovare atestăm o contribuție modestă. Evidență este monitorizarea tendinței de până în anul 2007.

Analyzing the data outlined above, it is possible to come to the conclusion that in comparison with the dynamics of the attraction of foreign investments into joint-stock capital or Financial investments, to the sphere of innovations the completely modest contribution. Especially, if we trace tendency until 2007.

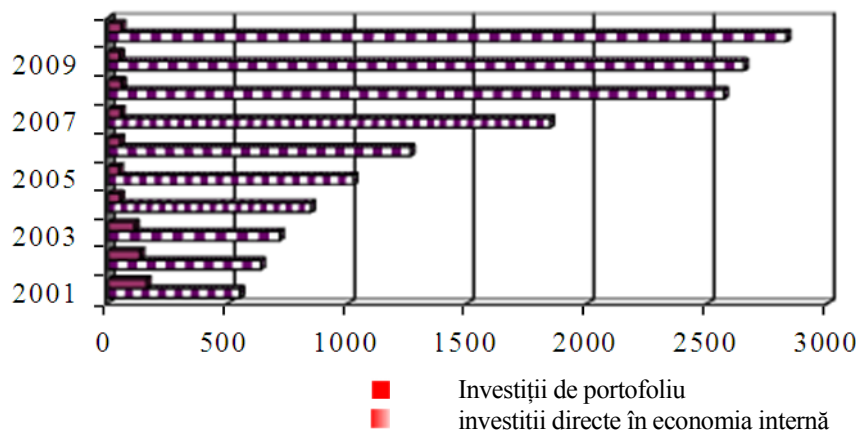

Fig. 1. Indicatorii structurii și dinamicii fluxurilor de investiții străine în economia Republicii Moldova în anii 2001-2010, în mil. dolari /

Fig. 1. The indices of structure and dynamics of the inflows of foreign investments into the economy of the Republic of Moldova into 2001-2010 years. in mln.doll.USA

Proporțiile nesemnificative de atragere a investițiilor străine în economia Republicii Moldova au fost condiționate de climatul nefavorabil general de investiții - instabilitatea politică, criza prelungită, procesul incomplet de restructurare economică, corupția etc. Un rol însemnat dețin și problemele privind reglementarea juridică a investițiilor străine, în special cele cu anumite consecvențe a legislației autohtone privind investițiile conform normativelor internaționale. Conform estimărilor Ministerului Economiei al Republicii Moldova, începând cu anul 2010, economia Republicii Moldova a început să depășească criza, unul dintre indicatori fiind creșterea investițiilor străine directe (ISD). Potrivit datelor din anul 2010, fluxul net de investiții străine directe în economia națională a fost de 198,9 milioane de dolari, ceea ce este de 1,6 ori mai mult decât în anul 2009. În anul 2009, investițiile în capitalul fix și investițiile străine directe au atins punctul cel mai scăzut pentru ultimii ani. Este restabilit nivelul normal - nivelul anilor 2006-2007, deoarece anul 2008 a fost un an record pentru investiții. Tendința a fost determinată: căderea a luat sfârșit, a început creșterea investițiilor, inclusiv și creșterea fluxului de investiții străine, care oferă posibilitatea de a spera la atragerea investițiilor și în domeniul de inovare. Investirea în vederea sporirii activității inovaționale trebuie efectuată conform următoarelor direcții [3, p. 286]:

- Formarea mecanismelor de asociere a resurselor financiare ale sectoarelor economice de stat și private pentru realizarea problemelor tehnico-științifice prioritare, promovarea eficienței a parteneriatelor public-private;
- Includerea sarcinilor inovatoare în cadrul programului de dezvoltare economică și socială;
- Elaborarea mecanismelor de evaluare independentă a programelor inovaționale și comunicarea rezultatelor evaluării comunității de afaceri;

The insignificant scales of the attraction of foreign investments into the economy of the Republic of Moldova are caused by general unfavorable investment climate - political instability, tightened crisis, incompleteness of the process of reconstruction of the economy, by corruption, etc. The not last role here play the complex problems in the lawful regulation of foreign investments, in particular connected with the specific nonconformity of domestic investment legislation to international-legal standards. According to the estimations of the ministry of economy of the Republic of Moldova since 2010 began the output of the economy of the Republic of Moldova from the crisis. One of the indices - increase in the direct foreign investments ([DFI]). On the sums 2010 y. pure inflow Direct foreign investments [DFI] into the national economy - \$198,9 mln., which is 1,6 times more than in 2009. In 2009. fixed asset formation and [DFI] reached lowest point in recent years. Is restored usual level - level 2006-2007 yr., indeed 2008 y. it was record on the attraction of investments, tendency was determined: drop ended, was noted an increase in the investments, including of an increase in the inflow of foreign investments, which gives the possibility to hope for the attraction of investments and into the innovation region.

Investment for the purpose of the stimulation of innovation activity must be conducted taking into account of following directions [3, p. 286]:

- shaping of the mechanisms of the association of the financial resources of the state and micro-economic sectors of economy for the realization of priority scientific and technical tasks, efficient assistance to state-private partnership;
- the start of innovation tasks in the programs of economic and social development;
- the development of the mechanisms of the independent estimation of innovation programs and bringing of the results of this estimation to the business association;
- the assistance to formation of international and regional

➤ Implicarea în formarea alianțelor tehnologice strategice internaționale și regionale;

➤ Crearea centrelor de implicare tehnică și transmitere a tehnologiilor businessului întreprinderilor mici și mijlocii din cadrul universităților.

Astfel, analizând problema investiției în activitatea de inovare, rolul cel mai important în acest proces i se atribuie statului. Experții consideră, că politica de stat de susținere a investițiilor directe în inovare, trebuie să devină un factor major. Cu toate acestea, trebuie menționat faptul că, de la începutul reformelor economice, principiile unei astfel de politici nu au fost formulate, iar activitățile individuale, menite să susțină inovația, nu au oferit rezultatul scontat. Motivele pentru situația creată constau în următoarele [4, p. 12]:

1. Pe parcursul unei perioade îndelungate, politica de stat de sprijinire a inovațiilor, de fapt, era identificată cu sprijinul științei, în cadrul căreia, atenția principală era acordată susținerii financiare a organizațiilor științifice de stat. Totodată, criteriile de acordare a ajutorului nu reflectau necesitatea creării, la organizațiile științifice, a stimulentei pentru a căuta forme de parteneriat inovațional cu sectorul privat.

2. La determinarea priorităților privind implicarea statului în inovare, accentul principal a fost axat pe căutarea „direcțiilor strategice importante” ale dezvoltării tehnologice, pe care era planificat să se concentreze resursele bugetare. Cu atare abordare, statul, de fapt, a substituit mecanismele de piață atât în selectarea proiectelor inovatoare pentru sprijinire, cât și în identificarea surselor de finanțare a acestora. În condițiile, când volumul resurselor financiare era extrem de nesemnificativ, acordarea ajutorului proiectelor "puncte" nu era posibilă să ducă la obținerea rezultatelor, care dețin o valoare enormă pentru întreaga economie.

3. Prin încercările guvernului de a participa direct la finanțarea proiectelor de inovare nu este suficientă atenție acordată problemelor, care ar crea stimulente pentru businessul privat spre majorarea volumului de investire independentă în inovare. Încetarea susținerii de stat duce în mod automat la stagnarea activității de inovare, inițiată datorită acestui sprijin.

4. Lipsa de dialog dintre autoritățile publice, pe de o parte și businessul autohton, pe de altă parte, s-a soldat cu multe neînțelegeri în interpretarea întrebărilor de bază ale implicării statului în promovarea inovației. Ca urmare a principiilor juridice ale proiectului, atare sprijin și chiar încercări de a realiza acest lucru s-au confruntat cu problema unui limbaj juridic vag, posedând în mare parte un caracter declarativ.

Totodată, o trăsătură distinctivă a dezvoltării moderne a activității de inovare în economia mondială, în ansamblu, este faptul că, investițiile în știință și crearea noilor tehnologii nu sunt responsabilitatea directă a statului. Practica arată, că în cele „sapte mari” țări implicarea statului în investirea în STP, în raport proporțional, este permanent în descreștere, deoarece acest rol este tot mai mult efectuat de către investitorii privați și corporativi. Potrivit estimărilor experților, până la 70% din costurile de cercetare în țările dezvoltate nu sunt suportate de către stat, ci de sectoarele private și corporative [5, p. 87-94]. În prezent, vectorul de

technological strategic alliances;

➤ the creation of the centers of technical assistance and transfer of technologies to small average business with the universities.

Thus, examining the problem of the investment of innovation activity, the greatest role can be led in this process precisely to state. Specialists consider that the state policy of the straight investment support of innovations must become the leading factor. However, it is necessary to establish that from the very beginning economic reforms the principles of this policy so were not formulated, and the separate measures, directed toward the support of innovations, did not give the expected result. The reasons for the prevailing situation consist of the following [4, p. 12]:

1. For the duration of continuance the state policy of the support of innovations actually identified with the support of science, and within the framework it primary attention was paid to the financial guarantee of state scientific organizations. With this criterion of assignment to the aid indicated they did not reflect the need for creation in the scientific organizations of stimuli for the search for the forms of innovation partnership with the particular business.

2. With the determination of the priorities of state assistance to innovations main accent was made on the search “strategically important trends” in technological development, on which it was planned to concentrate budgetary resources. With this approach the state actually substituted market mechanisms both in the selection of innovation projects for the support and in the determination of the sources of their financing. Under the conditions, when the volume financial of the resources being isolated was extremely insignificant, rendering aid “point” projects could not lead to reaching of the results, which have important significance for the entire economy.

3. Against the background the attempts of the state directly to participate in financing of the innovation projects of attention it was insufficiently given to the problems, whose solution would create in particular business stimuli for an independent increase of the volumes of investments in the innovation. The curtailment of state support automatically leads to the stagnation of innovation activity, initiated because of this support.

4. The absence of the dialogue between the organs of power of the state, from one side, and with domestic business - with another, led to the numerous readings in the treatment of base questions of state assistance to innovations. As a result the lawful formulation of the principles of this support and even attempts to make this encountered the problem of the carelessness of juridical formulations, they bore in many respects declarative character.

At the same time distinctive special feature of the contemporary development of innovation activity in the world economy as a whole it is the fact that investment in science and creation of new technologies they are not an indispensable responsibility of state. As practice shows, in the countries “Big Seven” the participation of state in the investment Scientific and technical progress [STP] in proportional sense constantly is reduced, since this role increasingly more begin to perform particular and corporate investors. According to the estimations of specialists to 70% of scientific expenditures in the developed countries is produced not by state, but by

investire în activitatea de inovare a suferit o redirectionare: de la stat spre investitorii privați. Întreprinderile, în special cele mari, au trecut la sistemul de autofinanțare a activității de inovare, refuzând sprijinul de stat și cel străin. Avantajul competitiv, actualmente, s-a concentrat pe construirea/creșterea și utilizarea activelor nemateriale drept sursă primară de competitivitate. Elaborările științifice de cercetare și cele constructive, în care compania investește, în continuare devin un avantaj competitiv.

O altă problemă a componenței investiției activității de inovare este asociată cu neîncrederea investitorilor potențiali în orice încercare a întreprinderilor în domeniul politicii de inovare. În acest sens, apare necesitatea de sporire a atractivității Republicii Moldova pentru investitori, ceea ce necesită o redistribuire substanțială a investițiilor interne, privind modernizarea structurală a economiei Republicii Moldova, a transformărilor tehnice și tehnologice ale sectoarelor și ale producerii, cu o necesitate mai mare în investiții din exterior. Deci, investitorii străini ai proiectelor inovatoare, desigur, sunt interesați de gradul de rentabilitate a investițiilor de capital, precum și de riscurile potențiale de pierdere a investițiilor. Un rol deosebit în acest grup le revine investitorilor venture (capitaliștilor, fondurilor), care investesc în proiectele high-tech la etapa incipientă de dezvoltare a lor, fără asigurare materială și garanții în schimbul participării la capitalul autorizat și administrării proiectului de realizare a întreprinderii [6, p. 11].

O soluție a problemei investiției în inovare constă în integrarea tuturor părților interesate de comercializarea tehnologiilor: sectorului privat, organizațiilor de cercetare și de învățământ, precum și a statului. Autorul consideră și mai important nivelul calității procesului propriu-zis de inovare, care determină succesul eventual al proiectului – raportul dintre nivelul de rentabilitate financiară față de investițiile inițiale, precum și riscurile participanților în realizarea investițiilor. De asemenea, este necesară elaborarea unei strategii investiționale – un sistem de obiective de investiție pe termen lung a activității organizației, determinate de obiectivele generale ale dezvoltării sale și ale ideologiei de investiție, dar, de asemenea, o selectare a celor mai eficiente modalități de obținere a acestora, una dintre care este inovația.

Astfel, vom menționa patru probleme principale ale investițiilor în inovare, caracteristice pentru actuala Moldova:

1. Informația greșită despre investitori;
2. Pregătirea insuficientă a proiectelor inovaționale;
3. Lipsa infrastructurii inovaționale;
4. Riscurile investitorilor.

Concluzii. Deci, investițiile în activitatea de inovare reprezintă unul dintre factorii determinanți ai creșterii economice în orice țară, deoarece contribuie la formarea economiei de tip inovațional. În Moldova, problema de investire în sectorul de inovare al economiei este mai acută decât oricând, din cauza mai multor motive: lipsa sau dezvoltarea slabă a infrastructurii inovaționale; neîncrederea investitorilor potențiali în Republica Moldova, deoarece necesită o modernizare radicală a economiei țării, reutilarea

particular and corporate sectors [5, p. 87-94]. At present the vector of investment into the innovation activity significantly was displaced from the state to the side of particular investors. Enterprises, especially large, now passed to the system of self-financing innovation activity, stepping back from the state and foreign support. The focus of the competitive advantages was displaced today to the side of growth and use of intangible assets as the basic source of competitive ability. The scientific research and design developments, into which the enterprise packs means, subsequently are converted into the competitive advantage, since they make possible for enterprise to ensure to themselves.

One additional problem of investment component of innovation activity is connected with the distrust of potential investors to any undertakings of the enterprises in the region of innovation policy. In connection with this appears the need of increasing the attractiveness Of Moldova for the investors, which requires the essential redistribution of internal investments, complex of measures for the structural modernization of the economy Of Moldova, the technical and technological reequipping of branches and productions, which are most needed investment from the side. Thus, the foreign investors of innovation projects undoubtedly interests the degree of the advantage of the investments of capital, and also the potential risks of the loss of investments. Special role in this group belongs to the venture investors (capitalists, funds), who pack means into highly technological projects at the early stages of their development without the supply of material and the guarantees in exchange for the participation in regulation capital and control realizing project by enterprise [6, p. 11].

One of the methods of solution of the problem of investments in the innovation it sees the integration of the efforts of all participants, interested in the commercialization of the technologies: particular sector, research and training organizations, and also state. The qualitative level of the most innovation process is seemed even more important to the author, the determining possible success of project - ratio of the level of financial return to the initial investments, and also the risks of participants in the realization of investments. Is also necessary the development of investment strategy - the system of the long-term objectives of the investment activity of organization, determined by the general tasks of its development and by investment ideology, while also the selection of effective means of their reaching, one of which are innovations.

Thus, it is possible to name four main problems of investments into the innovations, characteristic for contemporary Republic of Moldova:

1. Incorrect idea about People of innovatory.
2. Weak preparedness of innovation projects.
3. Absence of innovation infrastructure.
4. Risks of investor.

Conclusions. Thus, investments into the innovation activity are one of the determining factors of economic growth in any country, since they contribute to the formation of innovation type economy. In Moldova the problem of the investment of the innovation sector of economy stands never as more sharply, which is connected with a number of the reasons: by absence or by the weak development of innovation infrastructure; by the distrust of potential investors to Moldova, by the need for the radical modernization of the economy of

tehnică și tehnologică a întreprinderilor; finanțarea insuficientă a industriei – în special zonele R&D etc. Acest lucru, la rândul său, evidențiază necesitatea elaborării unei politici de stat complexe de a investi în cele mai inovatoare sectoare și industrii ale economiei, educației și științei.

the country, technical and technological reequipping of enterprises; by the insufficiency of branch financing - especially the sphere Investments into innovations. This, in turn, causes the need of developing the complex state policy of the investment of the most innovation branches and productions of the economy, formation and science.

Bibliografie/ References

1. ФИЛАТОВ, Ю.Н. Развитие инновационной составляющей инвестиционной деятельности. В: Вестник ТГУС. Серия Экономика. 2008, вып. 3, сс. 271-276.
2. КУЗЬМИНА, Л.А. Инновационный процесс им качество экономического роста. В: Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова. 2010, № 4, сс. 381-385.
3. ФИЛАТОВ, Ю.Н., ИВАНОВА, Е.В., СОЛОВОВА, В.В. Возможности использования зарубежного опыта развития инновационной активности в российских условиях. В: Вестник ТГУС. Серия Экономика. 2008, вып. 3, сс. 283-286.
4. ЕВТУШЕНКОВ, В.П. Инновации и инвестиции: две стороны одной медали. В: Россия в глобальной политике. 2010, 6 июля [accesat 20 iunie 2013]. Disponibil: <http://www.globalaffairs.ru/number/Innovatcii-i-investitcii-dve-storony-odnoi-medali-14885>
5. ОДИНЦОВ, С.В. Место и роль интеллектуального капитала предприятия в современном мире. В: Наука и промышленность России. 2002, № 10, сс. 87-94.
6. ХОЖАЕВ, И.С. *Совершенствование методов оценки эффективности инновационных проектов предприятий*: автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. экономических наук. Белгород: БГТУ, 2010.

Recomandat spre publicare: 22. 07. 2013

METODELE FISCALE DE MANAGEMENT A PROPRIETĂȚII CA INSTRUMENT DE REALIZARE A RELAȚIILOR DE PROPRIETATE ÎN SECTORUL AGRAR AL UCRAINEI

*Galina ZAPȘA, dr.
Universitatea Agrară de Stat din Odesa, Ucraina*

Articolul prezintă metodele fiscale de gestionare a proprietății private din punctul de vedere al implementării relațiilor de proprietate în agricultură din Ucraina. Sunt analizate particularitățile administrării fiscale a proprietății private în agricultură.

Cuvinte cheie: impozit, impozitare, proprietate privată, managementul proprietății, proprietate și agricultură.

Statement of the problem. The need to study the tax methods of real estate management in the context of development of property relations is determined, firstly, by the destination of tax designed to ensure state with finances to fulfill its inherent functions, in particular regarding the real estate management. Secondly, membership of taxes on their social and economic content to the specific forms of production relations, whose development is largely determined by property relations. Thirdly, the implementation of economic tool function by the taxes that is used by the state for economic management in the development of property relations through its influence on social production, structure, dynamics, and the distribution and consumption of manufactured products. Fourthly, tax versatility acts as a regulator of market conditions, the national economic complex of the individual states, regions, businesses and individuals.

The main material. Studies show that economic methods of management of real estate by the state include taxation, provision of economic preferences, setting standards of depreciation. An important economic regulators in the field of property management also act territorial

TAX METHODS OF PROPERTY MANAGEMENT AS AN INSTRUMENT OF PROPERTY RELATIONS IN AGRICULTURE OF UKRAINE

*Galina ZAPSHA, PhD,
State Agrarian University from Odessa, Ukraine*

The article describes the tax methods of management of real estate from the standpoint of implementation of property relations in the agriculture of Ukraine. There are analyzed the features of the tax administration for real estate in agriculture.

Keywords: tax, taxation, real estate, property management, property and agriculture.

JEL Classification: H2, H21, H83, L85, Q14, Q15

development planning and land use, including zoning, as well as activities aimed at creating investment attractiveness of real estate as a matter of production and economic activity of enterprises and organizations. Being a permanent process of economic evolution in time and space, the development of property relations in a practical way reflects relatively discrete changes of owners of real estate and rights concerning the use, possession and their disposal. This process is shown in the implementation of sale of real estate, its exchange, gift, rent, nationalization, privatization and alienation of property. Thus, there takes places the process of transfer of the real estate object from one owner to another. Change of the ownership and use of real estate objects takes place in the case of leases, easement, transfer of permanent use, contribution to the share capital, mortgage, leasing, corporate restructuring, the alienation of property.

List of operations with a change of ownership of real estate, as well as operations with changing ownership and their use is shown in Figure 1.

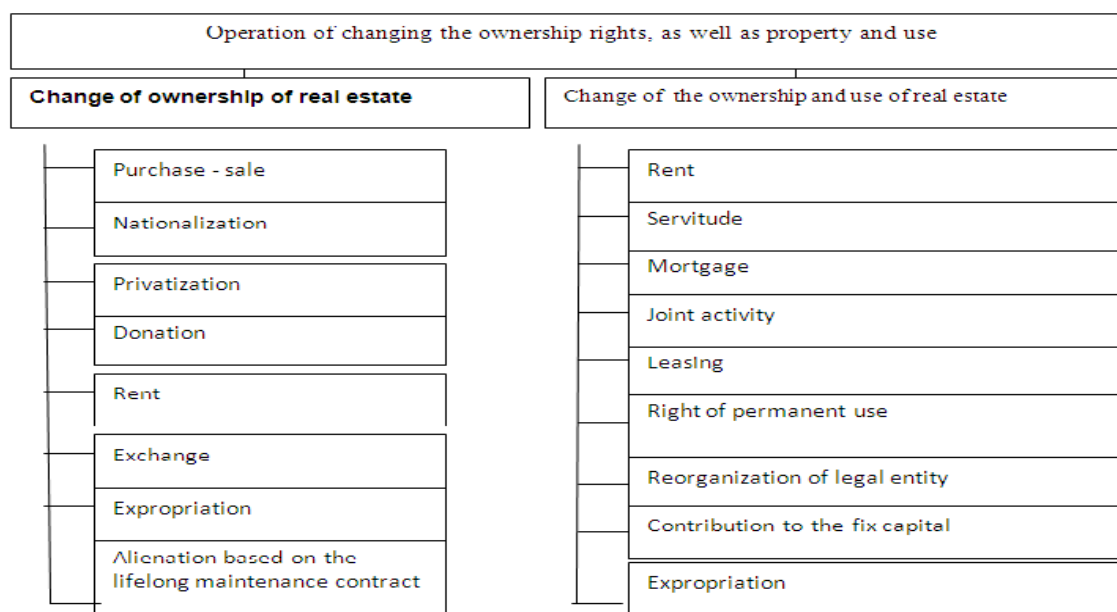

Fig. 1. Operation of changes the owners, the right to use and possession of real estate

Land owners and land users also perform payment for the land - the main component of the real estate. As follows from the Tax Code of Ukraine, the objects of taxation are the property of land owned or used. The tax base is the normative monetary land valuation and its area. The tax rates for agricultural land (regardless of location) are set as a percentage of their normative monetary evaluation for arable land, mowing meadows, pastures and perennial plantings. Tax rate for the land located within the boundaries of settlements depend on the population in these localities, the coefficient, which is used in cities (Kiev, Simferopol, Sevastopol and cities of regional importance), supplies to the resort towns, mountain and foothill categories [1].

Since real estate is primarily represented by land, its taxation is an important economic lever, substantially influencing the development of property relations through the promotion or inhibition of the formation and accumulation of the owners of the main means of production agriculture - land. In accordance with the provisions of the Tax Code of Ukraine concerning the administration of the fixed agricultural tax, as the object of taxation for agricultural producers can be considered the agricultural area of arable land, mowing meadows, pastures and perennial plants and / or water resource lands, (inland waters, lakes, ponds, reservoirs), owned by agricultural producer or provided for the use, including rental terms.

The tax base in this case is the normative monetary value of one hectare of agricultural land (arable land, mowing meadows, pastures and perennial plantings), and for water resource lands - normative monetary evaluation of one hectare of arable land. The rates of tax per unit of land area depends on the category of land, its location and specialization of producers and is determined as a percentage in relation to the tax base [1].

It seems logical the procedure in calculating the tax accounting features of seasonal agricultural production, as the monthly payment of tax is carried out uniformly, at one-third of the total monthly amount established for each quarter separately from the annual tax amount. Therefore, 50 percent (maximum) of all taxes are paid in the third quarter, at a time when the harvest of massive agricultural products is carried out. Thirty percent - in the fourth quarter, closing the current year, and only ten percent of the total annual amount of tax is paid in the first and second quarters, when one entity has the most current costs and minimum cash receipts due to the seasonality of agricultural production.

Agricultural producers have a number of tax benefits due to which they may increase the volume of real estate. After being payers of the fixed agricultural tax, agricultural producers are not payers of other taxes and fees as listed in Figure 2.

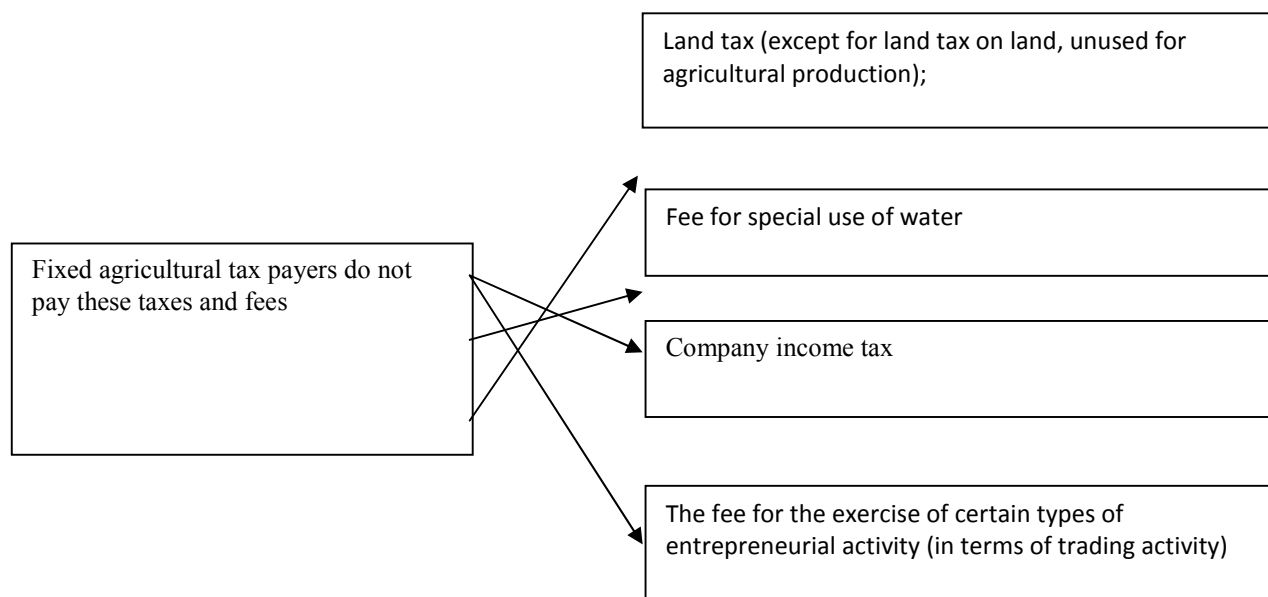

Fig. 2. Tax support for payers of the fixed agricultural tax

There are also features for determining rates of land tax on land (within the boundaries of settlements), occupied housing stock, car parks to preserve citizens' personal vehicles (used without profit) garage-building, villa-building and horticultural societies, individual garages, garden and country houses of individuals. Peculiarities of taxation apply to those parcels of land that are provided for the needs of agriculture, water and forestry, which consist of industrial, cultural and household and other buildings and structures.

The same applies to tax on land (within the boundaries of settlements) in the territories and objects of environmental, historical, cultural, health and recreational purposes, the use of which is not related to the functionality of these sites and facilities according to their value, which may be at the international, national or local level.

According to the Ukrainian law, the tax rate per one hectare of non-agricultural land, occupied administration buildings (structures), is set depending on the normative monetary value per unit of area of arable land for the respective region.

A similar approach regards the tax rates for land granted by the Horticultural Society, including garden occupied and / or suburban homes of individuals, as well as the provision for various enterprises [1]. List of individuals and entities that are exempt from paying tax on land is shown in Table 1. Thus, according to the Tax Code of Ukraine liberation of individuals from paying tax on land is spread over one

plot for each type of use within the limits in the rules regarding personal farming, for individual houses construction, for construction of individual garages, for gardening, for construction and maintenance of residential houses, commercial buildings and structures (crops) in settlements (according to categories: village, town, city) [1].

Table 1

Entities exempt from land tax	
Legal entities	Individuals
- Reserves, including historical, cultural, national natural parks, wildlife (except for hunting), parks, state and municipal property parks, regional landscape parks, botanical gardens, zoological and dendrologic parks, monuments of nature, natural reserves and parks memo of landscape art;	- Land owners, land users and land shares subject to transfer of land and land units for rent to the payer of the fixed agricultural tax;
- Research areas of research and academic institutions and education institutions of agricultural profile and vocational schools;	
- State agencies and local governments, prosecutors, agencies, institutions and organizations, specialized sanatoriums of Ukraine for rehabilitation, treatment and rehabilitation of patients, military formations that are completely supported by the state or local budgets;	
- Religious Organizations of Ukraine for the land allocated for construction and maintenance of religious cultures and other buildings necessary for their activities, as well as charitable organizations whose work does not provide for obtaining profits;	- Persons who are raising three or more children under the age of 18 years;
- Sanatorium and health institutions of public organizations of disabled persons, rehabilitation institutions of public organizations of disabled persons;	- Persons legally recognized as individuals who have suffered from the Chernobyl disaster;
- Public organizations of invalids of Ukraine, businesses and organizations that are formed by public organizations of disabled persons and associations of persons with disabilities and non-governmental organizations and have their full property	- Invalids of the first and second groups;
- Children's sanatorium and health institutions of Ukraine regardless of their subordination;	- Retirees (age);
- Pre-school and secondary education institutions, regardless of ownership and sources of funding, institutions of culture, science, education, health, social protection, physical culture and sports, which are completely supported by the state or local budgets;	- War veterans and persons covered by the Law of Ukraine "On the Status of War Veterans and Guarantees of their Social Security."
- Enterprises, institutions, organizations, social organizations of sports and sports orientation, including flying clubs and aviation sports clubs of Association for promotion the defense of Ukraine,	
- Payers of the fixed agricultural tax for land used for agricultural production.	
- The newly established farms for three years, and in localities with a deficit of labor resources – during five years since the transfer of land in the ownership.	

From the point of view of development of property relations, a positive fact is that in the Ukraine the following entities are not taxable:

- Agricultural land areas of contaminated territories that have experienced contamination from the Chernobyl disaster, as well as chemically contaminated farmland, on which there are introduced restriction concerning agriculture;

- Land of farmland being in a temporary conservation or in the stage of agricultural development;

- Land areas of state strain-testing stations used for the test of crop varieties;

- Land of road facilities of public roads. These include land under the travel part, roadside, roadbed, decorative landscaping, reserves, ditches, bridges, man-made structures, tunnels, interchanges, culverts, retaining

walls, noise screens, cleaning facilities. Also, there are included lands for other road facilities located both within the bands abduction and beyond, if they are equipment, allowing operation of highways;

- Land plots of agricultural enterprises of all forms of ownership and private (peasant) farms occupied by young orchards, berry fields and vineyards to their entry into the fruiting period, as well as hybrid spaces, genetic collections and nurseries of perennial fruit crops;

- Land areas of cemeteries, crematoria and columbaria;

- Land areas on which diplomatic missions are situated.

A feature of the property tax, other than on the land stands on its belonging to the category of local taxes and fees, where his payers are natural persons and legal entities, including non-residents - owners of residential real estate. In this case, residential real estate are taxed. Therefore, such a tax is used as an economic tool to promote the formation and accumulation of the owners of real estate, or, conversely retarding the process, determining to a large extent the vector of development of property relations.

This conclusion is confirmed by the fact that the residential area of the property object stands as a tax base, whose rate on separately for each of these objects is determined according to the specific size and is set to 1 square meter.

Because buildings of a family-type children's homes and residential properties that belong to large families and foster families are not taxed, then their owners are thanked by the state for the solvment of weighty social and demographic problems of society.

Absence of taxation on state and municipal residential properties, dormitories, as well as accommodation, located in zones of exclusion and resettlement indicates on the targeted multidirectional state policy in the sphere of property management. Such a differentiated approach to the taxation of residential property demonstrates the desire to strengthen state and municipal property, as well as economic support to the most vulnerable social groups of population.

Conclusions. Property management and development of property relations are interrelated and interdependent by socio-economic and political-legal processes, the character of which is organizational regulated by the national law and is reflected on the efficiency of the economic complex, individual industries, business entities and citizens. Along with market processes as objective market regulators, an essential importance have tax real estate management tools used by the state as in the national interest, and from the standpoint of the implementation of the rights of property owners in agriculture.

References

1. Податковий кодекс України. В: Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112 (с изменениями и дополнениями).

Recomandat spre publicare: 10.08.2013

**CIRCULAȚIA TURISTICĂ ÎNTRE REPUBLICA
MOLDOVA ȘI ROMÂNIA:
ABORDARE LOGISTICĂ
(Aspecte metodologice)**

*Alexandru GRIBINCEA, dr.hab., prof. univ., ULIM
Igor BARCARI, lector superior, ULIM
Amalia GURGUI, manager, Constanța, România*

Cercetările autorilor constituie o analiză succintă a fluxurilor turistice între Republica Moldova și România în perioada anilor 2005-2012. Analiza este efectuată în baza abordării logistice, prin compararea fizică turistică și fluxurile turistice de numerar, dar și determinarea statisticii naționale în domeniul turismului.

Cuvinte cheie: fluxuri turistice, flux de numerar, turism internațional, evaluare logistică, analiză financiară, sosirile turistice internaționale, chitanțe internaționale de turism, încasările medii pe sosire pentru grupul corespunzător, excursii turistice internaționale în străinătate, cheltuieli de turism internațional, cheltuieli medii pe plecare pentru grupul corespunzător.

Introducere. În anul 2012, turismul internațional a atins rezultate impresionante, precum: 1,035 miliarde de sosiri turistice (ITA – International Tourist Arrivals) și 1 trilion USD de încasări din serviciile turistice (ITR – International Tourism Receipts) [1].

Practic, fiecare țară a investit o contribuție personală în acest important sector al comerțului internațional cu servicii în structura relațiilor economice internaționale.

Serviciile turistice, oferite în calitate de produs pe piața internațională, sunt destul de diverse:

- Servicii de pregătire a documentelor de călătorie (pașaport, vize, invitații, vouchere);
- Servicii de deplasare până în țara de destinație și în țară a diverselor tipuri de transport de călători;
- Servicii de cazare (în hoteluri, moteluri, pensiuni, campinguri);
- Servicii de asigurare cu alimente;
- Servicii orientate spre satisfacerea necesităților culturale ale turiștilor (teatre, săli de concerte, muzee, festivaluri, evenimente sportive, familiarizarea cu monumentele de istorie și cultură);
- Servicii ale întreprinderilor comerciale (vânzarea suvenirelor, felicitărilor etc.);
- Servicii, orientate spre satisfacerea intereselor turiștilor de afaceri (participări la congrese, simpozioane, conferințe științifice, târguri, expoziții) [2, p. 22].

Exporturile și importurile serviciilor, inclusiv și a celor turistice constituie o parte integrantă a relațiilor economice externe cu țările străine și, în special, cu cele care au hotare comune cu Republica Moldova, populația cărora, pe parcursul unei perioade istorice determinate, a creat și dezvoltat valori spirituale, culturale și sociale relativ comune sau similare privind forma și conținutul.

Drept exemplu pot fi menționate țările, precum: Franța și Belgia, Germania și Austria, Anglia și Irlanda, Rusia,

**TOURIST TRAFFIC BETWEEN
MOLDOVA AND ROMANIA:
A LOGISTICAL APPROACH
(Methodological issues)**

*Alexandru GRIBINCEA, PhD, Professor, ULIM
Igor BARCARI, senior lecturer, ULIM
Amalia GURGUI, manager, Constanta, Romania*

The research of the authors constitutes a succinct analysis of the touristic flows between Moldova and Romania during 2005-2012. The analysis is carried out based on a logistical approach, by comparing the physical touristic and cash touristic flows, and specifies the national statistics in the field of tourism.

Key words: touristic flows, cash flow, international tourism, logistics assessment, financial analysis, international tourist arrivals, international tourism receipts, average receipts per arrival for corresponding group, international tourists trips abroad, international tourism expenditure, average expenditure per departure for the corresponding group.

JEL Classification: L83, 84, L89

Introduction. In 2012, international tourism has achieved impressive results, such as: 1.035 million tourist arrivals (ITA - International Tourist Arrivals) and 1 trillion USD of income from tourism services (ITR - International Tourism Receipts) [1].

Virtually every country has made its own contribution to this important sector of international trade with services in the structure of international economic relations.

Tourist services offered as a commodity on the international market are quite diverse:

- Services of travel paperwork (passport, visas, invitations, vouchers);
- Services of different types of passenger transport to the country of destination and in the country;
- Accommodation services (hotels, motels, boarding houses, camping);
- Food serving services;
- Services designed to meet the cultural needs of tourists (theaters, concert halls, museums, festivals, sporting events, familiarity with the monuments of history and culture);
- Trade services (sale of souvenirs, cards);
- Services designed to meet the business interests of tourists (participation in congresses, symposia, conferences, trade fairs, exhibitions) [2, p.22].

The export and import of services, including tourism, is an integral part of foreign economic relations with foreign countries, and especially with the ones which share borders with Moldova and the population of which has created and developed over a certain period of time a relatively common or similar in form and content of the spiritual, cultural and social values.

An example of such countries can be France and Belgium, Germany and Austria, England and Ireland,

Ucraina și Belarus, Republica Cehă și Slovacia, Serbia, Croația, Muntenegru, Republica Moldova, România etc.

În practica turismului internațional, circulația turistică regională între țările cu granițe comune sau primele țări din vecinătate [3, p. 2] constituie 35-70% din numărul total de sosiri și plecări turistice, prin urmare a fluxului turistic al acestor țări.

Remarcăm, că comerțul internațional cu servicii (turism, transport etc.) este definit drept un flux dinamic (descărcarea autorilor), ce constituie deja circa 40% din volumul total al comerțului internațional [4, p.11].

Pe parcursul ultimilor 20 de ani, conform diverselor aspecte ale analizei fluxurilor turistice, au fost publicate aproximativ 60 de lucrări științifice de către oamenii de știință, experți și profesioniști în domeniul turismului din Moldova.

Primele publicații științifice privind tema menționată au reflectat indicatorii de bază ai turismului de intrare pe perioada anilor 1993-1994; privind Sectorul Agențiilor de Turism (TAS - eng.), precum numărul țărilor cu "piețe surse", conform terminologiei UNWTO, din care vizitatorii au sosit în Republica Moldova, numărul total de sosiri turistice internaționale (ITA – eng.), suma totală în dolari a veniturilor din oferirea serviciilor de turism (ITR – eng.), precum și alte momente [5, p. 3].

Cercetătorii G.Belostecinic, V.Moldovan și S.Ciobu au prezentat un șir dinamic pe termen scurt al sosirilor turistice internaționale pentru anii 1992-1995 în baza datelor operaționale ale Companiei de Stat „Moldova – TUR” și structura intrărilor turistice pentru anii 1994-1995, în care proporția vizitatorilor din România a constituit respectiv 46,8 și 36,6% din fluxul turistic total, administrat de TAS [6, p. 73-81].

P. Roșca, pentru prima dată, a prezentat evaluarea numărului total de sosiri turistice internaționale pentru anul 1995, inclusiv TAS și sectorul privat (PTS – eng.), care, practic, nu era inclus în statistica națională în acea perioadă [7, p.144].

N. Cernomaz a descris unele elemente ale fluxurilor turistice în compartimentul dinamicii de intrări pentru anii 1994-1996 și o evaluare importantă a cumpărăturilor ca unul dintre segmentele țintă ale turismului internațional [8, p.16-17].

V. Răilean și N. Răilean au prezentat dinamica fluxurilor financiare ale turismului receptor li emițător conform tipurilor de turism pentru anii 1994-1996 și au remarcat, că cele mai intense fluxuri turistice există între Republica Moldova și România, Ucraina, Rusia și alte țări apropiate [9, p.35-41].

Studiile ulterioare privind fluxurile turistice pentru perioada 1995-1997 se bazează pe metodologia de proiectare și analiză a seriilor de timp bine stabilită [10, p.267-268].

Vom remarca faptul, că cercetările și elaborările în domeniul turismului internațional trebuie să se bazeze pe sistemul de statistici fiabile și, conform acestuia, pe efectuarea calculelor economice, capabile a crea previziuni pentru viitorul apropiat.

În studiile următoare privind fluxurile turistice a fost extinsă practica de analiză a acestora pe baza elaborărilor seriilor de timp pentru anii 1990-2000 și, pentru prima dată,

Russia, Ukraine and Belarus, the Czech Republic and Slovakia, Serbia, Croatia, Montenegro, Moldova, Romania, etc.

In the practice of international tourism, the regional tourist circuit between countries with common borders or the so-called Neighborhood graph of the first order [3, p.2] is 35-70% of the total number of tourist arrivals and departures, as a result of the tourist trade of these countries.

It should be noted that the international trade in services (tourism, transport, etc.) is defined as a dynamic flow (discharge of the authors), which constitutes about 40% of the total volume of international trade [4, p.11].

For the previous 20 years in various aspects of the analysis of tourist flows scientists, experts and professionals of the tourism industry in Moldova published about 60 scientific papers.

The first publication of a scientific nature on the subject in matter reflected the baseline factors of inbound tourism during 1993-94; regarding the Tourist Agencies Sector (TAS), such as the number of so-called "Generating markets" in the terminology of UNWTO, from which visitors came to Moldova, the total number of international tourist arrivals (ITA), The total amount of revenue in USD from tourism services (ITR), and other issues [5, p. 3].

Scientists Belostecinic G., Moldovan V. and Ciobu S. provided a short-term time series of international tourist arrivals during 1992-95 based on operational data of the State company «Moldova-TUR», and the structure of tourism during 1994-95 in which the proportion of visitors from Romania amounted respectively to 46.8 and 36.6% of the total tourist traffic, administered by TAS [6, p.73 -81].

P. Rosca first introduced an estimate of the total number of international tourist arrivals for the year 1995 including the TAS and the private tourism sector (PTS) and which virtually ignore the national statistics in that period [7, p.144].

Cernomaz N. introduced some elements of tourist traffic in the part of the income dynamics for 1994-96 and critical assessment of shopping as one of the target segments of international tourism [8, p.16-17].

Railean V. and Railean N. presented the dynamics of the incoming and outgoing cash flows by type of tourism for the years 1994-1996 and noted that the most intense tourist flows exist between Moldova and Romania, Ukraine, Russia and other close countries [9, p.35-41].

Further studies of tourist flows for the years 1995-97 are based on our already well-established methodology for design and analysis of time series [10, p.267 -268].

It should be noted that research and development in the field of international tourism should be based on a system of reliable statistics and based on them, should take place economic calculations, which will be able to make the forecast for the near future.

In subsequent studies regarding tourism streams we had expanded the practice of their analysis on the basis of the development of time series for the period 1990-2000 and for the first time, the balance of payments of

au fost aplicate datele Balanței de Plăți a Republicii Moldova în compartimentul servicii de turism [11, p.125-129].

Analiza detaliată a fluxurilor de turism de intrare și ieșire din Republica Moldova pentru anii 1992-1999, administrate de TAS conform statisticii de bază a totalității/cumulației țărilor, inclusiv și România a fost efectuată de către I. Sîroedoev [12, p. 161, 175].

Totodată, în această perioadă, oamenii de știință din România, experți în domeniul turismului precum F.Bran, D.Marin, T.Șimon de asemenea au efectuat studii privind fluxurile de turiști între România și Republica Moldova pentru anii 1993-1996 [13, p.112, 113, 119, 121].

N. Neakșu, unul dintre specialiștii remarcați din România în domeniul turismului, a continuat cercetările fluxurilor turistice de intrare între România și Republica Moldova pentru anii 1995-1997 [14, p.191].

Potrivit analizei avansate a datelor Oficiilor Naționale de Statistică din România, Ucraina, Polonia, Ungaria, Rusia și alte țări a autorilor acestui articol, pentru prima dată au fost prezentate, fluxurile turistice de ieșire din Republica Moldova pentru perioada anilor 1995-2000 și au fost efectuate calcule preliminare pentru fluxul total de ieșire de 3,5-3,7 milioane de deplasări în an, care diferă semnificativ de datele statisticii naționale [15, p.141-145].

Studiind această metodă, de fapt semnificativă, E. Turkov a prezentat principalele fluxuri de sosiri internaționale și veniturile financiare în Republica Moldova conform TAS pentru perioada anilor 1995-2000, precum și fluxurile turistice emițătoare din Republica Moldova în România pentru perioada similară [16, p.39-44].

În baza recomandărilor metodologice ale UNWTO și abordării științifice a previziunii, autorii acestui articol au propus modele matematice și statistice pentru predicția a 15 piețe de export de servicii turistice (așa-numitele piețe de expediere), fiind inclusă și România, cu sectorul agențiilor de turism (TAS) în baza seriilor de timp ale turismului de intrare pentru anii 1993-2000 [17, p.163-165].

Atare calcule au confirmat, că seriile de timp sunt cel mai exact modelate de piețele de expediere pentru perioada determinată a funcției ordinii directe și parabolei II, ce permite utilizarea acestora pentru extrapolare, adică predicția fluxurilor turistice conform turismului receptor pentru anii 2001-2005.

Funcția predictivă pentru România, în special, a fost calculată de către noi astfel:

$$Y_t = 7615 - 1604,28t + 114,59t^2 \quad (1)$$

Verificarea ulterioară, efectuată de către autorii articolului în 2006, conform datelor statistice reale, au arătat, că predicția a fost supraestimată cu 25-30%, ceea ce necesită o investigație mai aprofundată și detaliată a fluxurilor turistice și aplicarea unor noi abordări și metode.

Totodată, pe lângă cercetările generale privind fluxurile turistice, au fost efectuate studii separate a dinamicii segmentelor țintă.

B. Miron, B. Guțuțui au investigat fluxurilor turistice de ieșire a cetățenilor moldoveni conform Segmentului HLR (concediu, odihnă, recreere) pentru perioada 2001-2004, inclusiv fluxurile către România și Ucraina, ce constituie 50-55% din fluxul total de ieșire a turiștilor conform TAS

Moldova regarding the balance of tourism services was applied [11, p.125 -129].

Detailed analysis of the flow of inbound and outbound tourism in Moldova for 1992-1999, administered by TAS based on statistical samples of countries, including Romania, was performed by I. Siroedoev [12, p. 161, 175].

During this period the Romanian scientists, experts in the field of tourism – F. Bran, D. Marin, T. Simon, also conducted studies regarding tourist flows between Romania and Moldova between the years 1993-1996 [13, p.112, 113, 119, 121].

N. Neaksu, one of the leading Romanian specialists in the field of tourism, continued research of outbound and inbound tourist flows between Romania and Moldova for the years 1995-97 [14, p.191].

Based on advanced data analysis of National Statistics Offices of Romania, Ukraine, Poland, Hungary, Russia and other countries performed by the authors of this article, for the first time were introduced flows of outbound tourism flows from Moldova for the period of 1995-2000; and preliminary calculations were carried out for the total outbound flow of the 3.5-3.7 million departures a year, data which was significantly different from the national statistics [15, p.141-145].

Exploring the significant factual method Turks E. presented the main flows of international arrivals and financial flows to Moldova by TAS for the period of 1995-2000, as well as outbound tourism flows from Moldova to Romania for the same period [16, p.39 -44].

On the basis of the methodological recommendations of UNWTO and the scientific approach to forecasting we proposed mathematical and statistical models for the prediction of 15 export market of tourist services (so-called source markets), including Romania, the sector of tourist agencies (TAS) - based time series of tourism for the years 1993-2000 [17, p.163 -165].

The calculations confirmed that most accurately simulate the dynamic series of source markets over the period of the parabola and the Direct II order, which allows them to extrapolate that forecast tourist flows of inbound tourism for 2001-2005.

In particular for Romania predictive function was calculated by us in the form of :

$$Y_t = 7615 - 1604,28t + 114,59t^2 \quad (1)$$

The subsequent investigation carried out by us in 2006 by real statistics showed that the forecast was overestimated by 25-30 %, which requires a more in-depth and detailed investigation of tourist flows and the use of new approaches and methods.

Along with the general research of tourist flows and conducted a separate study of the dynamics of target segments.

Myron B., Gututui B. investigated visiting tourist flows Moldovans Segment HLR (leisure, holiday, recreation) for 2001-2004, including flows to Romania and Ukraine, constituting 50-55% of the total flow of outbound tourists TAS [18, p.36 -37].

In the studies of romanian tourism, Certan S.

[18, p.36-37].

În cadrul cercetărilor turismului românesc, S. Certan a prezentat aspectele dinamice privind turismul de intrare pentru România în baza graficului de vecinătate de primul ordin (Republica Moldova, Bulgaria, Serbia și Muntenegru, Ungaria, Ucraina) pentru anii 1996-2005 [19, p.218].

Reieșind din datele prezentate, ponderea fluxului moldovenesc în fluxul total al turismului de intrare a fost destul de substanțială și, pentru perioada indicată, a constituit 18-28%.

Analiza cercetărilor desfășurate referitor la fluxurile turistice de intrare și ieșire între Republica Moldova și România a confirmat, în primul rând, importanța acestora pentru sectorul serviciilor internaționale și relevanța în cadrul procesului de integrare europeană și, în același timp, nu a fost atestată o fragmentare specifică, lipsa unei baze teoretice comune sau a unei metodologii de aprobare.

Aspecte teoretice

În literatura de specialitate și, în special, cea cu privire la geografia turismului, schimbul turistic și fluxurile turistice sunt definite drept procese de migrație pe termen scurt.

În opinia noastră, migrația turistică reprezintă un anumit număr de persoane care au intrat într-un anumit teritoriu și au plecat de pe acest teritoriu cu scopuri turistice pentru o anumită perioadă, de obicei, un an. Astfel, se formează două fluxuri: fluxul fizic al turismului de intrare/sosire (ITA - International Tourist Arrivals) și fluxul fizic al turismului de ieșire (ITT - International Tourist Trips Abroad).

Acestei circulații a turismului fizic corespunde circuitul comerțului exterior de servicii turistice, care reflectă suma valorilor exporturilor și importurilor de servicii pentru o anumită perioadă de timp (trimestru, an).

Ca urmare, se creează două circulații: fizică și monetară (valutară), la care trebuie de adăugat și circulația deservirii informaționale a acestora.

Informația se extinde asupra setului de alternative posibile și ajută în evaluarea justă a impactului acestora. Aceasta nu doar că va ajuta la eliminarea incertitudinii, dar, frecvent, informațiile obținute prin cunoștințele despre obiect (în special în turism) permit evidențierea noilor oportunități pentru rezolvarea vechilor probleme, în același timp, impunerea sarcinilor noi și identificarea abordărilor inovatoare în situațiile apărute [20, p.13].

Analiza fluxurilor turistice fizice și monetare confirmă faptul, că pentru economia multor țări (inclusiv și a Republicii Moldova), turismul reprezintă o sursă reală de venit care, contribuie la completarea bugetului de stat al resurselor monetar-financiare, atrase de la turiștii străini [21, p. 3].

Studiile aprofundate privind piețele turistice de trimitere și primire în baza analizei și prelucrării datelor statistice, a diverselor cercetări și a altei informații de piață sunt incluse în lista celor 10 sarcini majore, definite de către UNWTO pentru administrațiile naționale de turism, care trebuiau soluționate până în anul 2010 [22, p. 61].

Pentru o analiză teoretică a circulației turistice fizice și monetare (valutare) și a componentelor constitutive ale fluxurilor sale, autorii au aplicat ecuația Paci (Enzo Paci) [23, p.194-195].

$$\begin{aligned} \text{ITR} &= \text{ITA} \cdot \text{RPA} & (2) \\ \text{ITA} &= \text{ITR} / \text{RPA} & (3) \\ \text{ITE} &= \text{ITT} \cdot \text{EPD} & (4) \\ \text{ITT} &= \text{ITE} / \text{EPD} & (5) \end{aligned}$$

presented a series of dynamic series of tourism for Romania over the graph neighborhood of the first order (the Republic of Moldova, Bulgaria, Serbia and Montenegro, Hungary, Ukraine) for the years 1996-2005 [19, p.218].

Based on the data flow of the Moldovan proportion of the total flow of inbound tourism has been quite substantial and for the period amounted to 18-28%.

Research streams analysis of inbound and outbound tourism between Moldova and Romania first of all confirmed their relevance to the international services sector and in the framework of the European integration process; and at the same time, a specific fragmentation has not been achieved due to the lack of a common theoretical base and a proven methodology.

Theoretical aspects

In the specialty literature, and in particular on the geography of tourism, tourist exchanges and tourist flows are defined as short-term migration processes.

In our opinion, the tourist migration represents a certain number of people who entered in a given territory and departed from this territory with tourist purposes for a certain period, usually a year. Thus, this leads to the formation of two streams: the physical flow of inbound tourism (ITA - International Tourist Arrivals) and the physical flow of outbound tourism (ITT - International Tourist Trips Abroad).

To the physical tourist turnover of foreign trade corresponds the turnover of tourist services and foreign trade, reflecting the sum of the values of exports and imports of services in a given period (quarter, year).

In consequence, to flows form: physical and monetary (currency), to which you want to add their informational and service turnover.

Information expands the set of possible alternatives and helps to assess their impact. It will not only help remove uncertainty, but the information obtained through the knowledge on the subject often (and especially in the tourism) allows us to see new possibilities of an old problem, and thereby solve new problems, to identify innovative approaches to other situations [20, p.13].

Analysis of physical and monetary tourist flows confirms that in the economies of many countries (including that of the Republic of Moldova) tourism is a real source of income that contributes to filling the state budget by monetary and financial resources attracted from foreign tourists [21, p.3].

In-depth study of inbound and outbound tourist markets on the basis of the analysis and processing of statistical data from different surveys and also, other market information are included in the list of 10 major tasks defined by the UNWTO for national tourism administrations, which should have been resolved until 2010 [22, p. 61].

For a theoretical analysis of the physical and monetary (currency) tourist flow and its constituent flows we used the equation Paci (Enzo Paci) [23, p.194 - 195].

$$\begin{aligned} \text{ITR} &= \text{ITA} \cdot \text{RPA} & (2) \\ \text{ITA} &= \text{ITR} / \text{RPA} & (3) \\ \text{ITE} &= \text{ITT} \cdot \text{EPD} & (4) \\ \text{ITT} &= \text{ITE} / \text{EPD} & (5) \end{aligned}$$

unde:

ITR - încasări turistice internaționale (International Tourism Receipts, mil. USD);

ITA - sosiri turistice internaționale (International Tourist Arrivals);

RPA - venitul mediu pentru o sosire conform unui grup corespunzător (average Receipts per Arrival for corresponding group);

ITE - cheltuielile turistice internaționale (International Tourism Expenditure – mil. USD);

ITT - plecări turistice internaționale (ieșiri în străinătate) (International Tourist Trips Abroad);

EPD - costul mediu de călătorie/ieșire (deplasare) conform unui grup corespunzător (average Expenditure per Departure for Corresponding group).

Ecuatia (6) și (7) sunt derivate din ecuațiile (2) și (4):

$$RPA = ITR / ITA \quad (6)$$

$$EPD = ITE / ITT \quad (7)$$

Respectiv, circulația turistică fizică (TCR - tourist circulation) între țări se calculează potrivit formulei:

$$TCR = ITA + ITT \quad (8)$$

Circulația turistică financiară (TVR - turnover) între țări se calculează potrivit formulei:

$$TRV = ITR + ITE \quad (9)$$

Astfel, ecuațiile Paci reprezintă modelul matematic al fluxurilor fizice și financiare și al circulației corespunzătoare turismului internațional.

Vom remarca, că știința economică actuală presupune orientarea complexă care cuprinde problemele de analiză, planificare, previziune, organizare, management, coordonare, control, sincronizarea și optimizarea fluxurilor materiale (fizic), financiare și informaționale, asociate cu abordarea logistică.

Logistică determină toate operațiunile și procesele, ce vizează mișcarea fluxurilor materiale (fizice) [24, p.8-9].

În opinia noastră, logica în turism reprezintă un domeniu științific interdisciplinar, bazat pe abordarea logică a operațiunilor și proceselor în turism, desfășurate în spațiu și timp.

Unul dintre principalele obiecte de studiu în logică sunt sistemele logistice, adică sistemele care îndeplinesc anumite funcții logistice, constând din diferite subsisteme și care au legături dezvoltate cu mediul înconjurător [25, p. 8].

În turismul internațional se formează sisteme macrologistice, ele căror elemente componente și de structură sunt agenții economici și organizațiile situate în diferite țări. Totodată, datorită caracteristicilor economice și juridice ale relațiilor economice internaționale și diferențele de drept intern apar anumite dificultăți, depășirea cărora necesită cunoștințe teoretice și practice speciale.

Sistemele macrologistice în turism fac parte din clasa sistemelor logistice flexibile, care includ un număr de parteneri și intermediari, între turiști și reprezentantul direct al serviciilor de turism (agenții de turism, ghizi turistici, organizarea transportului, bănci, hoteluri, restaurante, centre culturale, muzee, încăperi sportive etc.).

where:

ITR – International Tourism Receipts – mln. USD;

ITA – International Tourist Arrivals;

RPA – Average Receipts per Arrival for corresponding group;

ITE – International Tourism Expenditure – mln. USD;

ITT – International Tourist Trips Abroad;

EPD – Average Expenditure per Departure for Corresponding group.

Derived from equations (2) and (4) are the following equations:

$$RPA = ITR / ITA \quad (6)$$

$$EPD = ITE / ITT \quad (7)$$

Accordingly, the physical tourist circuit (TCR - tourist circulation) between the two countries is calculated by the formula:

$$TCR = ITA + ITT \quad (8)$$

Financial tourist circuit (TVR - turnover) between the two countries is calculated by the formula:

$$TRV = ITR + ITE \quad (9)$$

Thus, the equations represent the mathematical model of the Paci physical and financial flows and the respective speed of international tourism.

It should be noted that the complex direction in modern economic science, covering issues of analysis, planning, forecasting, organization, management, coordination, control, synchronization and optimization of material (physical) capital and information associated with the logistics approach.

Logistics defines all operations and processes related to the movement of material (physical) flow [24, p.8-9].

As for the logistics of tourism, in our opinion this is an interdisciplinary research area, based on the approach to the logistics operations and processes in tourism, implemented in space and time.

One of the main objectives of the study in logistics are logistics systems, which represent systems that perform certain logistics functions, consisting of various sub-systems and have developed links with the environment [25, p.8].

In the international tourism are generated macro logistic systems component, which are the building blocks of economic agents and organizations that are located in different countries. At the same time, due to the economic and legal characteristics of international economic relations and differences of domestic law there are certain difficulties, the overcoming of which requires special theoretical and practical knowledge.

Macro logistic systems in tourism belong to the class of flexible logistics systems, including a number of partners and intermediaries between tourists and the direct representative of tourism services (travel agency, tour guides, interpreters, transport organizations, banks, hotels, restaurants, cultural centers, museums, sports facilities, etc.).

In tourism logistics there are various modeling techniques, the main characteristic of which is the degree

În logistica de turism sunt aplicate diverse tehnici de modelare, caracteristica principală fiind gradul de exhaustivitate, de similitudine a modelului simulat în operație, sistem și proces.

Prin urmare, doar o parte limitată a modelului aparține unei așa-numite clase a modelelor izomorfe, ce includ caracteristici complete ale obiectului modelat și descrierea exactă a comportamentului său.

Majoritatea modelelor din turism, care sunt un complex polifuncțional interramural al serviciilor turistice specifice și, respectiv, includ mulțime de factori, se referă și modelele homomorfe, adică incomplete, parțiale, și, totuși, unele aspecte ale funcționării proceselor reale nu suportă modelare.

Mai mult decât atât, în situațiile incertitudinii mediului, factorii individuali (uneori majoritatea) posedă caracter aleatoriu. De aceea, în logistica de turism sunt aplicate modele de simulare, în care regularitățile necunoscute, care determină natura relațiilor cantitative în cadrul proceselor logice, se bazează pe procesul experimental, pe statistica "virtuală", obținute ca urmare a modelării condițiilor de desfășurare a acestuia.

Pentru soluționarea sarcinilor științifice și practice de logistică în turism sunt utilizate, în principal, metodele economice și statistice, de analiză comparativă, de analiză de sistem și cluster, teoriile de cercetare a operațiunilor, metodele de Cibernetică Economică, evaluările experților, de scenariu, metodele Delphi, Monte Carlo, CVP - Analiza, SWOT - analiza etc.

Rezultate practice. În baza abordării logistice față de studiul și evaluarea circulației turistice între Republica Moldova (MD), România (RO) și restul lumii (RW), autorii au elaborat și oferit sistemul logistic de turism.

of completeness of the similarity of the model simulated in the operation, system and process.

However, only a limited part of the model belongs to a class of so-called isomorphic models, including the full features of the simulated object which accurately describe its behavior.

Most of the models in tourism, which is a complex of polyfunctional cross-industry of specific tourist services and, therefore, involves a lot of factors that are homomorphic and models that incomplete, partially, with some aspects of the functioning of real processes are not modeled.

Moreover, the uncertainty of the environment, the individual factors (sometimes the majority) are random. Therefore, the logistics of tourism use simulation models in which the unknown regularities that determine the nature of the quantitative relations within the logical processes are based on the pilot, a "virtual" statistics obtained by modeling the process conditions.

In order to solve scientific and practical problems of logistics in tourism economic and statistical techniques are mainly used, methods of comparative analysis, methods of system analysis and cluster analysis, operations research theory, methods of economic cybernetics, expert assessments, scenarios, Delphi methods, Monte Carlo, CVP - Analysis, SWOT - analysis, etc.

Practical results

Based on a logistics approach to the study and evaluation of tourist traffic between Moldova (MD), Romania (RO) and the rest of the world (RW), the authors developed and offered logistical system of tourism.

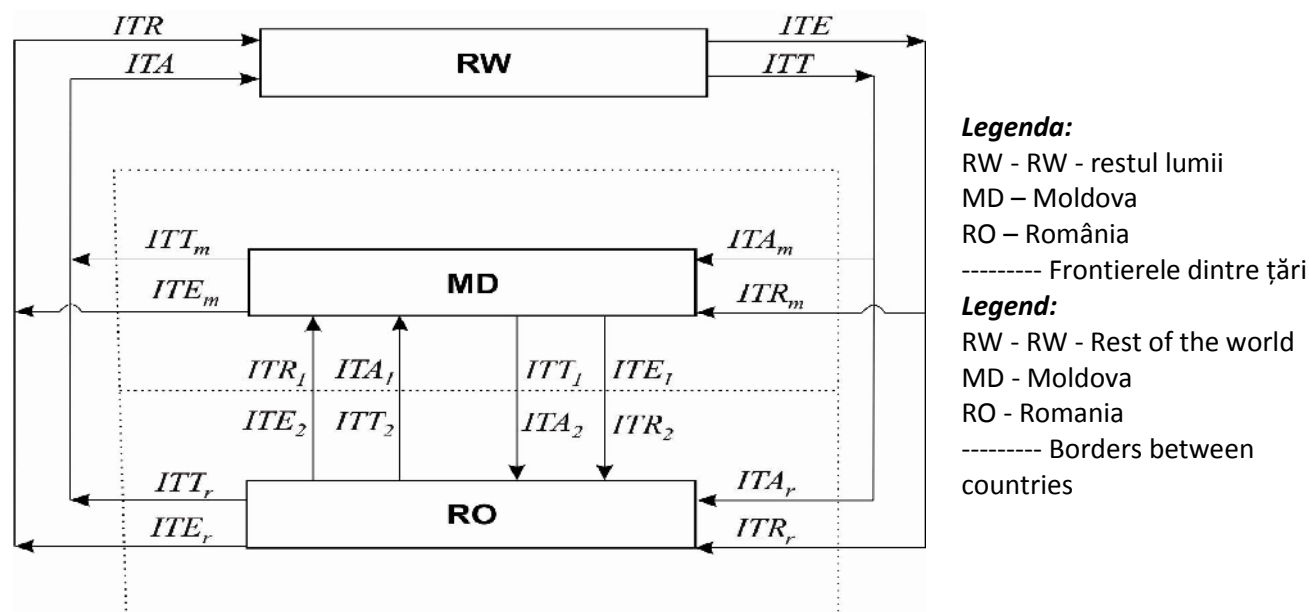

Fig. 1. Sistemul logistic al circulației de turiști, al fluxurilor de turism fizic și monetar între Republica Moldova, România și restul lumii/

Fig. 1. The logistics of the movement of tourists, the tourism physical and monetary flows between Moldova, Romania and Rest of World

Sursa/Source: Elaborată de autori/ Developed by authors.

Sistemul logistic prezentat cuprinde trei elemente structurale: Moldova (MD), România (RO) și restul lumii (RW), precum și un set de relații relativ rigide, care reflectă fluxurile fizice și monetare (valutare) între aceste elemente.

Fluxurile sunt descrise prin modele simple și aditive:

$$ITT = ITA_m + ITA_r \quad (10)$$

în cazul în care:

ITT - Ieșirile turistice internaționale din țările Restul lumii (RW) în Republica Moldova și România. La trecerea frontierei, acestea sunt transformate în sosiri turistice internaționale ITA_m pentru Republica Moldova și ITA_r pentru România.

$$ITA = ITT_m + ITT_r \quad (11)$$

unde:

ITA - sosiri turistice internaționale în țările Restul lumii (RW), respectiv inclusiv plecările turistice internaționale din Republica Moldova ITT_m și România ITT_r .

$$ITR = ITE_m + ITE_r \quad (12)$$

unde:

ITR - Încasările turismului internațional pentru Restul lumii (RW), rezumând cheltuielile turistice internaționale ale cetățenilor din Moldova (ITE_m) și celor din România (ITR_r).

$$ITE = ITR_m + ITR_r \quad (13)$$

unde:

ITE - Cheltuielile turistice Internaționale ale vizitatorilor din țările Restul Lumii (RW) pentru călătorii cu scopuri turistice în Republica Moldova și România, care, respectiv, sunt transformate la trecerea frontierei în încasări internaționale turistice ITR_m pentru Republica Moldova și ITR_r pentru România.

Schimbul turistic dintre Republica Moldova și România este reprezentat de următoarele ecuații:

$$ITT_1 = ITA_2 \quad (14)$$

Plecările turistice din Moldova (ITT_1) sunt egale cu sosirile turistice în România (ITA_2).

$$ITA_1 = ITT_2 \quad (15)$$

Sosirile turistice în Moldova din România (ITA_1) sunt egale cu plecările turistice din țară (ITT_2).

Pentru fluxurile monetare (valutare) este:

$$ITR_1 = ITE_2 \text{ și } ITE_1 = ITR_2 \quad (16)$$

Încasările în Moldova de la vizitatorii din România sunt cheltuielile lor turistice și, respectiv, încasările turistice în România sunt egale cu cheltuielile vizitatorilor din Republica Moldova.

The presented logistics system consists of three structural elements: Moldova (MD), Romania (RO), and the Rest of the World (RW), and a set of relatively rigid constraints that reflect physical and monetary (currency) flows between these elements.

Flows are described through fairly simple additive models:

$$ITT = ITA_m + ITA_r \quad (10)$$

where:

ITT - international tourist departures from the rest of the world (RW) to Moldova and Romania. When crossing the border, they are transformed into international tourist arrivals ITA_m for Moldova and ITA_r for Romania.

$$ITA = ITT_m + ITT_r \quad (11)$$

where:

ITA - international tourist arrivals in countries in the Rest of the World (RW),

Including the respective tourist departures from Moldova ITT_m and Romania ITT_r .

$$ITR = ITE_m + ITE_r \quad (12)$$

where:

ITR - international tourist revenue for the rest of the world (RW), amounting international tourist spendings of Moldovan citizens (ITE_m) and Romanian citizens (ITR_r).

$$ITE = ITR_m + ITR_r \quad (13)$$

where:

ITE - international tourist spendings of visitors to their countries - Rest of the World (RW) on a trip with tourist purposes in Moldova and Romania, which are respectively transformed when crossing the border in international tourism receipts ITR_m for Moldova and ITR_r for Romania.

The tourist exchange between Moldova and Romania is represented by the following equations:

$$ITT_1 = ITA_2 \quad (14)$$

Tourist departures from Moldova (ITT_1) equal tourist departures for Romania (ITA_2).

$$ITA_1 = ITT_2 \quad (15)$$

Tourist arrivals from Moldova to Romania (ITA_1) equal the former's tourist departures (ITT_2).

Respectively for the monetary flow:

$$ITR_1 = ITE_2 \text{ and } ITE_1 = ITR_2 \quad (16)$$

Proceeds from visitors to Moldova from Romania are their tourist expenditure and therefore tourism receipts in Romania are spending visitors from Moldova.

Datele generalizate privind fluxurile turistice individuale/fizice între Republica Moldova, România și Restul Lumii sunt reprezentate în tabelul analitic 1.

A summary of the individual tourist flows between Moldova, Romania and the rest of the world is represented in the analytical table 1.

Tabelul 1/Table 1

**Indicatorii cheie de fluxuri turistice fizice în sistemul logistic al circulației turistice (mii de vizite)/
Key indicators of tourist flows physical logistics system of tourist traffic (thousands of visits)**

Nr.	Indicatorii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8
	$ITT(c_2 + c_3)$	5308	5414	7514	7458	7731	7750	7696	7939
	ITA_m	904	867	902	1137	1199	1468	1526	1607
	ITA_r	4404	4547	6612	6321	6532	6282	6170	6332
	$ITA_l = ITT_2$	99	118	434	611	265	418	536	614
	$ITT_l = ITA_2$	1435	1490	1110	1429	1043	1216	1441	1605
	ITT_m	3134	3782	4774	5722	4069	4383	4611	5181
	ITT_r	7041	8788	10946	12461	11458	10485	10400	10644
	$ITA(c_6 + c_7)$	10175	12570	15320	18183	15526	14868	15011	15825
	$TCR(c_1 + c_8)$	15483	17984	22834	25641	23257	22618	22707	23764

Sursa/Source: [26, 27, 28, 29, 30], Calculele autorului/authors' calculations Datele sunt rotunjite în limita ± 500 de vizite.

Tabelul analitic 1 conține informații factuale ale sistemului logistic al circulației turistice și posedă un nivel înalt de informare. În baza datelor din Tabelul 1 sunt calculate indicatorii numărului total de vizite în Republica Moldova și România la compartimentul sosiri și plecări:

$$VF_m = ITA_m + ITA_l \quad (17)$$

unde:

VF_m - (international visitor arrivals at frontier), vizitatori internaționali la frontiera Republicii Moldova. Acesta este unul dintre indicatorii principali ai turismului de intrare.

ITA_m - sosiri turistice internaționale în Republica Moldova din RW

ITA_l - sosiri turistice (vizite) internaționale din România în Republica Moldova.

De asemenea, este analogic pentru turismul de ieșire din Republica Moldova:

$$AF_m = ITT_m + ITT_l \quad (18)$$

unde:

AF_m - (national tourist trips abroad et frontier) cetățenii Republicii Moldova care trec frontiera și care călătoresc în afara țării cu scopuri turistice. Acesta este unul dintre principalii indicatori ai turismului de ieșire.

ITT_m - plecările turistice internaționale ale cetățenilor moldoveni în RW.

ITT_l - plecările turistice internaționale ale cetățenilor moldoveni în România.

Modele similare aditive sunt alcătuite și pentru România:

Analytical Table 1 contains factual information, the logistics system of tourist traffic and possesses a highly informative level. Based on the data in Table 1 the indicators are calculated for the total number of visits to Moldova and Romania in terms of arrivals and departures:

$$VF_m = ITA_m + ITA_l \quad (17)$$

where:

VF_m - International visitor arrivals at the frontier, This is one of the main indicator of the arriving tourists.

ITA_m - international tourist arrivals in Moldova from the RW.

ITA_l - international tourist visits in Moldova from Romania.

Similar to the departures tourism from the Republic of Moldova:

$$AF_m = ITT_m + ITT_l \quad (18)$$

where:

AF_m - national tourist trips abroad et frontier, citizens of the Republic of Moldova which cross the border and travel outside the country as tourists. This is one of the key indicators of external tourism/

ITT_m - international tourist departures from Moldova to the RW.

ITT_l - international tourist departures from Moldova to Romania.

Analogical additive models compiled for Romania:

$$VF_r = ITA_r + ITA_2 \quad (19)$$

$$AF_r = ITT_r + ITT_2 \quad (20)$$

Datele calculate și evaluarea structurală sunt prezentate în Tabelul 2.

$$VF_r = ITA_r + ITA_2 \quad (19)$$

$$AF_r = ITT_r + ITT_2 \quad (20)$$

Calculated data and structural evaluation are shown in Table 2.

Tabelul 2/Table 2

**Indicatorii fizici principali ai turismului de intrare și ieșire pentru Republica Moldova și România (mii de vizite)/
Physical indicators of tourism main entry and exit from the Republic of Moldova and Romania (thousand visits)**

Nr.	Indicatorii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8
	VF_m	1003	985	1336	1748	1464	1886	2062	2221
	$ITA_1 = ITT_2$	99	118	434	611	265	429	536	614
	$c_2/c_1 \%$	9,87	11,98	32,48	34,95	18,10	22,16	26,00	27,64
	AF_m	4569	5272	5884	7151	5112	5599	6052	6786
	$ITT_1 = ITA_2$	1435	1490	1110	1429	1043	1216	1441	1605
	$c_5/c_4 \%$	31,41	28,26	18,86	19,98	20,40	21,72	23,81	23,65
	VF_r	5839	6037	7722	7750	7575	7498	7611	7937
	$ITA_2 = ITT_1$	1435	1590	1110	1429	1043	1216	1441	1605
	$c_8/c_7 \%$	24,58	26,34	14,37	18,44	13,77	16,22	18,93	20,22
	AF_r	7140	8906	10980	13072	11723	10903	10936	11258
	$ITT_2 = ITA_1$	99	118	434	611	265	418	536	614
	$c_{12}/c_{10} \%$	1,39	1,32	3,95	4,67	2,26	3,83	4,90	5,45

Sursa/Source: datele tabelului 1, calculele autorilor/ authors' calculations.

Tabelul 2 reflectă dinamica turismului de receptor și emițător în/din Republica Moldova și România. În special, numărul total de vizitatori (vizite) în Moldova s-a majorat de la 1 milion 3 mii în anul 2005 până la 2 milioane 221 de mii în 2012, inclusiv vizitatori (vizite) din România de la 99 mii până la 614 mii. Ponderea acestora în numărul total de vizite în Republica Moldova a crescut de la 9,87 % în anul 2005 la 27,64 % în 2012.

Plecările (vizitele) din Republica Moldova au crescut de la 4 milioane 569 mii în anul 2005 până la 6 milioane 786 mii în 2012. Ieșirile cetățenilor Republicii Moldova în România, de asemenea, s-au majorat de la 1 milion 435 mii în 2005 până la 1 milion 605 mii în 2012, iar ritmul de creștere a fost ușor mai scăzut decât pentru fluxul general de ieșire, astfel ponderea acestora a scăzut de la 31,41 % în 2005 până la 23,65 % în 2012.

Numărul total de vizitatori (intrări) în România a crescut de la 5 milioane 839 mii în 2005 până la 7 milioane 937 mii în 2012, inclusiv vizitatorii (intrările) din Republica Moldova – de la 1 milion 435 mii în 2005 până la 1 milion 605 mii în 2012, iar ponderea acestora a constituit 24,58 % în 2005 și a scăzut până la 20,22 % în 2012.

Numărul total de plecări din România a crescut de la 7 milioane 140 mii în anul 2005 până la 11 milioane 258 mii

Table 2 reflects the dynamics of inbound and outbound tourism in Moldova and Romania. In particular, the total number of visitors (visits) to Moldova increased from 1 million to 3 million in 2005 to 2 million 221 thousand in 2012, including visitors (visits) from Romania, which increased from 99 thousand to 614 thousand. Their share in the total number of visits to Moldova increased from 9.87% in 2005 to 27.64 % in 2012.

With regard to items (visits) from Moldova, they have increased from 4 million 569 thousand in 2005 to 6 million 786 thousand in 2012; the citizens of Moldova to Romania also increased from 1 million 435 thousand in 2005 to 1 million 605 thousand in 2012, but the growth rate was slightly lower than for the general exit stream, so the share has declined from 31.41% in 2005 to 23.65% in 2012.

The total number of visitors (entries) in Romania has increased from 5 million 839 thousand in 2005 to 7 million 937 thousand in 2012, including visitors (entries) from Moldova - from 1 million 435 thousand in 2005 to 1 million 605 thousand in 2012; their share was 24.58% in 2005 and decreased to 20.22% in 2012.

The total number of departures from Romania increased from 7 million 140 thousand in 2005 to 11 million 258 thousand in 2012 when visits to Moldova

în 2012. Astfel, vizitele în Moldova s-au majorat de la 99 mii în anul 2005 până la 614 mii în 2012. Totuși, proporția din fluxul total de ieșiri turistice românești rămâne nesemnificativ - de la 1,39% în 2005 până la 5,45% în 2012.

La fel de importantă și necesară, alături de studiul și analiza fluxurilor turistice fizice, este cercetarea și analiza detaliată a fluxurilor turistice monetare (valută).

Informația descriptivă privind fluxurile monetare în sistemul logistic al circulației de turiști este reflectată în Balanța de Plăți a țărilor, elaborată conform metodologiei unice a Fondului Monetar Internațional (balanța de cont curent, secțiunea Servicii, subsecțiunea „Turism - călătorii”).

Menționăm, că balanța de plăți, din punct de vedere funcțional, reprezintă un model macroeconomic, care reflectă sistematic tranzacțiile economice, realizate între economia națională și economiile altor țări ale lumii. Balanța de Plăți îndeplinește un șir de funcții speciale:

- constituie o sursă de informații - oferă oportunități de a obține o prezentare privind nivelul de numerar și a relațiilor internaționale actuale ale țărilor, privind schimbările structurale în tranzacțiile internaționale;

- pe lângă aspectul practic, are și o valoare științifică importantă - permite modelarea proceselor de dezvoltare a unei economii deschise [32, p.246-247].

Informația agregată privind fluxurile turistice monetare (valutare) este prezentată în tabelul 3.

increased from 99 thousand in 2005 to 614 thousand in 2012. However, in 2012 the proportion of the total flow of outbound tourism from Romania remains low - from 1.39% in 2005 to 5.45% in 2012.

Along with the study and analysis of the physical tourist flows a detailed study and analysis of cash (currency) tourist flows is necessary.

Descriptive information about the cash flows in the logistics system of tourist flow is reflected in the balance of payments of countries developing a unified methodology of the International Monetary Fund (current account balance of services section, sub-section “Tourism – Trip”).

Note that the functional balance of payments is a kind of macro-economic model, systematically reflecting economic transactions realized between the domestic economy and the economies of other countries. The balance of payments has a number of special features:

- Is a source of information as it provides an opportunity to get an idea of the level of cash and current international relations of the country, about the structural changes in international transactions;

- Apart from the practical aspect that has an important scientific value, since it allows to simulate the processes of development of an open economy [32, p.246 - 247].

Aggregated information on money (currency) of tourist flows is presented in Table 3.

Tabelul 3/Table 3

**Principalii indicatori privind fluxurile monetare (valutare) în sistemul logistic al circulației turistice (mil.USD)/
The main indicators of cash flows (foreign) tourist traffic logistics system (million USD)**

Nr.	Indicatorii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8
	$ITE(c_2 + c_3)$	1156,93	1404,23	1760,83	2190,85	1379,86	1277,53	1498,33	1657,44
	ITR_m	102,32	115,70	169,11	212,50	168,18	169,50	190,42	206,69
	ITR_r	1054,61	1288,53	1591,72	1978,36	1211,68	1108,03	1307,91	1450,75
	$ITR_1 = ITE_2$	0,86	0,91	1,52	3,92	4,34	3,21	4,54	5,83
	$ITE_1 = ITR_2$	6,39	9,47	18,28	18,65	22,32	19,97	27,09	27,25
	ITE_m	134,83	180,08	214,31	269,04	220,72	240,34	272,66	304,23
	ITE_r	933,14	1298,09	1536,48	2168,08	1462,16	1620,79	1840,46	1859,17
	$ITR(c_6 + c_7)$	1067,97	1478,17	1750,79	2437,92	1682,88	1861,13	2113,12	2163,40
	$TVR(c_1 + c_8)$	2224,90	2882,40	3511,62	4628,77	3062,74	3138,66	3611,45	3820,84

Sursa/Source: [31, 32], **calculele autorilor/ authors' calculations.**

Tabelul analitic 3 conține date factice privind fluxurile de turiști și monetare (valutare) în sistemul logic al circulației turistice. Calculele au fost efectuate pe baza formulelor 12, 13, 16.

Conform datelor din tabelul 3 sunt calculați indicatorii volumului total al exporturilor și importurilor serviciilor turistice (în dolari SUA) în conformitate cu metoda unică a FMI pentru Republica Moldova și România:

$$ExTS_m = ITR_m + ITR_l \quad (21)$$

unde: $ExTS_m$ - Exportul de servicii turistice în

Analytical Table 3 contains the empirical evidence on monetary (currency) tourist flows in a logical system of tourist traffic. Calculations were carried out based on the formulas 12, 13, 16.

Based on the data in Table 3 are calculated the total volume of exports and imports of tourism services in U.S. dollars as a unique currency of the IMF for Moldova and Romania:

$$ExTS_m = ITR_m + ITR_l \quad (21)$$

where: $ExTS_m$ - export of tourist services in Moldova

Moldova, adică plata cetățenilor străini (nerezidenți ai RM) pentru serviciile turistice, prestate pe teritoriul țării de către agenții economici (rezidenți) din Moldova.

$$ImTS_m = ITE_m + ITE_1 \quad (22)$$

unde:

$ImTS_m$ - Importul de servicii turistice din Moldova, adică plata cetățenilor Republicii Moldova privind serviciile turistice, prestate pe teritoriul altor țări de către agenții economici (rezidenți) ai acestor țări.

Situația este analogică și pentru România:

$$ExTS_r = ITR_r + ITR_2 \quad (23)$$

unde: $ExTS_r$ - Exportul de servicii turistice în România, adică plata cetățenilor străini (nerezidenți ai României) de servicii turistice, prestate de către agenții economici (rezidenți) din România.

$$ImTS_r = ITE_r + ITE_2 \quad (24)$$

unde: $ImTS_r$ - Importul de servicii de turism din România, adică plata cetățenilor români a serviciilor turistice, prestate pe teritoriul altor țări de către agenții economici (rezidenți) din aceste țări.

Datele calculate și evaluarea structurală sunt prezentate în tabelul 4.

- payments by foreign nationals (non-residents of Moldova) of the tourism services provided in the country by economic agents (residents) of Moldova.

$$ImTS_m = ITE_m + ITE_1 \quad (22)$$

where:

$ImTS_m$ - imports of tourist services from Moldova – the payment of Moldovan citizens for tourism services provided in other countries, by the economic agents (residents) of these countries.

Similarly, for Romania:

$$ExTS_r = ITR_r + ITR_2 \quad (23)$$

where:

$ExTS_r$ - exports of tourism services in Romania - payment by foreign nationals (non citizens of Romania) for tourist services provided by economic agents (residents) in Romania.

$$ImTS_r = ITE_r + ITE_2 \quad (24)$$

where:

- Import tourism services in Romania - payment by Romanian citizens of tourism services provided in other countries by economic agents (residents) of these countries.

Calculated data and structural evaluation are shown in Table 4.

Tabelul 4/Table 4

Indicatorii principali monetari (valutari) privind turismul de intrare și de ieșire pentru Republica Moldova și România (milioane USD,%) / The main indicators of monetary (exchange rate) on incoming and outgoing tourism to Moldova and Romania (million USD,%)

Nr.	Indicatorii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8
	$ExTS_m$	103,18	116,61	170,63	216,42	172,52	172,71	194,96	212,52
	$ITR_1 = ITE_2$	0,86	0,91	1,52	3,92	4,34	3,21	4,54	5,83
	$c_2 / c_1 \%$	0,83	0,78	0,89	1,81	2,52	1,86	2,33	2,74
	$ImTS_m$	141,22	189,55	232,59	287,69	243,04	260,31	299,75	331,48
	$ITE_1 = ITR_2$	6,39	9,47	18,28	18,65	22,32	19,97	27,09	27,25
	$c_5 / c_4 \%$	4,52	5,00	7,86	6,48	9,18	7,67	9,04	8,22
	$ExTS_r$	1061	1298	1610	1997	1234	1128	1335	1509
	$ITR_2 = ITE_1$	6,39	9,47	18,28	18,65	22,32	19,97	27,09	27,25
	$c_8 / c_7 \%$	0,60	0,73	1,14	0,93	1,81	1,77	2,03	1,80
	$ImTS_r$	934	1299	1538	2172	1467	1624	1845	1865
	$ITE_2 = ITR_1$	0,86	0,91	1,52	3,92	4,34	3,21	4,54	5,83
	$c_{12} / c_{10} \%$	0,09	0,07	0,10	0,18	0,30	0,20	0,25	0,31

Sursa/Source: datele tabelului 3, calculele autorilor/ authors' calculations.

Tabelul 4 reflectă fluxurile turistice monetare (valutare) în sistemul logistic al circulației turistice și, în special, operațiunile totale de import/export privind sectorul serviciilor turistice internaționale din Moldova și România, precum și elementele structurale ale acestor operațiuni ținând cont de schimbul turistic între țări.

Deci, exportul de servicii turistice în Republica Moldova, în anul 2005, a constituit 103,18 milioane dolari și a crescut până la 212,52 milioane dolari în 2012. Pondere exporturilor românești a constituit 860 mii USD (0,83%) în 2005 și a crescut până la 5,83 milioane USD (2,74%) în 2012.

În consecință, importul de servicii turistice a constituit 141,22 milioane dolari în 2005 și a crescut până la 331,48 milioane dolari în 2012. Pondere importurilor din România a fost de 6,39 milioane dolari (4,52%) în 2005 și a crescut până la 27,25 milioane dolari (8,22%) în 2012.

În România sosesc de 3-4 ori mai mulți vizitatori decât în Republica Moldova. Respectiv, exportul de servicii turistice conform dinamicii prețurilor depășește de 6-7 ori indicatorii din Republica Moldova.

Exportul de servicii turistice din România, în 2005, a fost de 1 miliard 61 mil. dolari și a crescut până la 1 miliard 509 mil. dolari în 2012. În structura exportului respectiv, ponderea Moldovei a constituit 0,60% (6,39 milioane USD) în 2005 și a crescut până la 1,80% (27,25 milioane dolari) în 2012.

Totodată, importul de servicii turistice au totalizat 934 milioane dolari în 2005 și a crescut până la 1 miliard 865 milioane dolari în 2012, iar ponderea importului Republicii Moldova a fost de 0,09% (860 mii de dolari) în 2005 și a crescut până la 0,31% (5,83 milioane USD) în 2012.

O abordare integrată față de studiul și analiza fluxurilor fizice, monetare (valutare) și informaționale în domeniul turismului în baza elaborării sistemelor logistice agregate permite calcularea indicatorilor „ascunși” și obținerea informației suplimentare și importante pentru activitatea practică.

Acești indicatori includ, de exemplu, venitul mediu pentru o singură sosire (RPA) și costul mediu pentru o ieșire (călătorie) (EPD), calculat potrivit ecuațiilor (6) și (7).

Datele inițiale pentru calculul fluxurilor turistice fizice și monetare sunt prezentate în tabelele 1-4. Datele calculate sunt indicate în tabelul 5.

Table 4 reflects the cash (currency) tourist flows in the logistics system of tourist traffic in particular, the total exportimport operations in the sector of international tourism services of Moldova and Romania, as well as the structural elements of these transactions for the tourist exchange between countries.

Therefore, the export of tourist services in Moldova in 2005 amounted to 103.18 million USD and increased to 212.52 million USD in 2012. The share of Romanian exports amounted to 860 million USD (0.83%) in 2005 and increased to 5.83 million USD (2.74%) in 2012.

Accordingly, imports of travel services was USD 141.22 million in 2005 and increased to 331.48 million USD in 2012 share of Romanian imports amounted to 6.39 million USD (4.52%) in 2005 and increased to 27.25 million USD (8.22%) in 2012.

In Romania comes in 3-4 times more visitors than in Moldova. Accordingly, the export of tourist services with the price dynamics are 6-7 times higher than in Moldova.

Romania's exports of tourism services in 2005 was 1 billion 61 million USD and increased to 1 billion 509 million USD in 2012 in the structure of exports, the share of Moldova amounted to 0.60% (6.39 million USD) in 2005 and increased to 1.80 % (27.25 million USD) in 2012.

Accordingly, imports of travel services totaled 934 million USD in 2005 and increased to 1 billion 865 million USD in 2012, and the share of Moldova's imports amounted to 0.09% (860 million USD) in 2005 and increased to 0.31 % (5.83 million USD) in 2012.

An integrated approach to the study and analysis of physical, monetary (currency) and information flows in tourism through the development of the aggregated logistic systems allows to calculate the so-called "hidden" parameters and receive an additional, important information for practical activities.

These indicators include, for example, the average income for a single arrival (RPA) and the average cost of a check-out (EPD), calculated from equations (6) and (7).

Initial data for calculation of the physical and monetary tourist flows are presented in Tables 1-4. The calculated data is given in Table 5.

Tabelul 5/ Table 5

Venitul și costul mediu pentru o vizită (sosire/plecare) pentru Republica Moldova și România în sistemul logistic al circulației turistice (USD / vizită)/ Income and the average cost per visit (arrival / departure) for Moldova and Romania in tourist traffic logistics system (USD / visit)

Nr.	Indicatorii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Algoritmul de calcul
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8	
	$RPA(MD)$	102,97	118,38	127,72	123,81	117,84	91,57	94,55	95,68	$c_1 T_4 / c_1 T_2$
	RPA_m	113,19	133,45	187,48	186,90	140,27	115,46	124,78	128,62	$c_2 T_3 / c_2 T_1$

Nr.	Indicatorii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Algoritmul de calcul
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8	
	$EPD(MD)$	30,91	35,95	39,53	40,23	47,54	46,49	49,53	48,85	c_4T_4/c_4T_2
	EPD_m	43,02	47,62	44,89	47,02	54,24	54,83	59,13	58,72	c_6T_3/c_6T_1
	$RPA(Ro)$	181,71	215,0	208,50	257,68	162,90	150,44	175,40	190,12	c_7T_4/c_7T_2
	RPA_r	239,47	283,38	240,73	312,58	185,50	176,38	211,98	229,11	c_3T_3/c_3T_1
	$EPD(Ro)$	130,81	145,85	140,07	166,15	125,14	148,95	168,71	165,66	$c_{10}T_4/c_{10}T_2$
	EPD_r	132,53	147,71	145,69	173,99	127,61	154,58	176,97	174,67	c_7T_3/c_7T_1
	$RPA_l = EPD_l$	8,69	7,71	3,50	6,42	16,38	7,68	8,47	9,50	c_4T_3/c_4T_1
	$EPD_l = RPA_l$	4,45	6,36	16,47	13,05	21,40	16,42	18,80	16,98	c_5T_3/c_5T_1

Source/Source: Datele tabelelor 1-4, calculele autorilor/ the data from tables 1-4, authors' calculations.

Potrivit datelor din tabelul 5, constatăm, că venitul maxim $RPA(MD)$ al calculului pentru o sosire în Moldova de 127,72 USD a fost în anul 2007 (rândul 1, Tabelul 4/ rândul 1, Tabelul 2). În ceea ce privește sosirile din RW, venitul maxim de 187,48 USD, de asemenea, revine anului 2007 (rândul 2, Tabelul 3 / rândul 2, Tabelul 1).

Costul mediu per plecare (ieșire) $EPD(MD)$ au continuat să crească cu 30,91 USD în 2005 până la 48,85 USD în 2012 și a atins maximumul pentru anii 2005-2012 în anul 2011 – de 49,53 USD.

Costul mediu per plecare (ieșire) EPD_m în RW a crescut de la 43,02 USD în 2005 până la 58,72 USD în 2012, cu o valoare maximă în 2011 de 59,13 USD.

Dinamica indicatorilor similari pentru România, de asemenea, este prezentată în tabelul 5.

În plus, informație calitativă reflectă indicatorii circulației turistice directe între Republica Moldova și România $RPA_l = EPD_2$ și $RPA_l = EPD_2$.

Indicatorii respectivi sunt mult mai mici decât toți indicatorii de agregate și indicatorii circulației turistice din Republica Moldova și România cu RW. Evident, în structura de plecări și sosiri predomină segmentele cu cost redus ale serviciilor turistice de import-export, de exemplu excursioniștii (durata vizitei mai mică de 24 de ore) și călătorii de tranzit (durata – de 5-10 ore). În special acești factori determină valoarea lor în intervalul de 4,45-21,40 USD.

De asemenea, este important și faptul, că indicatorii din tabelul 5 conțin informații generalizatoare privind prețul. Desigur, acesta nu este prețul pentru un produs turistic concret.

Dar, aceste informații prezintă interes pentru înțelegerea și fundamentarea dinamicii generale privind comerțul exterior,

According to the data in Table 5, we note that the maximum revenue per one coming to Moldova (127.72 USD) was in 2007 (row 1, 4/stroka Table 1, Table 2). As for the arrivals from the RW, the maximum revenue (187.48 USD) also accounted in 2007 (line 2, Table 3/line 2, Table 1).

The average cost per departure (check-out) has kept increasing from 30.91 USD in 2005 to 48.85 USD in 2012 and reached a maximum in the time period of 2005-2012, namely in 2011 (49.53 USD).

Average cost per departure (check-out) EPD_m in RW increased from 43.02 USD in 2005 to 58.72 USD in 2012, with a maximum value in 2011 to 59.13 USD.

Dynamics of similar indicators for Romania are also presented in Table 5.

Furthermore, qualitative information reflects the performance of the direct tourist traffic between Moldova and Romania $RPA_l = EPD_2$ and $RPA_l = EPD_2$.

These indicators are much smaller than the corresponding overall aggregates and indicators of tourist traffic in Moldova and Romania with the RW. It is obvious that the structure of journeys and arrivals dominated most low cost segments of export-import of tourist services that, for example, are used by trippers (duration of the visit of less than 24 hours) and transit travelers (duration 5-10 hours). These factors determine their value in the range 4.45-21.40 USD.

It is also important that the figures in Table 5 contain information summarizing the nature of the price. Of course, this is not the price of a particular tourism product.

However, this information is of interest to understand

pentru efectuarea calculelor statistice și sunt folosite drept puncte de referință aproximative [33, p.81].

Concluzii și propuneri

1. Aplicarea abordării logistice în turism, crearea unui sistem logistic, a lanțurilor și rețelelor logice, extind semnificativ oportunitățile de vizualizare a proceselor turistice, sistematizarea informației, analiza și predicția.

2. Logistica în turism este combinată cu succes cu analiza de sistem, de cluster și comparativă, cu metodele economice și statistice, cu metodele ciberneticii economice, cu teoria de cercetare a operațiunilor, cu metodele de factor, cu analiza CVP și SWOT etc.

3. Procesul de restructurare a economiei naționale este asociată cu creșterea sectorului serviciilor de informații, valoarea reală determinată de capacitatea unică de a reflecta realitatea în dezvoltare și identifică necesitatea integrării tuturor resurselor de informare existente în Republica Moldova privind turismul, băncile de date statistice, financiare, documentare, faptice și alte informații. Băncile electronice privind datele resurselor de informare reprezintă nivelul de informatizare a societății țărilor din Europa și este un instrument eficient de integrare europeană.

4. Extinderea și aprofundarea colectării și analizei datelor statistice în domeniul turismului, desfășurarea studiilor speciale privind evaluarea piețelor active și potențiale ale turismului necesită implementarea completă a Recomandărilor internaționale privind statistica turismului (IRTS – 2008) și a studiilor pilot privind Contul adițional al Turismului (TSA) în Sistemul Conturilor Naționale.

5. Administrația Națională de Turism (Agenția de Turism a Republicii Moldova) trebuie să conștientizeze necesitatea atragerii oamenilor de știință, a experților și profesioniștilor din domeniul turismului în elaborarea și realizarea programelor speciale de cercetare științifică în domeniul turismului internațional ținând cont de realitățile din țara noastră.

and study the overall dynamics of foreign trade, for statistical calculations, and is also used as approximate reference points [33, p.81].

Conclusions and suggestions

1. Using a logistic approach in tourism, the construction of a logistics' system, of networks and supply chains greatly enhance the visualization of the tourism processes, organizing information, analysis and forecasting.

2. Logistics in tourism is successfully combined with the system, cluster and comparative analysis of economic and statistical methods, methods of economic cybernetics, theory of operations research, the methods of factors, and the SWOT- analysis, etc.

3. The restructuring of the national economy is associated with an increase in the information services sector; the real value of which is determined by the unique ability to reflect reality in the development and identify the need to integrate all existing information resources in Moldova on tourism, data banks, statistical and financial info, documentary, factual and other information. Electronic data banks of information resources - this is the level of informatization of the society, which are the countries of Europe and it is an effective instrument of European integration.

4. Widening and deepening of the collection and analysis of statistical data in tourism, special studies to assess the current and potential tourism markets require full implementation of the International Recommendations for Tourism Statistics and pilot studies on Tourism Satellite Accounts in the System of National Accounts.

5. The administration of the National Tourism Administration (Agency of Tourism of the Republic of Moldova) must attract and increase the involvement of scientists, experts and professionals in the tourism industry, in the development and implementation of special programs of research in the field of international tourism based on the realities of our country.

Referințe bibliografice / References

1. 2012 International Tourism Result and Prospects for 2013: news conference, 20 January 2013. Manager John G.C. KESTER. UNWTO. HQ, Madrid Spain [accesat 25 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.unwto.org>
2. ГРИБИНЧА, А. *Техника международной торговли*. Кишинэу: ИЦ МНУМ, 1997. 192 с.
3. *Республика Молдова: атлас*. Отв.ред. В. БОТНАРУ, О. КАЗАНЦЕВА. Кишинэу: ЮЛИАН, 2005. 32 с.
4. GOROBIEVSCHI, S., GRIBINCEA, A. *Managementul relațiilor economice internaționale*. Chișinău: ULIM, 2002. 236 p.
5. CERNOMAZ, N. Tourism. In: Moldova: open to the world. Chișinău: Bulat Art Glob Publishing Co., 1995. 85 p.
6. BELOSTECNIC, G., MOLDOVAN, V., CIOBU, S. Turismul – alternativa de dezvoltare economică. In: Socioanaliza. 1996, nr. 2, pp. 73-81.
7. ROȘCA, P. *Economie generală: manual*. Chișinău: ULIM, 1987. 264 p.
8. CERNOMAZ, N. Turismul e un factor important al stabilizării și dezvoltării economice. In: Moldova și Lumea. 1997, nr. 1-2, pp. 16-17.
9. РАЙЛЯН, В., РАЙЛЯН, Н. Развитие туризма в Молдове: проблемы и перспективы. В: Проблемы и перспективы развития туризма в странах с переходным типом экономики: материалы международного семинара, сентябрь 1997 г. Гренобль, Франция, 1997. 195 с. [accesat 10 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.upmf.grenoble.fr/espance-europe/resaux/tourism/tourism.ins.htm>
10. БАРКАРЬ, И. Состояние и тенденции развития туризма в Республике Молдова. In: Știința universitară în serviciiul progresului uman: conferința științifico-didactică anuală, 22-23 mai 1998. Ediția a II-a. Chișinău: ULIM, 1998, pp. 267-269.

11. БАРКАРЬ, И. Динамика основных показателей международного туризма в Республике Молдова. In: Analele științifice ale Universității Libere Internaționale din Moldova. Seria Economie. Chișinău: ULIM, 2001, vol. II, pp. 125-129.
12. SÎROBOEV, Ig. *Turismul în Republica Moldova: studii de geografie umană*. Chișinău: C.I.I. „Regionica”, 2002. 188 p.
13. BRAN, F., MARIN, D., ȘIMON, T. *Economia turismului și mediul înconjurător*. București: Editura Economică, 1998. 212 p.
14. NEACȘU, N. *Turismul și dezvoltarea durabilă*. București: Expert, 1999. 228 p.
15. БАРКАРЬ, И. Рынки международного туризма для Республики Молдова. In: Reformele economice: avantaje și dezavantaje: materialele simpozionului al III-lea internațional. MÎRM, IREI, ICE AȘM. Chișinău: IREI, 2002, 312 p.
16. TURCOV, E. *Direcții de dezvoltare și promovare a turismului în Republica Moldova*. Chișinău: CEP ASEM, 2002. ISBN 978-9975-75-138-4.
17. БАРКАРЬ, И. Интеграционный потенциал международного туризма Молдовы. In: Problemele regionale în contextul procesului de globalizare: simpozion internațional, 9-10 octombrie 2002. AȘM, ASEM, INCE al Academiei Române, SAI, AEM. Chișinău: Editura ASEM, 2002, pp. 163-165.
18. MIRON, V., GUȚUȚUI, V. *Turismul în ariile naturale din Republica Moldova: ghidul investitorului local*. Chișinău: Continental Grup, 2005. 134 p.
19. CERTAN, S. Modalități de eficientizare a turismului național în contextual integrării în Uniunea Europeană. In: Turismul rural românesc. Actualitate și perspective: materialele sesiunii științifice naționale cu participare internațională, mai 2008. Ediția a X-a. Iași: PERFORMANTICA, 2008, vol. I., pp. 210-222.
20. ГРИБИНЧА, А., ЦУРКАН, А. *Информационная стратегия международного рынка*. Кишинэу: Эврика, 1997. 88 с.
21. PLATON, N. *Economia turismului*. Chișinău: DE CNPCIT, 2005. 18 p.
22. PACI, E., CLEVERDON, R. *Tourism to the year 2000 and beyond*. Vol. 1. The World. Madrid: WTO, 1995. 78 p.
23. PACI, E., KESTER, J. *Tourism Economic Report*. 1-st Edition. Madrid: WTO, 1998, 196 p.
24. BULAT, V., BARCARI, I. *Logistica: teorie și aplicații*. Chișinău: CEP USM, 2012. 108 p.
25. ГАДЖИНСКИЙ, А.М. *Логистика*. Москва: ИВИЦ Маркетинг, 1999. 228 с.
26. Anuarul statistic al României 2011 [accesat 20 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.insse.ro>
27. Sosirile vizitatorilor străini în România = Arrivals of foreign visitors in Romania [accesat 20 februarie 2013]. Disponibil: http://www.insse.ro/cms/files/arhiva_buletine_2012/bsl_11.pdf
28. Institutul Național de Statistică al României. Biroul de presă. Comunicat de presă nr. 02 din 04.01.2013 [accesat 20 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.insse.ro>
29. Turismul României. Breviar statistic 2011. Romanian Tourism. Statistical Abstract 2011 [accesat 28 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.iusse.ro>
30. Anuarul statistic al Republicii Moldova 2011 [accesat 10 februarie 2013]. Disponibil: <http://statistica.md>
31. Starea turismului în Republica Moldova. Analiza diagnostic a sectorului turistic din Republica Moldova pentru anii 2003-2010. Chișinău: ADTM, 2011. 138 p. [accesat 5 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.turism.gov.md>
32. GRIBINCEA, A. *Economia mondială: suport de curs*. Chișinău: CEP USM, 2013. 280 p.
33. Balanța de Plăți a Moldovei 2005-2012 [accesat 22 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.bnm.md>
34. Balanța de Plăți a României 2005-2012 [accesat 22 februarie 2013]. Disponibil: <http://www.bnr.ro>
35. CĂRBUNE, N., GRIBINCEA, A. *Relații economice internaționale: note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2013. 338 p.

Recomandat spre publicare: 17.04.2013

INTERDEPENDENȚA RESURSELOR FORESTIERE CU ECONOMIA NAȚIONALĂ ȘI NECESITATEA ASIGURĂRII DEZVOLTĂRII DURABILE A ACESTORA

**Ion PLATON, drd.,
Vicedirector Agenția "Moldsilva", ASEM**

Evoluțiile produse în societatea umană, în ultimii treizeci de ani, dovedesc necesitatea producerii unei intervenții în scopul asigurării dezvoltării durabile. Unul din cel mai important principiu al durabilității constă în conservarea resurselor naturale și a dezvoltării acelor activități, care pot asigura o evoluție reală a societății umane pe termen lung. Abordarea aspectelor legate de situația solului, apei dulci, biodiversității, atmosferei și pădurii pot reda situația reală a mediului și ar putea ajuta economiștii să elaboreze cele mai bune strategii de dezvoltare economică. Articolul are drept scop analiza situației resurselor forestiere în prezent și să ofere un motiv pentru economiști să ia în considerație limitele în consumurile de bunuri naturale.

Cuvinte cheie: mediu, capital natural, resurse naturale, resurse forestiere, avuție naturală, dezvoltare durabilă, eco-dezvoltare, eco-economie.

Diversitatea biologică constituie baza durabilității mediului natural față de impactul negativ al proceselor naturale sau antropogene. Pe lângă aceasta, biodiversitatea este importantă nu numai din punct de vedere ecologic, dar are și valoarea economică, adică la analiza mediului natural, ca sursă de materie primă economiei naționale, ea poate fi evaluată în termeni economici.

Conform conceptului economic al valorilor (costurilor), resursele naturale sau bunurile, liber accesibile tuturor celor, care intenționează să le consume, nu au valoare economică. Când oamenii încep să-și exprime preferințele față de unul sau altul dintre bunurile mediului ambiant, presupunând, că vor cheltui o anumită sumă de bani pentru ameliorarea, restabilirea, înlocuirea unei anumite resurse naturale, precum și de a se proteja contra poluării în continuare a mediului, atunci aceste bunuri capătă valoare în aspect economic [7, 8].

Structura și varietatea resurselor folosite în economie s-a modificat esențial pe parcursul secolelor. Astfel, de la piatră sau lemn, fructe și animale sălbatice, din perioada preistorică, societatea a trecut, odată cu dezvoltarea rapidă a tehnicii și tehnologiilor, la metale, combustibili minerali transformați sau nu în energie electrică și apoi la cea mai "productivă" resursă – cea informațională, resursă specifică perioadei actuale.

Valorificarea resurselor nu este însă o rezultantă intrinsecă a existenței lor, fiind dependentă de condițiile naturale (climă, relief, hidrografie etc.). Acestea sunt definite, în literatura de specialitate, ca reprezentând elementele mediului înconjurător care, la nivelul actual al dezvoltării instrumentelor de lucru, sunt absolut necesare pentru dezvoltarea societății, dar nu servesc drept bază de materie primă pentru dezvoltarea economiei.

În contextul actual, în care conștientizarea problemelor de mediu și, legat de aceasta, a epuizabilității resurselor, își pune amprenta asupra activității din toate domeniile, utilizarea

THE INTERDEPENDENCE OF FOREST RESOURCES WITH THE NATIONAL ECONOMY AND THE NECESSITY TO ENSURE THEIR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

**Ion PLATON, PhD student,
Deputy Director Agency "Moldsilva", ASEM**

The evolutions of the human society in past thirty years prove the necessity of an intervention to ensure a sustainable development. One of the most important principle of sustainability consist in preservation of natural resources and development of those activities, that can assure a real evolution of human society for a long period of time. The approach of aspects regarding to the situation of land, freshwater, biodiversity, atmosphere or forests can explain the real situation of environment and could help the economists find the best strategies for economic development. This goal of this article is to analyze the stage of present forestry resources and provide the reason for economists to take into account the limits in consumptions of environmental goods.

Keywords: environment, natural capital, natural resources, forestry resources, natural wealth, sustainable development, eco-development, eco-economy.

JEL Classification: Q20, Q26, Q29

Biological diversity is the foundation of the sustainability of the natural environment from the adverse impact of natural and anthropogenic processes. In addition, biodiversity is important not only ecologically but also has value from an economical point of view, ie. the analysis of the natural environment as a source of raw material economy, it can be measured in economic terms.

According to the economic concept of value (cost), natural resources or goods that are freely available to all those who intend to consume them, have no economic value. When people begin to express preferences for one or other environmental goods, assuming that they will spend a certain amount of money for relief, restoration, replacement of a natural resource and protection against further pollution of the environment, then these goods become economically valuable [7,8].

The structure and diversity of resources used in the economy has fundamentally changed over the past few centuries. Thus, from stone or wood, fruits and wild animals of the prehistoric period, the company went with the rapid development of techniques and technologies to metals, mineral fuels transformed into electricity or not, and then to the "productive" resource - the information resource, specifically the current period.

Harnessing of natural resources is not just a result of their existence; this depends directly on natural conditions (climate, relief, hydrography, etc.). These are defined in the literature as *representing elements of the environment that are tools for the current level of development, and that are necessary for the development of the society, but do not serve as base material for economic development.*

In the present context, where environmental awareness and, related to this - the exhaustion of resources leaves its mark on businesses in all areas, the use of resources turns

rațională a resurselor se transformă într-un deziderat unanim. Gestionarea durabilă a resurselor naturale presupune, între altele, o evaluare cât mai reală, astfel încât să existe criterii precise în fixarea costului și ierarhizarea unor resurse în economiile naționale ale țărilor deținătoare.

Deși resursele naturale sunt rezultatul firesc al unui proces îndelungat de evoluție a mediului natural, în conformitate cu legile de dezvoltare ale naturii, la ora actuală, practic, nu există resurse în valorificarea cărora să nu fi intervenit activitatea omului (lucrări de proiectare, cercetare, ameliorare, exploatare, informații etc.) care implică anumite cheltuieli. Valoarea resurselor va depinde astfel de mărimea acestor cheltuieli, calitatea fiecărei resurse și gradul de solicitare a lor într-o anumită etapă de dezvoltare a societății.

Criza ecologică pe care o traversează omenirea în prezent, agravată de izbucnirea crizei energetice și de materii prime, în anii '70 al sec. XX, a condus la sporirea gradului de conștientizare a societății în ceea ce privește pericolul exploatarea irațională a resurselor naturale.

Din punct de vedere economic, resursele naturale se pot grupa în două categorii principale: prima este reprezentată de averea naturală, sub forma instrumentelor de lucru (minerale metalifere și nemetalifere, combustibili solizi, lichizi și gazoși, energie eoliană, energie hidroelectrică, energia aburului, energie electrică, energie nucleară etc.). Aceasta a polarizat interesul membrilor societății și a jucat un rol esențial încă de la începuturile civilizației. În ceea ce privește cea de a doua categorie de avere naturală, informația, aceasta a început să se bucure de o atenție crescândă numai pe măsura descoperirii modului său de utilizare, ajungând să capete o importanță determinantă pe treptele mai recente ale civilizației.

Pădurea în calitate de unitate ecologică complexă, include un ansamblu de ecosisteme care sunt de fapt unități fundamentale funcționale ale biosferei. Între componentele ecosistemului de pădure există o complexă condiționare reciprocă, care sub anumite forme se manifestă în interiorul și exteriorul ecosistemului, respectiv al pădurii. Dacă analizăm funcțiile ecosistemului în general și ale componentelor sale în special, se desprinde un fapt esențial și anume că unui ecosistem îi este caracteristică o dublă funcționalitate: una naturală și ecologică și alta social-economică [9].

Funcționalitatea ecologică este reprezentată de calitatea componentelor ecosistemului de a exercita anumite funcții naturale a căror complexă îmbinare sigură este îndeplinirea funcției generale a ecosistemului, ceea ce de a transforma energia în substanță, și de a le organiza sub diferite forme [9].

Examinând pădurea ca obiect al evaluării economice este util să luăm în considerație 4 elemente care o caracterizează: ca fenomen natural, ca element al sferei economice, ca element al sferei juridice, și ca element al sistemului ecologic teritorial.

În lucrările existente se conțin motivări sistematice detaliate ale noțiunii de „pădure” ca fenomen natural și element al sferei economice.

În particular, Morozov G.F. încă în 1912 menționa în publicațiile sale că, pădurea reprezintă o comunitate de plante lemnoase, în cadrul căreia ele își manifestă influența reciprocă una asupra alteia, creând o serie de noi fenomene proprii arborilor care cresc separat. În rezultat, pădurea are capacitate de autoregenerare [14].

În aceeași ordine de idei scria și Pogrebniak P.S. „Pădurea este o unitate complexă a plantelor forestiere, animalelor și

into a unanimous wish. Sustainable management of natural resources requires, among other things, an assessment of the real, precise criteria in determining the cost and prioritization of resources in the national economies of the countries holding.

Although natural resources are the natural result of a long process of evolution of the natural environment, in accordance with the laws of the development of nature, today virtually there are no resources which have not intervened with human activity (design work, research, improvement, operation, information, etc.) and that involve certain expenses. The value of such resources will depend on the size of these costs, the quality of each resource and their level of necessity in a certain stage of society development.

The ecological crisis faced by the world today was aggravated by the crisis of energy and raw materials in the 70s of the 20th century, led to an increased awareness of the society regarding the dangers of irrational exploitation of natural resources.

In terms of economy, natural resources can be grouped into two main categories: the first is the natural wealth in the form of working tools (metal and non-metal minerals, solid, liquid and gaseous fuels, wind energy, hydraulic, steam power, electricity, nuclear, etc.). This attracted the interest of society members and played a crucial role since the dawn of civilization. Regarding the second category of natural wealth and information, it began to enjoy increasing attention only since discovering its use, becoming crucial to the latest stages of civilization.

The forest, as an ecological unit, comprises a series of ecosystems that are actually a fundamental functional unit of the biosphere. Among the components of forest ecosystem is a complex mutual conditioning that occurs in some forms inside and outside the ecosystem of the forest, respectively. If we analyze ecosystem functions in general and its components in particular, a crucial fact emerges, namely that it is an ecosystem feature with a dual functionality: one organic, natural and another socio-economic [9].

Ecological functionality is the quality of ecosystem components to perform certain functions whose natural complex combination is safe serving general ecosystem which transform energy into matter, and organize them in different ways [9].

When examining the forest as an object of economic evaluation it is useful to consider the four elements which characterize it: the natural phenomenon as part of the economic sphere, as part of the legal sphere, and as part of the territorial ecological system.

The existing works contain detailed reasoning for the systemic concept of "forest" as a natural phenomenon and part of the economic sphere.

In particular, G.F. Morozov, yet in 1912 his publications mention that the forest is a woody plant community in which they express their mutual influence on each other, creating a number of new phenomena own trees that grow separately. As a result, the forest is capable of self-healing [14].

On the same note wrote and P.S. Pogrebniak "The forest is a complex unity of forest plants, animals and the

mediului ocupat de ele (sol, atmosferă)" [15].

În această privință menționăm și opinia lui Tkachenko M. E., care a caracterizat pădurea ca element original al peisajului geografic în formă de totalitate a arborilor care sunt biologic interdependenți și influențează asupra mediului pe un spațiu mai mult sau mai puțin întins [16].

Pădurea, ca și alte spații verzi este unul dintre factorii importanți, care ar putea avea un impact pozitiv asupra recuperării și stabilizării mediului, dezvoltării durabile a tuturor formelor de viață de pe planetă [10].

În literatură sunt date și interpretările noțiunii de „ecosistem forestier”, inclusiv de către Luganskii N.A. și coautorii lui: „Pădurea este o totalitate de componente biologice (arbori, arbuști, acoperșura vie a solului, animale, microorganisme, etc. și abiotice (solul, roca-mamă, aerul atmosferic) pe un anumit lot de suprafață a solului, care reprezintă un sistem ecologic în dezvoltare și autoreglare, în cadrul căruia toate componentele, din motivul dependenței strânse între ele, se influențează una pe alta, creează un mediu specific atât în interiorul său, cât și pe suprafețele adiacente [13].

Mai întâi de toate, ecosistemele forestiere sunt rezervoare principale pentru carbon și generatoare de oxigen. Ponderea pădurilor la componentul stocării de carbon al ecosistemei terestre se cifrează la 60-70% [11].

Lista componentelor abiotice care intră în ecosistemele forestiere poate fi completată cu luarea în considerație a faptului că factorii abiotici reprezintă totalitatea condițiilor mediului anorganic care influențează asupra organismului. În conformitate cu acest fapt, Bîkov B.A. include în factorii abiotici și hidrosfera, și radiația solară [12].

Deoarece dezvoltarea economică are loc în cadrul unor sisteme ecologice, pe parcursul anilor a început să se vorbească tot mai mult de eco-dezvoltare ca fiind o relație complexă între dezvoltarea economică și mediul natural. Progresul tehnico-științific a înregistrat asemenea performanțe încât, pentru realizarea obiectivelor sale esențiale, omul poate transforma substanțial mediul său natural.

În evoluția concepției despre pădure s-a ajuns treptat la constatarea caracterului ei complex de ecosistem. Un element deosebit de important, care trebuie luat în considerare este starea, respectiv capacitatea ecosistemelor de a îndeplini anumite cerințe social-economice. Este necesar să se știe câte din aceste păduri au o structură (specii, vârste, consecințe, volum / ha, etc.), care să permită exercitarea, la nivel optim, a funcțiilor de protecție a apei, solului, aerului, a funcțiilor de interes social (sanitar, recreative și estetice), de producție a lemnului și alte bunuri, de protejare a altor interese.

Generalizând caracteristica pădurii ca obiect al evaluării economice, având în vedere faptul că ecosistemul forestier este, în același timp, element structural independent al biosferei și obiect al economiei teritoriale, vom prezenta aceste dependențe în forma unui sistem ecologo-economic (Figura 1).

Ca element structural independent al biosferei, pădurea produce în permanență o sumă de beneficii social utile legate între ele și cu mediul înconjurător, care au valoare utilă. Acestea, necătând la multitudinea și diversitatea esențială, pot fi grupate conform prezenței unor anumiți indici, după cum urmează:

- funcțiile ecologice ale ecosistemelor forestiere, adică serviciile potențiale (de protecție și reglare a apelor, de

environment occupied by them (ground and air)." [15]

In this connection we mention M.E. Tkachenko's opinion that characterized the original forest as part of the landscape in the form of fully geo trees that are interdependent biological and environmental influences on a stretched space more or less [16].

The forest, like other green spaces is one of the important factors that could have a positive impact on the recovery and stabilization of the environment and sustainable development of all life on the planet [10].

The literature data and interpretations of the term "forest ecosystem", including N.A. Luganskii and his co-authors: "The forest is a set of biological components (trees, shrubs, living blanket of soil, animals, microorganisms, and so on and abiotic components (soil, bedrock, atmospheric air) on any set of surface of soil, which is environmentally friendly and self-developed, in which all parts of the ground are in a close relationship between them, influence one another, creating a specific environment both within and adjacent surfaces [13].

First of all, forest ecosystems are the main reservoirs of carbon and oxygen generators. The share of forests components of terrestrial carbon storage amounts to 60-70% [11].

The list of abiotic components covered in forest ecosystems may be supplemented by consideration of the fact that abiotic factors are all inorganic environmental conditions that affect the body. In line with this, B.A. Bîkov includes in abiotic factors the hydrosphere and solar radiation [12].

As economic development occurs within ecological systems, over the years there have been increased talks about eco-development as a complex relationship between economic development and the natural environment. Scientific and technical progress has made possible that such performance can achieve its key objectives and one can substantially transform its natural environment.

The evolution of the concept of forest gradually reached its finding that they are a complex ecosystem. A very important element to be considered is the state, namely the ability of ecosystems to fulfill certain social-economic environments. It is necessary to know how many of these forests have a structure (species, age, consequences, volume/ha, etc.), which can be exercised at the optimal level of protection for the functions of water, soil, air functions of social interest (health, recreational and aesthetic), the production of timber and other property, in order to protect other interests.

Generalizing the forest feature as an object of economic assessment, given that the forest ecosystem is at the same time an independent structural element of the biosphere and the object of territorial economy, we present these dependencies in the form of an ecological-economic system (Figura 1).

As an independent structural element of the biosphere, the forest produces continuously a useful amount of social benefits linked with the environment, which have useful value. These, in spite of the essential multiplicity and diversity can be grouped according to the presence of certain indices, as follows:

- Ecological functions of forest ecosystems, for

producere a oxigenului, de purificare a aerului de contaminări, de creștere a productivității culturilor agricole, etc.) – $E_{123...n}$;

- resursele de utilizare auxiliară (ciuperci, pomușoare, plante medicinale, cosit, etc.) – $A_{123...n}$;

- resurse de materie primă de origine lemnoasă (material lemnos, rădăcini, ramuri, verdeață tehnică, scoarță, etc.) – $L_{123...n}$;

Resurse cu utilizare specială (vânătoare, terenuri agricole, cercetări științifice, etc.) – $S_{123...n}$.

example potential services (protection and control of water, oxygen production, purification of air contamination, increase crop productivity, etc.) – $E_{123...n}$;

- Use auxiliary resources (mushrooms, berries, herbs, grass, etc.) – $A_{123...n}$;

- Resources of wood as a raw material (wood, roots, branches, green tech, bark, etc.) – $L_{123...n}$;

- Resources for special purposes (hunting, agricultural, scientific research, etc.) – $S_{123...n}$.

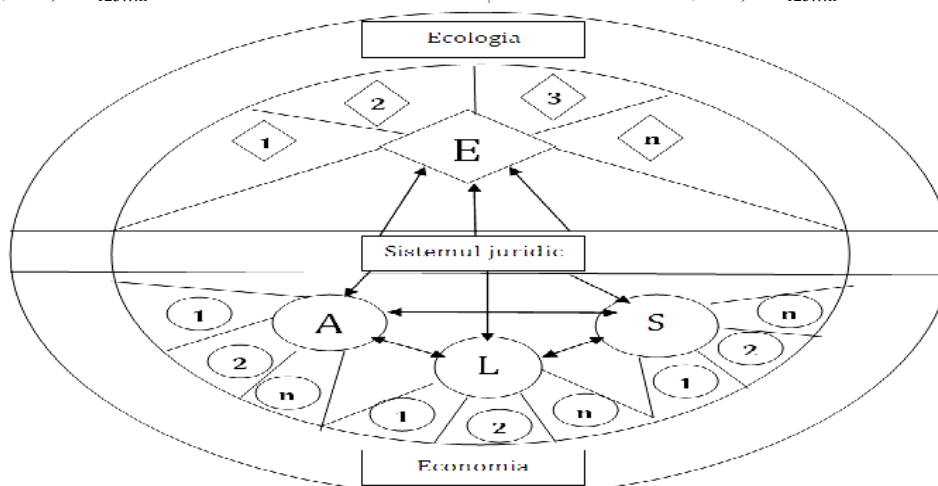

Fig. 1. Pădurea ca sistem ecologo-economic/ Fig. 1. Forests as an ecological-economic system

Sursa/Source: Elaborată de autor/Elaborated by the author.

Funcțiile ecologice în figura prezentată ocupă jumătatea de sus a sferei (ecologia). Ele nu au aspect de marfă concret. În cealaltă jumătate a sferei sunt situate resursele forestiere care au aspect de marfă și se referă, în primul rând, la economie, toate componentele modelului sunt legate între ele și se influențează reciproc.

Pe parcursul dezvoltării societății omenesti, influențată fiind de izbucnirea crizei energetice și de materii prime, societatea a început să se preocupe de faptul că exploatarea nerațională a naturii și utilizarea acesteia fără discernământ poate avea, pe lângă efecte benefice asupra bunăstării pe ansamblu, consecințe nefaste asupra echilibrului ecologic.

În acest context, abordarea eco-economică devine deosebit de importantă pentru realizarea dezideratelor dezvoltării durabile. Rezultă astfel nevoia de a suprapune ecologia economiei, respectiv nevoia de a integra cerințele ecologice în evaluarea activităților economice. Acest lucru devine necesar dat fiind faptul că semnalele pe care le transmite piața sunt incorecte, ele nu reflectă pagubele produse mediului, respectiv costurile care vor trebui suportate de societate „... o pădure localizată în bazinul superior al unui curs de apă poate furniza servicii cum sunt controlul debitului și reciclarea precipitațiilor înspre interiorul uscatului, servicii care sunt de câteva ori mai valoroase decât producția ei de bușteni. Din nefericire, semnalele pieței nu reflectă aceasta, din cauză că cei care taie copacii nu suportă costurile reducerii serviciilor pădurii” Brown L. [6].

Pe de altă parte, aceasta va constitui o provocare extraordinară, întrucât „nu există precedent în acțiunea de transformare a unei economii bazate în mare măsură pe forțele pieței, într-o economie formulată pe principiile ecologiei”, iar „construirea unei eco-economii va afecta fiecare colțșor al vieții noastre”.

The ecological functions in the figure occupy the top half of the sphere (ecology). They have the appearance of specific goods. The other half of the sphere are located forest resources that represent goods and relate primarily to the economy, all components of the model are interrelated and influence each other.

During the development of human society, being influenced by the crisis of energy and raw materials, the company began to worry that the rational exploitation of nature and its indiscriminate use can have beneficial effects on well-being in addition to the overall adverse consequences of ecological balance.

In this context, an eco-economic approach is particularly important for achieving sustainable development. This results in the need to overlap ecology with economy, and namely the need to integrate environmental requirements in assessing economic activities. This is necessary given that the market signals they transmit are incorrect, and that they do not reflect environmental damage, or costs that will be borne by the company ... “forests located in the basin of a stream can provide services such as flow control and recycling rainfall inland towards services that are several times more valuable than its production logs. Unfortunately, it does not reflect market signals, because those who cut trees do not bear the costs of reducing forest services” Brown L. [6].

On the other hand, it will be a formidable challenge, since “there is no precedent in the action of transforming an economy based largely on market forces in an economy brought on the principles of ecology” and “building an eco-economy will affect every corner of our lives”.

Ea ne va modifica modul de iluminare a locuințelor, cu ce ne hrănim, unde locuim, cum ne folosim timpul liber și câți copii să avem. Eco-economia ne va da o lume în care vom face parte integrantă din natură, în loc să ne înstrăinăm de ea.

De foarte multe ori abordările științifice sînt încărcate cu o doză de incertitudine în legătură cu rolul bunurilor naturale în cadrul mediului și naturii. În aceste condiții, distrugerea capitalului natural, inclusiv al resurselor forestiere sau înlocuirea lui cu un altul creat de om se poate de realizat doar pentru acoperirea aspectelor cunoscute ale rolului capitalului natural, putând fi pierdute din vedere aspecte esențiale legate de funcționarea în ansamblu a unor ecosisteme. Așadar incertitudinea reprezintă o problemă importantă legată de consumul bunurilor naturale.

Pe de altă parte, renunțarea la capitalul natural este un proces de multe ori, ireversibil ceea ce impune serioase analize înaintea luării unor decizii ce pot afecta grav mediile naturale.

Capacitatea de regenerare este legată de perspectivele de dezvoltare durabilă a economiilor sărace, care depind în mare măsură și într-un mod direct de menținerea cantității de resurse naturale / forestiere. În asemenea țări nu există nici măcar capitaluri antropice care să compenseze eventualele diminuări de resurse naturale, iar introducerea lor ar putea avea efecte incerte și nu întotdeauna pozitive. Societățile dependente de capitalurile naturale sînt foarte sensibile la diverse șocuri (secete, inundații, războaie), ceea ce reflectă o flexibilitate redusă în cazul manifestării acestora. Pentru a le mări capacitatea de rezistență este necesară o cantitate mai mare de capital natural, deci o creștere a acestuia și nicidecum o diminuare a lui.

Echitatea integrității se referă la egalitatea sau fair play-ul dintre generații, ea reprezentând unul din obiectivele sociale ale statelor, fiecare generație are drept de utilizare și proprietate asupra resurselor dar trebuie să-și achite toate datoriile pe durata existenței ei. Generațiile prezente au posibilitatea de a interveni în asigurarea și creșterea resurselor pentru generațiile viitoare.

Dacă oamenii trebuie să fie preocupați de soarta generațiilor viitoare, ei trebuie să se îngrijească în egală măsură și de drepturile naturale ale tuturor celorlalte organisme vii.

Reducerea resurselor forestiere, chiar dacă nu afectează drepturile omului, poate reduce habitatul sau ecosistemele plantelor sau animalelor, ceea ce compromite existența acestora și, în final, a biodiversității în ansamblul ei.

It will change the lamp housing, what we eat, where we live, how we use our free time and how many children we have. Eco-economy will give us a world where we are an integral part of nature, rather than alienate us from it.

Very often scientific approaches are loaded with a dose of uncertainty about the role of natural goods in the environment and nature. Accordingly, destruction of natural capital, including forest resources or resources that can be replaced by man can only be achieved only to cover the role of known aspects of natural capital, and can be lost sight of key issues related to the overall functioning of ecosystems. So uncertainty is an important issue related to the use of natural capital.

On the other hand, giving up natural capital is a process often irreversible which requires serious analysis before making decisions that could seriously affect the natural environments.

The regenerative capacity is related to sustainable development prospects in poor economies that depend heavily and directly on a maintenance amount of natural resources/forestry. In such countries, there is not even human capital to compensate for any reduction of natural resources and their introduction could have uncertain and not always positive effects. Dependent on natural capital firms are very sensitive to various shocks (droughts, floods, wars), reflecting the reduced flexibility for their events. In order to increase the resilience is required an amount of natural capital, therefore its growth and not its decrease.

Equity refers to equal integrity and fair play between generations, it represents one of the social objectives of states, each generation has a right of use and ownership of resources but you have to pay all debts during your existence. Present generations have the opportunity to intervene in ensuring and increasing resources for future generations.

If people need to be concerned about the fate of future generations, they should equally take care of the natural rights of all other living organisms.

The reduction of forest resources, while not affecting the human rights, can reduce ecosystems and the habitat of plants or animals, which undermines their existence and, ultimately, biodiversity as a whole.

Referințe bibliografice / References

1. DINU, V. Elemente de politică și administrație forestieră. Ed. Viața forestieră, 1930.
2. MILESCU, I. Economie forestieră. Suceava: Ed. Universității Suceava, 2002.
3. NEGREI, C. Bazele economiei mediului. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1996. 171 p. ISBN 973-30-5901-3.
4. PEARCE, D.W., TURNER, R.K. Economia delle risorse naturali e dell'ambiente. Bologna: Il Mulino, 1991. 362 p. ISBN 9788815032850.
5. "Moldova XXI" - Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă. Chișinău, 2000. 125 p.
6. BROWN, L. Eco-economia: crearea unei economii pentru planeta noastră. București: Ed. Tehnică, 2001. 382 p.
7. DRĂGOI, M. Economie forestieră. București: Ed. Economică, 2000. 298 p. ISBN 9735902338.
8. DRĂGOI, M. Economia și management forestier. Suceava: Ed. Universității din Suceava, 2008. 334 p.
9. PĂTRĂSCOIU, N., TOADER, T., SCRIPCARU, Gr. Pădurile și recrearea. București: Ed. Ceres, 1987. 270 p.
10. БЕЛОУСОВА, А.П., СЕМАШКО, Л.Ю. Экологические аспекты устойчивого развития и индикаторы его характеризующие. В: Проблемы окружающей среды и природных ресурсов: обзорная информация. Москва: ВИНТИ, 2004, № 1, сс. 2-20.
11. ИСАЕВ, А.С. Экономические проблемы поглощения углекислого газа посредством лесовосстановления и лесоразведения в России. Москва, 1995. 155 с.
12. ЛЕБЕДЕВ, Ю.В. Эколого-экономическая оценка лесов Урала. Екатеринбург: УрОПАН, 1998. 214 с.
13. ЛУГАНСКИЙ, Н.А., ЛЫСОВ, Л.А. Березняки Среднего Урала. Екатеринбург: Изд-во УрГУ, 1991. 99 с.
14. МОРОЗОВ, Г.Ф. Учение о лесе. Изд. 5-е. Москва, 1930. 421с.
15. ПОГРЕБНЯК, П.С. Основы лесной типологии. Киев: Изд-во АН УССР, 1995. 456 с.
16. ТКАЧЕНКО, М.Е. Общее лесоводство. Москва, 1939. 746 с.

Recomandat spre publicare: 14.08. 2013

SURSELE DE INFORMAȚIE PENTRU ANALIZA REGIONALĂ: NECESITATE, DISPONIBILITATE, LACUNE ȘI RECOMANDĂRI

*Natalia IACHIMOV, doctorand
Academia de Studii Economice din Moldova*

Prezentul articol analizează instrumentele statistice naționale prin prisma celor europene și oferă o serie de concluzii și recomandări pentru utilizarea lor în analiza regională. O deosebită atenție se oferă instrumentelor statistice utilizate de EUROSTAT; un accent aparte punându-se pe mecanismele folosite în România. O analiză critică a instrumentelor de monitorizare și evaluare a dezvoltării regionale, statisticile regionale produse de Biroul Național de Statistică și statisticile regionale ale Ministerului Economiei conduce autorul la oferirea unor concluzii și recomandări pentru armonizarea instrumentelor naționale și apropierea de cele europene.

Cuvinte cheie: Statistica regională, EUROSTAT, conturile regionale, indicatori socio-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii, Produsul Intern Brut Regional, valoarea adăugată brută, IDAM.

Introducere. Statistica oficială calitativă reprezintă un absolut necesar pentru dezvoltarea socio-economică a unui stat cu perspective și aspirații europene. Reprezentând un „bun public”, în societatea contemporană, ea are menirea de a servi întreaga societate, în condiții de maximă transparență, imparțialitate și egalitate pentru toate grupurile țintă de cunoaștere [1].

Comisia de Statistică ONU este recunoscută a fi entitatea supremă a Sistemului Statistic Global (SSE), care funcționează din anul 1947. SSE constituie un parteneriat între EUROSTAT și instituțiile naționale de statistică, precum și alte autorități naționale din fiecare din statele membre ale UE. EUROSTAT este oficiul de statistică al UE, care publică statisticile oficiale armonizate ale UE și ale zonei euro și oferă o imagine comparabilă, demnă de încredere și obiectivă a schimbărilor ce au loc în Europa. Pentru a produce aceste statistici, EUROSTAT colectează datele de la institutele naționale de statistică și le armonizează conform metodologiilor unice.

În UE conturile regionale sunt realizate conform metodologiei SEC 95 și manualului metodologic al EUROSTAT-ului: metodologia conturilor regionale – valoarea adăugată brută și formarea brută de capital fix pe activități economice și conturile sectorului „Gospodăriile populației”.

În România elaborarea Conturilor regionale cuprinde: calculul produsului intern brut regional (PIBR); estimarea valorii adăugate brute regionale pe ramuri de activitate; calculul conturilor regionale ale gospodăriilor populației, prin elaborarea contului de alocare a veniturilor primare și a contului de distribuire secundară a venitului.

INFORMATION SOURCES FOR REGIONAL ANALYSIS: NECESSITY, AVAILABILITY, FLAWS AND RECOMMENDATIONS

*Natalia IACHIMOV, PhD student,
the Academy of Economy Studies from Moldova*

The article analyses the national statistical instruments through the perspective of the European ones and offers a list of conclusions and recommendations for using them in the regional analyses. A particular attention is being offered to the instruments used by EUROSTAT; attention being paid to the statistical instruments used in Romania. A critical analyses of the monitoring and evaluation mechanisms of regional development, the regional statistics elaborated by the National Office of Statistics and the Ministry of Economy leads the author to several conclusions and recommendations regarding the harmonization of the national instruments between themselves and to EU standards.

Keywords: Regional statistics, EUROSTAT, regional accounts, regional socio-economic indicators for the regions of development, districts and municipalities, Regional Gross Domestic Products, gross value added, Small Area Deprivation Index.

JEL clasification: C1, R1, C82

Introduction. Qualitative official statistics represents a necessary absoluteness for socio-economic development of a state having European aspirations and perspectives. Being a ‘public good’ in modern society, it is designed to serve the entire society, under conditions of maximum transparency, impartiality and equality for all target knowledge groups [1].

United Nations Statistical Commission is the top entity of the global statistical system (ESS), operating from 1947. ESS is a partnership between EUROSTAT and national statistics institutions, as well as other national authorities from each of the member states of the EU. EUROSTAT is the statistics bureau of the EU that publishes harmonized official statistical information of the EU and the euro zone and offers a comparable picture, both reliable and objective, of changes happening in Europe. In order to provide this statistics, EUROSTAT summarises data from national statistics institutions and harmonizes them under the concept of unified methods of the European Statistical System.

In the EU, regional accounts are compiled in accordance with ESA 95 and the EUROSTAT methodological manual – the methodology of regional accounts is the gross value added and gross fixed capital formation given the economic activities and the accounts of household sector.

In Romania, the development of regional accounts comprises calculation of regional gross domestic product (RGDP), estimation of regional gross value added per industry, calculation of regional accounts of households, designing of allocation of primary income account and the secondary distribution of income account.

Conținutul de bază. Probabilitatea ca Republica Moldova în viitorul apropiat va furniza tot spectrul de statistici regionale pentru EUROSTAT și va participa la proiectele europene este în creștere, de aceea important devine de a progresa în această direcție. Dat fiind faptul, că în fostul sistem centralizat regiunea nu era concepută ca agent economic autonom, conținutul statisticii regionale autohtone conține multiple lacune. Structura informației statistice disponibile nu permite descrierea adecvată a economiei regiunilor și prezentarea economiei naționale ca un sistem al economiilor regionale interdependente.

În 2006, când Guvernul Republicii Moldova a creat „regiunile de dezvoltare” [2], definite altfel decât regiunile statistice, activitatea asupra PIBR a fost stopată. În prezent BNS nu dispune de resurse care să-i permită să întreprindă activități similare pentru regiunile de dezvoltare. Totuși, lecțiile învățate din perioada precedentă au scos în evidență necesitatea dezvoltării statisticii regionale în vederea asigurării transparenței în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională pentru anii 2013-2015 [3].

Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale (MDRC) este, în prezent, în proces de examinare a practicilor europene de monitorizare și evaluare a politicii de dezvoltare regională și de identificare a surselor de date pentru indicatorii definiți în manualul operațional al Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR) și în Strategiile de Dezvoltare Regională pentru anii 2013-2015. Necesitățile și lacunele în date sunt analizate din două perspective:

1. Necesitatea de monitorizare a politicii de dezvoltare regională;
2. Aspirațiile de armonizare a statisticilor regionale la standardele europene.

La moment, Manualul operațional al ADR [4] include 12 indicatori de nivel înalt, care permit o monitorizare a proiectelor de dezvoltare regională.

The basic content. There is an increasing probability that in the near future the Republic of Moldova will provide EUROSTAT with all range of regional statistics and participate in European projects. Therefore, it is important to make progress in this field. As the ex-centralized system did not perceive the region as autonomous economic agent, the content of domestic regional statistics contains many deficiencies. The structure of available regional statistics does not allow adequate description of region economy and presentation of national economy as a system of independent regional economies.

In 2006, when the Government of the Republic of Moldova created ‘development regions’ [2], defined other than statistical regions, the activity related to RGDP came to an end. However, the lessons learned in previous period outlined the necessity of developing regional statistics in the view of ensuring transparency in the process of implementing the policy for regional development for the years 2013-2015 [3].

The Ministry of Regional Development and Constructions (MRDC) is currently in the process of studying European practices of monitoring and evaluating the policy for regional development and identifying data sources for indicators described in the operational manual of Regional Development Agencies (RDA) and the Strategy for Regional Development for the years 2013-2015. The necessities and deficiencies are analysed from two perspectives:

1. necessity of monitoring the policy for regional development;
2. aspirations to harmonize regional statistics with European standards.

At the moment, the Operational manual of RDA [4] includes 12 high level indicators, which allow monitoring projects for regional development.

Tabelul 1/Table 1

**Indicatorii de monitorizare a dezvoltării regionale/
Indicators of monitoring regional development**

	Sector/ Sector	Indicator de nivel înalt/ High Level Indicator
1	Locuri de muncă/ Work places	Perioadă scurtă și lungă. Bărbați/Femei/ Long or short period./Men/Women
2	Producere/ Production	Creștere/ Growth
3	Întreprinderi/ Enterprises	Nr. întreprinderilor create/ Nr. of enterprises created
	...	
6	Acces la servicii (date obținute din IDAM și disponibile pentru regiunile rurale)/ Access to services (data obtained from SADI and available for rural regions)	Nr. de gospodării cu acces îmbunătățit/ Nr. of households with improved access
7	Infrastructură/ Infrastructure	Cheltuieli pentru infrastructură/ Expenditures on infrastructure
8	Mediu ambiant/ Environment	Cheltuieli pentru mediul ambiant/ Environmental expenditures
9	Sărăcie/ Poverty	
10	Participarea/ Participation	Numărul de persoane instruite/ Number of instructed persons
11		Creșterea volumului exporturilor/ Increase in exports
12		Nr. „activităților” nou create Nr. „inițiativelor” nou create/ Nr. of newly created „activities”

Sursa/Source: Manualul Operațional al Agențiilor de Dezvoltare Regională, 2010/ Operational Manual of Regional Development agencies, 2010

Indicatorii care pot fi bine definiți rezultă din: estimările cheltuielilor obținute din registrele financiare regionale și raionale; informațiile produse de BNS; informațiile produse de Ministerul Economiei prin calcularea IDAM (Indicele de Deprivare a Ariilor Mici).

Statisticile regionale produse de Biroul Național de Statistică (BNS)

La moment BNS nu are o unitate specifică de statistică regională, ci un funcționar, care produce trimestrial buletinul *Principalii indicatori socio-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii* - publicație care constă în totalmente din tabele fără nici o explicație sau interpretare.

Dacă comparăm lista datelor la nivel raional, produse de BNS, cu cerințele privind datele din tab. 1. se poate observa insuficiența și lacunele existente de date necesare pentru monitorizarea strategiilor regionale. Astfel:

- o parte din informațiile relevante nu este produsă cu regularitate;
- seriile datelor de nivel raional nu sunt disponibile în format potrivit (format Excel);
- BNS nu produce date pentru exporturile totale din fiecare regiune sau numărul total a persoanelor instruite în fiecare regiune;
- deși există date despre producție pe întreprinderi raportate în fiecare raion și este posibilă folosirea acestora pentru a produce o estimare aproximativă a PIB-ului regional și a creșterii valorii adăugate brute (VAB) pe regiune, BNS nu produce astfel de estimări.

Prin urmare, principala problemă metodologică în domeniul perfecționării statisticii regionale în Republica Moldova a devenit elaborarea sistemului conturilor regionale, estimarea PIBR și a VABR ca indicatori relevanți ai nivelului de dezvoltare regională.

PIBR (Produsul Intern Brut Regional) reprezintă echivalentul regional al PIB. El este evaluat la prețurile pieței, prin însumarea valorii adăugate la preț de bază cu valorile regionalizate ale impozitelor minus subvențiile pe produse și import. Suma PIBR la preț de piață a diferitelor regiuni și a teritoriului extraregional trebuie să fie egală cu PIB la preț de piață. Deoarece PIBR este rezultatul activității de producție a unităților cu activitate economică locală (UAE locale) pe care le cuprinde, locul de rezidență a UAE locale devine un criteriu esențial pentru repartizarea lor între regiuni determinate.

Metodologia utilizată în anii 2000-2001 pentru estimarea PIB regional denotă, că există o bună cunoaștere a principiilor conturilor regionale și că ele au fost aplicate destul de riguros în trecut, în linii generale, în conformitate cu standardele internaționale. Cu toate acestea, există unele domenii, care ar necesita ameliorări pentru a elabora indicatori, care ar oferi o reflectare fidelă a activităților economice în regiuni. În special:

- informațiile de la întreprinderi și instituții trebuie să se bazeze mai curând pe unitățile locale decât pe întreprinderile, care pot avea activități în mai mult de o regiune;
- metodele de alocare a impozitelor și subvențiilor pentru regiuni trebuie să respecte standardele internaționale;
- metodele de estimare a economiei neobservate la nivel național, precum și producerea unei defalcări regionale a acesteia, trebuie să fie elaborate ținând cont de bunele

Indicators that are likely to be well defined result from district and regional financial records, information provided by NBS, information supplied by the Ministry of Economy based on the calculation of SADI (Small Area Deprivation Index).

Regional statistics provided by the National Bureau of Statistics (NBS)

At present, NBS does not have a specific unit of regional statistics, but a clerk who produces quarterly the bulletin *Main socio-economic indicators on development regions, districts and municipalities*, a publication that features only tables without any accompanying explanations or interpretations.

If we compare the data list at district level, offered by NBS, given the requirements that Table 1 displays, we notice the existing data insufficiency and deficiencies necessary for monitoring regional strategy. Thus:

- A part of relevant information is not furnished on a regular basis;
- The data coming from district level are not available in the convenient format (Excel);
- NBS does not supply data for total exports from each region or the total number of instructed persons in each region;
- Although there are data on production per enterprise reported in each district and their use makes it possible to produce an approximate estimate of regional GDP and creation of gross value added (GVA) per region, NBS does not provide such estimates.

Therefore, the main methodological problem in the field of improving regional statistics in the Republic of Moldova has become the development of the system of regional accounts, estimation of RGDP and RGVA as relevant indicators of the regional development level.

RGDP (Regional Gross Domestic Product) represents the regional equivalent of GDP. It is evaluated at market prices, through summation over value added to the base price with regional values of taxes minus subsidies on products and imports. The sum of RGDP of different regions and extra-regional territories calculated at market price must be equal with GDP at market price. Because RGDP is a result of production activity of resident producer units (RPU), the place of residence of RPU becomes an essential criterion for distributing them among determined regions.

The methodology used in 2000-2001 to estimate the regional GDP shows that there was a good understanding of the principles of regional accounts and that they were applied strictly in the past, in general, in conformity with international standards. Yet, there are several domains that would necessitate improvements to be made in indicator development, which would offer a true reflection of region economic activities, and particularly:

- information furnished by enterprises and institutions has to be based on local units rather than on enterprises doing business in more than one region;
- methods of allocation of taxes and subsidies to regions must meet international standards;
- methods for estimating the unobserved economy at national and regional level and regional distribution of it, must be developed taking into account the best practices

practici în alte țări similare.

Ansamblul acestor date, care formează aproape jumătate din totalul VAB, se cer a fi produse per raion și agregate, ulterior pe regiuni de dezvoltare. Metodologia de bază este aplicarea schimbărilor în seturile de date de mai sus la estimările pentru fiecare industrie în fiecare regiune și, apoi, constrângerea rezultatului pentru a corespunde totalului național pentru VAB în acea industrie pe parcursul anului. Pentru alte activități, rezultatele anului precedent pot fi mărite în conformitate cu estimările creșterii naționale pentru acea activitate [6]. Ca urmare, estimarea VAB regional al Moldovei poate fi aplicată de orice analist competent prin folosirea unui număr mic de indicatori.

Statisticile regionale ale Ministerului Economiei

Dacă la nivel național sistemul de indicatori socio-economici ai Republicii Moldova a fost în permanență actualizat și aliniat la cerințele de informare interne și externe, la nivel local acțiunile s-au desfășurat mult mai lent. La acest nivel se operează cu statisticile regionale ale Ministerului Economiei, reflectate în IDAM, folosiți pentru atragerea finanțării pentru dezvoltarea regională și în calitate de instrument pentru selectarea proiectelor la nivel local.

În Republica Moldova IDAM reprezintă o compilare ponderată de indici, care oferă informații despre distribuția geografică a deprinderii în comunitățile rurale din Moldova în 7 domenii: venituri, economie, demografie, sănătate, educație, condiții de trai și geografie. Pentru fiecare indice sunt combinați 4-7 indicatori pentru a oferi o măsură de deprivare al nivelului de domeniu [7].

Analizând indicatorii IDAM putem constata că unii din ei pot fi luați în considerație la elaborarea mecanismelor pentru monitorizarea și evaluarea politicii și proiectelor de dezvoltare regională. Însă producerea IDAM generează o serie de limite:

- IDAM este sursa principală pentru măsurarea accesului la servicii de către gospodăriile individuale, însă felul cum datele sunt organizate, stocate și prezentate ca serii de fișiere face dificilă folosirea acestora pentru urmărirea dinamicii lor;
- ar fi bine ca Ministerul Economiei să ofere MDRC tabelele ce conțin totalitatea variabilelor IDAM la nivel de comună în serii de timp;
- devine oportună elaborarea unui set de indicatori relevanți pe municipalități.

Proiecte în derulare

Începând cu martie 2013, Uniunea Europeană susține perfecționarea statisticii regionale prin alinierea ei la standardele EUROSTAT prin Proiectul *„Îmbunătățirea disponibilității și credibilității statisticii regionale pentru factorii de decizie din Republica Moldova”*. Principalul partener extern în cadrul acestui proiect este Institutul Național de Statistică al României, care are o experiență vastă de armonizare la standardele europene și va oferi asistența necesară în acest domeniu.

Având ca scop implementarea unor acțiuni menite să îmbunătățească disponibilitatea, relevanța, acuratețea și actualitatea datelor statistice la nivel regional și local, proiectul va ajuta atât factorii de decizie din țară, cât și partenerii de dezvoltare să identifice mai bine zonele dezavantajate ale țării, să înțeleagă mai profund caracterul problemelor, cu care acestea se confruntă și să măsoare

în other similar countries.

All of these data, which form almost half of overall GVA, are required to be produced per district and aggregated subsequently per development region. The basic methodology is application of changes in sets of data above to estimations for each industry in every region, and then exercising of restraint on results to match national total GVA in the industry during the year. For other activities, the results for the previous year can be increased in accordance with the estimates of national growth for the activity [6]. As a result, any competent analyst can apply the estimation of Moldova's regional GVA by using a small number of indicators.

Regional statistics of the Ministry of Economy

If the system of socio-economic indicators of the Republic of Moldova has always been updated at the national level and aligned with internal and external information requirements, local actions took place more slowly. At this level, regional statistics of the Ministry of Economy becomes operational and mirrored in SADI, used to attract finances for regional development and as an instrument for selecting projects locally.

In Moldova, SADI represents a weighted compilation of indices that offers information about geographical distribution of deprivation in Moldovan rural communities in seven domains: incomes, economy, demography, health, education, living conditions and geography. For each index, 4-7 combined indicators offer a deprivation measure of domain level [7].

Having analysed SADI indicators, we find that some of them may be taken into account in the development of mechanisms for monitoring and evaluating the policy and projects for regional development. However, production of SADI generates a number of limitations:

- SADI remains the main source for measuring how households access services; however, the way data is organised, stored, and presented as series of files makes it difficult the use of these data in order to follow their dynamics;
- It is advisable for the Ministry of Economy to offer The Ministry of Regional Development and Constructions (MRDC) tables that contain overall SADI variables at the community level in time series;
- It is opportune to develop a set of relevant indicators per municipalities.

Ongoing projects

Beginning with March 2013, the European Union supports the improvement of regional statistics through its alignment to EUROSTAT standards via the project 'Improving availability and credibility of regional statistics for decision makers in the Republic of Moldova'. The main external partner within the project is the Romanian National Institute of Statistics, which has extensive experience of harmonization with European standards and will provide the necessary assistance in this area.

Aiming to implement several actions to improve the availability, relevance, accuracy and up-to-date character of statistical data at regional and local levels, the project will help both policy makers in the country and development partners to identify better the disadvantaged areas of the country. It will also help them to understand more deeply

impactul acțiunilor și politicilor de dezvoltare la nivel local. Agențiilor de dezvoltare regională le revine rolul principal în aprobarea și promovarea rezultatelor obținute în cadrul proiectului.

În rezultatul implementării proiectului, autoritățile publice și publicul larg vor dispune de date statistice regionale mai complete și mai fiabile, ele fiind extrem de importante pentru procesul de planificare și asigurare a dezvoltării regionale durabile la toate nivelurile.

Concluzii și recomandări

1. Practica europeană a demonstrat caracterul benefic al creării unei unități dedicate statisticii regionale. Drept exemplu pot fi numite Centrul pentru Statistici Regionale și Locale ale Regatului Unit al Marii Britanii, Direcția Activitate Regională a INSEE, Unitatea de Statistică și Planificare Regională a Statisticii Suediei, Direcția Statistici Sociale și Spațiale a Biroului Central de Statistică a Olandei. Un model puțin diferit este urmat în Germania, unde aproape toate responsabilitățile pentru statistici sunt acoperite de Biroul de Statistică Lănder, a cărei sarcină primordială este producerea statisticilor pentru Lănderu-ul lor propriu, statisticile naționale fiind un produs secundar. Astfel, devine necesară crearea unei subdiviziuni a BNS, care s-ar concentra asupra colectării și compilării datelor cu conținut regional și oferirea acestora utilizatorilor locali și internaționali interesați în obținerea informațiilor și datelor privind o regiune particulară sau arii mici, pentru a nu le impune acestora căutarea din surse multiple.

2. Pe termen mediu, pentru a spori vizibilitatea statisticilor regionale și a începe armonizarea cu standardele europene, se recomandă ca BNS să creeze o unitate, care ar avea sarcina de susținere și extindere a statisticii regionale – Secția statistici regionale. La moment, acest rol poate fi jucat de către ADR-uri. Creșterea capacităților instituționale și de personal ale ADR-ilor în aplicarea metodologiei utilizate de EUROSTAT este indubitabilă.

3. IDAM nu cade sub incidența competențelor funcționale ale Ministerului Economiei și nu există resurse umane pentru colectarea sistematică a datelor, din care motiv se recomandă ca competența de producere a IDAM să fie transferată la MDRC astfel, încât IDAM să continue a fi unul din instrumentele de monitorizare și evaluare a implementării politicilor regionale.

4. Pentru a introduce indicatorii monitorizării strategiilor regionale devine necesar ca BNS să facă disponibile seriile de date la nivel de raion în format Excel; să elaboreze o publicație anuală privind statisticile regionale, să ofere tabele alocate pe regiuni de dezvoltare.

5. În Carta Europeană a Autonomiei Locale (Strasbourg, 1985) este precizat că exercițiul responsabilităților locale se exercită, de preferință și de manieră generală, de către autoritățile situate cel mai aproape de cetățean. Acest moment întărește ideea, că în obținerea unor rezultate optime la nivel global un rol important revine nivelului local. Nevoia de informații la nivel local apare nu doar pentru formularea strategiilor de dezvoltare sau în scopuri de cercetare științifică, ci și ca urmare a solicitărilor din partea diverșilor investitori. De aceea, este necesar de conștientizat actorii locali despre

the nature of the problems that they face and to measure the impact of actions and development policies at the local level. The Regional Development Agencies will play the main role in approving and promoting the project results.

As a result of project implementation, public authorities and the general public will make use of more complete and reliable regional statistical data, which are extremely important for planning and ensuring sustainable regional development at all levels.

Concluzions and recommendations

1. The European practice has shown the benefit of creating a unit that will work with regional statistics. In this context, the Center for Regional and Local Statistics of the United Kingdom, INSEE Regional Activities Department, the Regional Planning and Statistics Division of Statistics Sweden, the Department of Social and Spatial Statistics of the Central Bureau of Statistics, Netherlands are some examples of organizations, which display extensive European practice in the field. A slightly different pattern could be seen in Germany, where the Bureau of Statistics Lănder undertakes the primary task to assume almost all responsibilities in order to produce statistics for its own Lănder, considering national statistics a byproduct. Thus, it becomes necessary to create a subdivision of the NBS, which would focus on collecting and compiling data of regional content and providing national and international users interested in obtaining information and data, related to a particular region or small area, in order not to make them search from multiple sources.

2. In the medium term, in order to increase the visibility of regional statistics and begin harmonization with European standards, it is recommended that NBS create a unit that would be responsible for supporting and expanding the regional statistics – Division of regional statistics. Currently, RDAs play this role. The increase in institutional and personal capacities of RDAs in implementing the methodology used by EUROSTAT is indubitable.

3. SADI is not subject to functional competences of the Ministry of Economy and there are no human resources for systematic collection of data, which is why it is recommended that SADI's production competence be moved to MRDC, so that SADI continue to be one of the instruments for monitoring and evaluating the implementation of regional policies.

4. In order to use the indicators of monitoring regional strategies it is necessary that NBS should make data series available at the district level in Excel, produce an annual publication of regional statistics, by providing allocated tables per development regions.

5. The European Charter of Local Self-Government (Strasbourg, 1985) states that the authorities closest to the citizens should preferably and generally exercise local responsibilities. This point reinforces the idea that the local level plays an important role in obtaining the best results globally. The need for local information appears not only to formulate development strategies or for the purpose of scientific research, but also as a result of requests from various investors. Therefore, it is necessary for local actors to be aware of the necessity of

necesitatea colectării sistematice a datelor și de dezvoltat capacitățile lor în utilizarea instrumentelor corespunzătoare metodologiei utilizate de actorii statistici regionali și naționali. În acest sens, un parteneriat cu Congresul Autorităților Locale din Republica Moldova poate fi benefic și durabil.

systematic data collection and enhancing their capabilities in the use of appropriate methodology instruments, employed by regional and national statistical actors. In this respect, a partnership with the Congress of Local Authorities in the Republic of Moldova can be beneficial and sustainable.

Referințe bibliografice / References

1. VOINEAGU, V., CARA, O., DUMITRESCU, I. Statistica oficială în societatea modern. In: Revista Română de Statistică, 2010, nr.10, pp. 20-28
2. Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova: nr. 438 din 28.12.2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 21-24, art. 68.
3. Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2013-2015: nr. 685 din 04.09.2013. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 198-204, art. 792.
4. MDRC: Manualul operațional al Agenției de Dezvoltare Regională. 2010 [accesat 27 mai 2013]. Disponibil: <http://www.adrsud.md/pageview.php?l=ro&idc=620>
5. JAGDEV SINGH VIRDEE. Raport pe Statistica Regională, elaborat în cadrul proiectului „Moldova: Cooperare în Dezvoltarea Regională”, implementat de MDRC cu suportul DFID. 2010 [accesat 27 mai 2013]. Disponibil: old.mdrc.gov.md/
6. CATRINESCU, N., POWELL, M. Elaborarea datelor de bază și susținerea statisticilor regionale. Proiect MDRD. 2010, p. 23
7. GASSMANN, F., VREMIS, M. Multiple deprivation in rural areas in moldova - Development of a small area deprivation index (SADI). MET Policy Discussion Paper, Moldova. 2006, november.
8. Proiectul “Îmbunătățirea disponibilității și credibilității statisticii regionale pentru factorii de decizie din Republica Moldova”, finanțat de Guvernul României, face parte din Programul Comun al ONU “Consolidarea sistemului statistic național”, implementat de BNS în parteneriat cu Cancelaria de Stat, Ministerul Economiei, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor și agențiile ONU - PNUD, UN Women, UNFPA, UNICEF, ILO [accesat 27 mai 2013]. Disponibil: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id=3987&idc=30>

Recomandat spre publicare: 07. 06. 2013

ANALIZA CADRULUI NORMATIV PRIVIND INVESTIȚIILE ÎN SECTORUL BANCAR – ELEMENT ESENȚIAL ÎN DEZVOLTAREA BĂNCILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Lorina BURUIANĂ, drd., ASEM

Articolul reflectă realizările autorului în domeniul perfecționării cadrului normativ privind investițiile în sectorul bancar din Republica Moldova, contribuind la relevarea celor mai importante aspecte ale activității băncilor autohtone în baza cadrului normativ existent și, în special, a celui care vizează investițiile în sectorul bancar.

Cuvinte cheie: bănci, sector bancar, investiții străine directe, cadru normativ.

Introducere. Reformele economice care au derulat în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani au pus în evidență necesitatea și importanța sectorului bancar pentru economia autohtonă. Pentru a spori capacitatea băncilor de a satisface necesitățile actuale ale economiei, Banca Națională, prin perfecționarea cadrului normativ, poate influența modul de funcționare a acestora. Investițiile, inclusiv cele străine reprezintă un element necesar dezvoltării băncilor autohtone.

Conținutul de bază. Analizând evoluția sectorului bancar autohton în perioada 2008-2012, se poate menționa că la finele anului 2008 în Republica Moldova funcționau 16 bănci licențiate, inclusiv trei sucursale ale băncilor străine [2, p.72]. La finele anului 2011 în Republica Moldova funcționau doar 15 bănci licențiate de Banca Națională a Moldovei, inclusiv 4 sucursale ale băncilor și grupurilor financiare străine. În anul 2012 a fost retrasă licența băncii B.C. „Universalbank” S.A., inițiindu-se procesul de lichidare silită, în conformitate cu Legea instituțiilor financiare [2, p.72].

În perioada analizată diminuarea numărului de bănci a fost cauzată, în mare parte, falimentelor, situație care accentuează suplimentar incapacitatea băncilor mici din Republica Moldova de a se conforma proceselor de fuziune sau achiziții prin intermediul capitalului străin, fapt care ar avea un efect pozitiv asupra sectorului bancar.

Luând în considerație faptul că anume prin investițiile străine directe se poate atinge obiectivul de stabilire a legăturilor economice durabile, impactul lor asupra sectoarelor în care au fost efectuate este simțitor. Dar, totodată, sectorul bancar se deosebește de celelalte sectoare ale economiei naționale prin reglementările bancare specifice, elaborate de Banca Națională a Moldovei.

Conform legislației autohtone, investițiile directe se efectuează prin următoarele modalități [4, p. 9]:

a) constituirea unei unități de drept aparținând integral investitorului care furnizează capitalul social (sau echivalentul acestuia); majorarea de către investitor a capitalului social (sau a echivalentului acestuia) al unității de drept care aparține integral investitorului; cumpărarea

ANALYSIS OF THE REGULATORY FRAMEWORK REGARDING INVESTMENTS IN THE BANKING SECTOR – AS AN ESSENTIAL ELEMENT IN THE DEVELOPMENT OF BANKS IN OF MOLDOVA

Lorina BURUIANĂ, PhD student, ASEM

The article reflects the author's achievements in improving the regulatory framework for investments in the banking sector of the Republic of Moldova, helping to reveal the most important aspects of domestic banks under the existing regulatory framework and in particular targeting investments in the banking sector.

Keywords: banking, banking sector, foreign direct investments, regulatory framework.

JEL: P45, G34

Introduction. The economic reforms that have developed in Moldova over the past years have highlighted the need and importance of the banking sector to the national economy. To enhance the ability of banks to meet the current needs of the economy, the National Bank, by improving the regulatory framework may affect their operation. Investments, including foreign ones are a necessary element in the development of domestic banks.

Basic content. Analyzing the evolution of the domestic banking sector in the period 2008-2012, it may be mentioned that at the end of 2008 in Moldova were 16 licensed banks, including three foreign bank branches [2, p.72]. At the end of 2011 in Moldova functioned only 15 banks licensed by the National Bank, including four branches of foreign banks and financial groups. In 2012, “Universalbank” bank's license was revoked and was initiated the process of forced liquidation in accordance with the Financial Institutions Act [2, p.72].

In the analyzed period, the reduction of the number of banks was due, in large part to bankruptcies, a situation which further emphasizes the inability of small banks in the Republic of Moldova to comply with the merger or acquisition process by foreign capital, which would have a positive effect on the banking sector.

Considering that namely through foreign development investments can be achieved the goal of establishing lasting economic links, their impact on the sectors in which they were made is significant. But at the same time, the banking sector differs from other sectors of the national economy by specific banking regulations, developed by the National Bank of Moldova.

Under domestic law, direct investment is made in the following ways [4, p. 9]:

a) The establishment of a law unit belonging entirely to the investor providing the capital (or equivalent); the increase of social capital (or its equivalent) by the investor as the unit belongs entirely to the investor; the acquisition of an entire existing law unit;

integrală a unei unități de drept existente;

b) participarea într-o unitate de drept nouă sau într-una existentă în scopul stabilirii sau menținerii legăturilor economice durabile¹;

c) acordarea și primirea împrumuturilor/creditelor pe termen lung (pentru o perioadă mai mare de 5 ani) în scopul stabilirii sau menținerii legăturilor economice durabile;

d) construirea de clădiri sau alte bunuri imobile, procurarea de terenuri, clădiri sau alte bunuri imobile necesare pentru desfășurarea activității unității de drept care este obiect al investiției directe;

e) reinvestirea veniturilor obținute din investițiile directe în scopul menținerii legăturilor economice durabile.

Conform cadrului conceptual din "Balanța de plăți și poziția investițională internațională a Republicii Moldova [1, p. 4] – *"Investitor direct într-o întreprindere se consideră acel investitor străin care deține cel puțin 10 la sută din capitalul social sau din voturi într-o întreprindere situată în afara propriei țări de rezidență. Relația „investiție directă” se extinde asupra întreprinderilor în care s-au investit bunuri materiale și/sau bani și asupra întreprinderilor asociate cu ele, adică se referă la investițiile între întreprinderile asociate, filialele și centralele lor."*

Operațiunile aferente investițiilor directe se clasifică în cele efectuate: de către nerezidenți în Republica Moldova și de către rezidenți în străinătate. Pentru prezentul articol prezintă interes investițiile directe efectuate în sectorul bancar din Republica Moldova de către nerezidenți.

"Investițiile externe în sectorul bancar autohton sunt considerate mijloacele valutare străine convertibile în MDL la cursul valutar oficial, care sunt utilizate conform legislației pentru procurarea acțiunilor băncilor licențiate cu scopul obținerii profitului și a unui anumit grad de control asupra activității și managementului băncii licențiate" [3, p.160]. Conform legislației naționale, investițiile în capitalul băncii ale persoanelor rezidente în zonele offshore nu trebuie să depășească mărimea cotei substanțiale².

Conform reglementărilor menționate anterior³, rezultă că noțiunea de investiție străină directă este definită ca o participare într-o unitate de drept, care asigură legăturile economice durabile în cazul deținerii a cel puțin 10% din capitalul său social. După același principiu (adică 10 % sau mai mult din capitalul statutar), în contul financiar al balanței de plăți, este reflectat fluxul de ISD în sectorul bancar. Însă, noțiunea de „investiții străine directe” în legislația bancară lipsește. Totodată, în "Regulamentul cu privire la deținerea cotei substanțiale în capitalul băncii"

b) Participation in a new unit or existing one as a purpose of establishing or maintaining lasting economic links;

c) Granting and receiving loans/credits per term (for a period longer than five years) for the purpose of establishing or maintaining lasting economic links;

d) The construction of buildings or other real estate, purchase of land, buildings or other immovable property necessary for the operation of the unit as it is the object of the direct investment;

e) Reinvestment of income from direct investments in order to maintain sustainable economic relations.

According to the conceptual framework of "Balance of payments and international investment position of Moldova [1, p. 4] - "The direct investor in an enterprise is considered the foreign investor that holds at least 10 percent of the capital share or voting in an enterprise located outside the country of residence. The relationship "direct investment" expands on the firms in which have been invested goods and/or money and the businesses associated with them, which refers to investments between associated companies, subsidiaries and their headquarters."

Operations related to direct investment are classified into those performed: by non-residents in Moldova and by residents of Moldova abroad. This article shows interest in the banking sector direct investments made by non-residents of the Republic of Moldova.

"Foreign investment in the domestic banking sector are considered foreign currency convertible in MDL at the official exchange rate used to purchase shares under the laws of licensed banks in order to obtain profit and a certain degree of control over the work and management of the licensed bank" [3, p.160]. According to the national legislation, investment in the bank by persons residing in offshore areas must not exceed the size of a significant share.

According to the rules mentioned above³, the concept of a direct investment is defined as an interest in a law enforcement unit that provides sustainable economic ties when holding at least 10% of its capital share. Following the same principle (ie 10 % or more of the statutory capital), in the financial account of the balance of payments, foreign direct investment flows reflected in the banking sector. However, the term "foreign direct investment" in banking legislation is missing. However, the "Regulation on holding significant interest in a bank" [6], is reflected as a substantial share" is a

¹ Legăturile economice durabile reprezintă relații stabilite ca urmare a deținerii într-o unitate de drept a unei participațiuni ce constituie 10% sau mai mult din capitalul social (sau echivalentul acestuia) ori din numărul de participațiuni cu drept de vot al unității de drept sau a unei participațiuni care să permită exercitarea de către investitor a unei influențe considerabile asupra administrării sau activității unității de drept în care se investește capitalul.

² Cota substanțială este un drept de proprietate direct sau indirect care reprezintă echivalentul de 5 la sută sau mai mult din capitalul băncii licențiate sau din dreptul de vot ori care permite exercitarea unei influențe considerabile asupra managementului sau activității acesteia [116, p.3].

³ Legea privind reglementarea valutară nr.62-XVI din 21 martie 2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.127-130/496 din 18.07.2008 (variante compilată cu includerea modificărilor și completărilor); Balanța de plăți și poziția investițională internațională a Republicii Moldova.

[6] este reflectată cota substanțială ca "fiind un drept de proprietate ce reprezintă echivalentul de 5 la sută, sau mai mult, din capitalul unității economice care permite exercitarea unei influențe considerabile asupra managementului sau activității acesteia". Din aceste considerente, actualmente, în Republica Moldova se consideră obligatorie permisiunea scrisă a Băncii Naționale a Moldovei, în cazul în care investitorul deține o cotă substanțială în capitalul băncii.

În această ordine de idei, menționăm că, **influențe importante asupra activității băncii în care s-a investit**, ar putea avea atât investitorul direct, cât și cel care deține o cotă substanțială în capitalul băncii. Drept urmare, în limitele sectorului bancar aceste două noțiuni (ISD și cota substanțială) pot fi tratate ca noțiuni similare, astfel, fiind necesară expunerea poziției organelor abilitate vis-a-vis de aceste două noțiuni, în vederea delimitării importanței și impactului investițiilor corespunzătoare acestor două noțiuni asupra băncilor autohtone.

Luând în considerație că, reglementările bancare au un caracter specific comparativ cu cele ale altor sectoare ale economiei, în opinia noastră, ISD într-o bancă pot fi considerate **"investițiile efectuate de un investitor străin într-o bancă din Republica Moldova în mărimea cotei substanțiale din capitalul băncii licențiate în scopul stabilirii sau menținerii legăturilor economice durabile ce oferă posibilitatea de a influența considerabil activitatea băncii în care s-a investit"**.

În urma analizei privind investițiile străine directe în bănci, efectuate atât la nivel național cât și internațional, s-a observat că băncile prezintă un interes de lungă durată pentru investitorii străini, dacă aceștia din urmă practică activități bancare. Investitorii străini care practică activitate bancară și care dețin și controlează unități bancare în străinătate sunt numiți „bănci multinaționale”. Băncile multinaționale, dispunând de anumite experiențe acumulate din practicile internaționale privind îmbunătățirea produselor și serviciilor bancare, pot contribui, în proporții mai impunătoare, la dezvoltarea băncilor autohtone.

În vederea atingerii scopului propus în prezentul articol, s-a analizat la nivel național și internațional fluxul de capital străin în bănci. Ca rezultat a analizei efectuate, s-a observat că, în cazul în care, calitatea de investitor străin revine persoanelor fizice, fondurilor de investiții sau altor unități care nu practică activitate bancară, investiția străină este de scurtă durată și fără impact asupra activității băncii (rezultat valabil pentru 96% din cele 50 de bănci analizate). În cazurile respective, investitorii străini urmăresc doar obținerea profitului maxim în condiții de risc minim, indiferent de cota pe care o dețin în structura capitalului băncii. Ca rezultat al acestor analize, se poate identifica tipul de investitor străin care influențează pozitiv activitatea băncilor și, anume, **băncile multinaționale**.

În contextul problematicei abordate în prezentul articol, menționăm că investițiile străine directe reprezintă o necesitate reală și obiectivă pentru sectorul bancar din Republica Moldova în vederea consolidării acestuia. Dar, atragerea ISD în sectorul bancar autohton depinde, în mare măsură, de stabilitatea acestuia, care este asigurată de supravegherea bancară. Banca Națională este unica

property right which is the equivalent of 5 percent or more of the capital of the economic entity in order to exercise a significant influence over the management or activity of the company." Therefore, now in Moldova it is considered mandatory to have a written permission of the National Bank, when the investor holds a significant interest in the bank.

In this context, we note that significant influence over the activities of banks that has been invested in could have the direct investor, as well as one that has a significant share in the bank's capital. Accordingly, within the banking sector these two notions (FDI and substantial share) can be treated as similar concepts, so it is necessary to know the opinion of regulated bodies regarding these two concepts in order to define the importance and impact of investments, corresponding to these two terms, on the domestic banks.

Considering that banking regulations are more specific than those of other sectors of the economy, in our view, FDI in a bank can be considered **"investment by a foreign investor in a bank in the Republic of Moldova in the amount of a significant share of the licensed bank's capital for the purpose of establishing or maintaining lasting economic links that offer the ability to significantly influence the investee bank's activity"**.

After analysis performed at national and international levels on FDI in banks, it was observed that banks are showing interest for long-term investors, if the latter practice banking activities. Foreign investors and banking practices that own and control outlets abroad are called "multinational banks." Multinational banks have accumulated some experience of international practices to improve banking products and services and can contribute in imposing proportions to the development of domestic banks.

In order to achieve the purpose stated in this article, we analyzed national and international flow of foreign capital into banks. As a result of this analysis, it was observed that if the quality of investor returns to individuals, investment funds and other entities that have no banking, foreign investment is short-lived and has no impact on the bank (valid result for 96% of the 50 banks analyzed).

Substantial share is a direct or indirect ownership which is the equivalent of 5 percent or more of the licensed bank's capital or voting rights or to exercise a significant influence over the management or its activity [116, p.3].

2 Law on Foreign Exchange Regulation No.62-XVI dated March 21, 2008. Monitorul Oficial of the Republic of Moldova from 18.07.2008, nr.127-130/496 (compiled version including amendments), balance of payments and international investment position of the Republic of Moldova.

In such cases, foreign investors seek only to obtain maximum profit under minimum risk conditions, regardless of the share they hold in the capital structure of the bank. As a result of these analyzes, we can identify the type of investor that influences positively on banking activity, and namely, multinational banks.

In the context of the issues addressed in this article,

instituție care efectuează licențierea, supravegherea și reglementarea activității instituțiilor financiare în Republica Moldova. Procesul de supraveghere bancară în Republica Moldova presupune două etape:

1. *Autorizarea instituțiilor bancare*, prin eliberarea autorizației de constituire și funcționare. În această etapă, banca trebuie să probeze: capacitatea acționariatului de a susține activitatea băncii, inclusiv și în cazul *investitorilor străini*; abilitatea echipei manageriale; calitatea morală a acționarilor care dețin cote substanțiale și a echipei manageriale; respectarea legalității în privința conceperii actelor constitutive; fezabilitatea planului de afaceri al băncii; îndeplinirea condițiilor tehnice, materiale și financiare necesare pentru funcționarea băncii. *BNM manifestă cerințe de prudență față de procesul de autorizare a băncilor, inclusiv cu capital străin, în vederea de a crea bănci cu o activitate ulterioară fiabilă, care la momentul autorizării sunt lipsite de condiții prealabile pentru efectuarea operațiunilor riscante în viitor.* În sensul de a proteja sectorul bancar autohton, BNM impune exigențe sporite la cererea de primire a licenței privind desfășurarea activităților financiare de către sucursalele băncilor străine.

2. *Supravegherea propriu-zisă*. Presupune monitorizarea activității băncii, care vizează evoluția acesteia în economie și îndeplinirea criteriilor de prudențialitate și performanță bancară. Astfel, BNM urmărește îndeplinirea nivelurilor minime pentru o serie de indicatori de prudență bancară, cum ar fi: nivelul minim al capitalului social; constituirea rezervelor minime obligatorii și a rezervelor legale; îndeplinirea unui nivel minim de solvabilitate și lichiditate bancară; clasificarea sistematică a portofoliului de credite; crearea de provizioane bancare; respectarea nivelurilor maxime de expunere etc.

În baza celor menționate mai sus, subliniem că sistemul bancar autohton tinde să se dezvolte în conformitate cu standardele elaborate de organismele financiare internaționale, specializate în acest domeniu, inclusiv conform standardelor stabilite de Directivele Uniunii Europene, de Comitetul Basel pentru supraveghere bancară eficientă. În procesul de consolidare și de atragere a investițiilor străine directe în sectorul bancar, BNM preîntâmpină apariția unor bănci problematice. Astfel, luând în considerație gradul insuficient de supraveghere și reglementare bancară din zonele off-shore (derularea operațiunilor fără justificarea provenienței banilor, fără raportarea activităților întreprinse către autoritatea din țara de origine, efectuarea unor operațiuni bancare restricționate în țara de origine etc.), BNM impune restricții privind *investițiile* din zonele off-shore indiferent de mărimea tranzacției.

Cu toate acestea, băncile aplică în continuare standardele Basel I, astfel băncile din Republica Moldova rămânând în urma practicilor internaționale la acest capitol. Principiile Basel II au fost elaborate în anul 2004, iar cele ale Basel III – în 2009. Standardele noi sunt importante atât pentru bănci, cu scopul asigurării unei activități prudențiale și profitabile, cât și pentru regulator, în scopul administrării mai eficiente a expunerii băncilor la riscuri. Implementarea standardelor Basel II și III urmărește modificarea cerințelor

note that foreign direct investment is a realistic and objective necessity for the banking sector of the Republic of Moldova in order to strengthen it. But attracting FDI in the domestic banking sector depends largely on its stability, which is ensured of by banking supervision. The National Bank is only responsible for licensing, supervision and regulation of financial institutions activities in Moldova. The banking supervision process in Moldova requires two steps:

1. *Authorization of banking institutions*, through achievement of the establishment and operation authorization. At this stage, the bank must prove: the ability of shareholders to support the activities of the bank, including for foreign investors, the ability of the management team, the moral quality of shareholders holding substantial shares and the management team; respecting legal terms regarding establishing papers, feasibility of the business plan of the bank, fulfillment of the technical conditions, material and financial resources for the proper operation of the bank. *NBM shows caution requirements regarding the banks' authorization process, including foreign banks in order to create a sustainable future activity, which when are authorized lack prerequisites for risky operations in the future.* For the purposes of protecting the domestic banking sector, the NBM has high demands in the application requirements for receiving the license on financial activities for foreign banks subsidiaries.

2. *Proper supervision*. Includes monitoring the bank, aimed at its development in the economy, and fulfilling prudential criteria and banking performance. The Bank seeks to achieve minimum levels for a number of prudential indicators such as: the minimum capital, minimum reserves and legal reserves, carrying a level of minimum bank solvency and liquidity; systematic classification of the loans' portfolio, creating bank reserves, compliance with the maximum levels of exposure etc.

Based on the above, we emphasize that the domestic banking system tends to develop in accordance with standards developed by international financial institutions specialized in this field, including standards set by EU directives, the Basel Committee on Efficient Banking Supervision. In the process of building and attracting foreign direct investment in the banking sector, the NBM prevents the emergence of problematic banks. Thus, given the insufficient level of supervision and regulation of offshore banking (conducting operations without justifying the origin of money, without reporting the activities undertaken by the authority of the country of origin, conducting banking transactions restricted in the home country etc.), BNM applies restrictions when it comes to offshore investments regardless of the transaction size.

However, banks continue to apply Basel I standards so Moldovan banks lag behind international practices in this regard. Basel II Principles were developed in 2004 and those of the Basel III - in 2009. The new standards are important both for banks in order to ensure prudent and profitable activities, and for the governor to administer

pentru supravegherea băncilor la capitalul expunerea la riscuri. Analizând practicile internaționale, am identificat că toate țările Uniunii Europene și SUA au implementat standardele Basel II și III. Țările Africii au implementat standardele Basel II și analizează posibilitatea de tranziție la principiile Basel III [8, pag. 42-54].

Concluzii și recomandări. Analizând articolele de specialitate, precum și studiile privind experiența funcționării mai multor sisteme bancare naționale în regimul Acordului Basel II, am sistematizat principalele rezultate ale implementării Acordului Basel II în sectorul bancar autohton: asigurarea concurenței corecte în sectorul bancar; asigurarea stabilității financiare a sectorului bancar; îmbunătățirea imaginii sectorului bancar autohton pe plan internațional; consolidarea supravegherii realizate de banca centrală, contribuind, în ansamblu, la atragerea investițiilor străine directe în Republica Moldova.

În vederea perfecționării actelor normative existente privind penetrarea investițiilor în sectorul bancar autohton recomandăm următoarele:

1. Reieșind din cele menționate, precum și din prevederile celui de-al 12-lea Principiu de Bază al Comitetului Basel, considerăm oportună dezvoltarea în RM a supravegherii bancare pe bază consolidată, ceea ce reprezintă supravegherea realizată de către BNM a activității investitorilor străini, inclusiv a băncilor multinaționale și nu doar a activității în Republica Moldova a subsidiarei acestora. Principiile acestui tip de supraveghere s-au extins, în special, odată cu fenomenul de integrare europeană reprezentând o cerință a acquis-ului comunitar;

2. Bazându-ne pe reglementările bancare elaborate de Banca Națională a Moldovei, și reieșind din necesitatea protejării investitorilor direcți și a protejării băncilor locale, propunem BNM de a modifica art.15 pct.1.^a al „Legii instituțiilor financiare” în următoarea redacție: „Transferul unei cote de participare la capitalul băncii se efectuează exclusiv cu permisiunea prealabilă scrisă a BNM, sub sancțiunea nulității absolute, prin tranzacții sau alte acte juridice, indiferent de mărimea cotei investiției efectuate în capitalul băncii”;

3. Reieșind din practicile internaționale existente propunem BNM facilitarea investițiilor străine directe efectuate în proporție de 100% în capitalul băncilor autohtone, fiind identificat impactul pozitiv al acestora asupra dezvoltării băncilor din țările receptoare, cum este și Republica Moldova;

4. Având la bază cercetările efectuate, propunem BNM acordarea unor privilegii băncilor multinaționale în calitate de investitor străin, ținând cont de faptul că acestea din urmă dispun de practici bune de preluat privind îmbunătățirea produselor și serviciilor bancare, contribuind, astfel, la dezvoltarea băncilor autohtone;

5. În scopul protejării investițiilor, inclusiv în sectorul bancar, propunem modificarea respectivului alineat, după cum urmează: „Persoanele fizice sau juridice, care intenționează să achiziționeze o cotă substanțială în capitalul societății (inclusiv băncii) urmează, până la data efectuării tranzacției cu valorile mobiliare, să obțină acordul Comisiei Naționale a Pieței Financiare”. Suplimentar, propunem extinderea art. 28 al capitolului III

more effectively the banks' exposure to risk. Implementation of Basel II and III seeks to amend the requirements for supervision of banks in the chapter exposure to risk. Analyzing international practice, we found that all EU countries and the U.S. have implemented Basel II and III. African countries have implemented Basel II standards and are considering the transition to Basel III principles [8, pp. 42-54].

Conclusions and recommendations. Analyzing specialized articles and studies on the experience of several national banking systems functioning under the Basel II Treaty, we systematized the main results of the implementation of Basel II in the domestic banking sector: ensuring fair competition in the intended banking area: financial stability of the banking sector; improving the image of the local banking sector internationally, strengthen supervision by the central banks, contribute overall to attract foreign direct investments in Moldova.

In order to improve the existing legal acts regarding investments in the domestic banking sector we recommend the following:

1. Based on the above, as well as the provisions of the 12th basic principle of the Basel Committee, we consider appropriate the development in Moldova of banking supervision on a consolidated basis, which is supervising the work carried out by the NBM supervising foreign investors, including multinational banks and not just the activity of their subsidiary in Moldova. The principles of this type of surveillance have expanded especially with the phenomenon of European integration, a requirement of the community acquis.

2. Based on our banking regulations developed by the National Bank of Moldova, and given the need to protect direct investors and local banks, we suggest that NBM changes pct.1.a art. 15 of the "Law on Financial Institutions" in the following wording: "The transfer of a participation share of capital is carried out only with prior written permission from NBM, under penalty of nullity, the transaction or other legal acts, regardless of the size of investments in the share capital of the bank";

3. Given the existing international practices, we suggest that NBM facilitates foreign direct investments of 100% in the capital of domestic banks, their positive impact being identified on the development banks in recipient countries, as is the Republic of Moldova;

4. Based on the conducted research we suggest that NBM grants privileges to multinational banks as foreign investors, given that the latter have taken good practices to improve banking products and services, thereby contributing to the development of domestic banks;

5. In order to protect the investments, including in the banking sector, we propose amendments to that paragraph, as follows: "A person or a company intending to acquire a significant share in the company (including bank) below, should obtain the consent of the National Commission of Financial Market until the real estate transaction done." Additionally, we propose the extension of art. 28 of Chapter III of that law "The rights and

din respectiva lege „Drepturile și obligațiile acționarilor” cu un aliniat - „Măsuri de protecție a acționarilor contra preluărilor abuzive ale acțiunilor”.

obligations of shareholders" with a paragraph - "Measures to protect shareholders against the takeovers abusive actions”.

Referințe bibliografice/ References

1. BANCA NAȚIONALĂ A MOLDOVEI. Balanța de plăți și poziția investițională internațională a Republicii Moldova: anuar statistic. 2011 http://www.bnm.md/md/bnm_balance/index_22357.pdf
2. BANCA NAȚIONALĂ A MOLDOVEI. Rapoartele anuale 1999-2012 [accesat 20 mai 2013]. Disponibil: http://www.bnm.md/md/annual_report
3. BORȘ, I. Rolul investițiilor străine în dezvoltarea sectorului bancar al Republicii Moldova. In: Rolul investițiilor în dezvoltarea durabilă a economiei naționale în contextul integrării europene: conferința științifică internațională, 29-30 octombrie 2010. ASEM. Chișinău, 2010, p. 160. ISBN 978-9975-75-542-9.
4. Legea privind reglementarea valutară: nr. 62-XVI din 21 martie 2008. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008, nr.127-130, art. 496.
5. Legea instituțiilor financiare: nr. 550-XIII din 21 iulie 1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2011, nr. 78-81, art. 199.
6. Legea Republicii Moldova privind societățile pe acțiuni Nr. 1134 din 02.04.1997. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008, nr. 1-4, art. 1. Republicată în temeiul Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 1134-XIII din 2 aprilie 1997 privind societățile pe acțiuni: nr. 163- XVI din 13.07.2007. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 141-145, art. 593. Modificată prin Legea Parlamentului pentru modificarea și completarea unor acte legislative: nr. 178 din 11.07.12. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr. 190-192, art. 644.
7. Regulamentul nr. 42/09-01 cu privire la deținerea cotei substanțiale în capitalul băncii cu ultimele modificări prin Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei: nr. 171 din 11.09.2008. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008, nr. 180-181.
8. Regulamentul nr. 23/09-01 cu privire la licențierea băncilor, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei: nr. 37 din 15.08.1996. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1996, nr. 59-60, art. 74.
9. TĂBÎRȚĂ, E. et al. Calitatea reglementărilor bancare ale Băncii Naționale a Moldovei în vederea asigurării stabilității financiare în Republica Moldova. In: Băncile în economia concurenței, incertitudinii, inovării și integrării. Chișinău: ASEM, 2013, vol. I, pp. 14-30.
10. STRATULAT, O., DOHOTARU, M. Basel II: Între așteptări și efecte. In: Băncile în economia concurenței, incertitudinii, inovării și integrării: simpozion științifico-practic internațional, 19 aprilie 2013. Chișinău: ASEM, vol. I. pp. 42-54.

Recomandat spre publicare: 22.08.2013

CERINȚE
de prezentare a articolelor științifice spre publicare
în revista „Economie și Sociologie”

În scopul asigurării calității și evaluării echitabile a publicațiilor științifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugați să țină cont de următoarele criterii:

Conținutul articolului trebuie să corespundă unui nivel științific înalt al revistei științifice de categoria „B” a Academiei de Științe a Moldovei. Articolul trebuie să dețină caracter original și să conțină o noutate determinată. Formulele teoretice trebuie confirmate prin calculări practice. Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei. Obligatoriu, în articol trebuie indicată distincția dintre viziunea autorului sau rezultatele obținute de cele anterior publicate.

Articolele se prezintă la redacție, cu două luni până la editare, pe suport electronic (format Word 2003) și tipărite **în limba română și engleză**. Textul va fi tipărit pe o singură parte. **Tabelele, diagramele și figurile se prezintă într-o variantă unică, cu textul respectiv în ambele limbi, separate prin bară.**

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (*Times New Roman, 14pt, centrat, cu majuscule*);
2. **Autorul articolului** (*Prenumele Numele, gradul științific, titlul științific, instituția – Times New Roman, aldin, cursiv, 14pt, aliniere de dreapta*);
3. **Adnotare** (*Times New Roman, 10pt, cursiv, cca 300 de semne, în limba română și engleză*);
4. **Cuvinte cheie** (*6-8 cuvinte, Times New Roman, 10pt, cursiv, în limba română și engleză*);
5. **JEL** (*numărul conform sistemului de clasificare Journal of Economic Literature*);
6. **Introducere**;
7. **Conținutul de bază**;
8. **Concluzii**;
9. **Referințe bibliografice** (*5-8 surse*).

Textul va fi scris:

- cu caractere – Times New Roman; 14pt; interval – 1,5; Formatul paginii: A4 210x297 mm, Margini: sus – 15 mm, jos – 20 mm, stânga – 20 mm, dreapta – 20 mm.
- lucrarea va conține maxim 8 pagini A4.

Elementele grafice (tabele și figuri) se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoțite de **denumire și număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** și, după necesitate, **informație suplimentară**: note, legendă (sub element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugați să țină cont de formatul de editare a revistei.**

Referințele bibliografice se plasează la sfârșitul articolului în ordine alfabetică (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini – Times New Roman, 12pt, aliniere de stânga*). Lista va conține 5-8 surse bibliografice. În text se vor indica trimiteri bibliografice, conform numărului de ordine în listă (de ex., [5]).

Articolele tipărite (în 2 exemplare – în limba română și engleză) se semnează de către autor și se fixează data. La exemplarul de control se anexează **recenzia**. La prima prezentare a articolului, de asemenea, autorul semnează, că a făcut cunoștință cu **cerințele de prezentare** a articolului spre publicare și, pe fiecare din exemplarele de control, declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului (**Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere. Data prezentării: _____ Semnătura: _____**).

Decizia privind publicarea sau excluderea articolului în/din numărul revistei se ia la ședința colegiului redacțional. Recenzarea articolelor științifice se face anonimă. Colegiul redacțional nu duce discuții cu autorul articolului exclus și are dreptul să nu cerceteze articolele ce nu sunt prezentate conform cerințelor de prezentare. Manuscrisul articolului nu se restituie.

Într-un număr al revistei, de regulă, se publică doar **un articol** al unui autor sau coautor.

Colegiul redacțional al revistei „Economie și Sociologie”

**Bun de tipar: 28.09.2013. Tirajul 100 ex.
Coli de tipar 23,56. Coli editoriale 28,12. Com. 27.
Complexul-Editorial al IEFS, 2013**